

**УНИВЕРЗИТЕТ „ДОН НЕЗБИТ“ БЕОГРАД
ФАКУЛТЕТ ЗА ПОСЛОВНЕ СТУДИЈЕ БЕОГРАД**

Гордана Ђ. Радовић

**ПОЉОПРИВРЕДНО ОСИГУРАЊЕ
КАО МОГУЋА ВРСТА ОБАВЕЗНОГ ОСИГУРАЊА
У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ**

ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА

Београд, 2016. година

МЕНТОР:

Проф. др Небојша Жарковић
ВШЈ Факултет за пословне студије Вршац
УНИВЕРЗИТЕТ „ЏОН НЕЗБИТ“, БЕОГРАД

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ:

1. Проф. др Небојша Жарковић
ВШЈ Факултет за пословне студије Вршац
Универзитет „Џон Незбит“, Београд
2. Проф. др Маријана Љубић, председник
Факултет за пословне студије Београд
Универзитет „Џон Незбит“, Београд
3. Проф др Јова Милорадић
Факултет пословне економије Сремска Каменица
Универзитет „Едуконс“, Сремска Каменица

Датум одбране докторске
дисертације:

Датум промоције докторске
дисертације:

ПОЉОПРИВРЕДНО ОСИГУРАЊЕ КАО МОГУЋА ВРСТА ОБАВЕЗНОГ ОСИГУРАЊА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

САЖЕТАК

Осигурање пољопривреде требало би да буде знатно заступљеније у Републици Србији имајући у виду квалитетне природне ресурсе, значај пољопривреде за привредни развој, прехранбену сигурност и запосленост становништва. У том циљу неопходно је да се подстакне развој економске заштите пољопривредне производње, а један од начина је увођење делимично обавезног осигурања пољопривреде.

Обавезност осигурања у пољопривреди и раније је била актуелна тема у науци и струци. Свакако да су разлози против примене критеријума обавезности били ниска платежна моћ пољопривредних субјеката, односно неповољан економски положај пољопривреде у предтранзиционом и транзиционом периоду у Републици Србији. Последица тога је да је у 2014. години било осигурано свега 4% од укупног броја пољопривредних газдинстава у Републици Србији. У раду се предлаже увођење обавезног осигурања пољопривреде у Републици Србији за све пољопривредне субјекте – кориснике неког државног ресурса. Увођење делимично обавезног пољопривредног осигурање требало би да буде дефинисано законом, као и обавеза друштава за осигурање да 20% од наплаћених премија усмере у изворе финансирања Специјализоване пољопривредне банке, која је потребно да се конституише у Републици Србији. Специјализована пољопривредна банка би средства од наплаћених премија требало да приоритетно пласира у повољне кредите за изградњу система за наводњавање и подизање противградне мреже. Обавеза осигуравајућих друштава била би да, поред ширења обухвата осигурања, заједно са државом финансирају и едукацију пољопривредних субјеката.

Предложени модел делимично обавезног осигурања пољопривреде требао би да функционише као јавно-приватно партнерство. Сматрамо да би овај модел дугорочно имао позитивне ефекте и на развој пољопривредног осигурања, али и на обезбеђење стабилног и сигурног извора финансирања пољопривреде.

Кључне речи: пољопривредно осигурање, осигурање биљне производње, осигурање животиња, обавезно осигурање, пољопривреда

AGRICULTURAL INSURANCE AS A POTENTIAL TYPE OF OBLIGATORY INSURANCE IN THE REPUBLIC OF SERBIA

SUMMARY

Agricultural insurance should be much more present in the Republic of Serbia having in mind the quality of natural resources, significance of agriculture for economic development, food security and employment rate. In that respect it is necessary to encourage the development of economic protection of agricultural production. One of the ways to achieve that is to introduce partly obligatory agricultural insurance.

Binding agricultural insurance is not a new topic in science and practice. Naturally, reasons against introducing obligatory insurance in the past were: low purchasing power of agricultural subjects and unfavourable economic position of agriculture in the pre-transition and transition period in the Republic of Serbia. Consequently, the number of insured farm households in 2014 amounted to 4%. This paper proposes the introduction of obligatory agricultural insurance in the Republic of Serbia for all agricultural subjects – users of any state resources. The introduction of partly obligatory agricultural insurance should be regulated by law, together with the obligation of insurance companies to direct 20% of premiums paid to funding sources of a specialized agricultural bank, which is to be established in the Republic of Serbia. The specialized agricultural bank should place the funds from collected premiums in favourable loans for the construction of irrigation systems and hail netting. In addition to widening the scope of insurance, insurance companies would be obliged to assist the state in financing and educating agricultural subjects.

The suggested model of partly obligatory agricultural insurance should function as a public-private partnership. We are of the opinion that this model would also have long-term positive effects on the development of agricultural insurance, but not on the provision of stable and secure source of financing of agriculture.

Keywords: agricultural insurance, crop insurance, livestock insurance, obligatory insurance, agriculture

САДРЖАЈ

САЖЕТАК	3
SUMMARY	4
СПИСАК СКРАЋЕНИЦА	11
1. УВОД.....	12
2. МЕТОДОЛОШКИ ПРИСТУП.....	15
2. 1. Предмет истраживања.....	15
2. 2. Проблем истраживања.....	16
2. 3. Циљ истраживања.....	17
2. 4. Хипотезе истраживања.....	17
2. 5. Методе истраживања и извори података.....	19
2. 6. Очекивани научни допринос.....	20
2. 7. Задаци истраживања – структура дисертације.....	21
3. МЕСТО ОСИГУРАЊА ПОЉОПРИВРЕДЕ У ОСИГУРАЊУ ИМОВИНЕ – ТЕОРИЈСКА ПОЛАЗИШТА.....	22
3. 1. Појам, функције, врсте и значај осигурања.....	22
3. 1. 1. Основни појмови и елементи осигурања.....	24
3. 2. Појам, специфичности и значај пољопривреде.....	26
3. 3. Осигурање пољопривреде.....	28
3. 3. 1. Значај, ризици и врсте осигурања пољопривреде.....	29
3. 4. Осигурање биљне производње.....	31
3. 4. 1. Ризици биљне производње.....	33
3. 4. 2. Сума, премија и накнада штете из осигурања.....	36
3. 4. 3. Системи осигурања биљне производње.....	39
3. 5. Осигурање животиња.....	41
3. 5. 1. Ризици сточарске производње.....	43
3. 5. 2. Сума, премија и накнада штете из осигурања.....	44
4. ЕКОНОМСКИ ПОЛОЖАЈ ПОЉОПРИВРЕДЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ.....	46
4. 1. Фактори који утичу на економски положај пољопривреде у Републици Србији.....	47
4. 1. 1. Диспаритети цена пољопривредних и индустријских производа	48
4. 1. 2. Нерешени проблем финансирања пољопривреде.....	49
4. 1. 3. Неконзистентна аграрна политика.....	50
4. 1. 4. Недовољна стратешка и финансијска подршка државе.....	52
4. 1. 5. Неадекватна кредитна подршка на банкарском тржишту.....	62

4. 1. 6. Неповољне економске карактеристике пољопривредне производње.....	63
4. 1. 7. Неразвијеност и неуређеност тржишта пољопривредних производа.....	64
4. 1. 8. Уситњеност поседа и карактеристике својинских односа	65
4. 1. 9. Недовољно удруживање пољопривредних произвођача.....	65
4. 1. 10. Неповољне демографске карактеристике руралних подручја.....	66
5. РАЗВОЈ ОСИГУРАЊА ПОЉОПРИВРЕДЕ У ДОМАЋИМ УСЛОВИМА.....	69
5. 1. Историјски развој осигурања пољопривреде.....	69
5. 1. 1. Историјски развој обавезног осигурања пољопривреде.....	70
5. 1. 2. Повезаност развијености пољопривреде и осигурања.....	72
5. 2. Актуелни нормативни оквир осигурања пољопривреде.....	75
5. 3. Карактеристике осигурања пољопривреде у Републици Србији.....	76
5. 3. 1. Потенцијал осигурања пољопривреде.....	76
5. 3. 1. 1. Потенцијал осигурања биљне производње.....	77
5. 3. 1. 2. Потенцијал осигурања животиња.....	78
5. 3. 2. Ризици покривени осигурањем.....	79
5. 3. 2. 1. Ризици биљне производње покривени осигурањем.....	79
5. 3. 2. 2. Ризици покривени осигурањем животиња.....	81
5. 3. 3. Развијеност осигурања пољопривреде.....	81
6. ПОЈАМ И ВРСТЕ ОБАВЕЗНИХ ОСИГУРАЊА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ.....	86
6. 1. Појам обавезног осигурања.....	86
6. 2. Врсте обавезних осигурања у Републици Србији.....	89
7. ИНОСТРАНА ИСКУСТВА У ОСИГУРАЊУ ПОЉОПРИВРЕДЕ.....	100
7. 1. Осигурани ризици.....	101
7. 2. Улога државе у осигурању пољопривреде.....	103
7. 3. Модели тржишта осигурања пољопривреде.....	107
7. 3. 1. Шпански модел осигурања пољопривреде.....	110
7. 4. Осигурање пољопривреде у земљама Европске уније.....	111
7. 4. 1. Финансирање осигурања пољопривреде из буџета Европске уније.....	114
7. 5. Искуства земаља у окружењу	115
7. 5. 1. Хрватска.....	115
7. 5. 2. Црна Гора.....	117
7. 5. 3. Република Српска.....	117
8. УПОРЕДНА АНАЛИЗА УСЛОВА ОСИГУРАЊА ПОЉОПРИВРЕДЕ КОД ОСИГУРАВАЧА КОЈИ ПОСЛУЈУ НА ПОДРУЧЈУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ.....	119
8. 1. Упоредна анализа услова за осигурање усева и плодова.....	119

8. 1. 1. Упоредна анализа општих услова за осигурање усева и плодова.....	120
8. 1. 1. 1. Предмет осигурања.....	120
8. 1. 1. 2. Осигуране опасности (ризици).....	122
8. 1. 1. 3. Осигурани случај	123
8. 1. 1. 4. Уговор о осигурању.....	123
8. 1. 1. 5. Обавезе осигуравача.....	124
8. 1. 1. 6. Обавезе осигураника.....	125
8. 1. 1. 7. Сума осигурања.....	125
8. 1. 1. 8. Премија осигурања	126
8. 1. 1. 9. Смањење или повећање суме осигурања и премије.....	127
8. 1. 1. 10. Преглед стања осигураних усева и плодова.....	128
8. 1. 1. 11. Обавезе осигураника кад настане осигурани случај.....	128
8. 1. 1. 12. Утврђивање и процена штете.....	129
8. 1. 1. 13. Утврђивање накнаде из осигурања.....	130
8. 1. 2. Упоредна анализа посебних услова за осигурање усева и плодова.....	131
8. 1. 2. 1. Посебни услови за осигурање усева и плодова од пролећног мраза.....	131
8. 1. 2. 2. Посебни услови за осигурање усева и плодова од поплаве...	132
8. 1. 2. 3. Посебни услови за осигурање усева и плодова од олује.....	134
8. 1. 2. 4. Посебни услови за осигурање усева и плодова од ризика суше	134
8. 1. 2. 5. Посебни услови за осигурање усева и плодова од ризика прекомерних падавина	136
8. 1. 2. 6. Посебни услови за осигурање усева и плодова од ризика губитка прихода	136
8. 1. 2. 7. Посебни услови за осигурање усева и плодова од опасности зимског мраза.....	137
8. 1. 2. 8. Посебни услови за осигурање усева и плодова у стакленицима и пластеницима	138
8. 1. 2. 9. Посебни услови за осигурање семенског кукуруза од губитка семенског квалитета од јесењег мраза.....	140
8. 1. 2. 10. Посебни услови за осигурање усева и плодова после извршене жетве, односно бербе.....	140
8. 1. 2. 11. Посебни услови за експериментално осигурање уљане репице од зимског измрзавања.....	141

8. 1. 2. 12. Посебни услови за осигурање усева и плодова од губитка семенског квалитета.....	142
8. 1. 2. 13. Посебни услови за осигурање стоног грожђа од губитка количине и квалитета.....	142
8. 1. 2. 14. Посебни услови за осигурање плодова воћа од губитка количине и квалитета.....	144
8. 1. 2. 15. Посебни услови за осигурање стабала воћака и чокота винове лозе – засада у роду	144
8. 1. 2. 16. Посебни услови за осигурање стабала воћака и чокота винове лозе – младих засада до ступања у род	145
8. 2. Упоредна анализа услова за осигурање животиња.....	147
8. 2. 1. Упоредна анализа општих услова за осигурање животиња.....	147
8. 2. 1. 1. Предмет и услови осигурања.....	148
8. 2. 1. 2. Осигуране опасности (ризици).....	148
8. 2. 1. 3. Осигурани случај.....	149
8. 2. 1. 4. Уговор о осигурању.....	150
8. 2. 1. 5. Почетак и престанак обавезе осигуравача	151
8. 2. 1. 6. Место осигурања.....	151
8. 2. 1. 7. Настављање осигурања по истеку текућег периода осигурања.....	152
8. 2. 1. 8. Отуђење поједине осигуране животиње.....	152
8. 2. 1. 9. Прелаз уговора о осигурању на прибавиоца осигурања.....	152
8. 2. 1. 10. Плаћање премије.....	153
8. 2. 1. 11. Враћање премије.....	153
8. 2. 1. 12. Сума осигурања.....	154
8. 2. 1. 13. Спречавање осигураног случаја и спасавање.....	155
8. 2. 1. 14. Обавеза осигурања свих животиња.....	156
8. 2. 1. 15. Право осигуравача на ревизију ризика.....	156
8. 2. 1. 16. Пријава промене опасности у току трајања осигурања.....	157
8. 2. 1. 17. Обавезе осигураника кад осигурано грло оболи или настане осигурани случај.....	157
8. 2. 1. 18. Обавеза обавештења о наступању осигураног случаја.....	158
8. 2. 1. 19. Утврђивање и процена штете.....	158
8. 2. 1. 20. Утврђивање накнаде из осигурања.....	159
8. 2. 1. 21. Накнада трошкова.....	160

8. 2. 2. Упоредна анализа посебних услова за осигурање животиња.....	160
8. 2. 2. 1. Посебни услови за осигурање ризика губитка телета или ждебета при порођају.....	161
8. 2. 2. 2. Посебни услови за осигурање ризика губитка приплодне способности јуница и крава.....	163
8. 2. 2. 3. Посебни услови за осигурање мушких приплодних грла од губитка приплодне способности.....	164
8. 2. 2. 4. Посебни услови за осигурање животиња намењених клању.....	166
8. 2. 2. 5. Посебни услови за осигурање животиња у сабиралиштима (трговинска складишта).....	167
8. 2. 2. 6. Посебни услови за осигурање животиња на изложбама.....	168
8. 2. 2. 7. Посебни услови за осигурање животиња од опасности кастрации и овариотомије.....	169
8. 2. 2. 8. Посебни услови за осигурање живине.....	169
8. 2. 2. 9. Посебни услови за експериментално осигурање ћурака.....	173
8. 2. 2. 10. Посебни услови за осигурање пчела.....	174
8. 2. 2. 11. Посебни услови за осигурање пада производње млека.....	175
8. 2. 2. 12. Посебни услови за осигурање ризика угинућа и принудног клања као последица порођаја.....	177
8. 2. 2. 13. Посебни услови за осигурање оваца у вези са меринизацијом.....	178
8. 2. 2. 14. Посебни услови за осигурање животиња за време издржавања карантина.....	178
8. 2. 2. 15. Посебни услови за осигурање животиња са периодичним утврђивањем суме осигурања и периодичним обрачуном премије.....	179
8. 2. 2. 16. Посебни услови за осигурање животиња – Triglav max paket.....	180
8. 3. Резиме резултата истраживања – анализе и поређења услова пољопривредног осигурања	181

9. ПОСЛОВНИ УЧИНАК ОСИГУРАВАЧА У ОСИГУРАЊУ ПОЉОПРИВРЕДНЕ ПРОИЗВОДЊЕ У ДОМАЋИМ УСЛОВИМА.....185

9. 1. Пословни učinak осигуравача у осигурању биљне производње	185
9. 1. 1. Потенцијал осигурања	186
9. 1. 2. Осигурана површина.....	187

9. 1. 3. Полисе осигурања.....	188
9. 1. 4. Сума осигурања.....	190
9. 1. 5. Премија осигурања.....	191
9. 1. 6. Укупна оштећена површина.....	192
9. 1. 7. Штете покривене осигурањем.....	193
9. 2. Пословни учинак осигуравача у осигурању животиња.....	195
9. 2. 1. Полисе осигурања	195
9. 2. 2. Премије осигурања.....	196
9. 2. 3. Штете покривене осигурањем.....	197
9. 3. Упоредни приказ резултата осигурања биљне производње и осигурања животиња.....	199
9. 3. 1. Упоредни приказ кретања броја полиса осигурања.....	200
9. 3. 2. Упоредни приказ премије осигурања	201
9. 4. Учешће премије пољопривредног осигурања у премији неживотних осигурања.....	204
9. 5. Резиме резултата истраживања	205
10. РАЗВОЈНИ ИЗГЛЕДИ ОСИГУРАЊА ПОЉОПРИВРЕДЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ У УСЛОВИМА УВОЂЕЊА ДЕЛИМИЧНО ОБАВЕЗНОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ОСИГУРАЊА.....	207
10. 1. Преглед значајних теоријских полазишта	207
10. 2. Потенцијални модел делимично обавезног осигурања пољопривреде у Републици Србији.....	210
11. ЗАКЉУЧАК	215
12. ЛИТЕРАТУРА.....	221
СПИСАК ТАБЕЛА	240
СПИСАК ГРАФИКОНА	242

СПИСАК СКРАЋЕНИЦА

БДП	Бруто домаћи производ
ЗАП	Common Agricultural Policy – Заједничка пољопривредна политика
ЕАФРД	European Agricultural Fund for Rural Development – Европски пољопривредни фонд за рурални развој
ЕУ	Европска унија
ЕУР	Евро
ХБОР	Хрватска банка за обнову и развој
ИПАРД	Instrument for Pre-Accession Assistance for Rural Development – Инструмент за претприступну помоћ
КМ	Конвертибилна марка
ЈПП	Јавно–приватно партнерство
НБС	Народна банка Србије
ОЕЦД	Organisation for Economic Cooperation and Development – Организација за економску сарадњу и развој
РС	Република Србија
РСД	Динар
САД	Сједињене Америчке Државе
СФРЈ	Социјалистичка Федеративна Република Југославија
СПБ	Специјализована пољопривредна банка

1. УВОД

Тема дисертације „Пољопривредно осигурање као могућа врста обавезног осигурања у Републици Србији“ односи се на разматрање могућности увођења делимично обавезног осигурања пољопривреде у домаћим условима, како би се кроз економску заштиту коју пружа осигурање обезбедио процес репродукције у пољопривреди, али и развојна компонента ове значајне привредне делатности.

Пољопривредна производња се знатним делом одвија на отвореном простору и у непосредном је додиру с низом природних сила које представљају потенцијалне опасности – ризике. Зато је неопходно да пољопривредни субјекти користе економску заштиту коју им пружа осигурање. Осигурање треба да и у Републици Србији заузме место које има у савременој тржишној привреди, о чему сведоче богата искуства развијених, али све више и земаља у развоју. Модерна, тржишно усмерена пољопривреда, не може се ни замислити без добро организованог осигурања.

Перспектива развоја осигурања пољопривреде у домаћим условима требало би да подразумева и далеко активнију улогу државе него до сада. Без измењеног става државе према пољопривреди неће бити оствариви позитивни подстицаји њеном развоју које би давало осигурање. Државна улога би се могла огледати и у увођењу делимично обавезног пољопривредног осигурања, као и у обезбеђењу средстава из буџета за веће субвенције премије осигурања. Истовремено, друштва за осигурање би, са своје стране, требало да имају кључну улогу у развијању тражње и пуном покривању пољопривредних ризика, као и у информисању и образовању пољопривредника о значају осигурања.

Потребно је указати да осигурање пољопривреде, као теоријска и практична област, није била до сада у нашој земљи предмет великог броја научних истраживања, тако да је ова дисертација покушај давања одговора на бројна отворена питања. Очекивани одговори би требало да представљају важан допринос бољем разумевању важности осигурања пољопривреде за стабилност, развој, али и финансирање пољопривредне производње.

У *првом поглављу дисертације* дат је увод и образложен значај и актуелност обрађене теме. У овом поглављу приказана је и структура дисертације.

У *другом поглављу дисертације* дефинисан је методолошки приступ, односно предмет, проблем, циљ, методе, хипотезе и задаци истраживања. Предмет истраживања у овом раду је осигурање пољопривреде, посматране у ужем смислу, односно са аспекта примарне пољопривредне производње. Циљ истраживања односи се на доказивање привредне нужности далеко ширег обухвата пољопривреде осигурањем него што је данас случај. Један од начина да се то обезбеди јесте и увођење делимично обавезног

пољопривредног осигурања у Републици Србији за неке опасности које највише угрожавају пољопривредну производњу. У овом поглављу дефинисане су генерална хипотеза и четири посебне хипотезе, те истакнути значај и актуелност теме, извори података, као и очекивани научни допринос дисертације.

У *трећем поглављу дисертације* је са теоријског аспекта дефинисано место осигурања пољопривреде у осигурању имовине. У том циљу одређени су појам, функције, врсте и значај осигурања, као и појам, специфичности и значај пољопривреде. Такође, у овом поглављу дефинисани су и значај, ризици и врсте осигурања пољопривреде. Посебно је обрађено осигурање биљне, а посебно сточарске производње.

У *четвртом поглављу дисертације* образложен је значај пољопривреде за развој привреде и запосленост становништва у Републици Србији. Имајући у виду да се, у складу са категоризацијом ОЕЦД-а руралним подручјем сматра 85% територије Републике Србије, развој пољопривреде је од виталне важности, односно има економски и социјални значај. У овом поглављу дефинисани су и образложени и фактори који условљавају економски положај пољопривреде у домаћим условима.

У *петом поглављу дисертације* представљен је историјски развој осигурања пољопривреде, историјски развој обавезног осигурања пољопривреде, те образложена повезаност развијености пољопривреде и осигурања у Републици Србији. У овом поглављу дат је актуелни нормативни оквир осигурања пољопривреде, те представљене и образложене карактеристике ове врсте осигурања у домаћим условима.

У *шестом поглављу дисертације* дефинисан је појам обавезних осигурања и наведене врсте обавезних осигурања које постоје и примењују се у Републици Србији.

У *седмом поглављу дисертације* представљена су инострана искуства у пољопривредном осигурању. У ту сврху приказана је улога државе у овој врсти осигурања, осигурани ризици, те модели тржишта осигурања пољопривреде. У овом поглављу представљене су основне карактеристике осигурања пољопривреде у земљама Европске уније, као и његово финансирање из буџета Европске уније. Такође, у овом поглављу представљена су и искуства у осигурању пољопривреде земаља у окружењу и то: Хрватске, Црне Горе и Републике Српске.

У *осмом поглављу дисертације* реализован је део истраживања за који су као извори података коришћени услови осигурања биљне производње и осигурања животиња четири осигуравајућа друштва која заједно покривају готово целокупно тржиште пољопривредног осигурања у Републици Србији. То су: ДДОР Нови Сад, Дунав осигурање, Генерали осигурање и Триглав осигурање. Циљ реализованог истраживања био је да се анализира понуда, односно да се аналитички рашчлане и упореде услови осигурања биљне производње,

као и услови осигурања животиња који постоје на домаћем тржишту, како би се утврдило да ли се разлози недовољне развијености пољопривредног осигурања у Републици Србији налазе на страни понуде.

У *деветом поглављу дисертације* извршено је истраживање, односно анализа тржишта пољопривредног осигурања у Републици Србији. У том циљу су квантитативном и компаративном методом истраживања, као и методом анализе и синтезе, анализирани и поређени укупни пословни учинци осигураваача на домаћем тржишту пољопривредног осигурања у периоду од 2006. до 2014. године. Циљ реализованог истраживања је анализа кретања битних параметара за оцену развијености осигурања пољопривреде у Републици Србији. То су: укупно осигуране површине, свота осигурања, премија осигурања, штете и технички резултат, као и број полиса у осигурању биљне производње, те у осигурању животиња у посматраном периоду. Извори података коришћени у истраживању су подаци Народне банке Србије и осигуравајућих друштава која осигуравају биљну производњу на подручју Републике Србије. Приликом тумачења добијених резултата, методом компаративне анализе повезано је текуће стање у осигурању биљне производње у Србији са ставовима истакнутих истраживача из ове области у домаћој и светској литератури.

У *десетом поглављу дисертације* је, на основу спроведеног истраживања и анализа у претходним поглављима, предложена и образложена потреба увођења делимично обавезног осигурања пољопривреде у Републици Србији. У том циљу представљена су и најзначајнија становишта у домаћој и иностраној литератури која имају улогу теоријских темеља предложеног модела. Прецизније, у овом поглављу предложен је и образложен могући начин увођења делимично обавезног осигурања пољопривреде у Републици Србији, као и потенцијални правци развоја овог модела и његов значај за финансирање и развој домаће пољопривреде.

У *закључку* су експлицитно представљени резултати истраживања, односно закључци до којих се дошло на основу реализације циља истраживања и верификације постављених хипотеза. У овом делу дисертације дате су и образложене битне карактеристике предложеног модела делимично обавезног осигурања пољопривреде у Републици Србији.

2. МЕТОДОЛОШКИ ПРИСТУП

Тема дисертације „Пољопривредно осигурање као могућа врста обавезног осигурања у Републици Србији“ односи се на истицање потребе економске заштите пољопривредне производње која би омогућила развој пољопривреде као делатности од националног значаја у Републици Србији.

Основу методолошког приступа рада чине:

- (1) предмет истраживања;
- (2) проблем истраживања;
- (3) циљ истраживања;
- (4) хипотезе истраживања;
- (5) метод истраживања;
- (6) задаци истраживања – структура дисертације.

2. 1. Предмет истраживања

Осигурање пољопривреде представља заједнички израз за осигурање биљне производње и осигурање животиња. У ширем смислу, можемо рећи да је пољопривредно и свако оно осигурање које пружа заштиту радницима и средствима као делу производног процеса у овој делатности. Предмет истраживања у овом раду биће осигурање пољопривреде у ужем смислу.

Предмет истраживања ове докторске дисертације су различита становишта осигурања пољопривреде, као једне од изузетно значајних врста осигурања имовине. У том циљу, у раду је истражен развој осигурања пољопривреде у домаћим условима, анализирана тренутна ситуација на тржишту пољопривредног осигурања у Републици Србији, истражена зависност ове врсте осигурања од економског положаја пољопривреде у нашем привредном систему, те предвиђене перспективе развоја осигурања пољопривреде у Републици Србији.

У том циљу обрађена су и најважнија страна искуства из пољопривредног осигурања развијених земаља, чија су тржишта осигурања далеко напреднија од нашег. Такође, разматрана су и искуства земаља у развоју, јер су она од изузетног значаја за осигурање пољопривреде у Републици Србији.

2. 2. Проблем истраживања

Проблем који је разматран у реализованом истраживању у оквиру дисертације, односи се на недовољну заступљеност осигурања пољопривреде у портфељу осигуравача који послују на домаћем тржишту. Број закључених пољопривредних осигурања и висина премије нису сразмерни значају ове привредне делатности за домаћи привредни систем и егзистенцију становника.

Неразвијеност осигурања пољопривредне производње у Републици Србији у протеклом периоду била је уско повезана са неповољним економским положајем пољопривреде, али и са необразованошћу и недовољном информисаношћу пољопривредних субјеката о могућностима и значају осигурања пољопривреде у савременим условима пословања.

Осигурање пољопривреде, односно осигурање биљне производње и осигурање животиња, није довољно развијено у Републици Србији. Главни разлог је неразвијеност ове привредне делатности, односно њен неповољан економски положај. У периоду од 2000. до 2015. године раст вредности пољопривредне производње остварен је само у четири године, и то у 2001, 2004, 2008, а у 2009. години остварен је само симболичан раст. У свим осталим годинама забележен је пад вредности овог показатеља. Најзначајнији узроци лоших резултата пољопривредне производње били су неадекватна аграрна политика и нерешен проблем финансирања аграра, који условљавају и неповољан економски положај домаће пољопривреде.

Пољопривреда као једна од окосница развоја осталих привредних делатности, и у Европској унији и у Сједињеним Америчким Државама има повлашћени положај, који се огледа у високим субвенцијама и привилегованим кредитима. Најизразитији пример разлика у висини субвенција које добијају пољопривредни произвођачи у Европској унији и у Републици Србији забележен је у 2006. години. У Европској унији, у којој је у 2006. години било 25 држава са око 480 милиона становника, просечне субвенције одобрене пољопривреди износиле су 127 евра по становнику. Исте године, субвенције пољопривреди у Србији су износиле од 17 до 20 евра по становнику, у суседној Мађарској 70 евра, а у Словенији чак 130 евра. Посматрано по хектарима, у Европској унији су у 2006. години субвенције пољопривреди износиле 360 евра, а код нас 32 евра по хектару, што упућује на закључак да домаћи аграр има скоро десет пута мању подршку у односу на развијене земље. На основу наведеног, јасно се може извести закључак да домаћа пољопривреда, која се

налази у изузетно неповољном економском положају, није могла у довољној мери да користи економску заштиту коју пружа осигурање.

2. 3. Циљ истраживања

Циљ истраживања спроведеног у оквиру дисертације је доказивање привредне нужности далеко ширег обухвата пољопривреде осигурањем него што је данас случај. Један од начина да се то обезбеди јесте и увођење делимично обавезног пољопривредног осигурања у Републици Србији од неких опасности које највише угрожавају пољопривредну производњу.

Ширењем заједнице ризика у простору и времену, чиме се смањује неповољан одабир опасности, обезбедиле би се и техничке претпоставке за спровођење осигурања биљне производње и осигурања животиња. Тиме би осигурање дало немерљиви допринос непрекидном и постојаном развоју пољопривреде, примарне делатности која обезбеђује производњу хране као основног предуслова за задовољавање животних потреба становништва, али и развој других привредних делатности у нашој земљи.

2. 4. Хипотезе истраживања

Хипотезе истраживања чине генерална хипотеза и четири посебне хипотезе.

Генерална хипотеза од које се полази у истраживању гласи:

Уколико се уведе делимично обавезно осигурање пољопривреде, уз повећање постотка регресирања премије осигурања од стране државе, то ће бити боље подржан развој осигурања пољопривреде у Републици Србији, уз делимично решавање проблема финансирања ове делатности.

Посебне хипотезе истраживања су:

X-1: Што се брже буде развијало пољопривредно осигурање у Републици Србији, то ће оно пре стећи значај који би требало да има у савременој тржишној привреди.

Процењује се да је у Републици Србији осигурано мање од 10% од укупног броја регистрованих пољопривредних газдинстава. Међутим, у погледу обухвата осигурања пољопривреде слична је ситуација и у неким земљама у окружењу. Примера ради, у Хрватској је, такође, осигурано око 10% од укупног броја пољопривредних газдинстава, а у Републици Српској четири пута мање, свега око 2,5% пољопривредника осигурава своју производњу.

Забрињавајући је податак да се у АП Војводини, као најзначајнијем пољопривредном подручју у Републици Србији, у протеклим годинама просечно годишње осигуравала само петина обрадивих површина, а процењује се да би за нормалну заштићеност пољопривредне производње ниво обухваћености осигурањем требало да буде најмање око три четвртине осигураних површина.

Осигурање животиња је у протеклом периоду, такође, било изузетно неразвијено у Републици Србији. У најразвијенијем северном делу, односно у АП Војводини, просечно годишње се осигурава само седмина условних грла, при чему је осигурањем код правних лица била обухваћена једва трећина сточног фонда, док је на приватним поседима број осигураних животиња био симболичан.

X-2: Што буде био снажнији развитак осигурања пољопривреде, то ће се боље развијати и целокупна пољопривредна производња.

Произвођачи у неразвијеној пољопривреди немају ни свест о потреби осигуравања, нити расположива финансијска средства за плаћање премије осигурања. У случају великих елементарних непогода (град, мраз, поплаве и сл.) у биљној производњи или код настанка епидемија болести у осигурању животиња, ионако неповољан економски положај пољопривредних субјеката, односно пољопривреде као привредне делатности, додатно се погоршава у условима заснивања производње без осигуравајуће заштите. Међутим, у условима делимично обавезног пољопривредног осигурања, пољопривредна производња ће имати потребну економску заштиту што ће обезбедити њен бољи развитак. У циљу увођења делимично обавезног осигурања пољопривреде неопходно је да државне субвенције премија осигурања износе минимално половину њихове вредности.

X-3: Ако буде активнија стратешка и финансијска подршка државе финансирању пољопривреде, поправиће се економски положај пољопривредних субјеката, а то ће омогућити убрзани развитак пољопривредног осигурања.

Услед неповољног економског положаја пољопривреде у домаћем привредном систему, у предтранзиционом и досадашњем транзиционом периоду, пољопривредни субјекти немају задовољавајући финансијски потенцијал за улагање у осигурање. Међутим, уколико се обезбеди стална, стратешка и финансијска подршка државе пољопривредној производњи, пољопривредни субјекти би могли да планирају производњу уз адекватну економску заштиту коју им пружа осигурање. Активна подршка државе могла би да се реализује предвидљивом аграрном политиком и износима финансијских подстицаја, као и конституисањем специјализоване пољопривредне банке и обезбеђивањем кредитирања под повољним условима.

Такође, средства наплаћена по основу премија осигурања могла би да се врате пољопривреди као стабилан извор финансирања.

X-4: Што се буде боље дефинисало делимично обавезно пољопривредно осигурање у Републици Србији, то ће бити израженији његов допринос континуираном и стабилном развоју домаће пољопривреде, као и повећању животног стандарда пољопривредника.

Држава би увођењем делимично обавезног пољопривредног осигурања помогла развој ове егзистенцијално важне привредне делатности. Истовремено, раст пољопривредне производње омогућио би да становништво које се бави овом делатношћу побољша животни стандард, што је од изузетног значаја с обзиром на то да, према најновијим статистичким подацима скоро половина од укупног броја становника у Републици Србији живи у руралним подручјима, а скоро једна петина се директно издржава од пољопривредне производње. Као један од значајних разлога за увођење појединих облика обавезног пољопривредног осигурања потребно је истаћи и актуелне климатске промене, које у растућој мери угрожавају производњу хране.

2. 5. Методе истраживања и извори података

У изради докторске дисертације су, у циљу доказивања постављених хипотеза, коришћене следеће научне методе:

- (1) емпиријске методе;
- (2) индуктивно-дедуктивне методе;
- (3) методе анализе и синтезе;
- (4) историјски метод;
- (5) квантитативни метод;
- (6) компаративни метод;
- (7) метод предвиђања.

Емпиријске методе су уобичајене за истраживања у економским наукама и заснивају се на анализи искустава у претходном периоду. Конкретно, у овој дисертацији, анализира се осигурање пољопривреде у Републици Србији у претходном периоду, закључно са 2014, односно са 2015. годином.

Индуктивне методе полазе од извесних појединачних чињеница, како би се извео општи закључак. Конкретно, у раду се посебно анализира осигурање биљне производње, а посебно осигурање животиња. Такође, посебно се истражују понуде за осигурање пољопривредне производње осигуравајућих друштава која послују на подручју Републике Србије. У ту сврху користе се и методе анализе и синтезе. Путем дедуктивног метода се

општи закључци прилагођавају конкретним условима за осигурање пољопривредне производње.

Историјски метод користи се код давања приказа развоја осигурања пољопривреде у домаћим условима.

Квантитативни метод се користи код поређења укупног пословног учинка осигуравача који послују на домаћем тржишту пољопривредног осигурања. Пословни учинак осигуравача се анализира по годинама, у периоду од 2006. до 2014. године, на основу кретања укупно осигураних површина, сума осигурања, премија осигурања, штета и техничког резултата.

Компаративни метод користи се у циљу поређења осигурања пољопривреде у Републици Србији са осигурањем пољопривреде у другим европским и ваневропским државама, са развијеним и са земљама у развоју, односно земљама у окружењу. Такође, компаративни метод користи се и у циљу поређења услова осигурања пољопривреде на домаћем тржишту осигурања, односно између појединих осигуравача.

Метод предвиђања користи се да се на бази постојећег искуства у осигурању пољопривреде, како домаћег, тако и иностраног, дефинишу могућности његовог даљег развика, уз нагласак на увођење делимично обавезног осигурања пољопривредне производње у Републици Србији.

Извори података коришћени у дисертацији су домаћа и инострана литература, извештаји о резултатима осигурања пољопривреде у Републици Србији и земљама у окружењу, актуелни статистички подаци, као и основни и допунски услови осигурања пољопривреде најзначајнијих осигуравача из ове области на домаћем тржишту.

2. 6. Очекивани научни допринос

Очекивани резултат истраживања у овој дисертацији представља доказивање постављених хипотеза да је даљи развој осигурања пољопривреде управо сразмерно повезан са развојем ове делатности. У том циљу потребна је далеко активнија улога и сарадња државе и осигуравача, како кроз дефинисање осигурања пољопривреде као делимично обавезног осигурања у Републици Србији, тако и кроз субвенционисање премија осигурања, али и кроз образовање пољопривредних субјеката о значају осигурања пољопривреде у савременим условима за развика ове привредне делатности. Сем тога, очекивани резултат анализе представља и доказивање претпоставке да је осигурање пољопривреде, такође, повезано са њеним финансијским могућностима, које су последица начина финансирања ове,

изузетно значајне привредне делатности. Нерешен проблем финансирања пољопривреде код нас, условљавао је и њен неповољан економски положај, што је имало за последицу да је осигурање пољопривреде у протеклом периоду у Републици Србији било на маргинама интересовања пољопривредних субјеката.

Дисертација би требало да прикаже достигнути степен развоја различитих врста осигурања пољопривреде код нас и у свету. Такође, очекујемо да ћемо у раду приказати и ниво развијености осигурања пољопривреде код нас, закључно са 2014, односно 2015. годином, те да ћемо указати на значај увођења делимично обавезног осигурања пољопривреде, за шта постоје примери у привредама различите равни развијености. Напомињемо да је код нас и раније било истраживача који су покретали питања обавезности пољопривредних осигурања.

Потребно је указати да осигурање пољопривреде, као теоријска и практична област, није била до сада у нашој земљи предмет великог броја научних истраживања, тако да дисертација представља покушај давања одговора на бројна отворена питања. Очекивани одговори би требало да представљају важан допринос пунијем разумевању важности осигурања пољопривреде за стабилност и развој пољопривредне производње.

2. 7. Задаци истраживања – структура дисертације

Задаци истраживања представљају и структуру дисертације по поглављима:

- (1) Уводна разматрања;
- (2) Методолошки приступ;
- (3) Место осигурања пољопривреде у осигурању имовине – теоријска полазишта;
- (4) Економски положај пољопривреде у Републици Србији;
- (5) Развој осигурања пољопривреде у домаћим условима;
- (6) Појам и врсте обавезних осигурања у Републици Србији;
- (7) Инострана искуства у осигурању пољопривреде;
- (8) Упоредна анализа услова осигурања осигуравача пољопривреде који послују на подручју Републике Србије;
- (9) Пословни учинак осигуравача у осигурању пољопривредне производње у домаћим условима;
- (10) Развојни изгледи осигурања пољопривреде у Републици Србији у условима увођења делимично обавезног пољопривредног осигурања;
- (11) Закључак.

3. МЕСТО ОСИГУРАЊА ПОЉОПРИВРЕДЕ У ОСИГУРАЊУ ИМОВИНЕ – ТЕОРИЈСКА ПОЛАЗИШТА

Пољопривреда и осигурање су веома значајне привредне делатности, а неопходност њихове повезаности и унапређења пољопривредног осигурања је предмет истраживања у овој дисертацији. У циљу даље анализе потребно је приказати основне теоријске одреднице везане за пољопривредно осигурање.

3. 1. Појам, функције, врсте и значај осигурања

Осигурање је услужна привредна делатност која штити човека и његову имовину од последица дешавања бројних опасности и на тај начин обезбеђује се неопходна безбедност у привреди и друштву у целини.¹ Поред ове, постоје и бројне друге дефиниције осигурања, а заједничко за све је да истичу суштину осигурања, а то је заштита, односно обезбеђење људи и имовине. Неке најзначајније дефиниције осигурања приказане су у табели број 1.

Осигурање је привредни, односно правни посао на основу кога се осигуравач обавезује да уз одређену цену (премију осигурања) осигуранику исплати накнаду штете када наступи осигурани случај. Неопходно је да се осигурање заснива и функционише на следећим начелима: (1) безбедности или сигурности; (2) узајамности или солидарности; (3) платежности или ликвидности; (4) производности или продуктивности; (5) економичности; (6) исплативости или рентабилности; (7) еквивалентности.

Начело безбедности или сигурности означава способност осигуравача да „све штете по броју и износу, без обзира на њихову појединачну и укупну висину, може без потешкоћа надокнадити осигураницима.“² Начело узајамности или солидарности значи удруживање осигураника путем плаћања цене осигурања (премије) и формирања осигуравајућег фонда из кога ће се надокнадити штете које ће настати само код неких од њих. Начело платежности или ликвидности је способност осигуравача да по основу наплате премија осигурања, али и прихода по другим основама, у сваком тренутку има могућност надокнаде штета насталих код осигураника. Начело производности или продуктивности у осигуравајућој делатности

¹ Жарковић Н. (2013): *Појмовник осигурања*, Сконто, Нови Сад, стр. 268.

² Жарковић Н. (2008): *Економика осигурања*, Универзитет Сингидунум, Београд, стр. 106.

подразумева „тежњу ка остваривању одређеног обима обрачунате премије или прихода уз што мању употребу радне снаге“.³

ТАБЕЛА 1. ДЕФИНИЦИЈЕ ОСИГУРАЊА

- Осигурање представља удруживање свих оних који су изложени истим опасностима с циљем да заједнички поднесу штету која ће задесити само неке од њих.
- Осигурање представља заштиту имовинских интереса физичких и правних лица приликом реализације ризика, односно наступања осигураних случајева на рачун фондова осигурања формираних наплатом премија од тих лица. ⁴
- Осигурање је савремени облик економске заштите производње, којим се обезбеђује коначни резултат рада и уложених средстава. ⁵
- Осигурање је савремени и најбољи инструмент за управљање ризиком. ⁶
- Осигурањем се врши пренос ризика од губитака са једног ентитета на други, у замену за премију или гарантовани мерљиви губитак којим се спречава већи или могући ненадокнадиви губитак. ⁷

Извор: Наведена литература

Начело економичности представља тежњу осигуравача да остваре „што већи обим прихода (или премије) уз што ниже трошкове пословања (материјалне и нематеријалне трошкове)“.⁸ Начело исплативости или рентабилности подразумева да је осигуравач користио средства као добар привредник и стекао приходе који су омогућили покриће свих обавеза, те остварио позитиван финансијски резултат (добитак). Начело еквивалентности значи да је трошак осигурања (премија) зависна од вредности осигураног случаја (суме осигурања) и степена опасности (ризика).

Основне функције осигурања су: (а) заштита имовине и лица; (б) социјална; (в) акумулативна; (г) међународна функција. Заштита имовине и лица може да буде превентивна и посредна по настанку осигураног случаја. Социјална функција осигурања реализује се тако што се кроз исплату накнаде штете подиже животни стандард осигураника и преузима улога коју би имали државни фондови у случају остварења тешких природних и других опасности. Преко акумулативне функције могуће је да се привремено слободна ликвидна новчана средства, настала услед временског несклада времена наплате премије осигурања и настанка осигураног случаја, пласирају у финансирање привредног развоја, што омогућава и

³ Жарковић Н. (2008): *Економика осигурања*, Универзитет Сингидунум, Београд, стр. 107.

⁴ Петревска М., Toscano В., Милошев Д. (2010): *Осигурање биљне производње*, Беокига, Београд, стр. 9.

⁵ Марковић Т. (2009): *Осигурање усева и плодова као инструмент за управљање ризиком у пољопривреди*, Летопис научних радова, Год. 33, Бр. 1, Пољопривредни факултет, Нови Сад, стр. 30.

⁶ Bielza М, Stroblmair J., Gallego J. (2007): *Agricultural risk management in Europa*, The 101st EAAE Seminar „Management of Climate Risks in Agriculture“, Berlin, Germany, July, 5-6, 2007, p. 10.

⁷ Манић В. (2012): *Осигурање у пољопривреди: Улога јавног сектора, индустрије осигурања и правци развоја*, Презентација, Други пољопривредни форум: Храна за Европу - у сусрет новој Стратегији развоја агропривреде Србије, Суботица, 11-13. октобар 2012. године.

⁸ Жарковић Н. (2006): *Реосигурање са саосигурањем (скрипта)*, Универзитет Сингидунум, Београд, стр. 92.

финансирање приоритетних развојних делатности, као што је пољопривреда. Међународна функција осигурања постоји уколико су осигуравајућа и реосигуравајућа друштва резиденти различитих држава, код осигурања робе у превозу, пословања великих осигураваача у свету и у неким другим случајевима.

У литератури се наводе бројне врсте осигурања, које се могу груписати према:⁹

- (1) чињеници да ли су у питању животна или неживотна осигурања;
- (2) природи ризика, односно према месту где ризик може да настане: копнено, поморско и ваздушно осигурање;
- (3) предмету осигурања: осигурање имовине и осигурање лица;
- (4) према начину настанка: обавезно и добровољно осигурање;
- (5) према начину организовања: премијско и узајамно осигурање;
- (6) према броју осигураника: колективно и индивидуално;
- (7) према начину изравнања ризика: унутрашње (саосигурање) и спољашње (реосигурање).

Неживотна осигурања обухватају имовинска осигурања, добровољно здравствено осигурање и осигурање од последица незгоде. Осигурање пољопривреде је врста осигурања имовине.

Значај осигурања је, пре свега, у заштити људи и имовине. Међутим, осигуравајући фондови могу да имају и велики финансијски потенцијал који може да се искористи за финансирање привредног развоја. У циљу реализације ових пласмана потребно је да постоји сигурност улагања и остваривање задовољавајућих стопа приноса на уложена средства, али и да постоји адекватан нормативни оквир и развијено финансијско тржиште.

3. 1. 1. Основни појмови и елементи осигурања

У циљу даље анализе потребно је дефинисати основне појмове у осигурању.

Осигураваач је правно лице које се уговором о осигурању обавезује на накнаду штете, односно исплату уговореног новчаног износа кориснику осигурања, односно осигуранику, када се оствари ризик обухваћен осигурањем. Прецизније, осигураваач је правно лице које се уговором о осигурању обавезује да за одређену цену (премију осигурања) преузима заштиту осигураника од ризика обухваћених осигурањем. Ако дође до остварења ризика обухваћених

⁹ Мркшић Д., Петровић З., Иванчевић К. (2014): *Право осигурања*, Правни факултет Универзитета Унион у Београду и Јавно предузеће Службени гласник, Београд, стр. 65-73; Петревска М., Toscano В., Милошев Д. (2010): *Осигурање биљне производње*, Беокига, Београд, стр. 12-14.

осигурањем, односно до наступања осигураног случаја, осигуравач има обавезу да исплати накнаду из осигурања осигуранику.

Осигураник је физичко или правно лице које закључује уговор о осигурању у своје име и за свој рачун, обезбеђујући се од нежељеног дејства покривених ризика. Да би могао прибавити осигуравајућу заштиту, осигураник треба да је пословно способно лице, које као равноправна уговорна страна стоји наспрам осигуравача, са свим правима и обавезама које проистичу из њиховог односа.¹⁰

Осигурани случај представља настанак околности које на основу закона или уговора о осигурању обавезују осигуравача да осигуранику исплати одштету. Није могуће извести јединствени појам осигураног случаја за све врсте осигурања, будући да га одређују ризици, који су изузетно различити.¹¹ Осигурани случај је догађај с обзиром на који се закључује осигурање и мора бити будући, неизвештан и незавештан од искључиве воље уговарача.¹² Осигурани случај је реализација ризика и он мора да буде предвиђен условима осигурања, да се деси у одређеном времену, на одређеном месту и са одређеним последицама.

Уговором о осигурању обавезују се уговарач осигурања да плати одређени износ друштву за осигурање (осигуравачу), а друштво се обавезује да, ако се деси догађај који представља осигурани случај, исплати осигуранику или неком трећем лицу, накнаду, односно уговорену своту или учини нешто друго.¹³

Механизам осигурања чине: (1) елементи осигурања; (2) техничка организација осигурања. Суштина техничке организације осигурања је остваривање равнотеже осигуравајућег фонда, како би из њега могле да се исплате настале штете, али и издвоје средства за неопходне резерве. Основни елементи осигурања су: ризик, премија осигурања и накнада штете.

Ризик је у основном значењу могућност настанка нежељеног економски штетног догађаја, који ако наступи ствара осигуравачеву обавезу према осигуранику из закљученог уговора о осигурању или по законским одредбама.¹⁴ Ризиком се може сматрати и сам догађај (пожар, поплава), који доводи до обавезе осигуравача да исплати накнаду из осигурања. Такође, ризиком се може сматрати и предмет осигурања. Да би се један догађај сматрао ризиком, потребно је да да буде: (а) могућ; (б) економски штетан; (в) неизвештан; (г) незавештан од воље осигураника или другог заинтересованог лица; (д) ризик се мора

¹⁰ Жарковић Н. (2013): *Појмовник осигурања*, Сконто, Нови Сад, стр. 265.

¹¹ Маровић Б., Жарковић Н. (2002): *Лексикон осигурања*, ДДОР Нови Сад АД, Нови Сад, стр. 212.

¹² Закон о облигационим односима, („Сл. лист СФРЈ“ бр. 29/78, 39/85, 45/89 – одлука УСЈ и 57/89, "Сл. лист СРЈ", бр. 31/93 и "Сл. лист СЦГ", бр. 1/2003 – Уставна повеља), члан 898.

¹³ Закон о облигационим односима, („Сл. лист СФРЈ“ бр. 29/78, 39/85, 45/89 – одлука УСЈ и 57/89, "Сл. лист СРЈ", бр. 31/93 и "Сл. лист СЦГ", бр. 1/2003 – Уставна повеља), члан 897.

¹⁴ Жарковић Н. (2013): *Појмовник осигурања*, Сконто, Нови Сад, стр. 492.

повнављати, тј. не сме бити изолован; (ђ) мора да постоји распоређеност догађаја у просторном и временском погледу; (е) доступност догађаја статистичкој евиденцији.¹⁵

Премија осигурања је новчана свота коју је уговарач осигурања, односно осигураник дужан да плати као накнаду за обезбеђење осигуравајуће заштите. Премија представља цену ризика.¹⁶ Висина премије осигурања мења се управо сразмерно са променом висине суме осигурања, са дужином трајања осигурања и са вероватноћом настанка економски штетног догађаја, а обрнуто сразмерно са висином каматне стопе на пласмане осигураваача. Осигуравајућа друштва могу да пласирају средства из осигуравајућег фонда у привреду и то уз одређену камату коју носе ови пласмани. Уколико је каматна стопа виша, премија осигурања ће бити нижа и обрнуто.

Накнада штете из осигурања је вредност, по правилу изражена у новцу, на коју осигураник, односно корисник осигурања, полаже право приликом наступања осигураног случаја. Из осигурања се не може добити више него што је настали обим штете и то само у границама суме осигурања и вредности осигуране ствари.¹⁷ У имовинским осигурањима накнада зависи од висине штете, суме осигурања, као и вредности осигуране ствари.

Сума осигурања је износ на који се неки предмет осигурања осигурава. Сума осигурања је, углавном, једнака вредности предмета осигурања, али могу се десити и случајеви да је:

- (1) сума осигурања већа од вредности предмета осигурања (надосигурање);
- (2) сума осигурања нижа од вредности осигуране ствари (подосигурање).

3. 2. Појам, специфичности и значај пољопривреде

Пољопривреда је најстарија производна привредна делатност. Може се рећи и да је најзаступљенија с обзиром на то да се, на глобалном нивоу, овом делатношћу бави највећи број људи. Приликом дефинисања пољопривреде потребно је разграничити њен ужи и шири појам.

Под пољопривредом у ужем смислу најчешће се у литератури подразумева „делатност производње и кућне прераде биљака и животиња за потребе исхране и одевања чланова домаћинства, односно заједнице.“¹⁸

¹⁵ Приручник за праксу у осигурању и реосигурању ДДОР Нови Сад (1996): Финансинг центар, Нови Сад, стр. 24.

¹⁶ Маровић Б., Жарковић Н. (2002): *Лексикон осигурања*, ДДОР Нови Сад АД, Нови Сад, стр. 349-350.

¹⁷ Жарковић Н. (2013): *Појмовник осигурања*, Сконтто, Нови Сад, стр. 171.

¹⁸ Пејановић Р., Његован З. (2011): *Принципи економије и аграрна политика*, Пољопривредни факултет, Нови Сад, стр. 147.

Под појмом пољопривреде у ширем смислу подразумева се „комплексан систем функционалних хоризонталних и вертикалних веза више међусобно повезаних привредних области и грана који се назива агроиндустријски комплекс или агробизнис.“¹⁹

Под пољопривредом у најширем смислу подразумева се мултифункционална или вишефункционална пољопривреда. Концепт мултифункционалне пољопривреде подразумева развој, поред основне пољопривредне производње, и делатности које су с њом повезане (трговина, туризам, занатство, и сл.), а све у циљу обезбеђивања додатних прихода пољопривредним газдинствима.

Пољопривреду обележавају биолошке и друштвено-економске специфичности, на основу чега је, са аспекта осигурања, комплекснија и захтевнија у односу на многе друге делатности.

Биолошке специфичности пољопривреде су:²⁰

- (1) високи ризици пољопривредне производње;
- (2) органски карактер производног циклуса и спор обрт капитала;
- (3) сезонски карактер пољопривредне производње;
- (4) непостојање специјализације у производњи;
- (5) низак степен искоришћености капацитета.

С аспекта осигурања најзначајнија специфичност су високи ризици пољопривредне производње. Ризици у биљној производњи последица су производње под „отвореним небом“ и то су, пре свега, ризици условљени неадекватним временским приликама или елементарним непогодама. Ризици у сточарској производњи су болести или угинућа животиња. У циљу смањивања потенцијалних губитака потребно је да се повећају трошкови производње за трошак осигурања, што има за резултат већа потребна улагања, односно потребу за већим изворима финансирања. Услед наведеног разлога, а због нерешеног проблема финансирања пољопривреде, у Републици Србији је веома ретко осигурање пољопривреде. Стога, осигурање пољопривреде у Републици Србији требало би да буде обавезно, а не као до сада добровољно. Премија осигурања требало би да буде, као и до сада, субвенционисана средствима из аграрног буџета, али у већем износу, односно потребно је да се субвенционише минимално 50% премије осигурања.²¹

¹⁹ Божић Д., Богданов Н., Шеварлић М. (2011): *Економика пољопривреде*, Универзитет у Београду. Пољопривредни факултет, Београд - Земун, стр. 11.

²⁰ Васиљевић З. (1998): *Економска ефикасност инвестиција у пољопривреди*, Монографија, Задужбина Андрејевић, Београд, стр. 15-17.

²¹ Радовић Г. (2014): *Финансирање пољопривреде у Републици Србији*, Монографија, Задужбина Андрејевић, Београд, стр. 17.

Најзначајније друштвено-економске специфичности пољопривреде у Републици Србији, са аспекта финансирања, као и осигурања, су:²²

- (1) својински односи;
- (2) мала величина поседа;
- (3) непостојање свести о потреби удруживања пољопривредних произвођача;
- (4) неразвијеност и неуређеност тржишта пољопривредно-прехрамбених производа;
- (5) неконкурентност пољопривредне производње;
- (6) неодговарајућа улога државе;
- (7) неповољни демографски фактори;
- (8) нестабилност аграрне политике.

У Републици Србији у структури поседа преовлађују полуодржива пољопривредна газдинства, односно 47% пољопривредних газдинстава користи само до два хектара пољопривредног земљишта. Поређења ради, важно је истаћи да је просечна величина пољопривредног поседа у Европској унији око 20 хектара. Мала величина поседа онемогућава развој конкурентне пољопривредне производње и повећање прихода. Услед наведеног, ниска је платежна способност пољопривредних газдинстава, а тиме и тражња на тржишту пољопривредног осигурања. Такође, недовољно удруживање пољопривредних произвођача онемогућава њихов организовани наступ на овом тржишту, као и немогућност остваривања повољнијих услова осигурања. И друге друштвено-економске специфичности пољопривреде у Републици Србији су неповољне за већу примену економске заштите пољопривредника, коју пружа осигурање, те је неопходно да у наредном периоду буде активнија улога државе у циљу развоја тржишта пољопривредног осигурања у Републици Србији.

3. 3. Осигурање пољопривреде

Осигурање пољопривреде је врста имовинског осигурања које обједињује осигурање биљне производње, осигурање животиња и више посебних подврста осигурања које покривају опасности које угрожавају пољопривредну производњу или само поједине предмете осигурања.

У ширем смислу, може се рећи да је пољопривредно и свако осигурање намењено заштити радницима и средствима као делу производног процеса у тој делатности. Ту се убраја и осигурање од одговорности за потребе пољопривредне делатности, осигурање од

---

²² Радовић Г. (2014): *Финансирање пољопривреде у Републици Србији*, Монографија, Задужбина Андрејевић, Београд, стр. 18.

прекида рада газдинстава којим се надокнађују изгубљена добит и одређени стални трошкови. У понуди је и посебно осигурање правне заштите за обављање пољопривредних послова и учешће у саобраћају. Последњих година достигнућа биотехнологије и генетичке технологије све су значајнија у пољопривреди, па, увећавајући ризике, самим тим утичу и на осигурање.²³

3. 3. 1. Значај, ризици и врсте осигурања пољопривреде

Значај осигурање пољопривреде је у томе што обезбеђује економску заштиту осигураницима – пољопривредним произвођачима од штетних дејстава и поремећаја до којих долази настанком осигураног случаја, односно остварењем ризика обухваћеног осигурањем. Такође, осигурање пољопривреде „има значајну улогу у оквиру мера за заштиту и побољшање пољопривредне производње.“²⁴

Значај осигурања пољопривреде се у литератури често разматра с аспекта управљања ризицима. У том смислу Робертс и дефинише осигурање пољопривреде као „сегмент управљања ризицима, а његов развој зависи од односа трошкова и користи на нивоу пољопривредних газдинстава или пољопривредних предузећа, као и од потенцијалне понуде на тржишту осигурања.“²⁵ Према Мишри „пољопривредно осигурање, посебно осигурање усева, постоји у многим земљама као институционални одговор на актуелне ризике који прате пољопривредну производњу.“²⁶ Такође, и Чејмберс и Квигин наводе да је „на располагању више видова управљања ризицима у пољопривреди, а један од њих ће у сваком програму управљања ризицима, готово неизоставно, бити и куповина полисе осигурања.“²⁷ У литератури су присутне различите класификације ризика који прате пољопривредну производњу, а најважније од њих представљене су у табели број 2.

У литератури се често среће појам „микро - осигурање“, а он не означава величину покрића ризика, већ врсту осигурања прилагођену потребама људи са нижим приходима.²⁸ Према Розенцвајгу и Бинсвангеру у финансијском смислу мали пољопривредни произвођачи

²³ Жарковић Н. (2016): *Осигурање у пољопривреди - недовољно развијено, а још мање коришћено*, Пољопривредников пољопривредни календар 2016, „Дневник-Пољопривредник“ АД, Нови Сад, стр. 70.

²⁴ Sredojević Z., Jeločnik M., Subić J. (2010): *Insurance as Possibility of Business Risk Reducing in Agriculture*, Scientific Papers Series Management „Economic Engineering in Agriculture and Rural Development“, Vol.10 (2), p. 207.

²⁵ Roberts R. A. J. (2005): *Insurance of crops in developing countries*, (Vol. 159) Food and Agriculture Organisation of the United Nations, Rome, Italy, p. 93.

²⁶ Mishra P. K. (1995): *Is Rainfall Insurance a New Idea? Pioneering Work Revisited*, Published by: Economic and Political Weekly, Vol. 30, No. 25, p. A86.

²⁷ Chambers R.G., Quiggin J. (2004): *Technological and financial approaches to risk management in agriculture: an integrated approach*, Australian Journal of Agricultural and Resource Economics, Vol. 48, p. 203.

²⁸ Churchill C. (2008): *What is Insurance for the Poor?*, In: Churchill C. (ed.) *Protecting the Poor: A Microinsurance, coprendium*, International Labor Organisation, Geneva, p. 33.

имају ниску куповну моћ на тржишту осигурања, али истовремено се сусрећу с високим ризицима, односно имају потребу за осигурањем.²⁹

ТАБЕЛА 2. КЛАСИФИКАЦИЈЕ ПОЉОПРИВРЕДНИХ РИЗИКА

<ul style="list-style-type: none"> - људски или персонални (смрт, болест или повреда пољопривредника); - имовински (пожар, крађа или други губитак или штета на имовини или опреми); - производни или ризици приноса (везани су за временске услове или друге ризике); - институционални ризици (промене аграрне или друге политике); - финансијски ризици (трошкови финансирања, ризик девизног курса и неликвидности).³⁰
<ul style="list-style-type: none"> - оперативни: екстремни временски услови, болести, штеточине, пад квалитета производа због неадекватних складишних услова, транспорта, процеса извоза, недостатка техничке инфраструктуре, неадекватних саветодавних служби, као и тржишта инпута (семена, опреме, средстава заштите); - финансијски: недовољне субвенције и пољопривредни кредити, нагле промене аграрне политике, неблагоприятне исплате за продате производе и сл.; - тржишни: изненадне промене цена репроматеријала или готових производа, нелојална конкуренција, недостатак тражње за одређеним производима, непоштовање потписаних уговора од стране уговарача; - у будућности се не сме занемарити ни ризик од тероризма усмереног против животне средине и агротероризма, као једног од облика терористичке активности.³¹
<ul style="list-style-type: none"> - ризици у пољопривреди се у најширем смислу могу класификовати на имовинске и личне; - ризици у пољопривреди се могу поделити и у три главне групе: природни, друштвени и економски.³²
<ul style="list-style-type: none"> - неповољни временски услови, разне биљне болести проузроковане појавом штеточина, болести стоке, као и варијабилност цена репроматеријала и готових производа;³³
<ul style="list-style-type: none"> - временски услови, природа процеса производње, која је биолошког карактера, непредвиђена флукуација цена која зависи од конкуренције на домаћем и међународном тржишту.³⁴

Извор: наведена литература

Према неким тумачењима пољопривредници се суочавају са променљивим ценама, приносима и другим ризицима, који чине да је њихов приход нестабилан из године у годину. Интересантно је да цитирани аутори дају примат ризицима од флукуације прихода, а секундарно ризицима од природних катастрофа.³⁵ Такође, и други аутори истичу да је биљна

²⁹ Rosenzweig M. R., Binswanger H. P. (1992): *Wealth, weather risk, and the composition and profitability of agricultural investments*, (Vol. 1055). World Bank Publications, p. 48.

³⁰ Hardaker J.B., Huirne R.B. M., Anderson J.R. (1997): *Coping with Risk in Agriculture*, CAB International, Wallingford, USA; USDA, p. 21; Economic Research Service (1999): *Managing Risk in Farming*, Concepts, Research and Analysis, Washington, D.C., p. 33.

³¹ Радовић В., Пејановић Р. (2015): *Ризици у пољопривреди*, Пољопривредников пољопривредни календар 2015, „Дневник-Пољопривредник“ АД, Нови Сад, стр. 60 и 59.

³² Ray P. K. (2013): *Agricultural Insurance: Principles and Organization and Application to Developing Countries*. Elsevier, The Food and Agriculture Organisation of the United Nations, Rome, Italy, p. 10.

³³ Miranda M., Vedenov D. V. (2001): *Innovations in Agricultural and Natural Disaster Insurance*, American Journal of Agricultural Economics, 83 (3), p. 650.

³⁴ Fleisher B. (1990): *Agricultural risk management*, Lynne Rienner Publishers Inc., Boulder, Colorado, USA, p. 148.

³⁵ Hazell, P., Pomareda C., Valdes A. (1986): *Crop insurance for agricultural development: Issues and experience*. IICA Biblioteca, Venezuela, p. 55.

производња, поред бројних природних непогода, изложена и значајном финансијском ризику.³⁶

На основу мишљења многих аутора, трошкови осигурања пољопривреде су занемарљиви у односу на користи које оно пружа осигураницима – пољопривредним произвођачима. Мишра се са сарадницима посебно бавио анализом финансијских карактеристика пољопривредних газдинстава и њиховим могућностима и потребама да осигурају своје приходе.³⁷ Група домаћих аутора сматра да осигурање пољопривреде треба да има важну улогу у заштити биланса успеха сваког пољопривредног произвођача с обзиром на то да су трошкови осигурања веома ниски, у просеку од 1,5% до 2% учествују у укупним трошковима. „Штедња на осигурању може да доведе до губитка укупног приноса, а тиме и укупног профита.“³⁸ Међутим, и поред ових теоријских ставова, у пракси у многим државама, осигурање пољопривреде је неразвијено. Такав је случај и у Републици Србији где је осигурање пољопривреде „недовољно и по обиму, али и по врсти заштите (осигураним ризицима).“³⁹

Врсте осигурања пољопривреде су осигурање биљне производње и осигурање животиња. За осигурање биљне производње често се користи термин „осигурање усева и плодова“ или „осигурање усева и воћа“. Обе врсте осигурања пољопривреде у наставку ће бити предмет детаљније анализе.

3. 4. Осигурање биљне производње

Основно обележје биљне производње је да је средство за производњу земљиште, да је предмет производње биљка и да су фактори производње човек и природа. Основна подела у биљној производњи се заснива на биљној врсти која се гаји, те се биљна производња дели на ратарство, повртарство, воћарство и виноградарство.⁴⁰

Осигурање биљне производње постоји већ скоро три века. Прецизније, у Европи се прво појавило осигурање биљне производње од ризика града и то 1719. године у Немачкој, 1802. у Француској, а 1840. у Великој Британији. Ова врста осигурања почела је да се

³⁶ Carter, C., Smith A. (2007): *Estimating the market effect of a food scare: The case of genetically modified starlink corn*, The Review of Economics and Statistics, Vol. 89, p. 525; Morgan W., Cotter J., Dowd K. (2012): *Extreme measures of agricultural financial risk*, Journal of Agricultural Economics, Vol. 63, p. 68.

³⁷ Mishra A., Ashok K., Barry K., Goodwin B. (2006): *Revenue insurance purchase decisions of farmers*, Applied Economics, Vol.38, No.2, pp. 149-159.

³⁸ Počuča M., Petrović Z., Mrkšić D. (2013): *Insurance in Agriculture*, Economics of Agriculture, Vol.60, No.1/2013, Belgrade, p. 177.

³⁹ Жарковић Н. (2000): *Значај осигурања за пољопривредно предузеће*, Агроекономика, бр. 29, стр. 140.

⁴⁰ Приручник за праксу у осигурању и реосигурању ДДОР Нови Сад (1996): Финансинг центар, Нови Сад, стр. 245.

примењује у Америци, односно, у Сједињеним Америчким Државама тек 1870. године.⁴¹ Данас на глобалном нивоу осигурање биљне производње чини око 90% од укупне премије осигурања пољопривреде.⁴²

Осигурање биљне производње, као вид обезбеђења, пружа економску заштиту за једногодишње или вишегодишње биљке, без обзира да ли су они главни усеви, подусеви или пострни усеви. Осигурати се могу ратарски, повртарски усеви, воћњаци, виногради, садни материјал, цвеће и украсно биље, млади шумски засади. Такође, осигурати се могу чак и биљне врсте које нису предмет гајења, које расту слободно у природи, али их човек користи, нпр. трска и топола. Без обзира да ли су једногодишњи или вишегодишњи усеви, осигурава се само једногодишњи род. Предмет осигурања је, углавном, плод, али могу да буду и други делови биљке (цвет, стабло, лист, корен).

Према мишљењу групе аутора на одлуке пољопривредника да се одреде за закључење осигурања биљне производње утичу бројни чиниоци, од којих су најважнији свест о постојању ризика и конкурентског утицаја других средстава за управљање ризицима. Такође, на основу истраживања реализованих у развијеним земљама, може се закључити да је већа вероватноћа да ће уговор о осигурању закључити власници већих пољопривредних поседа, поседа где су краће време у власништву, значајнијих поседа (пољопривредног земљишта), као и они пољопривредници који имају виши ниво свести о ризицима од пада приноса.⁴³ Полисе осигурања биљне производње биће чешће закључиване за пољопривредне поседе који су у претходном раздобљу имали веће штете, јер су након тога њихови власници постали свеснији опасности. Такође, величина пољопривредног поседа је позитивно повезана с одлуком о куповини полисе зато што је она често прескупа за мање поседе.⁴⁴ Према једном становништу старији и образованији пољопривредници чешће се одлучују за закључење осигурања.⁴⁵

⁴¹ Swiss Re (2011): *Product innovation in non-life insurance markets*, Sigma, Vol. 4, p. 1.

⁴² Iturrioz R. (2009): *Agricultural Insurance*, Example Series on Insurance, The World Bank, Washington, DC., p. 11.

⁴³ Sherrick B. J., Barry P. J., Ellinger P.N., Schnitkey G.D. (2004): *Factors influencing farmers' crop insurance decisions*, American Journal of Agricultural Economics, Vol. 86, p. 108.

⁴⁴ Enjolras G., Sentis P. (2011): *Crop insurance policies and purchases in France*, Agricultural Economics, Vol. 42, p. 480.

⁴⁵ Finger R., Lehmann N. (2012): *The influence of direct payments of farmers' hail insurance decisions*, Agricultural Economics, Vol.43, p. 353.

3. 4. 1. Ризици биљне производње

У литератури је распрострањено мишљење да је осигурање биљне производње једно од најризичнијих осигурања и због тога се пружа осигуравајућа заштита само за ограничени број ризика.⁴⁶ У основне осигурљиве ризике биљне производње убрајају се: град, пожар и гром. Ризик од града је најзаступљенији и по учесталости, али и по тежини последица. Процена је да у Републици Србији 90% осигурања биљне производње чини осигурање од ризика града. Допунски осигурљиви ризици биљне производње су олуја, поплава, пролећни и јесењи мраз.⁴⁷

Град је облик падавине која у виду слеђених сферних честица или ледених комадића, најчешће пречника између 5-50 мм, пада из облака. Град биљкама наноси механичке повреде разарајући поједина биљна ткива, али може и да изазове појаву биљних болести и то оних чији развој траже оштећена биљна ткива. Штете од таквих биљних болести сматрају се штетама од града.⁴⁸ У класификацији осигураних случајева у осигурању биљне производње овај ризик се ставља на прво место у погледу учесталости појаве и тежине последица. С обзиром на наведено, спроведена су бројна истраживања у циљу анализе тражње, односно обима покрића ризика, а у складу с тим и формирање понуде осигурача. Резултати истраживања упућују на закључак да што је већа неизвесност у погледу цене и приноса усева, то је нижи, односно неповољнији обим покрића који пружа прибављено „чисто“ осигурање од града.⁴⁹

Пожар је један од најчешће осигураних ризика. У осигурању биљне производње значајна оштећења може да проузрокује пожар на усевима, настао услед нестручног руковања радним машинама или неопрезног спаљивања биљних остатака на суседним њивама.

Гром проузрокује шете, које углавном настају у воћњацима и виноградима. „Штете настају директним ударом грома у стабло или индиректно ударом преко стубова и жице. Оштећење проузрокује струјни удар који за последицу има високу температуру која изазива увенуће биљке или пожар“.⁵⁰

⁴⁶ Петревска М., Тоскано Б., Милошев Д. (2010): *Осигурање биљне производње*, Беокига, Београд, стр. 1.

⁴⁷ Приручник за обуку за полагање стручног испита за стицање звања овлашћеног посредника и овлашћеног заступника у осигурању (2015): Привредна комора Србије, Београд, стр. 397.

⁴⁸ Приручник за праксу у осигурању и реосигурању ДДОР Нови Сад (1996): Финансинг центар, Нови Сад, стр. 248-249.

⁴⁹ Vergammen, J., Pannell D. J. (2000): *The economics of crop hail insurance*, Canadian Journal of Agricultural Economics, Vol. 48, p. 90.

⁵⁰ Приручник за праксу у осигурању и реосигурању ДДОР Нови Сад (1996): Финансинг центар, Нови Сад, стр. 251.

Олуја је снажан ветар, често праћен кишом, градом или снегом. Према одредбама наших осигуравача, под олујом се сматра ветар брзине најмање 17,2 метара у секунди, односно 62 километра на сат.⁵¹ Олуја биљкама наноси директне механичке штете преламањем или полагањем усева као и откидањем плодова, а код стрних жита може да изазове и истресање зрна.⁵²

Мраз је пад загрејаности ваздуха испод нула степени по Целзијусу, као тачке смрзавања воде.⁵³ Осигурање се може закључити од касног пролећног или раног јесењег мрза, који се јављају повремено и њихова појава је неизвесна. Под пролећним мразом се сматра пад температуре ваздуха испод нула степени по Целзијусу у времену од 1. марта до 31. маја. Под јесењим мразом подразумева се пад температуре ваздуха испод нула степени по Целзијусу у периоду од 1. септембра до 10. новембра. Оштећења од мрза настају тако што се вода у биљкама смрзава, па се стварају кристали који разарају ћелије и ткива, што доводи до увенућа.⁵⁴

Поплава је стихијско и неочекивано плављење терена сталним водама (реке, језера, мора и канали) услед њиховог изливања из корита због пробијања одбрамбених насипа или брана, провала облака или дуготрајних падавина, ванредно високе плиме, таласа изузетне јачине, земљотреса, запречавања водотока и сл.⁵⁵ Усеви на незаштићеном земљишту (без насипа поред корита река) не могу бити предмет осигурања. Штете од поплава настају, пре свега, због поремећаја водно-ваздушног режима земљишта, при чему долази до истискивања ваздуха. Како је ваздух у земљишту, исто као и вода, неопходан за живот биљака, долази до њиховог постепеног изумирања. Висина штете зависи од трајања поплаве и од температуре воде.⁵⁶

Осигурање биљне производње од ризика поплаве је слабо заступљено. Примера ради, у 2010. години, за коју су биле карактеристичне поплаве, у Србији је од овог ризика било осигурано свега око 1% од укупног броја пољопривредних газдинстава, у Хрватској око 6%, а у Републици Српској број осигурања од ризика поплаве је био незнатан, свега неколико десетина полиса.⁵⁷ Слична је била ситуација и у 2014. години.

⁵¹ Жарковић Н. (2013): *Појмовник осигурања*, Сконто, Нови Сад, стр. 252.

⁵² Приручник за праксу у осигурању и реосигурању ДДОР Нови Сад (1996): Финансинг центар, Нови Сад, стр. 251.

⁵³ Жарковић Н. (2013): *Појмовник осигурања*, Сконто, Нови Сад, стр. 163.

⁵⁴ Приручник за праксу у осигурању и реосигурању ДДОР Нови Сад (1996): Финансинг центар, Нови Сад, стр. 251-252.

⁵⁵ Жарковић Н. (2013): *Појмовник осигурања*, Сконто, Нови Сад, стр. 395.

⁵⁶ Приручник за праксу у осигурању и реосигурању ДДОР Нови Сад (1996): Финансинг центар, Нови Сад, стр. 252.

⁵⁷ Свет осигурања (2010): Све о осигурању, број 4, јул 2010. године, стр. 15.

На основу понуде осигуравача који послују на подручју Републике Србије, поред наведених основних и допунских ризика, могу се осигурати и:⁵⁸

- (1) усеви и плодови од губитка семенског квалитета;
- (2) усеви и плодови у стакленицима и пластеницима;
- (3) стабла воћака и чокота винове лозе – засади у роду;
- (4) стабла воћака и чокота винове лозе – млади засади до ступања у род;
- (5) усеви и плодови после завршене жетве, односно бербе;
- (6) плодови воћа од губитака количине и квалитета;
- (7) стоно грожђе од губитка количине и квалитета.

Осигурање биљне производње у Републици Србији може да се закључи за свако допунско осигурање посебно, али уз услов да је претходно закључено осигурање од основних ризика. Осигуравачи исплаћују само накнаду штета по основу количинског губитка, а не и губитка квалитета. Међутим, према актуелним подацима, у Републици Србији је најзаступљеније осигурање биљне производње од основних ризика, а за осигурање од допунских ризика не постоји значајнији интерес због неповољног економског положаја пољопривреде, односно већине индивидуалних пољопривредних газдинстава.

Суша је ризик који је све заступљенији последњих година и представља све већу опасност за биљну производњу. Према неким ауторима, у реализованим истраживањима константовано је да је број „сушних“ година око 5%.⁵⁹

Суша се јавља уколико постоји мањак влаге у земљишту и представља један од природних чинилаца који могу да озбиљно угрозе биљну производњу.⁶⁰ Да би проузроковало штету, одступање у снабдевању водом мора да достигне граничну вредност.⁶¹ Интензитет суше се најчешће процењује према смањењу приноса, под условом да на то нису утицали други штетни фактори. Ако је принос одређене пољопривредне културе смањен до 10%, реч је о слабој суши, од 10% до 30% о умереној, од 30% до 50% о јакој, од 50% до 70% о екстремној суши. Уколико су приноси нижи за преко 70%, реч је о катастрофалној суши.⁶²

Суша има карактер системског ризика зато што може да захвати велику територију. Осигурање од овог ризика биљне производње постоји у Аустрији, Италији, Шпанији, Француској, Луксембургу, Канади и САД. Премије се обрачунавају на основу просечног

⁵⁸ Приручник за праксу у осигурању и реосигурању ДДОР Нови Сад (1996): Финансинг центар, Нови Сад, стр. 267-270.

⁵⁹ Спасов П. (2003): *Појава суше у Србији, њено праћење и могућности прогнозе*, Водопривреда, Год. 35, Бр. 1-2, стр. 31; Rejda G.E. (2003): *Principles of Risk Management and Insurance*, Addison Wesley, Pearson Education, Boston, USA, p. 237.

⁶⁰ Жарковић Н. (2013): *Појмовник осигурања*, Сконто, Нови Сад, стр. 538.

⁶¹ Maliva, R.G., Missimer, Th.M. (2012). *Air Lands Water Evaluation and Management*. New York: Springer. pp. 21-22.

⁶² Петревска М., Тоскано Б., Милошев Д. (2010): *Осигурање биљне производње*. Беокига, Београд, стр. 468.

приноса пољопривредника, или просечног приноса у региону ако нису доступни појединачни подаци.⁶³ У Републици Србији је само код једног осигуравача суша препозната као осигурљив ризик биљне производње. Најзначајнија последица суше је чињеница да она „ угрожава стабилну производњу хране.“⁶⁴

Потребно је разликовати сушу од аридности. Аридност је појава када постоји стални мањак падавина у односу на потребне. Мањак падавина траје јако дуго тако да су мале вредности падавина постале нормалне за регион и представљају обележје климе тог подручја. За разлику од аридности, суша је привремено смањење доступности воде које може проузроковати штету у различитим областима природе, економије и друштва.⁶⁵

3. 4. 2. Сума, премија и накнада штете из осигурања

Сума осигурања представља износ на који је неки усев осигуран. Суму осигурања одређује самостално осигураник, али „највише до висине реалне вредности приноса који се може очекивати у одређеној пословној години на одређеном подручју.“⁶⁶ На основу суме осигурања обрачунава се премија осигурања. „Обично је сума осигурања једнака вредности осигураног усева, а добија се када се очекивани принос у килограмима по хектару помножи са реалном, тржишном ценом. Сума осигурања исказује се по јединици површине и представља максималну обавезу осигуравача.“⁶⁷

Дакле, на укупну суму осигурања утиче: (а) величина укупне осигуране површине; (б) структура засејаних а осигураних усева; (в) висина приноса на које се усеви осигуравају; (г) цене пољопривредних производа. С обзиром на то да су тржишне цене пољопривредних производа подложне променама, приликом израчунавања суме осигурања, могуће је применити фиксне или променљиве цене.

Премија осигурања је цена услуге коју осигуравач пружа осигуранику. Висина премије је „директно сразмерна величини ризика, вредности осигуране суме и дужини трајања осигурања.“⁶⁸ Попусту у висини премије могу да буду: (а) попусти на масовност (површину); (б) попусти на обухват осигурања (обим осигураних усева); (в) попуст на

⁶³ Лабудовић Станковић Ј., Тодоровић Н. (2011): *Осигурање биљне производње у ЕУ и Србији*, Економика пољопривреде, Институт за економику пољопривреде, Београд, Вол. 58, бр. 4, стр. 726.

⁶⁴ Žarković N., Toscano B., (2015): *Drought Catastrophe Risk and its Impact on Sustainable Agricultural Development*, In: Kočović J., Jovanović Gavrilović B., Đukić V. (eds.) *Catastrophic Risks and Sustainable Development*, University of Belgrade, Faculty of Economics Publishing Centre, Belgrade, p. 285.

⁶⁵ Drought Management Centre For South East Europe Project, <http://www.dmcsee.eu>. (сајту приступљено 23.12.2015.).

⁶⁶ Петревска М., Тоскано Б., Милошев Д. (2010): *Осигурање биљне производње*, Беокњига, Београд, стр. 1.

⁶⁷ Žarković N., Toscano B., Mrkšić D., Lisov M. (2014): *Key Features of Crop Insurance in Serbia*, Bulgarian Journal of Agricultural Science, Vol. 20, No.1, p. 25.

⁶⁸ Žarković N., Toscano B., Mrkšić D., Lisov M. (2014): *Key Features of Crop Insurance in Serbia*, Bulgarian Journal of Agricultural Science, Vol. 20, No.1, p. 27.

дугорочност (вишегодишњи уговори); (г) попуст за други усеv (проширење обухвата осигурања).⁶⁹

Висина премије осигурања може да се мења у зависности да ли постоји бонус или малус. Бонус је попуст због непостојања штете, односно умањење премије осигурања у виду попушта код следеће обнове осигурања уколико осигураник уопште није имао штету или је није имао у одређеном износу. Обрачунава се годишње, приликом плаћања премије, обично у одређеном постотку.⁷⁰ Малус је казнени доплатак на премију због насталих штета. Служи за разграничавање добрих од лоших ризика и стога има веома важну улогу у одређивању премије осигурања поготово код појединачних ризика.⁷¹

Штете на усевима и плодовима могу бити делимичне и тоталне. Накнада из осигурања може бити једнака штети, али може бити и мања, и то у следећим случајевима:⁷²

- (1) ако је усев подосигуран (ако је сума осигурања мања од стварне вредности усева надокнада се исплаћује до висине суме осигурања која представља максималну обавезу осигуравача);
- (2) ако осигураник није осигурао све површине усева и плодова исте врсте, накнада се исплаћује у пропорцији између засејаних и осигураних површина;
- (3) ако је уговорено да осигуравач сам сноси један део штете.

У савременим условима све је већа потреба за осигурањем биљне производње услед актуелних климатских промена. Климатске промене знатно утичу на биљну производњу. Оне захтевају промене у технологији производње, а важно место у програму заштите од опасности повезаних с променама климе, као што су поплаве или суше, имају програми осигурања. Њихов обухват и доступност пољопривредницима често се значајно разликују од земље до земље.⁷³

Према Тоскану временске прилике представљају главни фактор несигурности пољопривредне производње, а у условима глобалног мењања климе неопходно је управљање овим ризиком, како би се „бар донекле компензовале последице временских неприлика.“⁷⁴ Истог становништа су и Данкан и Мајерс, који истичу да растућа вероватноћа остварења катастрофалних ризика, услед климатских промена, утиче на повећања премија осигурања,

⁶⁹ Приручник за праксу у осигурању и реосигурању ДДОР Нови Сад (1996): Финансинг центар, Нови Сад, стр. 274.

⁷⁰ Жарковић Н. (2013): *Појмовник осигурања*, Сконто, Нови Сад, стр. 16.

⁷¹ Жарковић Н. (2013): *Појмовник осигурања*, Сконто, Нови Сад, стр. 149.

⁷² Приручник за праксу у осигурању и реосигурању ДДОР Нови Сад (1996): Финансинг центар, Нови Сад, стр. 263.

⁷³ Sivakumar M. V. K., Motha R.P. (2010): *Managing weather and climate risks in agriculture*, Springer-Verlag Berlin and Heidelberg, Berlin, Germany, p. 536.; Lotze-Campen H. (2011): *Climate change, population growth, and crop production: an overview*, In: S. S. Yadav et al. (eds.), *Crop adaptation to climate change*, Wiley, Hoboken, NJ, p. 9.

⁷⁴ Тоскано Б. (2011): *Управљање климатским ризицима у биљној производњи*, Бруно Тоскано, Београд, стр. 1.

смањења нивоа покрића, што у крајњем случају, може да проузрокује потпуни распад тржишта осигурања биљне производње. Према мишљењу наведених аутора, у таквим околностима неопходно је да се обезбеди реосигурање биљне производње.⁷⁵

Према Ландинију пољопривредници плаћањем премија осигурања за осигурање биљне производње и животиња стварају заједнички фонд за надокнаду штета насталих услед бројних ризика пољопривредне производњем, али и услед климатских промена.⁷⁶ У литератури је познат концепт „сигурносне мреже“, чија је суштина да се пољопривредницима обезбеди заштита од ризика елементарних непогода, али и ризика од изгубљене зараде.⁷⁷

Према Бабкоку савремени поступак осигуравања биљне производње обележава и читав низ других отворених питања. Једно од њих су начини утврђивања премије осигурања, где се, рецимо, истражује у којој мери сопствено учешће осигураника у штети утиче на цену, па самим тим и на привлачност осигурања биљне производње. У ту сврху анализирају се односи између висине премије и нивоа покрића код полиса с малим учешћем и полиса с великим учешћем осигураника у штети.⁷⁸ С друге стране неки аутори сматрају да је приликом одређивања висине премије осигурања потребно уважити чињеницу да се у различитим деловима земље природне непогоде испољавају различитом снагом. Стога је, према мишљењу ових аутора, потребно да се држава подели на области и за сваку да се одреде различите премијске стопе за осигурање биљне производње.⁷⁹

У циљу повећања тражње на тржишту осигурања биљне производње је веома важна и висина бонуса. Према једном од мишљења „препоручене висине бонуса, зависно од тога која врста усева се узима у разматрање, крећу се у распону од 5% до 9%.“⁸⁰ Према Бастијану пољопривредници доносе одлуку о осигурању биљне производње након разматрања два питања. Прво, како да уз минималан износ трошкова обезбеде добитак и друго, од којих најважнијих ризика биљне производње треба да се осигурају. Након тога бирају примерену

⁷⁵ Duncan, J., Myers R.J. (2000): *Crop insurance under catastrophic risk*, American Journal of Agricultural Economics, Vol. 82, p. 848.

⁷⁶ Landini S. (2015): *Agricultural Risk and Its Insurance in Italy*, Eur. Ins. L. Rev., No. 2/2015, p. 31.

⁷⁷ Gundersen C., Morehart M., Whitener L., Ghelfi L., Johnson J., Kassel K., Kuhn B., Mishra A., Offutt S., Tiehen L. (2000): *A Safety Net for Farm Households*. US Department of Agriculture, Economic Research Service, p. 14.

⁷⁸ Babcock, B. A., Hayes D. J., Hart C. (2004): *Actuarial fairness of crop insurance rates with constant rate relativities*, American Journal of Agricultural Economics, Vol. 86, p. 567.

⁷⁹ Jong P., Heller G. Z. (2008): *Generalized linear models for insurance data*, Cambridge University Press, Cambridge, p. 206.

⁸⁰ Rejesus R. M., Coble K.H., Knight T.O., Jin Y. (2006): *Developing experience-based premium rate discounts in crop insurance*, American Journal of Agricultural Economics, Vol. 88, p. 415.

осигуравајућу услугу. Практично, већа премија осигурања ће покрити већи ризик. Али, према мишљењу овог аутора, потребно је одлучити се за оптимално осигурање.⁸¹

Да би пољопривредни произвођачи изабрали оптимално осигурање неопходно је да се процени: (а) величина потенцијалног губитка у односу на добитак пољопривредног произвођача; (б) учесталост губитака; (в) реалност очекиваног реалног губитка; (г) трошкови санирања губитака. Такође, потребно је да се дефинишу мере у циљу адекватног управљања ризицима, како би се избегли потенцијални губитци, као и да се утврди колико је пољопривредно газдинство спремно да плати у циљу припреме специфичне стратегије за управљање ризиком.⁸²

3. 4. 3. Системи осигурања биљне производње

Постоји више система осигурања биљне производње. Према Марковићу, могу се класификовати три система осигурања: (1) осигурање усева и плодова од једне врсте ризика; (2) осигурање приноса од већег броја или свих врста ризика; (3) осигурање засновано на временским индексима. Систем осигурања биљне производње од једне врсте ризика се углавном заснива на осигурању од ризика града, као најчешће осигурљивог ризика усева и плодова. Познато је да се у неким европским државама пољопривредници једино и могу да се осигурају од ове опасности (Ирска, Велика Британија, Финска, Данска, Белгија).⁸³

Систем осигурања приноса од већег броја или свих врста ризика обухвата неколико подсистема:⁸⁴

(1) систем осигурања „где надокнада зависи од процењене штете настале под дејством временских прилика“; овај систем се примењује у Италији, Аустрији, Грчкој, Кипру, Португалији, Француској и Луксембургу;

(2) систем осигурања од више опасности искључује процену штете и подразумева утврђивање разлике између гарантованог и оствареног приноса; овај систем се примењује у Шпанији, Сједињеним Америчким Државама и Канади;

⁸¹ Bastian C. (1999): *Crop Insurance as a Tool, Risk and Resilience in Agriculture*, University of Wyoming, Cooperative Extension Service, p. 3.

Available at: <http://www.uwagec.org/rnrinag/RnR%20Section%202%20Crop%20Insurance%20as%20a%20Tool.pdf> (сајту приступљено 13. 1. 2013.)

⁸² Smith V.H., Watts M. (2009): *Index Based Agricultural Insurance in Developing Countries: Feasibility, Scalability and Sustainability*, Monograph, Published electronically by the Bill and Melinda Gates Foundation, November, 2009. Available at:

<http://www.yumpu.com/en/document/view/16834278/index-based-agricultural-insurance-in-developing-countries>.

(сајту приступљено 15. 1. 2013.)

⁸³ Марковић Т. (2009): *Осигурање усева и плодова као инструмент за управљање ризиком у пољопривреди*, Летопис научних радова, Год. 33, Бр. 1, Пољопривредни факултет, Нови Сад, стр. 30-33.

⁸⁴ Марковић Т. (2009): *Осигурање усева и плодова као инструмент за управљање ризиком у пољопривреди*, Летопис научних радова, Год. 33, Бр. 1, Пољопривредни факултет, Нови Сад, стр. 34-35.

(3) систем осигурања од свих ризика који могу да нанесу штету усевама и плодовима; овај систем се примењује само у Шпанији и Сједињеним Америчким Државама;

(4) систем комбинованог осигурања подразумева да се осигурање од једног ризика, најчешће града, комбинује са осигурањем од других ризика и, то углавном ризика од пожара, олује, мраза и удара грома. Систем комбинованог осигурања пољопривреде био је карактеристичан за већину бивших социјалистичких држава, где је осигурање пољопривреде било обавезно. Систем се и данас развија уз подршку државе у Словачкој, Чешкој, Румунији, Мађарској и Бугарској, док је у Пољској постављен на потпуно новим основама.

Систем осигурања приноса обухвата осигурање од свих ризика којима је изложена биљна производња и представља осигурање очекиваног приноса. То је најпотпунија економска заштита пољопривредних субјеката. Међутим, ово је и најскупље осигурање, а предуслов за његово спровођење је платежно способан пољопривредни произвођач, финансијска подршка државе или масовност пољопривредног осигурања, која подразумева и ниже цене (премије) осигурања.

У Великој Британији се примењује осигурање прихода као вид економске заштите биљне производње. Оно покрива и ризик од промене приноса, као и ризик од промене цена. Ризик од промене цена се убраја у тржишне ризике, који су „по правилу неосигурљиви.“⁸⁵ Према Робертсу суштина осигурања прихода у биљној производњи јесте да се на овај начин спајају производни и ценовни ризик као одреднице укупног прихода од одређеног усева.⁸⁶ Бројни аутори, међу којима и Андријашевић, Петрановић, истичу да цене морају да буду одређене на основу објективних параметара, а не под утицајем осигураника како би се избегао проблем моралног хазарда и негативне селекције.⁸⁷

Према Кангу иновације осигурања пољопривреде треба да иду у правцу задовољавања растућих потреба пољопривредника да прошире покриће, односно да обезбеде осигурање целокупног пољопривредног газдинства и прихода.⁸⁸

Систем осигурања заснован на временским индексима (дериватима), утемељен је на одређеним метеоролошким параметрима, а „пољопривредницима се исплаћује накнада штете уколико одређена гранична вредност (количина падавина или просечна температура) није достигнута или је пребачена.“⁸⁹ Штета ће, по овом приступу, бити исплаћена, примера ради,

⁸⁵ Лабудовић Станковић Ј., Тодоровић Н. (2011): *Осигурање биљне производње у ЕУ и Србији*, Економика пољопривреде, Институт за економику пољопривреде, Београд, Вол. 58, бр. 4, стр. 727.

⁸⁶ Roberts R. A. J. (2005): *Insurance of crops in developing countries*, Food and Agriculture Organization of the United Nations, Rome, Italy, p. 78.

⁸⁷ Андријашевић С., Петрановић В. (1999): *Економика осигурања*, Алфа, Загреб, стр. 10.

⁸⁸ Kang M. G. (2007): *Innovative agricultural insurance products and schemes* (Vol. 12). The Food and Agriculture Organisation of the United Nations, Rome, Italy. p. 40.

⁸⁹ Марковић Т. (2009): *Осигурање усева и плодова као инструмент за управљање ризиком у пољопривреди*, Летопис научних радова, Год. 33, Бр. 1, Пољопривредни факултет, Нови Сад, стр. 33.

ако извесна минимална температура или количина падавина (кише) буде забележена у одређеном временском раздобљу, што се користи за доказивање оствареног ризика од суше или од преобилних падавина. Ово је нови систем осигурања биљне производње (временски индекси) који је почео да се примењује деведесетих година 20. века у Сједињеним Америчким Државама, а последњих година се „са успехом почео користити и у неким земљама у развоју.“⁹⁰

Према Марковићу предности временских индекса (деривата) у односу на систем класичног осигурања је што код њих нема моралног хазарда, негативне селекције, као ни процене штете, а омогућавају и значајну изолованост од утицаја политичких и економских ризика. Временски деривати пружају могућност заштите и код мање екстремних догађаја, јер се полази од чињенице да одступање од свега неколико милиметара кише, односно неколико степени температуре, може значајно да угрози приходе пољопривредника. Недостаци временских деривата су, између осталог, и то што не покривају катастрофалне штетне догађаје које прате високи ризици, а мала вероватноћа настајања.⁹¹

Проширено осигурање биљне производње неопходно је, према неким мишљењима, с обзиром да у друштвеном, економском и природном окружењу постоје бројни проблеми које је потребно решавати на путу ка одрживом пољопривредном развоју и производњи хране.⁹² Према ставовима већине аутора данас се осигурање биљне производње превасходно нуди или за сразмерно мањи број именованих опасности, као што су град, пожар и гром, или као проширено осигурање, којим се, уз опасности које проузрокују временске околности, обухватају и губици у производњи проузроковани другим разлозима као што су слаб принос или лош квалитет рода.⁹³

3. 5. Осигурање животиња

Осигурање животиња има за циљ да обезбеди економску заштиту осигураника који гаје животиње и при томе обезбеђују све услове за њихову економску експлоатацију. Предмет осигурања је животиња у целини, а не њени производи као што су месо, млеко,

⁹⁰ Swiss Re (2011): *Insurance in emerging markets: growth drivers and profitability*, Sigma, Vol. 5, p. 3.

⁹¹ Марковић Т. (2016): *Економски инструменти за трансфер ризика – временски деривати и управљање ризиком у пољопривреди*, Пољопривредников пољопривредни календар 2016, „Дневник-Пољопривредник“ АД, Нови Сад, стр. 75-77.

⁹² Porter P., Scott L., Simmons S. (2009): *Northern Midwest (U.S.): Farmers' views of the conversion process*. In: S. R. Gliessman and M. Rosemeyer (Editors), *The conversion to sustainable agriculture: principles, processes, and practices*, Taylor & Francis Inc CRC Press Inc, Bosa Roca, USA, p. 78.

⁹³ Bennett C. (2004): *Dictionary of insurance, second edition*. Pearson Education Limited, Harlow. p. 352;

Costello R. M. (2012): *Crop insurance: Iowa license exam manual*, CreateSpace, Seattle, WA, p. 56; Wright B.

D., Hewitt J. A. (1994): *All-risk crop insurance: lessons from theory and experience*. In: D. L. Hueth and W. H.

Furtan (Editors), *Economics of agricultural crop insurance: theory and evidence*, Springer, New York, USA, p. 112.

вуна, кожа, јаја и перје. Предмет осигурања не могу бити животиње које се налазе у лошој кондицији, као ни животиње које се држе у лошим зоохигијенским условима.⁹⁴

Осигурање животиња је једна од најстаријих грана осигурања, осигурати се могу све врсте домаћих и дивљих животиња, иако се већином мисли на осигурање стоке, јер она чини највећи део ове врсте осигурања. „Осигурање стоке је грана осигурања која има специфичности с обзиром на то да је предмет осигурања живо биће, које функционише по биолошким законитостима, те да је могућност настанка осигураног случаја учесталија у односу на биљну производњу, јер је могућа током целог времена трајања осигурања.“⁹⁵ Осигурање животиња је краткорочно осигурање, траје једну годину или краће, обично се везује за један производни циклус или турнус.

Последњих година, услед појаве нових болести код животиња, расте потреба за осигурањем стоке. Према мишљењу Марковића и Јовановића у циљу пуне економске заштите потребна је „чвршћа повезаност пољопривредника, осигуравајућих кућа и државе, како би се створио један интегрисани систем управљања ризиком у сточарству.“⁹⁶ У прилог наведеној тврдњи су и резултати истраживања које је током 2001. године реализовано у Сједињеним Америчким Државама, а односило се на коришћење осигурања животиња и на основу кога је закључено да појава многих болести животиња значајно одступа од услова потребних за њихово гајење који су дефинисани осигурањем.⁹⁷

Према мишљењу Харта и његових сарадника осигурање стоке обухвата производни ризик и ризик флукуације цена. Производни ризик је много мањи у поређењу са биљном производњом, зато што је стока прилагодљивија на временске промене и већина стоке не захтева посебну заштиту од стреса проузрокованог штетним временским условима. Производни ризик може се, углавном, приписати болестима или варијацији у прирасту. Међутим, сточарска производња је више погођена флукуацијама цена, и то посебно цена инпута.⁹⁸

⁹⁴ Приручник за праксу у осигурању и реосигурању ДДОР Нови Сад (1996): Финансинг центар, Нови Сад. стр. 290.

⁹⁵ Марковић Т. (2007): *Развој осигурања стоке у Србији*, Летопис научних радова, Год. 31, Бр. 1, Пољопривредни факултет, Нови Сад, стр. 158.

⁹⁶ Марковић Т., Јовановић М. (2010): *Livestock Insurance as a Factor of Economic Stability in the Agriculture*, Contemporary Agriculture, The Serbian Journal of Agricultural, University of Novi Sad, Faculty of Agriculture, Vol. 59, No. 3-4, p. 292.

⁹⁷ Koontz S.R., Hoag D.L., Thilmany D.D., Green Z.W. and Grannis J.L. (Edt.) (2006): *The Economics of Livestock Disease Insurance: Concepts, Issues and International Case Studies*, CABI Publishing, Cambridge, USA, pp. 7-8.

⁹⁸ Hart C. E., Babcock B. A., Hayes D. J. (2001): *Livestock revenue insurance*, Journal of Futures Markets, Vol. 21, No. 6, p. 566.

3. 5. 1. Ризици сточарске производње

Ризици (опасности) које угрожавају животиње могу се сврстати у две групе: болести и несрећни случајеви. Као последица њиховог остварења долази до штета од угинућа животиња, повреда, принудног клања или принудног убијања, трошкова лечења и друго, за шта се све може обезбедити осигуравајућа заштита.⁹⁹

Осигуравачи не покривају осигурањем заразне болести које угрожавају целу земљу и које се могу спречити вакцинацијом, односно за које постоји законска обавеза сузбијања, као што су: слинавка, шап, туберкулоза, бруцелоза, свињска куга и инфективна анемија. Такође, осигуравачи не покривају штете од оболења које настају као последица дуготрајног, претераног и неразумног коришћења гајених животиња, недовољне и неправилне исхране, закаснелог или неправилног лечења или непридржавања упутстава ветеринара. Осигуравач није у обавези да надокнади штете које настану услед болести која је постојала пре закључења уговора о осигурању.

Несрећним случајем у осигурању сточарске производње сматрају се: пад, оклизнуће, дављење, међусобна туча животиња, повреда од звери или змија, тровање отровима, гажење возилом, удар предмета, рањавање оружјем, пожар, удар грома или електричне енергије, експлозија, поплава, олуја, провала облака, снежна лавина, као и смрзавање или прегрејавање.

Последице остварења ризика (болести или несрећног случаја) могу бити и смањење или губитак продуктивности, радне, спортске или приплодне способности, губитак лепоте, слепило и сл. Ово су последице, односно штете, које углавном нису покривене осигурањем, изузев ако су неке од њих посебно уговорене.¹⁰⁰

Видови осигурања животиња су:

- (1) основно осигурање;
- (2) допунско осигурање;
- (3) експериментално осигурање.

Основно осигурање је дефинисано општим условима за осигурање животиња, а осигурати се могу следеће врсте и категорије животиња:

- (1) копитари у старости од 10 дана до навршених 18 година, али и до 21 године ако су у непрекидном осигурању;

⁹⁹ Жарковић Н. (2016): *Осигурање у пољопривреди - недовољно развијено, а још мање коришћено*, Пољопривредников пољопривредни календар 2016, „Дневник-Пољопривредник“ АД, Нови Сад, стр. 73.

¹⁰⁰ Приручник за праксу у осигурању и реосигурању ДДОР Нови Сад (1996): Финансинг центар, Нови Сад, стр. 292.

- (2) говеда старости од 10 дана до навршених 12 година, али и до 15 година ако су у непрекидном осигурању;
- (3) свиње старости од 21 дан до навршених 7 година;
- (4) овце старости од 3 месеца до навршених 6 година;
- (5) козе старости од 3 месеца до навршених 8 година.

Допунско и посебно осигурање обухвата осигурање перади, видрица, пастрмки, паса, пчела, животиња у зоолошким вртovima, животиња на изложбама, животиња у трговинским сабиралиштима, животиња за време боравка у карантину, осигурање од губитка телета или ждребета при рођењу, осигурање крава и јуница од губитка приплодне способности, осигурање животиња од опасности кастрације и сл.

Експериментално осигурање односи се на поједине врсте животиња или поједине опасности код којих се први пут уводи осигурање и код којих величина ризика није довољно позната. Најчешће је ограничено на одређени број објеката или одређени број животиња (осигурање, шарана, гусака, фазана, дивљачи). Након протока одређеног временског периода тј. након сагледавања величине ризика, ово осигурање може бити уведено као редовно осигурање.

3. 5. 2. Сума, премија и накнада штете из осигурања

Сума осигурања је износ на који је животиња осигурана и представља максималну обавезу осигуравача. Свота осигурања одређује осигураник, а осигуравач може да ограничи њену висину. Сума осигурања израчунава се множењем стварне тржишне вредности појединачног грла и броја грла, уколико су све животиње исте врсте, категорије и намене. Сума осигурања може се одредити као јединствена за цео период осигурања или се може периодично мењати, зависно од мењања тржишних цена, ако је тако уговорено. Сума осигурања не може да буде већа од вредности осигуране животиње, сем у изузетним случајевима, а може да буде фиксна или променљива, што утиче и на промену начина обрачуна премије.

Обрачун премије за осигурање животиња врши се по тарифним групама којих има седам. Основни елементи за обрачун премије су сума осигурања, премијска стопа, време трајања осигурања, доплаци (малуси) и попусти (бонуси).

Висина накнаде из осигурања утврђује се на основу стварне тржишне вредности животиње у моменту угинућа. Код угинућа накнада се утврђује множењем стварне тежине и осигуране цене, код принудног клања накнада се умањује за вредност искоришћења, с тим што осигуравач надокнађује и могуће трошкове настале предузимањем мера за смањење

штете. Накнада се може исплатити у целом износу, или као аконтација накнаде, када се остатак износа исплаћује када се за то стекну услови. Уколико се утврди да осигураник није благовремено и доследно применио прописане превентивне и репресивне мере, висина накнаде се умањује за онолико колико је тај пропуст повећао висину штете.¹⁰¹

---

¹⁰¹ Приручник за праксу у осигурању и реосигурању ДДОР Нови Сад (1996): Финансинг центар, Нови Сад. стр. 301.

4. ЕКОНОМСКИ ПОЛОЖАЈ ПОЉОПРИВРЕДЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

У складу са категоризацијом Организације за економску сарадњу и развој (ОЕЦД) руралним подручјем сматра се 85% територије Републике Србије.¹⁰² Република Србија, према попису пољопривреде у 2012. години располаже са 3.437.423 хектара обрадивог пољопривредног земљишта, има укупно 631.552 пољопривредна газдинства, у чијој структури преовлађују породична газдинства, која чине 99,6%. Просечна величина коришћеног пољопривредног земљишта по газдинству је само 5,4 хектара, а просечна величина породичних пољопривредних газдинстава је 4,5 хектара.¹⁰³

Просечна вредност пољопривредне производње у 2012. години, по породичном пољопривредном газдинству, износила је 5.927 евра, што је значајно ниже од просека Европске уније.¹⁰⁴ У Републици Србији доминира екстензивна пољопривредна производња, а просечна старост власника пољопривредних газдинстава је 59 година. Непољопривредне делатности су слабо развијене и њима се бави само 78.301 газдинство, односно свега 12% од укупног броја газдинстава.¹⁰⁵

Пољопривредна производња је, у периоду од 2000. године, остварила раст током само четири године. Највећи раст, од 19%, остварен је у 2004. години. Године 2001. остварен је раст од 17,4%, 2008. од 8,5%, а у 2009. години остварен је само симболичан раст пољопривредне производње од 1%.¹⁰⁶

Основни макроекономски показатељи, који се у литератури најчешће наводе као индикатори значаја пољопривреде за привреду неке државе, су следећи:

- (1) учешће пољопривреде у бруто домаћем производу;
- (2) учешће пољопривреде у спољнотрговинској размени;
- (3) учешће пољопривреде у укупној запослености;
- (4) учешће пољопривредног становништва у укупном броју становника.

¹⁰² Према овом критеријуму руралним подручјем, на локалном нивоу, сматрају се подручја која имају густину насељености мању од 150 становника по км².

¹⁰³ Стратегија пољопривреде и руралног развоја 2014-2024 (2015): Deutsche Gesellschaft für internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH, Бон, Немачка, стр.16.

¹⁰⁴ Богданов Н., Бабовић М. (2014): *Радна снага и активности пољопривредних газдинстава*, Републички завод за статистику, Београд, стр. 70.

¹⁰⁵ Републички завод за статистику (2013): *Попис пољопривреде 2012 – Пољопривреда у Републици Србији*, Свеска 1, Београд, стр. 13.

¹⁰⁶ Гулан Б. (2008): *Покошене чињенице*, Магазин „Пољопривреда“, јул 2008. године, стр. 24 (подаци за период 2000–2006); Статистички годишњак Србије, Републички завод за статистику, <http://www.rzs.stat.gov.rs> (сајту приступљено 15. 3. 2016.).

Учешће пољопривредне производње у бруто домаћем производу у развијеним државама је мање од 3%, а у земљама у развоју просечно износи око 9%.¹⁰⁷ Према статистичким подацима у Републици Србији је просечно учешће пољопривреде, шумарства и рибарства у бруто додатој вредности на нивоу националне привреде, изражено у текућим ценама, у периоду од 1996. до 2012. године, било 13%, док је у 2013. години било скоро упола мање и износило је 7,9%.¹⁰⁸ Учешће пољопривреде у спољнотрговинској размени, односно у извозу робе, било је у периоду 2010-2014. година у просеку 22%.¹⁰⁹ Битно је истаћи да у извозу преовлађују непрерађени пољопривредни производи, а не производи већег степена обраде. Учешће запослених у пољопривреди, шумарству и водопривреди у укупном броју запослених (радноактивном становништву узраста од 15 до 64 године) је 18%,¹¹⁰ а учешће руралног у укупном броју становника је 40,6%.¹¹¹ Анализом ових показатеља, може се закључити да пољопривреда има велики економски али и социјални значај у Републици Србији.

4. 1. Фактори који утичу на економски положај пољопривреде у Републици Србији

Економски положај пољопривреде у Републици Србији условљен је:

- (1) диспаратима цена пољопривредних и индустријских производа;
- (2) нерешеним проблемом финансирања пољопривреде;
- (3) неконзистентном аграрном политиком;
- (4) недовољном државном стратешком и финансијском подршком;
- (5) неадекватном кредитном подршком на банкарском тржишту;
- (6) неповољним економским карактеристикама пољопривредне производње;
- (7) неразвијеношћу и неуређеношћу тржишта пољопривредних производа;
- (8) уситњеним поседима и карактеристикама својинских односа;
- (9) недовољним удруживањем пољопривредних произвођача;
- (10) неповољним демографским карактеристикама руралних подручја.

¹⁰⁷ Baez M.S., Wong S. (2007): *Insurance in emerging markets: sound development, greenfield for agricultural insurance*, Sigma, No.1/2007, Swiss Re, Zurich, p. 33.

¹⁰⁸ Извор: Републички завод за статистику: <http://www.rzs/nacionalniracuni> (сајту приступљено 7. 3. 2016.).

¹⁰⁹ Извор: <http://www.rzs/spoljnotrgovinskarazmena> (сајту приступљено 7. 3. 2016.).

¹¹⁰ Анкета о радној снази, 2014., Републички завод за статистику, Београд, стр. 34.

¹¹¹ Богданов Н., Бабовић М. (2014): *Радна снага и активности пољопривредних газдинстава*, Републички завод за статистику, Београд, стр. 25.

4. 1. 1. Диспаритети цена пољопривредних и индустријских производа

Нереалан однос цена пољопривредних и индустријских производа био је актуелан на домаћем тржишту деведесетих година прошлог века. Неповољни односи (диспаритети) или „маказе цена“ значили су нереално ниске цене пољопривредно-прехранбених производа у односу на цене индустријских производа. Узрок оваквог стања била је потреба да се обезбеди прехранбена сигурност становништва и сачува социјални мир. Социјална несигурност била је изазвана дезинтеграцијом подручја бивше СФРЈ, ратним окружењем, ембаргом који је нашој земљи наметнула међународна заједница, као и рецесијом домаће привреде.

Дезинтеграција подручја бивше СФРЈ и рат у окружењу отежали су економски положај домаће пољопривреде, с обзиром на то да је Република Србија имала доминантну улогу у снабдевању пољопривредним производима заједничког југословенског тржишта. Оваква ситуација утицала је и на пад цена пољопривредних производа, јер је понуда на домаћем тржишту била већа од тражње.

Санкције међународне заједнице уведене су 30. маја 1992. године и званично су трајале 1.253 дана. Спољни „зид“ санкција био је присутан и после јуна 1999. године, односно завршетка НАТО агресије на нашу земљу. У том периоду највећи терет је поднела пољопривреда, као егзистенцијално најзначајнија привредна делатност. Пољопривреда је допринела социјалној стабилности земље кроз обезбеђење прехранбене сигурности становништва ниским ценама пољопривредно-прехранбених производа. „Пољопривредна производња је у периоду од 1992. године до 1995. године смањена за око 25 милиона тона пољопривредно-прехранбених производа у односу на период од 1986. до 1991. године, рачунато на бази просечних годишњих приноса у производњи у наведеном периоду. Санкције су онемогућиле и извоз пољопривредних производа, као и увоз репроматеријала неопходног за пољопривредну производњу.“¹¹²

Општа привредна рецесија, праћена монетарним поремећајима (хиперинфлацијом) умањила је куповну моћ и стандард домаћег становништва, а социо-економски аспект кризе пребачен је на аграр, који је имао задатак да одржи социјални мир путем ниских цена прехранбених производа. Неповољни паритети цена, који су били присутни у периоду од 1991. до 1996. године, представљају „црну тачку“ у историји домаће аграрне политике, са далекосежним негативним последицама по домаћу привреду. Оштре „маказе цена“ биле су најизраженије 1994. и 1995. године и оне су трајно отежале даљи развој домаћег аграра,

---

¹¹² Радовић Г. (2009): *Модалитети финансирања аграра у транзиционом периоду*, Магистарска теза, Универзитет у Новом Саду, Економски факултет Суботица, стр. 16-17.

односно утицали на његов неповољан економски положај. Процењује се да је тада неадекватним односом цена између пољопривредних и индустријских производа преливено из пољопривреде у друге привредне делатности око пет милијарди америчких долара. Диспаритети цена су директно утицали и на немогућност пољопривредних субјеката да враћају кредите, као и на њихову презадуженост. У овом периоду су били присутни и бројни стечајеви и ликвидације пољопривредних предузећа.¹¹³

Економски положај пољопривреде, анализиран кроз примарну расподелу, у последњих пола века континуирано се погоршавао због примењене политике депресираних цена, уз присуство само краћег периода извесног побољшања. За политику цена, као сегмент економске политике државе, може се рећи да представља најподесније средство које утиче на развој пољопривредне производње, јер се тиме одређује положај ове привредне делатности у примарној расподели на тржишту.

4. 1. 2. Нерешени проблем финансирања пољопривреде

Основно развојно ограничење домаће пољопривреде представља недостатак финансијских средстава, односно нерешени проблем финансирања, а то је и најзначајнији узрок неповољног економског положаја аграра у домаћим условима привређивања.

Финансирање пољопривреде је сложено због биолошких специфичности производног циклуса. Стога је овој делатности неопходна подршка у виду адекватног модела финансирања. С аспекта финансирања најзначајније биолошке специфичности пољопривреде су: (а) органски карактер производног циклуса; (б) спор обрт капитала; (в) високи ризици производње; (г) сезонски карактер пољопривредне производње; (д) немогућност специјализације производње; (е) низак степен искоришћености капацитета. Наведене специфичности условљавају потребу за ангажовањем финансијских средстава у одређеном року, и то у великом обиму, те потребу да та средства остану дуго уложена, као и да могућност њиховог повраћаја буде усклађена са временом сазревања и убирања пољопривредних производа. Такође, ова делатност се због високих производних опасности, често сматра ризичном. Поред биолошких, сложеност проблема финансирања пољопривреде, условљена је и друштвено-економским специфичностима појединих привредних система, односно држава.

У погледу финансирања, најзначајније актуелне друштвено-економске специфичности пољопривреде у Републици Србији су: (а) својински односи (доминира приватна својина); (б)

---

¹¹³ Радовић Г. (2009): *Модалитети финансирања аграра у транзиционом периоду*, Магистарска теза, Универзитет у Новом Саду, Економски факултет Суботица, стр. 17-18.

мала величина поседа (просечна величина породичних пољопривредних газдинстава је само 4,5 хектара); (в) непостојање свести о потреби удруживања пољопривредних произвођача; (г) неразвијеност и неуређеност тржишта пољопривредних производа; (д) неконкурентност пољопривредне производње; (ђ) неодговарајућа улога државе; (е) неповољни демографски фактори; (ж) нестабилност аграрне политике.¹¹⁴

У Републици Србији у протеклом периоду није постојао одговарајући модел финансирања. Проблем финансирања пољопривреде је попримио размере изузетно озбиљног карактера. То је тренутно најозбиљнији и најсложенији проблем нашег агара, односно аграрне политике. Суштина проблема финансирања пољопривреде у предтранзиционом, као и у целокупном досадашњем транзиционом периоду је у диспропорцији између финансијских улагања у развој пољопривреде, посматрано кроз издвајања из државног буџета, и доприноса ове привредне делатности стварању бруто додате вредности на нивоу националне привреде.¹¹⁵

Последице нерешеног проблема финансирања могу се сагледати у резултатима пописа пољопривреде у 2012. години. Просечна старост пољопривредне механизације је око 20 година. Већина пољопривредних газдинстава има четири или мање условних грла, а више од 100 условних грла има само 522 газдинства. Наводњава се само 3% од укупног обрадивог пољопривредног земљишта, односно само 12% пољопривредних газдинстава наводњава своје поседе. Хладњаче поседује 1.804, а стакленике само 542 пољопривредна газдинства у Републици Србији.¹¹⁶

4. 1. 3. Неконзистентна аграрна политика

Аграрна политика представља део економске политике државе, путем које се усмерава развој аграрног сектора у оквиру одабраног модела привредног развоја. Аграрну политику чине: (1) економске мере; (2) организационо-административне мере; (3) техничко-технолошке мере и (4) земљишна политика.

Економске мере аграрне политике представљају њен најкомплекснији део и обухватају: политику цена, инвестициону, кредитну, пореску, извозно-увозну, као и политику осигурања пољопривредне производње.

---

¹¹⁴ Радовић Г. (2014): *Финансирање пољопривреде у Републици Србији*, Задужбина Андрејевић, Београд, стр. 17-21.

¹¹⁵ Радовић Г. (2009): *Модалитети финансирања агара у транзиционом периоду*, Магистарска теза, Универзитет у Новом Саду, Економски факултет Суботица, стр. 178, 3-4.

¹¹⁶ Републички завод за статистику (2013): *Попис пољопривреде 2012 - Пољопривреда у Републици Србији*, Свеска 1 и 2, Београд, стр. 10, 23-25.

У Републици Србији политика осигурања пољопривредне производње не подразумева обавезно осигурање пољопривреде. Мерама аграрне политике дефинисани су, од 2006. године, подстицаји, односно субвенције у висини од 40% премије осигурања. Међутим, према подацима Министарства пољопривреде и заштите животне средине, у 2015. години право на регресирање премије осигурања, остварило је 19.806 регистрованих пољопривредних газдинстава, од чега је 18.276 осигурало усеве, плодове или расаднике, а само 1.530 газдинстава је осигурало животиње. С обзиром на то да не постоје званични подаци колики је проценат регистрованих пољопривредних газдинстава у Републици Србији осигуран, на основу наведених података можемо да изведемо закључак да је осигурано само 3,14% регистрованих пољопривредних газдинстава.

Постоје три теоријска концепта аграрне политике. То су протекционистички, либерални, као и концепт одрживог развоја пољопривреде. У пракси често долази до преклапања ових концепата, односно веома је ретко да један концепт егзистира изоловано.

Протекционистички концепт карактеришу високе цене пољопривредних производа, као и државне субвенције. У овом концепту се интервентним мерама државе на тржишту усмерава развој пољопривреде. Такође, држава уводи високу царинску заштиту (прелевмане и сл.) за пољопривредне производе, што узрокује ниску конкурентност домаћих пољопривредних субјеката. Истовремено, високе цене пољопривредних производа узрокују велико финансијско оптерећење потрошача.

Либерални концепт аграрне политике карактерише велики утицај тржишта на формирање цена пољопривредних производа. У овом концепту аграрне политике цене се формирају слободно на тржишту, увоз пољопривредних производа је либерализован, што доводи до смањења обима домаће пољопривредне производње и слабљења економског положаја пољопривредних субјеката.

Циљ аграрне политике, у оквиру *концепта одрживог развоја пољопривреде*, је развој мултифункционалне пољопривреде и рурални развој засновани на одрживим основама. Концепт подразумева и умерен и флексибилан систем заштите домаће пољопривредне производње и настојање да њен обим буде у складу са оптималним коришћењем капацитета, као и да се обезбеди равномеран регионални развој.

Аграрна политика у Републици Србији је, у периоду пре транзиције и у првим годинама транзиционог периода, била заснована на протекционистичком концепту. Протекционистички концепт се огледао, пре свега, у финансирању пољопривредне производње под повољним условима из примарне емисије Народне банке Србије и у заштити домаћих произвођача од нелојалне иностране конкуренције. Овај концепт је нереалан, иако

одговара највећем броју пољопривредних произвођача. Такође, дугорочно је непродуктиван, и може да доведе до удаљавање Републике Србије од европских интеграција.

Министарство пољопривреде Републике Србије увело је током 2003. године потпуно либералан концепт аграрне политике, који је веома брзо произвео негативне ефекте на домаћу пољопривреду, јер је она била изложена жестокој иностраној конкуренцији. С обзиром да домаћи произвођачи хране нису били равноправан конкурент иностраним, убрзо су почеле да се уводе додатне заштитне мере и повећавају подстицаји пољопривредној производњи, а тиме је и аграрна политика почела да одступа од потпуно либералног концепта.

Може се извести закључак да је домаћа аграрна политика у транзиционом периоду била изузетно неуравнотежена, односно од изразито протекционистичке трансформисала се у веома кратком временском року у тржишно оријентисану (либералну) аграрну политику. Ове трансформације аграрне политике биле су последица промене домаћег друштвено-политичког система, а оставиле су снажан негативан утицај на финансирање и економски положај домаће пољопривреде. При томе, није се водило довољно рачуна о могућностима прилагођавања пољопривредних субјеката овим променама, што је посебно имало негативне последице на њихов економски положај и на девастираност пољопривредне производње.

4. 1. 4. Недовољна стратешка и финансијска подршка државе

У циљу развоја пољопривреде, неопходна је стратешка и финансијска подршка државе. Стратешка подршка овој делатности условљена је значајем прехранбене сигурности за поједине државе, као и њихове заједнице. Такође, чињеница је да рурална подручја у већини земаља доминирају, те је потребно адекватном стратегијом обезбедити њихов развој и запосленост становништва. Финансијска подршка развоју пољопривреде присутна је и у тржишно развијеним државама. У оквиру Европске уније подршка подразумева суфинансирање аграра путем бесповратних финансијских средстава (субвенција). Финансијска подршка развоју пољопривреде у Сједињеним Америчким Државама заснива се на повољним (бенефицираним) кредитним пласманима.

У циљу разматрања стратешке и финансијске подршке развоју пољопривреде у Републици Србији, потребно је анализирати најзначајније стратешке документе и начине финансијске подршке.

Финансирање пољопривреде у Републици Србији је до 1994. године, односно до усвајања Програма реконструкције монетарног система, било у потпуности зависно од државе, која је имала одлучујући утицај на креирање мера усмерених на финансирање

пољопривредне производње. Те мере су се, углавном, односиле на кредитирање из примарне емисије Народне банке Србије, под бенефицираним кредитним условима. Кредитни пласмани пословних банака у аграр били су, такође, под знатним утицајем државе. За овај период може се рећи да је и краткорочно и дугорочно кредитирање било под утицајем државне контроле, односно да су средства у пољопривреду административно усмеравана. Примера ради, учешће пољопривреде крајем 1992. године у укупним кредитима одобреним из примарне емисије Народне банке Србије било је веома високо (40,8 %).¹¹⁷

Усвајањем Програма реконструкције монетарног система, 24. јануара 1994. године, укинут је повлашћени положај пољопривреде, односно њено право на селективну и бенефицирану кредитну политику, јер се сматрало да су ови пласмани генератор инфлације. Финансирање пољопривреде из примарне емисије Народне банке Србије неосновано је сматрано изазивачем хиперинфлације, с обзиром на то да су кредити пласирани у аграр имали реално покриће у реализованој пољопривредној производњи. Овај начин финансирања пољопривреде имао је негативне последице по домаћи финансијски, монетарни и привредни систем, због неадекватног система контроле, који је био поверен пословним банкама.¹¹⁸

Аграрни буџет је дефинисан као обједињен извор финансијске подршке државе развоју пољопривреде, односно као сигуран и трајан извор њеног финансирања. Аграрни буџет је званично постао саставни део државног буџета од 1996. године. Почетна средства аграрног буџета износила су само једну милијарду динара.

Аграрни буџет је актуелни кључни инструмент аграрне политике у Републици Србији. Он представља „заједнички и консолидовани облик државне подршке пољопривреди, која се спроводи путем субвенционисања пољопривредне производње.“¹¹⁹ Републичка влада, на предлог Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде, у складу са Законом о буџету Републике Србије, сваке године утврђује висину аграрног буџета. Учешће аграрног буџета у укупном државном буџету, односно квантитативни аспект аграрног буџета, у периоду 1996-2015. година, приказан је у табели број 3. На основу приказаних података, види се да је просечно учешће аграрног у укупном буџету Републике Србије у досадашњем транзиционом периоду износило само 4,8%.

Република Србија требало би да следи пример Републике Словенија у погледу квантитативног раста учешћа аграрног у укупном државном буџету у транзиционом периоду,

¹¹⁷ Бјелица В. (2001): *Банкарство – (теорија и пракса)*, Стилос, Нови Сад, стр. 124.

¹¹⁸ Радовић Г. (2014): *Финансирање пољопривреде у Републици Србији*, Монографија, Задужбина Андрејевић, Београд, стр. 38.

¹¹⁹ Pejanović R., Radović G., Tomaš M., Maksimović G., Krajinović G., Jelić V. (2010): *Agricultural budget as a form of financing agriculture in the Republic of Serbia*, Contemporary agriculture, Poljoprivredni fakultet, Novi Sad, Volumen 59, No 1-2/2010, str. 213.

Аграрни буџет је у овој држави у периоду од 1996. до 2010. године, односно у периоду транзиције, као и у периоду након приступања Европској унији, увећан за око седам пута.¹²⁰

ТАБЕЛА 3. УЧЕШЋЕ АГРАРНОГ БУЏЕТА У БУЏЕТУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ У ПЕРИОДУ 1996–2015. ГОДИНА

Година	Буџет РС (у мил. РСД)	Аграрни буџет РС (у мил. РСД)	Учешће аграрног у укупном буџету РС (%)
1996.	10.240,2	900,0	8,3
1997.	13.821,0	828,9	6,0
1998.	16.807,5	975,3	5,8
1999.	17.640,7	878,2	5,0
2000.	32.702,4	1.823,4	5,6
2001.	127.339,9	3.940,1	3,1
2002.	177.600,0	7.640,0	4,3
2003.	271.800,0	10.990,0	4,0
2004.	329.300,0	20.140,0	6,1
2005.	432.900,0	18.980,0	4,4
2006.	505.820,1	27.543,9	5,4
2007.	595.517,8	26.095,8	4,4
2008.	695.959,1	32.895,4	4,7
2009.	719.854,1	26.690,4	3,7
2010.	825.884,9	31.577,9	3,8
2011.	824.575,9	33.676,0	4,1
2012.	1.018.633,4	40.876,7	4,0
2013.	1.040.014,3	44.699,5	4,3
2014.	1.110.121,0	45.427,2	4,1
2015.	1.082.988,2	45.308,2	4,2
ПРОСЕЧНО УЧЕШЋЕ:			4,8

Извор: Документација Министарства пољопривреде РС, сопствени прорачун.

Аграрни буџет, осим квантитативне, има и веома важну квалитативну димензију, с обзиром на то да представља кључни инструмент за имплементацију мера аграрне политике. Аграрна политика је, у целокупном досадашњем транзиционом периоду у Републици Србији, пролазила кроз нагле и неконзистентне промене, које су се одразиле и на структурне (квалитативне) промене аграрног буџета. Креирање и спровођење аграрне политике било је

¹²⁰ Радовић Г. (2011): *Модел транзиције словеначке пољопривреде*, Школа бизниса бр. 1/2011, Висока школа струковних студија, Нови Сад, стр. 110.

ограничено дејством многобројних фактора системске, економске, политичке, институционалне и законодавне природе.

Квалитативни аспект аграрног буџета представља однос између појединих мера аграрне политике. Потребно је истаћи да су у структури аграрног буџета до 2003. године преовлађивале премије за млеко, што је аграрном буџету, пре свега, давало социјалну димензију. Премије за млеко су у 2000. години чиниле скоро половину, прецизније 47,4% аграрног буџета Републике Србије.¹²¹ У циљу целовитог развоја руралних подручја, односно развоја поред примарне пољопривредне производње и мултифункционалне пољопривреде, као и руралне инфраструктуре, потребно је да у структури аграрног буџета веће учешће имају подстицаји руралном развоју. Ова врста подстицаја чини 20% пољопривредног буџета Европске уније.

У Републици Србији, током 2004. године, дошло је до промена у аграрној политици које су се одразиле и на промену квалитативне структуре аграрног буџета. У складу са овим изменама смањен је део буџета намењен директним плаћањима, односно субвенцијама за поједине облике производње, као што су премије за уљарице, шећерну репу и пшеницу, које су претходних година чиниле 70-80% аграрног буџета. „Циљеви аграрне политике су од 2004. године усмерени на подршку породичним комерцијалним газдинствима, а политика подстицања дохотка је преусмерена на политику подстицања инвестиција и подршку пољопривредним газдинствима да измене производну структуру.“¹²² Изменама аграрне политике у 2004. години уведени су подстицаји за развој тржишта пољопривредно-прехрамбених производа, подстицаји за рурални развој, као и подстицаји у циљу развоја кредитне подршке пољопривреди. Подстицаји за развој тржишта пољопривредно-прехрамбених производа обухватају: извозне подстицаје, интервентну куповину, трошкове чувања јавних залиха и суфинансирање трошкова складиштења. На основу ових подстицаја развио се систем јавних складишта, као и начин финансирања пољопривреде путем робног записа.

Финансирање пољопривреде уз коришћење робног записа¹²³ примењује се од 2009. године, када је донет Закон о јавним складиштима за пољопривредне производе¹²⁴ и основан Компензациони фонд Републике Србије. Према истраживањима, које је реализовала

¹²¹ Богданов Н. (2004): *Пољопривреда у међународним интеграцијама и положај Србије*, Монографија, Друштво аграрних економиста Југославије, Београд, стр. 126.

¹²² Пејановић Р., Тица Н. (2007): *Транзиција (пољо)привреде Републике Србије (домети, ефекти и ограничења)*, Савремена пољопривреда, бр. 1-2/2007, стр. 147.

¹²³ Робни запис (складишница) је краткорочна хартија од вредности издата од стране јавног складишта по основу уговора о складиштењу робе између оставодавца и јавног складишта, а доказује власништво над назначеном количином и квалитетом ускладиштених пољопривредних производа, као и обавезу јавног складишта да чува и на захтев имаоца робног записа изврши продају пољопривредних производа.

¹²⁴ Закон о јавним складиштима, Службени гласник Републике Србије бр. 41/09.

Европска банка за обнову и развој (ЕБРД), у периоду од оснивања Компензационог фонда закључно са фебруаром 2014. године, уз робни запис, као обезбеђење, пласирано је на подручју Републике Србије преко 30 милиона евра у пољопривредне кредите. Овај начин финансирања пољопривреде представљао је комбинацију државне подршке и тржишног начина финансирања.¹²⁵

Аграрни буџет у Републици Србији од 2004. године, поред функције субвенционисања, има и функцију кредитирања. Министарство пољопривреде је иницирало ову измену, а у циљу да се регистрованим пољопривредним газдинствима¹²⁶ обезбеде повољни услови кредитирања, односно да им се омогући лакши приступ банкарском тржишту. Првобитни једини извор кредитних средстава био је аграрни буџет, а кредити су се одобравали преко Фонда за развој Републике Србије и пословних банака.

Модел кредитирања пољопривредне производње уз подршку Министарства пољопривреде и средстава аграрног буџета често је модификован. Средствима аграрног буџета се од 2008. године субвенционише само камата, а кредите пласирају пословне банке са којима Министарство сваке године потписује уговоре о сарадњи. У досадашњем периоду бенефицирани кредитни пласмани, уз финансијску подршку државе, односно аграрног буџета, нису одобравани само у 2013. години, иако је за ту намену у аграрном буџету било резервисано 500 милиона динара.

У аграрном буџету за 2016. годину износ средстава за кредитну подршку пољопривреди је 600 милиона динара. Кредити се одобравају уз каматну стопу од 6% на годишњем нивоу за развој биљне производње, набавку механизације и опреме, односно 4% за куповину стоке. Максимални износ кредита за пољопривредна газдинства је пет милиона, а за задруге 15 милиона динара. Период отплате кредита је до три године, уз грејс период до годину дана.

У Републици Србији, у актуелном транзиционом периоду, државна финансијска подршка обухвата и финансирање из буџета Аутономне покрајине Војводине, као и буџета већине локалних самоуправа.

Учешће буџета Секретаријата за пољопривреду, шумарство и водопривреду Аутономне покрајине Војводине у укупном покрајинском буџету, у периоду 2004-2015. година, приказано је у табели број 4. Анализом приказаних података може се закључити да је у последње две посматране године (2014. и 2015.) и поред смањивања укупног покрајинског буџета, буџет Секретаријата за пољопривреду, шумарство и водопривреду није смањен, већ је и повећан. Пољопривредни буџет већи је у 2015. години за 8,2% у односу на

¹²⁵ Радовић Г. (2014): *Финансирање пољопривреде у Републици Србији*, Монографија, Задужбина Андрејевић, Београд, стр. 80.

¹²⁶ Уредба о Регистру пољопривредних газдинстава, Слубени гласник Републике Србије бр. 45/2004.

2014., односно за 19% у односу на 2013. годину. Просечно учешће буџета за финансирање пољопривреде и руралног развоја у укупном буџету Аутономне покрајине Војводине, у посматраном периоду, било је 5,8%.

**ТАБЕЛА 4. УЧЕШЋЕ БУЏЕТА СЕКРЕТАРИЈАТА ЗА ПОЉОПРИВРЕДУ
У БУЏЕТУ АП ВОЈВОДИНЕ У ПЕРИОДУ 2004–2015. ГОДИНА**

Година	Укупан буџет АПВ (у мил.дин.)	Буџет Секретаријата за пољопривреду (у мил.дин.)	Учешће буџета за пољопривреду у укупном буџету АПВ (%)
2004.	14.993,1	365,6	2,4
2005.	20.433,9	573,5	2,8
2006.	25.825,8	986,0	3,8
2007.	34.830,7	821,4	2,4
2008.	52.683,8	1.444,6	2,7
2009.	52.056,3	2.493,5	4,8
2010.	52.422,9	2.556,2	4,9
2011.	50.602,7	3.705,4	7,3
2012.	58.703,6	3.891,3	6,6
2013.	77.329,9	6.285,7	8,1
2014.	62.340,1	6.912,4	11,0
2015.	57.004,4	7.480,6	13,0
УЧЕШЋЕ БУЏЕТА СЕКРЕТАРИЈАТА ЗА ПОЉОПРИВРЕДУ У УКУПНОМ БУЏЕТУ АПВ			5,8

Извор: Документација Секретаријата за пољопривреду АПВ, сопствени прорачун.

Финансирање пољопривреде се у претходном и актуелном периоду реализовало и уз државну финансијску подршку која обухвата кредитирање пољопривреде и руралног развоја под повољним условима посредством специјализованих државних финансијских институција – фондова, који су основани на сва три нивоа власти. То су: Фонд за развој Републике Србије, Фонд за развој пољопривреде и Гаранцијски фонд Аутономне покрајине Војводине, као и фондови основани у оквиру локалних самоуправа.

Кредите које су пољопривредним субјектима у периоду од 2010. године до данас одобравали Фонд за развој Републике Србије и Фонд за развој пољопривреде Аутономне покрајине Војводине карактерисале су повољне камате стопе, али и веома кратки рокови отплате. Основни задатак Гаранцијског фонда Аутономне покрајине Војводине је да олакша приступ финансијском тржишту и обезбеди повоље услове кредитирања индивидуалним

пољопривредним произвођачима, приватним предузетницима, као и малим и средњим предузећима са територије Аутономне покрајине Војводине. Учешће гаранција за пољопривредне кредите у укупно одобреним гаранцијама Гаранцијског фонда Аутономне покрајине Војводине, закључно са 2010. годином, било је 84%.¹²⁷

Актуелна државна финансијска подршка пољопривреди заснива се на Закону о пољопривреди и руралном развоју¹²⁸ и Закону о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју.¹²⁹ Законом о пољопривреди и руралном развоју дефинисана је примена системске буџетске подршке у циљу остваривања развојних циљева: (а) јачања конкурентности пољопривредних производа на тржишту; (б) обезбеђивања квалитетне, здравствено исправне хране; (в) обезбеђивања подршке животном стандарду пољопривредника који не могу својом производњом да обезбеде економски опстанак на тржишту; (г) обезбеђивања подршке руралном развоју и заштити животне средине од негативних утицаја пољопривредне производње.

Законом о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју, „по први пут су нормативно дефинисане мере аграрне политике, односно квалитативни аспект аграрног буџета у Републици Србији“.¹³⁰ Законом су дефинисане мере аграрне политике које се примењују кроз прописане врсте подстицаја: директна плаћања, подстицаји мерама руралног развоја, посебни подстицаји који се односе на креирање институционалног оквира за имплементацију претходне две врсте подстицаја. Подстицаји су врста државне финансијске подршке, која се пласира преко аграрног буџета. Подстицаји могу да буду и обезбеђени и из других извора, који се додељују пољопривредним субјектима у функцији остваривања циљева пољопривредне политике и политике руралног развоја.

Директна плаћања су група мера аграрне политике, на основу којих се финансијска средства директно исплаћују пољопривредним произвођачима и чине ефикасан механизам унапређења продуктивности пољопривредне производње. Врсте директних плаћања су премије, подстицаји, регреси и кредитна подршка.

Законом о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју прописана је обавеза вођења Регистра подстицаја у електронској форми, који води Министарство пољопривреде, а у њега се уписују подаци о врсти и висини остварених подстицаја по кориснику подстицаја. Законом је дефинисано да право на подстицаје имају пољопривредна газдинства уписана у Регистар пољопривредних газдинстава. Такође, Законом је прописано које мере

¹²⁷ Извор: <http://www.garfondapv.gov.rs>, Информатор о раду Гаранцијског фонда АП Војводине (сајту приступљено 11. 6. 2013.).

¹²⁸ Закон о пољопривреди и руралном развоју, Службени гласник Републике Србије бр. 41/2009.

¹²⁹ Закон о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју, Службени гласник Републике Србије бр. 10/2013.

¹³⁰ Радовић Г. (2014): *Финансирање пољопривреде у Републици Србији*, Монографија, Задужбина Андрејевић, Београд, стр. 44.

пољопривредне политике и политике руралног развоја, за своје подручје, могу да утврђују аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе.

На основу анализираних финансијске и стратешке подршке државе развоју пољопривреде у Републици Србији у досадашњем транзиционом периоду, може се извести закључак да су недовољна издвајања из државног буџета за аграрни буџет, као и стратешка подршка државе која је, најчешће била само декларативна, а не и реална, довели до неповољног економског положаја пољопривреде, односно пољопривредних субјеката у домаћем привредном систему.

Финансијска подршка државе, у досадашњем и актуелном транзиционом периоду Републике Србије, заснована је на стратешким документима. Стратегија дугорочног развоја пољопривреде усвојена је 1997. године. Овим документом је, између осталог, било предвиђено да развој пољопривреде буде заснован на тржишним основама, да ова делатност добије приоритетно место у Стратегији привредног развоја, као и да финансијска подршка развоју пољопривреде буде пропорционална њеном значају за укупну националну привреду.

Дугорочна политика аграрног развоја усвојена је у децембру 1999. године. Овим документом било је предвиђено да аграрни буџет чини 16% укупног државног буџета, а инвестиције у аграр 16% укупних привредних инвестиција. Наведено би обезбеђивало да аграрни буџет буде на нивоу 3% домаћег бруто производа, односно да субвенционисање пољопривреде има реалан и стабилан извор.¹³¹ Међутим, на основу података приказаних у табели број 3 види се да учешће аграрног у националном буџету никада није било 16%, односно да наведени стратешки циљеви нису реализовани.

Централно место у Дугорочној политици аграрног развоја односило се на реформу политике цена пољопривредних производа и робних резерви, а овим документом било је предвиђено и да порези имају и развојну функцију, односно да се ослободе пореза они произвођачи који натпросечно користе пољопривредно земљиште, а да се истовремено порез увећа власницима земљишта који га не обрађују. Дугорочном политиком аграрног развоја била је дефинисана потреба изградње институција и механизма у циљу развоја пољопривреде на тржишним основама, потреба економске заштите тржишно оријентисаних пољопривредних произвођача, као и успостављање интегралног и уравнотеженог руралног развоја и свестранијег укључења земље у регионалне европске интеграционе процесе.

Влада Републике Србије усвојила је Стратегију пољопривреде у августу 2005. године. Овај стратешки документ примат је дао тржишним механизмима, а не финансијској подршци државе. Стратегијом је било дефинисано, као приоритет, и опредељење да се инвестира у

---

¹³¹ Радовић Г. (2009): *Модалитети финансирања аграра у транзиционом периоду*, Магистарска теза, Унверзитет у Новом Саду, Економски факултет Суботица, стр. 19.

одрживи рурални развој, као и да се обезбеди финансијска подршка животном стандарду људи који се издржавају од пољопривреде, а нису у могућности да прате економске реформе. Овим развојним документом било је предвиђено да се промене одвијају у правцу измене структуре произвођача, власништва и институција, да се развија тржиште и његови механизми, као и да се усмерава улога државе у тржишној економији у сегменту тржишта пољопривредних производа и политике цена.

Стратегијом су биле дефинисане и нове мере аграрне политике усмерене ка увођењу подстицаја у оквиру аграрног буџета за подршку руралном развоју, тржишту пољопривредних производа и тржишту кредита. У структури аграрног буџета 2004. године су уведени подстицаји руралном развоју, који су исте године имали највеће учешће у структури аграрног буџета, у досадашњем периоду, и чинили су његову петину (20,1%). Међутим, наредне, 2005. године, они су смањени на свега 6,4%. Такође, 2004. године уведени су и подстицаји кредитном пољопривредном тржишту, који су 2006. године имали највеће учешће, и чинили 20,7% аграрног буџета Републике Србије.

Као позитивна карактеристике ове Стратегије може се оценити почетак финансирања руралног развоја из аграрног буџета, односно увођење „другог стуба“ пољопривредне политике, по узору на Заједничку пољопривредну политику Европске уније. Такође, овом Стратегијом био је предвиђен и развој информационог система у пољопривреди, развој институција, као што је Управа за аграрна плаћања при Министарству пољопривреде и сл. С друге стране, аграрни буџет је добио и кредитну функцију, која је неспојива с његовом примарном функцијом субвенционисања. Основне замерке пољопривредних произвођача биле су усмерене на то што је овај развојни документ иницирао наглу (у кратком року) трансформацију аграрне политике из протекционистичке у изразито либералну. „При томе, није се водило довољно рачуна о могућности прилагођавања пољопривредних субјеката овим променама, што је посебно имало негативне последице на њихов економски положај и на девастираност домаће пољопривредне производње.“¹³²

С обзиром на то да ова Стратегија није имала акционе планове, као ни дефинисане индикаторе за праћење реализације, није било могуће да се оцене њени учинци у погледу остваривања планираних циљева. Стога се није ни доследно спроводило опредељење да се политика буџетске подршке производњи усмери на подршку дохотку и инвестицијама.

Стратегија пољопривреде и руралног развоја за период 2014-2024, која је усвојена у августу 2014. године, дефинише, у оквиру праваца будућих реформи аграрне политике и институционалног оквира, и модерну улогу државе у управљању развојем пољопривреде и

¹³² Пејановић Р., Радовић Г. (2011): *Аграрна политика у Републици Србији у периоду транзиције*, Економија: теорија и пракса, број 1/2011, стр. 30.

руралних средина. Такође, дефинише и реформу аграрне политике у смислу увођења инструмената који омогућавају динамично реструктурирање сектора пољопривреде, ефикасно приближавање европским интеграцијама путем постепеног усклађивања политике са принципима Заједничке пољопривредне политике Европске уније.¹³³ Међутим, након прве две године примене Стратегије, уочава се неконзистентност мера аграрне политике, као и висине подстицаја, што није случај у Заједничкој пољопривредној политици Европске уније, где су мере аграрне политике програмиране, конзистентне и предвидљиве за седмогодишњи период. Потребно је истаћи да је, у складу са Законом о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју,¹³⁴ дефинисано да, од 2015. године, учешће аграрног у националном буџету треба да буде минимално 5%. Међутим, ни овај дефинисани циљ, до сада није остварен.

У Стратегији пољопривреде и руралног развоја за период 2014-2024, дефинисано је и приоритетно подручје – финансирање пољопривреде и руралног развоја и управљање ризицима, у оквиру кога је истакнуто да креирање ефикасног модела финансирања пољопривреде мора да постане приоритет аграрне политике. У овом делу Стратегије истакнуто је да „без специфичних финансијских производа и услуга који омогућавају осигурање од производних и тржишних ризика и мотивишу пољопривредна газдинства на нове инвестиције, пољопривредници остају препуштени задуживању под условима комерцијалних кредита, чиме се додатно умањују изгледи за њихов развој.“ Дакле, овај развојни документ само констатује суштину проблема финансирања у протеклом и актуелном периоду у Републици Србији. При томе, наводе се већ коришћене финансијске услуге (кредит и осигурање), али не предлажу иновативни начини финансирања пољопривреде компатибилни са потребама домаћег агара. Прецизније, у документу се предлажу „нови облици кредитирања“, али се они не образлажу. Наводи се да је „задатак државе да прилагоди законски оквир за лакше обезбеђење колатерала, омогући промоцију иновативних решења на финансијском тржишту, али, пре свега, да обезбеди ефикасну и стабилну буџетску подршку.“¹³⁵

Потребно је истаћи да је позитивно што се у Стратегији пољопривреде и руралног развоја Републике Србије 2014-2020 истиче потреба развоја осигурања пољопривреде у складу са „допуштеним међународним споразумима.“¹³⁶ У овој смерници налази се и

¹³³ Стратегија пољопривреде и руралног развоја 2014-2024 (2015): Deutsche Gesellschaft für internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH, Бон, Немачка, стр. 10.

¹³⁴ Закон о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју, Службени гласник Републике Србије бр. 10/2013.

¹³⁵ Стратегија пољопривреде и руралног развоја 2014-2024 (2015): Deutsche Gesellschaft für internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH, Бон, Немачка, стр. 67.

¹³⁶ Стратегија пољопривреде и руралног развоја 2014-2024 (2015): Deutsche Gesellschaft für internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH, Бон, Немачка, стр. 67.

утемељење наших даљих разматрања и анализа у циљу увођења делимично обавезног осигурања пољопривреде у Републици Србији.

4. 1. 5. Неадекватна кредитна подршка на банкарском тржишту

Пољопривредним субјектима неопходна је стална финансијска и кредитна подршка због потребе да се средства уложе у производњу одједном и то у великом обиму, у складу са природом производње, дугим периодом задржавања ангажованих средстава, односно ниским обртом уложених средстава, ниским добитком који остварује примарна пољопривредна производња, а који онемогућава стварање сопствене акумулације, односно сопствених извора финансирања. Кредитна подршка, у погледу пласирања средстава, доспећа ануитета и трошкова обраде кредита, требало би да буде прилагођена сезонском карактеру и специфичностима пољопривредне производње. Адекватна, бенефицирана кредитна политика може да оствари значајне ефекте за развој и модернизацију пољопривредне производње. Супротно, неповољна кредитна политика може да угрози егзистенцију пољопривредних субјеката.

Домаће банкарско тржиште карактерише неповољна понуда пољопривредних кредита. Високе каматне стопе су последица високих ризика, а ниског процента осигурања пољопривредне производње. Неопходност додатних трошкова банкарских гаранција је последица непостојања адекватног јемства услед неуређености власничких књига (катастра). Пословне банке би, у циљу развоја пољопривреде, требало да имају систем селективних каматних стопа у складу са профитабилности појединих врста пољопривредне производње.

Основну препреку за веће коришћење кредита, као извора финансирања домаће пољопривреде, представља нестабилност и несигурност тржишта пољопривредно-прехрамбених производа, несигуран пласман, непознате цене пољопривредних производа у моменту сетве, као и неконзистентност мера аграрне политике. Ограничавајуће факторе за веће кредитне пласмане пословних банака у пољопривреду представљају и ниска стопа рентабилности пољопривредне производње која је условљена ниским приносима, ниском продуктивношћу, као и диспаритетима цена. Присутан је и недостатак поверења пољопривредника у банкарски сектор, као и непостојање искуства у пословању са банкама.

Кредите, које су пословне банке одобравале пољопривредним субјектима у Републици Србији у првој деценији овог века, карактерисале су: (а) високе каматне стопе; (б) високи захтеви за обезбеђење кредита и трошкови осигурања кредита; (в) кратак кредитни период; (г) непостојање или кратак грејс период; (д) валутна клаузула; (е) камате су се, најчешће, обрачунавале на целокупан износ кредита, а не само на остатак дуга. Кредити, углавном,

нису имали исказану ефективну каматну стопу у кредитним условима, нису били прилагођени сезонском карактеру пољопривредне производње, а била је присутна и строга селекција зајмотражилаца.¹³⁷

На основу наведеног, може да се закључи да су банкарски кредити неповољан извор финансирања пољопривредних субјеката у Републици Србији. Стога је финансирање пољопривреде, посредством банкарских кредита, утицало неповољно на економски положај пољопривредних субјекта у Републици Србији. Насупрот овим кредитима, кредити које су у претходном периоду пласирале специјализоване државне финансијске институције, карактерисале су изузетно повољне каматне стопе, али може се оценити да они нису били довољни за целокупне развојне потребе пољопривреде и пратећих делатности.

4. 1. 6. Неповољне економске карактеристике пољопривредне производње

С аспекта разматрања економског положаја домаће пољопривреде у циљу раста тржишта осигурања пољопривредне производње, потребно је економске карактеристике ове производње сагледати код доминантних субјеката, а то су породична пољопривредна газдинства. Породична пољопривредна газдинства чине 99,6% укупних пољопривредних газдинстава и обрађују 82% укупне површине обрадивог пољопривредног земљишта (2,8 милиона хектара).¹³⁸

Породична пољопривредна газдинства дефинисана су Законом о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју¹³⁹ као пољопривредна газдинства на којима физичка лица, заједно са члановима свог домаћинства, без обзира на сродство, реализују пољопривредну производњу. Породична пољопривредна газдинства могу да буду (а) комерцијална – тржишно усмерена; (б) некомерцијална газдинства.

Економске карактеристике пољопривредне производње породичних пољопривредних газдинстава, већином карактерише ниска продуктивност, а тиме и трошкова и ценовна неконкурентност. Реч је о екстензивној биљној и сточарској производњи. Екстензивна биљна производња је последица ниске продуктивности, неефикасне замљишне политике, застареле техничко-технолошке опремљености, као и ниског нивоа пословне повезаности. Екстензивна сточарска производња је доминантна у Републици Србији и одвија се на великом броју малих породичних пољопривредних газдинстава, која се углавном баве производњом за

¹³⁷ Радовић Г. (2014): *Финансирање пољопривреде у Републици Србији*, Монографија, Задужбина Андрејевић, Београд, стр. 53.

¹³⁸ Стратегија пољопривреде и руралног развоја 2014-2024 (2015): Deutsche Gesellschaft für internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH, Бон, Немачка, стр. 16.

¹³⁹ Закон о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју, Службени гласник Републике Србије бр. 10/2013.

сопствене потребе. Ови произвођачи примењују „ниско интензивне системе производње, засноване на локално адаптираним расама.“¹⁴⁰ Такође, и поред повољних услова за развој сточарства, у последњих десет година у Републици Србији, је број условних грла стоке по хектару смањен са 0,34 на 0,27 у 2012. години.¹⁴¹

Неконкурентност домаће биљне и сточарске производње има за последицу ниже приходе породичних пољопривредних газдинстава, те неопходност ангажовања позајмљеног капитала и за одржавање просте репродукције (текуће производње). Такође, негативно утиче и на економски положај пољопривредних субјеката.

4. 1. 7. Неразвијеност и неуређеност тржишта пољопривредних производа

Неразвијеност и неуређеност тржишта пољопривредних производа је резултат чињенице да је у Републици Србији административни модел управљања привредним развојем нагло замењен либерално-тржишним моделом, што је условило да су домаћа тржишта неразвијена и неефикасна. Наведено се односи и на тржиште робе, новца, капитала, као и на тржиште радне снаге. Неуређеност тржишта пољопривредних производа огледа се у: (а) монополизованости тражње – тржиштем доминира неколико прерађивача (олигопола) који се кроз својеврсни картел¹⁴² договарају, посебно по питању откупних цена пољопривредних производа; (б) атомизираност понуде – велики број ситних пољопривредних произвођача на страни понуде; (в) нестабилност цена пољопривредних производа.¹⁴³

Неразвијеност тржишта пољопривредних производа, као и недовољна удруженост малих произвођача, узрокује да они остварују ниже приходе на тржишту и имају већу потребу за екстерним изворима финансирања. Свакако да наведени разлози имају за последицу и неповољнији економски положај породичних пољопривредних газдинстава, као најбројнијих домаћих пољопривредних субјеката, што се негативно одражава и на развијеност осигурања пољопривреде у Републици Србији.

¹⁴⁰ Стратегија пољопривреде и руралног развоја 2014-2024 (2015): Deutsche Gesellschaft für internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH, Бон, Немачка, стр. 19.

¹⁴¹ Стратегија пољопривреде и руралног развоја 2014-2024 (2015): Deutsche Gesellschaft für internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH, Бон, Немачка, стр. 18.

¹⁴² Картел је форма удруживања на олигополистичком тржишту у форми центлменског споразума или правно обавезујућих уговора, најчешће о ценама. Договор се лакше постиже када је број учесника мањи, производи хомогенији и државни прописи лабавији. Група аутора (2006): *Економски речник*, Универзитет у Београду Економски факултет, Београд, стр. 300.

¹⁴³ Радовић Г. (2014): *Финансирање пољопривреде у Републици Србији*, Монографија, Задужбина Андрејевић, Београд, стр. 19.

4. 1. 8. Уситњеност поседа и карактеристике својинских односа

У Републици Србији у структури власништва приватна својина чини преко 80% укупне површине пољопривредног земљишта. Просечна величина породичних пољопривредних газдинстава је, како је већ истакнуто, само 4,5 хектара, с тим што је она различита у појединим окрузима. Примера ради, у Средњебанатском округу је 10 хектара, а у Јабланичком свега 2,1 хектара. Такође, у структури породичних пољопривредних газдинстава постоје и газдинства која обрађују 20 хектара, што је и просечна величина пољопривредног поседа у Европској унији. Ова газдинства се налазе у Аутономној покрајини Војводини, чине 3,1% укупних пољопривредних газдинстава и обрађују 44% коришћеног пољопривредног земљишта.

Може се извести закључак да у Републици Србији преовлађују полуодржива пољопривредна газдинства, односно газдинства мале површине. Она се налазе у приватној својини, што отежава поступак њиховог укрупњавања. Такође, битно је истаћи и да се овако мала површина газдинстава налази уситњена на просечно шест парцела,¹⁴⁴ што додатно онемогућава ефикасније коришћење пољопривредног земљишта. Последица уситњених поседа је ниска продуктивност и конкурентност, што узрокује неповољан економски положај породичних пољопривредних газдинстава.

4. 1. 9. Недовољно удруживање пољопривредних произвођача

У Републици Србији присутна је недовољна свест о потреби удруживања породичних пољопривредних газдинстава, односно њихова недовољна организованост у удружења, задруге или кластере. Удружена пољопривредна газдинства могла би да имају мања улагања у пољопривредну механизацију и опрему коју би могли заједнички да користе. Такође, удружени пољопривредни произвођачи би могли да остваре повољније услове приликом куповине репроматеријала, продаје пољопривредних производа, повољније услове кредитирања, као и снажнији утицај на државне институције у циљу доношења закона и мера аграрне политике које би им биле одговарајуће.

Недовољно удруживање пољопривредних произвођача, пре свега породичних пољопривредних газдинстава, условљава њихов неповољнији економски положај, што свакако не ствара добре предуслове ни за ширење покривености осигуравајућом заштитом.

¹⁴⁴ Стратегија пољопривреде и руралног развоја 2014-2024 (2015): Deutsche Gesellschaft für internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH, Бон, Немачка, стр. 17.

4. 1. 10. Неповољне демографске карактеристике руралних подручја

Према резултатима пописа становништва у 2011. години у Републици Србији у руралним подручјима живи 40,6% од укупног броја становника. Укупан број становника у овим подручјима смањен је у односу на 2002. годину за 10,9%, односно за 311.139 становника, што је, пре свега, последица негативног природног прираштаја, као и одлазака становништва у урбана подручја. (табела број 5)

ТАБЕЛА 5. СТОПЕ НАТАЛИТЕТА, МОРТАЛИТЕТА И ПРИРОДНОГ ПРИРАШТАЈА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ У ПЕРИОДУ 1971-2011. ГОДИНА

	Година пописа	РЕПУБЛИКА СРБИЈА		
		Укупно	Градска подручја	Рурална подручја
Стопа наталитета	1971.	14,4	16,4	12,8
	1981.	13,3	15,6	10,9
	1991.	11,6	12,3	10,7
	2002.	10,4	11,3	9,3
	2011.	9,1	10,6	6,9
Стопа морталитета	1971.	9,1	7,6	10,3
	1981.	10,1	8,1	12,1
	1991.	11,4	9,6	13,4
	2002.	13,7	12,2	15,6
	2011.	14,3	12,7	16,8
Стопа природног прираштаја	1971.	5,2	8,7	2,5
	1981.	3,2	7,5	-1,1
	1991.	0,2	2,6	-2,7
	2002.	-3,3	-0,9	-6,3
	2011.	-5,2	-2,0	-9,8

Извор: Митровић М. (2016): Депенулација села и неразвијених региона у Србији, Трибина Одбора за село Српске академије наука и уметности, Београд, 29. март 2016. године

Према подацима представљеним у табели број 5 може се закључити да је у руралним насељима стопа природног прираштаја негативна од 1981. године, као и да је она имала негативну тенденцију и у наредним годинама, односно у наредним пописима становништва се континуирано повећавала. Према резултатима пописа у 2011. години, стопа природног прираштаја у руралним подручјима била је негативна (- 9,8%). Такође, и урбана подручја у

Републици Србији, од 2002. године, имају негативну стопу природног прираштаја, али је она знатно нижа у односу на рурална подручја.

Многи домаћи аутори, а међу њима и Митровић, истичу да „један од највећих друштвених проблема у Србији јесте брзо смањивање сеоског становништва (*депопулација села*) које превазилази темпо смањивања пољопривредног становништва (*деаграризацију*) и укупног становништва у целини.“¹⁴⁵ У руралним подручјима јужне и источне Србије број становника између два пописа смањен је за 19%, а регион Шумадије и западне Србије је једини у коме више становника живи у руралним (52,6%), него у урбаним подручјима.¹⁴⁶

Поред депопулације, рурална подручја карактерише и старење становништва, односно у свим регионима, осим Аутономне покрајине Војводине, највећи број становника је у старосној групи преко 65 година (табела број 6).

**ТАБЕЛА 6. СТАРОСНА СТРУКТУРА НОСИЛАЦА ПОЉОПРИВРЕДНИХ
ГАЗДИНСТАВА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ У 2012. ГОДИНИ**

Старосне групе	Република Србија (%)	Регион Београд (%)	Регион АПВ (%)	Регион Шумадија и западна Србија (%)	Регион јужна и источна Србија (%)
до 35 год.	4,8	4,3	7,4	4,0	3,8
35–44.	11,1	9,7	14,2	10,5	10,0
45–54.	20,9	20,8	24,4	20,4	19,0
55–64.	30,4	33,5	29,4	30,5	30,4
преко 65 год.	32,8	31,7	24,6	34,6	36,9
Укупно	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Извор: Богданов Н., Бабовић М. (2014): *Радна снага и активности пољопривредних газдинстава*, Републички завод за статистику, Београд, стр. 43.

Рурална подручја у Републици Србији карактерише и прилично неповољна образовна структура незапосленог руралног становништва, с обзиром на то да преко 60% становника има средњу стручну спрему, само основну школу има преко 20% становника, а више и високо образовање има 13,4% жена и мање од 10% мушкараца (табела број 7).

¹⁴⁵ Митровић М. (2016): *Депопулација села и неразвијених региона у Србији*, Трибина Одбора за село Српске академије наука и уметности, Београд, 29. март 2016. године.

¹⁴⁶ Стратегија пољопривреде и руралног развоја 2014-2024 (2015): Deutsche Gesellschaft für internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH, Бон, Немачка, стр. 41.

**ТАБЕЛА 7. НЕЗАПОСЛЕНО СТАНОВНИШТВО У РУРАЛНИМ ПОДРУЧЈИМА
У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ ПРЕМА НИВОУ ОБРАЗОВАЊА И ПОЛУ**

Ниво образовања	Незапослено становништво		Незапослени мушкарци		Незапослене жене	
	Број	Процент	Број	Процент	Број	Процент
Без основне школе	-	-	-	-	-	-
Основна школа	47.973	24,8%	26.795	24,6%	21.178	24,7%
Средња школа	128.241	65,3%	74.195	68,5%	54.047	61,9%
Више и високо образовање	19.099	9,9%	7.503	6,9%	11.597	13,4%
Укупно:	196.643	100 %	108.988	100 %	87.655	100 %

Извор: Анкета о радној снази, 2014, Републички завод за статистику, Београд, стр. 51.

На основу представљених карактеристика демографске структуре руралних подручја, јасно је да депопулација руралних подручја, као и старосна и образовна структура руралног становништва, не може да буде претпоставка развоја пољопривреде и непољопривредних делатности и побољшања њиховог економског положаја у домаћем привредном систему, а самим тим ни повољна претпоставка за ширење осигуравајуће заштите.

Према спроведеној анализи у овом поглављу може се закључити да на неповољан економски положај пољопривредних субјеката, пре свега породичних пољопривредних газдинстава, као доминантних пољопривредних субјеката у домаћем привредном систему, утицали су и утичу: (а) диспаритети цена пољопривредних и индустријских производа; (б) нерешен проблем финансирања пољопривреде; (в) неконзистентност мера аграрне политике; (г) недовољна стратешка и финансијска подршка државе; (д) неадекватна кредитна подршка на банкарском тржишту; (ђ) неповољне економске карактеристике пољопривредне производње; (е) неразвијеност и неуређеност тржишта пољопривредних производа; (ж), уситњеност поседа и карактеристике својинских односа; (з) недовољно удруживање пољопривредних произвођача; (и) неповољне демографске карактеристике руралних подручја.

Неповољан економски положај узрокује мању платежну способност и, исто тако, мању спремност пољопривредних субјеката да плате „додатне трошкове“, у које због ниске свести о значају осигурања, убрајају и трошкове осигурања пољопривредне производње.

5. РАЗВОЈ ОСИГУРАЊА ПОЉОПРИВРЕДЕ У ДОМАЋИМ УСЛОВИМА

У циљу разумевања актуелне развијености осигурања пољопривреде, али и предвиђања, односно анализирања могућности увођења делимично обавезног осигурања пољопривреде у Републици Србији, што је циљ истраживања у овој дисертацији, потребно је анализирати досадашњи развој осигурања пољопривреде у домаћим условима.

5. 1. Историјски развој осигурања пољопривреде

Осигурање се први пут помиње у Српском грађанском закону из 1844. године, и то у члановима 798. и 799. У почетку су послове осигурања обављала само страна, а почетком 20. века основана су и прва домаћа осигуравајућа друштва. У погледу осигурања пољопривреде, почетни облици ове врсте осигурања у нашој земљи јавили су се у другој половини 19. века. Развој осигурања, а тиме и осигурања пољопривреде, у Србији може се рашчланити на четири развојна периода:¹⁴⁷

- (1) Краљевина Србија (1882-1918);
- (2) Краљевина Југославија (1918-1945);
- (3) Социјалистичка Југославија (1945-1988);

(4) Период распада СФРЈ и транзиције, односно напуштања социјалистичког уређења и изградња привредног система заснованог на тржишним основама (овај период траје од 1988. године).

Према цитираним ауторима развој осигурања у социјалистичкој Југославији може да се подели на четири етапе:

- (1) централизовано државно осигурање (1945-1961);
- (2) децентрализовано комунално осигурање (1962-1967);
- (3) комерцијално (тржишно) осигурање (1968-1971);
- (4) самоуправно социјалистичко осигурање (1972-1988).

---

¹⁴⁷ Марковић Т., Јовановић М. (2007): *Развој осигурања усева и плодова у Србији*, *Агроекономика*, бр. 36, Пољопривредни факултет, Департман за економику пољопривреде и социологију села, Нови Сад, стр. 100-108.

5. 1. 1. Историјски развој обавезног осигурања пољопривреде

У наставку ћемо представити историјски преглед прописа који су од значаја за идеју увођења обавезног осигурања пољопривреде у Републици Србији.

Пројекат закона о узајамном обезбеђењу усева и плодова од града настао је 1896. године и он се може сматрати полазним прописом, у домаћим условима, за увођење обавезног осигурања пољопривреде. Пројектом закона било је предвиђено да се у сваком округу оснује завод за обезбеђење усева и плодова од града. Обезбеђење, односно осигурање, било је обавезно за кукуруз, хељду и стрна жита. За конопљу, дуван, лан, уљану репицу, винограде и воћњаке осигурање је било обавезно уколико би тако одлучила окружна скупштина. Међутим, овај закон је забележен само у нацрту, односно никада није ступио на снагу.

У Краљевини Југославији је 1931. године донет Закон о обавезном обезбеђењу усева и плодова од града.¹⁴⁸ У члану 1. овог Закона било је прописано: „Овлашћује се министар пољопривреде да, по предлогу банова, а за поједине бановине, уредбом пропише обавезно обезбеђење усева и плодова од града и разрезивање трошкова око обавезног обезбеђења на сваког власника и поседника (притежиоца) и то у виду паушалног улога (осигурнине) по јединици обрађене површине.“¹⁴⁹ У складу са овим законом „обавезно су се обезбеђивали сви главни усеви и плодови (без подусева и међуусева) на површинама, које су као оранице, виногради и воћњаци унете у земљишни катастар.“¹⁵⁰

Обавезно осигурање усева и плодова од ризика града спроводило се по наведеном закону „по принципу тзв. минималности, само је делимично покривало штете, па је зато више представљало неку врсту помоћи него право осигурање, али је то, и за тада заосталу пољопривреду, ипак нешто значило.“¹⁵¹

Пољопривреда је у Краљевини Југославији имала велики привредни и социјални значај с обзиром на то да се овом делатношћу, 1938. године, бавило чак 74,8% становништва. Због тога су, поред наведених завода, делатност осигурања пољопривреде обављала и осигуравајућа друштва, али на добровољној основи. Средства завода за осигурање пољопривреде обезбеђивала су се из новца који се прибављао од осигураника, али и од помоћи Министарства пољопривреде и вода. Систем осигурања пољопривреде, у овом

¹⁴⁸ Службене новине Краљевине Југославије бр. 43/1931.

¹⁴⁹ Закон о обавезном обезбеђењу усева и плодова од града; Уредба о обавезном обезбеђењу усева и плодова од града у Дунавској бановини са изменом од 18. августа 1938. године, број М.П. V 56364/38 г. и Правилник за извршење Уредбе о обавезном обезбеђењу усева и плодова од града у Дунавској бановини, Штампарија Дунавске бановине, Нови Сад, 1979/38, стр. 3.

¹⁵⁰ Марковић Т., Јовановић М. (2007): *Развој осигурања усева и плодова у Србији*, Агроекономика, бр. 36, Пољопривредни факултет, Департман за економику пољопривреде и социологију села, Нови Сад, стр. 103.

¹⁵¹ Тасић А. (1994): *Збирка расправа и чланака из осигурања*, Пигмалион, Нови Сад, стр. 115.

периоду, одликовало је и постојање картелских тарифа, „па је тако постојала заједница за тучу“, односно противградно осигурање.¹⁵²

Уредба о обавезном обезбеђењу од града и Државном заводу за пољопривредна осигурања¹⁵³ донета је половином 1942. године, у условима Другог светског рата. У складу са овом Уредбом обавезно су се осигуравали сви главни усеви и плодови, а сви власници земље имали су обавезу да до краја априла, сваке године, измире тзв. допринос за градобитнину. Овом уредбом је први пут код нас уведено и обавезно осигурање стоке. Међутим, осигурање се, у ратним условима, изузетно отежано спроводило.¹⁵⁴

После Другог светског рата, на основу Уредбе о организацији и пословању Државног осигуравајућег завода¹⁵⁵ сва државна имовина морала је да буде осигурана. У складу са наведеним, обавезно је било и осигурање усева и плодова који су се узгајали на пољопривредном земљишту у државном власништву, као и стоке на имањима у државном власништву.

Наредба о одређивању ризика од којих је привредна организација дужна да осигура основна, обртна средства и средства заједничке потрошње донета је 1958. године.¹⁵⁶ У складу са овом наредбом било је обавезно осигурање усева и плодова од ризика града, али и удара грома и пожара, и то у непожњевеном и необраном стању. Такође, у складу са овом наредбом, било је прописано и обавезно осигурање стоке (копитара, говеда, бивола, оваца и коза) и то од угинућа и присилног клања због болести или несрећног случаја.¹⁵⁷ У овом периоду забележен је убрзани развој осигурања пољопривреде, који је праћен и развојем биљне производње.

Законом о обавезном осигурању имовине и лица¹⁵⁸ било је прописано обавезно осигурање средстава у друштвеној својини, па тако и усева и плодова, који су се узгајали на пољопривредном земљишту у друштвеном власништву, односно стоке на имањима у друштвеном власништву. Усеви и плодови су се осигуравали од ризика града, удара грома, пожара и олује праћене градом док су непожњевени, односно необрани. У складу са овим законом било је прописано осигурање животиња, односно стоке од угинућа због болести или несрећног случаја, принудног клања или убијања.¹⁵⁹

¹⁵² Свет осигурања (2016): *Historia magistra vitae est*, Бр. 3/2016, стр. 38.

¹⁵³ Службене новине бр. 58/1942.

¹⁵⁴ Марковић Т., Јовановић М. (2007): *Развој осигурања усева и плодова у Србији*, Агроекономика, бр. 36, Пољопривредни факултет, Департман за економику пољопривреде и социологију села, Нови Сад, стр. 103.

¹⁵⁵ Службени лист ФНРЈ бр. 24/1947.

¹⁵⁶ Службени лист ФНРЈ бр. 14/1958.

¹⁵⁷ Марковић Т. (2007): *Развој осигурања стоке у Србији*, Летопис научних радова, Год. 31, Бр. 1, Пољопривредни факултет, Нови Сад, стр. 161.

¹⁵⁸ Службени лист СФРЈ бр. 15/1965.

¹⁵⁹ Марковић Т. (2007): *Развој осигурања стоке у Србији*, Летопис научних радова, Год. 31, Бр. 1, Пољопривредни факултет, Нови Сад, стр. 162.

Основним законом о осигурању и осигуравајућим организацијама¹⁶⁰ укинута је обавезно осигурање биљне производње и стоке у друштвеном сектору.

Имајући у виду наведене податке, сматрамо да је у домаћим условима обавезно осигурање пољопривреде било присутно, пре свега, због потребе развоја ове привредне делатности, као виталне за егзистенцију већине становника, али и за националну економију. Става смо да обавезно осигурање пољопривреде не треба примарно везивати за период административног управљања привредом, јер је осигурање тада било обавезно за све привредне субјекте у државном, односно друштвеном власништву.

5. 1. 2. Повезаност развијености пољопривреде и осигурања

Узроке заостајања развоја осигурања пољопривреде, у домаћим условима, према нашем мишљењу, најпотпуније је обрадио наш први теоретичар осигурања, Антоније Тасић. Тасић истиче: „неразвијеност пољопривредног осигурања у нас само по себи открива крајње заостајање наше пољопривреде“¹⁶¹, односно према овом аутору узроци заостајања развоја пољопривредног осигурања су исти они као и стагнације пољопривреде. То су, пре свега, диспаритети цена пољопривредних и индустријских производа на југословенском тржишту.

У својим истраживањима цитирани аутор је анализирао обухват пољопривредног осигурања, односно колико је постојећих добара угрожених одређеним ризиком заштићено од штета осигурањем. Према подацима представљеним у табели број 8 највећи обухват осигурања је био код индустријског биља (78,3%), што аутор објашњава тиме да оно има највишу цену на тржишту и да се, углавном, производи у кооперацији са индустријом. Такође, заступљеност осигурања је релативно добра и код жита и винограда, с обзиром на то да ове културе представљају најчешћу основну врсту пољопривредне производње наших пољопривредника, те би „небрига око њиховог осигурања била равна издаји сопствених интереса.“ С друге стране, осигурање сточног биља, поврћа и воћа је недовољно заступљено управо због тога што пољопривредници, због недовољне економске снаге, осигуравају само оно чији губитак им може „битно или потпуно угрозити саму егзистенцију.“ Осигурање стоке, је такође, како истиче Тасић, највише заступљено код узгоја свиња и делимично код говеда, односно тамо где се производња одвија у кооперацији са прерађивачима и трговцима, који захтевају (али и финансирају) економску заштиту ове производње.¹⁶²

¹⁶⁰ Службени лист СФРЈ бр. 7/1967.

¹⁶¹ Тасић А. (1994): *Заосталост пољопривредног осигурања у осиромашеној пољопривреди*, У: Збирка расправа и чланака из осигурања, Пигмалион, Нови Сад, стр. 114.

¹⁶² Тасић А. (1994): *Збирка расправа и чланака из осигурања*, Пигмалион, Нови Сад, стр. 118-119.

**ТАБЕЛА 8. ОБУХВАТ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ОСИГУРАЊА
У 1987. ГОДИНИ У ЈУГОСЛАВИЈИ**

	Врста осигурања	Број осигураних јединица	Обухват осигурања (%)
УСЕВИ И ПЛОДОВИ	Осигурање жита (хектари)	740.474	18,2 %
	Осигурање воћњака (хектари)	30.830	-
	Осигурање винограда (хектари)	42.860	18,7 %
	Осигурање биља (хектари)	494.616	78,3 %
	Осигурање повртног биља (хектари)	19.471	3,4 %
	Осигурање сточног биља (хектари)	11.969	0,2 %
СТОКА	Осигурање коња (грла)	17.505	4,6%
	Осигурање говеда (грла)	805.283	16,0 %
	Осигурање свиња (грла)	2.980.728	35,2 %
	Осигурање оваца и коза (грла)	365.272	4,7%

Извор: Тасић А. (1994): Збирка расправа и чланака из осигурања, Пигмалион, Нови Сад, стр. 118.

Према Тасићу, разлог неразвијености осигурања пољопривреде у домаћим условима је и опрезна пословна политика осигуравача „с основним настојањем не да проширују пољопривредно осигурање, са гледишта његових благотворних функција, дакле, као неког заштитника од ванредних штета стихијске природе – него да из вршења овог осигурања за њих не произиђу пословни губици, већ да по могућству остваре и добит.“ Овај став аутор оправдава и истиче да је разумљив у условима тржишне организације осигурања, али да би држава морала да више води рачуна о развоју економске заштите домаће пољопривреде. Цитирани аутор закључује да је домаћа пољопривреда у целокупном периоду после Другог светског рата била економски исцрпљивана, те није ни била способна да користи благодети

осигурања, које је и код нас остајало „привилегија богатих“, како је истицао Прудон, односно далеко од осиромашене пољопривреде.¹⁶³

Током седамдесетих и осамдесетих година 20. века удео премије осигурања пољопривреде у укупној премији осигураваача који су у том периоду пословали на домаћем тржишту био је стабилан и кретао се између 12% и 15%. Међутим, крајем осамдесетих и почетком деведесетих година 20. века долази до пада овог удела услед економске кризе која је тада захватила и пољопривреду, што се одразило и на резултате њеног осигурања.¹⁶⁴

У литератури постоји јединствен став да је осигурање пољопривреде у Републици Србији, најтежи период у свом развоју, имало деведесетих година 20. века. У овом периоду економске карактеристике пољопривредне производње биле су изузетно неповољне, што је утицало и на запостављање економске заштите пољопривреде у виду осигурања.

Неповољне економске карактеристике пољопривредне производње у последњој деценији 20. века биле су условљене:¹⁶⁵

- (1) дезинтеграцијом СФРЈ на чијем је тржишту Република Србија била доминантан произвођач пољопривредних производа;
- (2) ратним окружењем и санкцијама Савета безбедности Уједињених нација, које су отежале и увоз и извоз пољопривредних производа;
- (3) општом привредном рецесијом праћеном монетарним поремећајима, хиперинфлацијом, која је умањила куповну моћ и стандард домаћег становништва;
- (4) преваљивањем социјално-економског аспекта кризе на пољопривреду, односно одржавањем социјалног мира ниским ценама пољопривредних производа.

На основу анализираних података, може се закључити да су у целокупном досадашњем периоду неразвијеност пољопривреде, односно њене неповољне економске карактеристике (економичност, продуктивност и рентабилност), као и неповољан економски положај у националној економији, били узрочници неразвијености осигурања пољопривреде у домаћим условима. Стога смо става да постоји повезаност и условљеност развијености пољопривреде и њене економске заштите, односно осигурања.

¹⁶³ Тасић А. (1994): *Заосталост пољопривредног осигурања у осиромашеној пољопривреди*, У: Збирка расправа и чланака из осигурања, Пигмалион, Нови Сад, стр. 117-122.

¹⁶⁴ Милорадић Ј. (2004): *Економски ефекти осигурања у пољопривреди и прехранбеној индустрији АП Војводине*, Докторска дисертација, Универзитет у Новом Саду, Пољопривредни факултет, Департман за економику пољопривреде и социологију села, стр. 120.

¹⁶⁵ Радовић Г. (2009): *Модалитети финансирања аграра у транзиционом периоду*, Магистарски рад, Универзитет у Новом Саду, Економски факултет, Суботица, стр. 16.

5. 2. Актуелни нормативни оквир осигурања пољопривреде

Актуелни прописи који уређују осигурање пољопривреде у Републици Србији су:

- (1) Закон о осигурању;¹⁶⁶
- (2) Закон о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју;¹⁶⁷
- (3) Закон о изменама и допунама Закона о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју;¹⁶⁸
- (4) Уредба о условима и начину коришћења средстава за регресирање осигурања животиња, усева и плодова;¹⁶⁹
- (5) Уредба о условима и начину коришћења средстава за регресирање осигурања животиња, усева, плодова, расадника и младих вишегодишњих засада у 2012. години.¹⁷⁰

Закон о осигурању припада законским прописима којима се домаће законодавство приближава, односно усклађује са регулативом Европске уније.

Законом о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју, односно његовим изменама и допунама прописано је да се у оквиру подстицаја за мере руралног развоја одобравају подстицаји за подршку програмима регресирања премија осигурања за усева, плодове, вишегодишње засаде, расаднике и животиње, који се исплаћују у минималном укупном износу од 40% плаћене премије осигурања за пријављене површине под одговарајућом културом, и то до највише 20 хектара.

Уредбом о условима и начину коришћења средстава за регресирање осигурања животиња, усева, плодова, расадника и вишегодишњих засада прописано је да физичка лица – носиоци пољопривредних газдинстава, која су уписана у Регистар пољопривредних газдинстава, имају могућност да им се поврати део новчаних средстава за плаћање премије осигурања осигуравајућим друштвима. У складу са овом Уредбом, у Републици Србији се од 2006. године регресирају трошкови премија осигурања пољопривреде са 30%. Ова висина субвенција важила је и у 2007, а од 2008. године повећан је износ регреса премије осигурања на 40%.

У складу са изменама Уредбе, у 2012. години, пољопривредна газдинства имају право на регресирање премија осигурања:

¹⁶⁶ Службени гласник Републике Србије бр. 139/2014.

¹⁶⁷ Службени гласник Републике Србије бр. 10/2013, 142/2014.

¹⁶⁸ Службени гласник Републике Србије бр. 103/2015.

¹⁶⁹ Службени гласник Републике Србије бр. 106/2005.

¹⁷⁰ Службени гласник Републике Србије бр. 38/2012.

- (1) животиња од ризика који су прописани условима осигуравајућих друштава;
- (2) усева и плодова од ризика умањења приноса;
- (3) расадника и младих вишегодишњих засада пре ступања на род од ризика који су прописани условима осигуравајућих друштава.

Поред субвенција из аграрног буџета, пољопривредницима се у Републици Србији одобравају и додатне субвенције за премију осигурања и из буџета локалних самоуправа. Локалне самоуправе, најчешће, одобравају субвенције од 10%, тако да укупне државне субвенције, односно регреси, у неким случајевима покривају и половину премије осигурања пољопривреде.

5. 3. Карактеристике осигурања пољопривреде у Републици Србији

На тржишту осигурања у Републици Србији постоје два облика осигурања пољопривреде, осигурање усева и плодова и осигурање животиња.

Осигурање усева и плодова обухвата:

- (1) осигурање усева (подусева, међуусева и пострних усева);
- (2) осигурање вишегодишњих засада;
- (3) осигурање воћних, лозних и шумских расадних материјала;
- (4) осигурање цвећа и украсног биља;
- (5) осигурање расада поврћа и других култура;
- (6) осигурање неких шумских култура, врба за плетарство, топола и трске.

Осигурање животиња обухвата осигурање свих врста домаћих и неких врста дивљих животиња.

5. 3. 1. Потенцијал осигурања пољопривреде

У осигурању пољопривреде обухваћеност осигурањем израчунава се стављањем у однос осигураних и укупних пољопривредних површина, као и броја осигураних у односу на укупан број животиња на одређеном подручју. Степен обухваћености осигурањем зависи од објективних и субјективних потреба, као и од других чинилаца.

У Републици Србији је објективна потреба за осигурањем веома велика, с обзиром на то да је и биљна и сточарска производња изложена бројним ризицима. Ови ризици имају сталну тенденцију раста у условима изражених климатских промена, као што је суша, и све

учесталијих елементарних непогода нпр. поплава. Субјективна потреба за осигурањем пољопривреде, у домаћим условима, није довољно развијена. Разлози томе су двојаки, ниска платежна моћ, односно економска неразвијеност пољопривредних произвођача и ниска свест о значају осигурања.

5. 3. 1. 1. Потенцијал осигурања биљне производње

Потенцијал осигурања биљне производње у Републици Србији може се утврдити на основу података из Стратегије пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014-2024 година.

Према подацима наведеним у Стратегији „Република Србија располаже са 5,06 милиона хектара пољопривредног земљишта, од чега се 71% површина користи на интензиван начин (у виду ораница, воћњака и винограда), а 29% пољопривредних површина чине природни травњаци (ливаде и пашњаци).¹⁷¹

**ТАБЕЛА 9. ОБИМ И СТРУКТУРА ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПОВРШИНА
У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ У 2013. ГОДИНИ**

Укупно пољопривредно земљиште	5.069.000 хектара
Обрадиво пољопривредно земљиште (оранице и баште)	3.298.000 хектара
Земљиште под сталним засадима од којих:	289.000 хектара
– воћњаци	238.000 хектара
– виногради	51.000 хектара

Извор: Стратегија пољопривреде и руралног развоја РС за период 2014–2024, стр. 15.

На основу података представљених у табели број 9 може се закључити да оранице и баште чине 65%, воћњаци 5%, а виногради само 1% од укупног пољопривредног земљишта у Републици Србији.

¹⁷¹ Стратегија пољопривреде и руралног развоја 2014-2024 (2015): Deutsche Gesellschaft für internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH, Бон, Немачка, стр. 15.

5. 3. 1. 2. Потенцијал осигурања животиња

Потенцијал осигурања животиња, односно сточарске производње у Републици Србији може се утврдити на основу података из Стратегије пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014-2024 година.

Према подацима наведеним у Стратегији, Република Србија има повољне природне услове за развој сточарства с обзиром на то да располаже са преко 1,4 милиона хектара сталних травњака високог квалитета. Такође, постоје и значајни неискоришћених објекти за смештај стоке, али и поред тога сточарска производња већ три деценије бележи континуирани пад. „Само током последњих десет година, број условних грла по хектару пољопривредне површине смањен је са 0,34 на 0,27.“¹⁷²

ТАБЕЛА 10. БРОЈ ГРЛА СТОКЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ У 2013. ГОДИНИ

Број грла говеда	913.000
– краве	451.000
– музне краве	429.000
Свиње	3.144.000
Овце	1.616.000
Живина	23.450.000

Извор: Стратегија пољопривреде и руралног развоја РС за период 2014-2024, стр. 19.

Потенцијал осигурања животиња у Републици Србији представљен је у табели број 10. На основу ових података може се закључити да су у структури стоке најмање заступљена говеда. Према статистичким подацима број грла наведених врста стоке је у последњих пет година значајно смањен, те уколико се настави овакав тренд, осигурање животиња ће и надаље бити незнатно заступљено у портфељима осигуравајућих друштава која послују на домаћем тржишту. Примера ради, у периоду од 2008. до 2013. године број грла говеда смањен је за 14%, крава за 22%, музних крава за 21% и свиња за 13%. У посматраном

¹⁷² Стратегија пољопривреде и руралног развоја 2014-2024 (2015): Deutsche Gesellschaft für internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH, Бон, Немачка, стр. 19.

периоду једино је пораст забележен код живине и то за 36%, као и незнатан раст од 0,7% код броја оваца.

5. 3. 2. Ризици покривени осигурањем

Према оцени пољопривредника, пре свега власника пољопривредних газдинстава у Републици Србији, осигуравајућа друштва не нуде довољну покривеност ризика. То се у првом реду односи на осигурање биљне производње.

5. 3. 2. 1. Ризици биљне производње покривени осигурање

Ризици биљне производње покривени условима осигурања осигуравајућих друштава која послују на подручју Републике Србије приказани су у табели број 11.

**ТАБЕЛА 11. ОСИГУРАНИ РИЗИЦИ У БИЉНОЈ ПРОИЗВОДЊИ
У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ**

Основно осигурање	Допунско осигурање
– град	– пролећни мраз
– пожар	– поплава
– удар грома	– олуја
	– од губитка семенског квалитета
	– заштита усева и плодова у стакленицима и пластеницима
	– заштита засада воћака и чокота винове лозе у роду и до ступања у род
	– заштита усева и плодова после жетве (бербе)
	– заштита усева и плодова од губитка квалитета
Посебно осигурање	
– измрзавање	

Извор: Жарковић Н. (2016): Осигурање у пољопривреди – недовољно развијено, а још мање коришћено, Пољопривредников пољопривредни календар 2016, „Дневник-Пољопривредник“ АД, Нови Сад, стр. 73.

У складу са све израженијим климатским променама, у условима глобалног загревања и све чешће појаве суше, и на домаћем тржишту осигурања пољопривреде су све израженији захтеви да се уведе осигурање и од овог ризика. Осигурање од ризика суше постоји на светском тржишту, а у домаћим условима уведено је 2010. године, али само у ограниченој мери. Конкретно, осигурање од ризика суше у понуди има само једно осигуравајуће друштво. Остали осигуравачи избегавају ово покриће уз образложење да ризик од суше изазива катастрофалне штете и да би се у његово покриће морала да укључи и држава. Прецизније, по њима требало би изградити систем кога би чинили осигуравачи и држава, у коме би се равномерније расподелили губици који настану услед суше, а не да штете измирују и трошкове сnose само осигуравачи.¹⁷³

Такође, на домаћем тржишту је све израженији захтев пољопривредних произвођача да осигуравајућа друштва уведу у понуду и осигурање прихода, као што је то случај, примера ради, на развијеном тржишту пољопривредног осигурања у Сједињеним Америчким Државама.

Према неким проценама, у Републици Србији свака сушна година узрокује штету у виду смањења приноса у вредности од око 500 милиона евра.¹⁷⁴ Према подацима надлежних органа, суша је у 2012. године изазвала значајне штете које су, само на подручју Аутономне покрајине Војводине, износиле 64 милијарде динара. Велике штете у биљној производњи изазива град, који је и најчешћи ризик у домаћим условима. „Србија је једина земља у свету чија се противградна одбрана у потпуности финансира из буџета и спроводи под „командом“ државе, а ефикасност постојећег система противградне заштите се на основу неких података процењује на само 10-20%. Ни осигурање усева није на задовољавајућем нивоу и тако штете од невремена и града постају све значајније у пољопривреди и друштву у целини.“¹⁷⁵

Осигурање биљне производње у Републици Србији „и даље је на врло ниској разини, што проистиче како из видова осигуравајуће заштите (покривених ризика биљне производње - прим. Радовић Г.), тако и из покривености обрадивих површина осигурањем и висине премије осигурања.“¹⁷⁶

¹⁷³ Свет осигурања (2016): *Понуда танка, а помало и непристојна*, Бр. 3/2016, стр. 29.

¹⁷⁴ Vasiljević Z., Zarić V., Šević D. (2013): *Insurance in Agriculture of Serbia as Precondition of Risk Minimization*, In: Book of Proceedings, The Seminar: Agriculture and Rural Development - Challenges of Transition and Integration Processes, 50 th Anniversary Department of Agricultural Economics, Belgrade-Zemun, September 27, 2013., p. 309.

¹⁷⁵ Радовић В., Пејановић Р. (2015): *Ризици у пољопривреди*, Пољопривредников пољопривредни календар 2015, „Дневник-Пољопривредник“ АД, Нови Сад, стр. 60- 61.

¹⁷⁶ Жарковић Н. (2016): *Осигурање у пољопривреди – недовољно развијено, а још мање коришћено*, Пољопривредников пољопривредни календар 2016, „Дневник-Пољопривредник“ АД, Нови Сад, стр. 73.

5. 3. 2. 2. Ризици покривени осигурањем животиња

Ризици биљне производње покривени условима осигурања осигуравајућих друштава, која послују на подручју Републике Србије, приказани су у табели број 12. Поред наведених ризика, поједина осигуравајућа друштва уводе и нова покрића, као што је обухват ризика од пада производње млека код музних крава.¹⁷⁷

ТАБЕЛА 12. РИЗИЦИ ПОКРИВЕНИ ОСИГУРАЊЕМ ЖИВОТИЊА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Основно осигурање	Допунско осигурање
– несрећни случај	– губитак при порођају
– болест са последицом угинућа	– губитак приплодне способности
– прунудно клање	

Извор: Жарковић Н. (2016): Осигурање у пољопривреди – недовољно развијено, а још мање коришћено, Пољопривредников пољопривредни календар 2016, „Дневник-Пољопривредник“ АД, Нови Сад, стр. 74.

Осигурање животиња је Републици Србији изузетно слабо развијено, а у циљу „поправљања крајње незавидног положаја у коме се налази ово осигурање неопходно је у далеко већој мери повећавати свест произвођача о неопходности осигуравајуће заштите, а изузетно важан чинилац би био и пораст броја стоке као неопходан предуслов повећања поља осигурања.“¹⁷⁸

5. 3. 3. Развијеност осигурања пољопривреде

У Републици Србији Министарство пољопривреде, као што је већ раније наведено, регресира премију осигурања од 2006. године. Повраћај средстава је првобитно био 30%, а од 2008. године је 40% од износа премије пољопривредног осигурања. Број пољопривредних газдинстава која су користила право на ове субвенције у досадашњем периоду, односно у периоду од 2006. до 2015. године приказан је у табели број 13.

¹⁷⁷ Свет осигурања (2016): *Понуда танка, а помало и непристојна*, Бр. 3/2016, стр. 28.

¹⁷⁸ Жарковић Н. (2016): *Осигурање у пољопривреди – недовољно развијено, а још мање коришћено*, Пољопривредников пољопривредни календар 2016, „Дневник-Пољопривредник“ АД, Нови Сад, стр. 74.

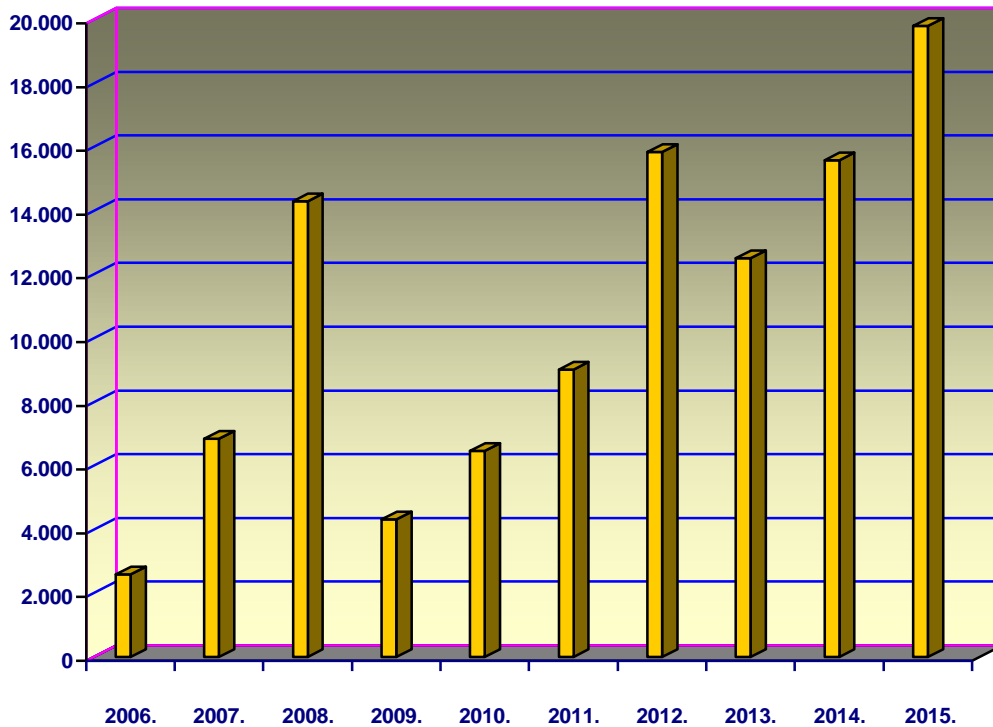
ТАБЕЛА 13. БРОЈ ПОЉОПРИВРЕДНИХ ГАЗДИНСТАВА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ КОЈА СУ КОРИСТИЛА РЕГРЕСИРАЊЕ ПРЕМИЈЕ ОСИГУРАЊА И ИЗНОС ИСПЛАЋЕНИХ ПРЕМИЈА У ПЕРИОДУ 2006-2015. ГОДИНА

Година	Број пољопривредних газдинстава која су користила регресирање премије осигурања	Износ исплаћених средстава на име регреса премије осигурања (у мил. РСД)	Износ аграрног буџета (у мил. РСД)	Учешће регреса за премије осигурања у аграрном буџету (%)
2006.	2.594	12	27.543,9	0,04%
2007.	6.852	35	26.095,8	0,13%
2008.	14.294	120	32.895,4	0,36%
2009.	4.322	62	26.690,4	0,23%
2010.	6.466	77	31.577,9	0,24%
2011.	9.020	171	33.676,0	0,51%
2012.	15.851	267	40.876,7	0,65%
2013.	12.507	335	44.699,5	0,75%
2014.	15.590	455	45.427,2	1,00%
2015.	19.806	476	45.308,2	1,05%

Извор: Подаци Министарства пољопривреде и заштите животне средине РС, сопствени прорачун

На основу података приказаних у табели број 13 може се закључити да је број пољопривредних газдинстава која су у посматраном периоду, 2006-2015. година, користила средства аграрног буџета намењена за регресирање премије осигурања, био веома променљив. У почетној, 2006. години, ове субвенције користило је само 2.594 пољопривредних газдинстава, а у 2015. години 19.806 газдинстава, односно 7,6 пута више пољопривредних газдинстава. По појединачним годинама у посматраном периоду број пољопривредних газдинстава се повећавао или смањивао у зависности од појаве ризика који су угрожавали пољопривредну производњу (графикон број 1).

Графикон 1. Број пољопривредних газдинстава у Републици Србији која су користила регресирање премије осигурања у периоду 2006-2015. година

Извор: Као у табели број 13

У циљу добијања релевантних података колики проценат од укупног броја пољопривредних газдинстава у Републици Србији користи регресе премије осигурања, а самим тим и економску заштиту коју им пружа осигурање, потребно је упоредити број ових газдинстава са статистичким подацима.

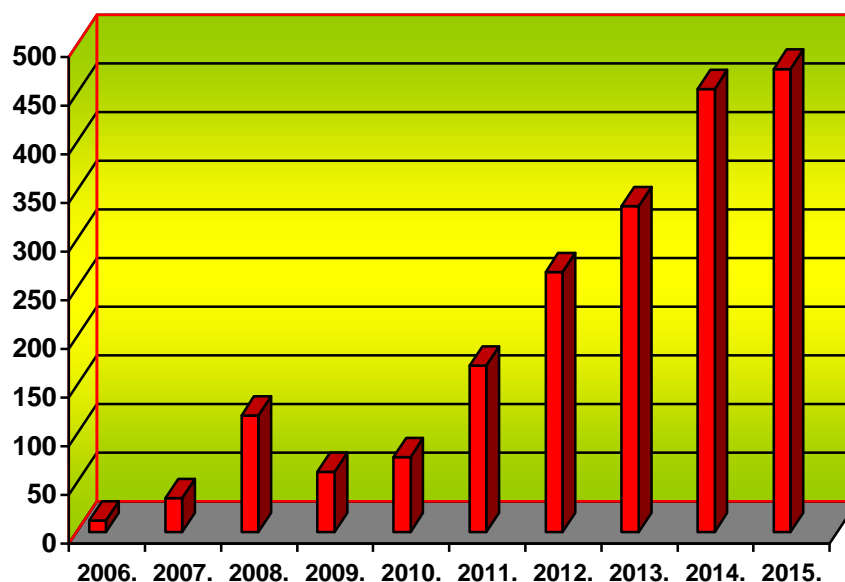
Као што смо и раније навели, према резултатима пописа пољопривреде¹⁷⁹ у Републици Србији има укупно 631.552 пољопривредна газдинства. Узимајући у обзир овај податак, као и податке наведене у табели број 13 можемо да закључимо да је у 2015. години регресе премије осигурања користило 3,13%, у 2014. години 2,46%, а у 2013. години само 1,98% од укупног броја пољопривредних газдинстава у Републици Србији.

Велику променљивост у посматраном периоду забележили су и износи средстава која су исплаћена из аграрног буџета по основу регреса премија осигурања. У почетној, 2006.

¹⁷⁹ Републички завод за статистику (2013): *Попис пољопривреде 2012 – Пољопривреда у Републици Србији*, Свеска 1, Београд, стр. 13.

години, по овом основу исплаћено је 12 милиона динара, а у 2015. години 476 милиона динара (графикон број 2).

Графикон 2. Износ исплаћених регреса премија пољопривредног осигурања у Републици Србији по годинама у периоду 2006-2015. година (мил. дин.)

Извор: Као у табели број 13.

Учешће исплаћених регреса премија пољопривредног осигурања у аграрном буџету било је највеће у 2015. години, и износило је 1,05% (табела број 13). Међутим, просечно учешће регреса премије пољопривредног осигурања у аграрном буџету у периоду од 2006. до 2015. године било је свега 0,5%.

На основу спроведене анализе можемо да закључимо да је у досадашњем периоду у Републици Србији осигурање пољопривреде било симболично и када се посматра број пољопривредних газдинстава који је користио право на регрес премије осигурања, али и када се посматра учешће укупно исплаћених регреса премија пољопривредног осигурања у аграрном буџету. Учешће ових субвенција било је међу најмањим у структури пољопривредног буџета од његовог конституисања 1996. године.

Сматрамо да је потребно да у Републици Србији у наредном периоду буду већа издвајања из државног буџета намењена субвенционисању премија пољопривредног осигурања. Да би се то реализовало потребно је и да буде већи број захтева пољопривредних субјеката за овим регресима. У том циљу у овом раду се и даје предлог за увођење

делимично обавезног осигурања пољопривреде, чиме би била заступљенија економска заштита пољопривредне производње, а тиме и више корисника регреса премије осигурања.

6. ПОЈАМ И ВРСТЕ ОБАВЕЗНИХ ОСИГУРАЊА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Обавезе из осигурања могу да настану на два начина, по сили закона или по основу уговора. Уколико су обавезе из осигурања настале по сили закона, реч је о обавезном осигурању, а уколико су обавезе проистекле из уговора, ради се о добровољном осигурању.

6. 1. Појам обавезног осигурања

Обавезно осигурање или принудно осигурање је осигурање лица или осигурање имовине на основу закона, независно од воље учесника у осигуравајућем односу.¹⁸⁰

Обавезно осигурање се, по правилу, уводи законом, на основу правних одредаба, али је у зависности од материје закона, оквир тих законских елемената и околности различито одређен. То је нарочито видљиво у условима транзиције. Стога је потребно да се сваки закон пажљиво анализира како би се поуздано закључило да ли је конституисан облик обавезног или добровољног осигурања.¹⁸¹

Иако је законом прописано, и за обавезно осигурање је, углавном, потребно потписивање уговора са осигураником. Из тога проистиче осигурачева обавеза да прибави дозволу за пружање услуга одређене врсте обавезног осигурања.¹⁸² С обзиром на то да су врсте, садржина и услови обавезног осигурања дефинисани законом, уговорна самосталност странака значајно је ограничена у поређењу с добровољним осигурањем.¹⁸³ Један од најпожељнијих елемената сваког облика обавезног осигурања је да се законом (а не уговором – прим. Радовић Г.) утврди минимална сума осигурања.¹⁸⁴ Међутим, постоје и случајеви када за обавезно осигурање није потребно закључивања уговора о осигурању. То је, на пример, случај код осигурања путника у јавном превозу од последица несрећног случаја.

У савременом осигурању преовлађују добровољни видови заштите, али је све више и осигурања која се морају закључити, посебно осигурања од разних извора опасности које

¹⁸⁰ Жарковић Н. (2013): *Појмовник осигурања*, Сконто, Нови Сад, стр. 209.

¹⁸¹ Илијић С. (2012): *Обавезно осигурање стечајних управника у Републици Србији*, Токови осигурања, Часопис за теорију и праксу осигурања, Број 4/2012, Компанија Дунав осигурање А.Д.О., Београд, стр. 36.

¹⁸² Јовановић С. (2016): *Право осигурања*, Правни факултет за привреду и правосуђе, Нови Сад, стр. 50.

¹⁸³ Жарковић Н., Пузић Г. (2016): *Управљање осигурањем имовине и лица у пољопривреди*, Монографска студија, Институт за енергетику, пољопривреду, одрживи развој и заштиту животне средине, Нови Сад, стр. 21-22.

¹⁸⁴ Илијић С. (2012): *Обавезно осигурање стечајних управника у Републици Србији*, Токови осигурања, Часопис за теорију и праксу осигурања, Број 4/2012, Компанија Дунав осигурање А.Д.О., Београд, стр. 40.

угрожавају трећа лица укључујући и грађанску одговорност. Циљ увођења обавезних осигурања од одговорности јесте имовинска заштита оштећених лица.¹⁸⁵ Припадници одређених професија, који могу да буду у ситуацији да својим пропустима и радњама проузрокују штету другоме, често немају средстава за надокнаду те штете. „Осигурање од професионалне одговорности заснива се на концепту свеобухватног ризика, при чему се разликују две главне врсте покрића ризика: (а) покриће које обухвата само финансијске губитке; (б) покриће које обухвата имовинске штете, финансијске губитке и повреде.“¹⁸⁶

У неким државама осигурање је обавезно за организаторе спортских, културних и других приредби и манифестација са већим бројем учесника, као и за управљање спортским објектима и обављање других опасних активности. Реч је о обавезном осигурању од незгоде учесника разних смотри или од одговорности организатора и власника објеката.¹⁸⁷

Карактеристике обавезних осигурања су: (а) универзалност (свеобухватност); (б) нормираност; (в) минималност; (г) аутоматичност; (д) непрекидност у дејству (безрочност); (ђ) независност дејства осигурања од плаћања премије; (е) могућност принудне наплате премије.¹⁸⁸

Специфичност уговора о обавезном осигурању у имовинском осигурању јесте да се не везују за осигураника који је закључио уговор, већ за имовину, односно „интереси који се штите обавезним осигурањем захтевају стални континуитет покрића ризика.“ У савременим условима увођење обавезних осигурања је „резултат процене аргумената који говоре у прилог или против оваквог осигурања, а који прозилазе из потребе једног друштва у одређеном периоду његовог развоја.“¹⁸⁹

Данас обавезна осигурања постоје и на најразвијенијим тржиштима, а њихов број је у сталном порасту. Примера ради, у Француској је почетком 21. века било око 60 врста обавезних осигурања,¹⁹⁰ а крајем прве деценије 21. века на овом тржишту је већ било око 90 врста обавезног осигурања.¹⁹¹

Аргументи против обавезних осигурања су да она представљају вид принуде према савесним људима који имају обавезу да плаћају због неопрезних и несавесних, тако да премија добија карактер пореза.¹⁹² С друге стране постоје ставови да ова осигурања

¹⁸⁵ Пак Ј., Јеремић Љ., Барјактаровић Л. (2012): *Основи осигурања*, Универзитет Сингидунум, Београд, стр. 53.

¹⁸⁶ Свет осигурања (2016): *Лекари, финансијски саветници и јавни бележници први су на удару судских тужби*, Година 6, Број 3/2016, стр. 42.

¹⁸⁷ Пак Ј., Јеремић Љ., Барјактаровић Л. (2012): *Основи осигурања*, Универзитет Сингидунум, Београд, стр. 53.

¹⁸⁸ Приручник за праксу у осигурању и реосигурању ДДОР Нови Сад (1996): Финансинг центар, Нови Сад, стр. 74.

¹⁸⁹ Шулејић П. (2005): *Право осигурања*, Досије, Београд, стр. 73, 69.

¹⁹⁰ Шулејић П. (2005): *Право осигурања*, Досије, Београд, стр. 72.

¹⁹¹ Илијић С. (2008): *Облици обавезног осигурања на почетку 2008. године (1)*, Токови осигурања, Бр. 3-4/2008, Београд, стр. 3.

¹⁹² Шулејић П. (2005): *Право осигурања*, Досије, Београд, стр.70.

представљају погодност за осигуранике, јер су нижи износи премија због ширења заједнице ризика. Конкретно, ризик дели већи број лица, који су и обвезници осигурања, што омогућава мању новчану обавезу за сваког члана те заједнице. У прилог одбране чиниоца принуде код овог осигурања, у литератури је наведена обавеза сваког члана заједнице да води рачуна о безбедности других, односно да осигура своју одговорност.

ТАБЕЛА 14. ПРЕДНОСТИ И НЕДОСТАЦИ ОБАВЕЗНИХ ОСИГУРАЊА

Аргументи у прилог обавезних осигурања	Аргументи против обавезних осигурања
– потреба да се води рачуна о другима, односно да се осигура одговорност	– посебан вид принуде, гломазан и скуп административни механизам
– шира заједница ризика – нижи износи премија осигурања	– економски терет за осигураника
– боља и јефтинија организација осигурања	– упркос принуди увек постоји избегавање обавезних осигурања
– потребно је оставити део штете осигуранику на терет, ако ју је намерно или непажњом прозроковао	– смањена пажња и опрез код осигураника због постојања осигурања
– конкурентност осигуравача стално присутна због укидања територијалног монопола осигуравајућих кућа	– смањење тежње осигуравача да води рачуна о економичности

Извор: Шулејић П. (2005): Право осигурања, Досије, Београд, стр. 69-73.

Противници обавезних осигурања сматрају да она доводе до смањене пажње осигураника и недовољног уважавања трошкова код осигуравача. Међутим, заговорници сматрају да је „потребно оставити део штете осигуранику на терет“, као и да сваки осигураник може да одабере осигуравача кога сматра пословним, ефикасним и коректним.¹⁹³ Аргументи у прилог обавезних осигурања су и боља и јефтинија организација осигурања. С друге стране, постоје супротна мишљења да је због ширег обухвата осигурања систем контроле и администрације веома скуп.

¹⁹³ Шулејић П. (2005): *Право осигурања*, Досије, Београд, стр 72.

6. 2. Врсте обавезних осигурања у Републици Србији

У претходним анализама историјских података констатовали смо да је било покушаја увођење обавезног осигурања пољопривреде у домаћим условима. Подсетимо, први покушај био је крајем 19. века и то за увођења обавезног осигурања пољопривреде од ризика града.

После Другог светског рата, у условима административног система управљања, обавезно осигурање је било доминантно у свим привредним делатностима. Тада су премије обавезних осигурања чиниле 75% у целокупном износу премија. Укидањем административног система управљања привредом обавезна осигурања су „постала сметња у систему самосталних привредних организација којима се морала очувати слобода да саме одлучују о интегритету своје имовине и могућност да слободно изаберу осигуравача свог поверења и са њим заснују пословне односе.“¹⁹⁴

Тренутно, у Републици Србији, осигурање је углавном добровољно, а законом се може установити обавезно осигурање од ризика који угрожавају трећа лица и од ризика који представљају општу опасност. Према подацима Народне банке Србије, закључно са августом 2015. године, у Републици Србији је било 29 обавезних врста осигурања, која су прописана појединачним законима и правилницима.

Обавезна осигурања у Републици Србији прописана су:¹⁹⁵

(1) Законом о обавезном осигурању у саобраћају¹⁹⁶ дефинисане су врсте обавезног осигурања у саобраћају: (а) осигурање путника у јавном превозу од последица несрећног случаја; (б) осигурање власника моторних возила од одговорности за штету причињену трећим лицима; (в) осигурање власника ваздухоплова од одговорности за штету причињену трећим лицима и путницима; (г) осигурање власника чамаца за штету причињену трећим лицима.

Износи најниже осигуране суме, односно суме осигурања на коју може да буде уговорено обавезно осигурање у саобраћају у Републици Србији утврђени су Уредбом о утврђивању најниже осигуране суме, односно суме осигурања на коју може бити уговорено обавезно осигурање у саобраћају¹⁹⁷ и Уредбом о утврђивању најниже суме осигурања на коју може бити уговорено осигурање власника моторних возила од одговорности за штету

¹⁹⁴ Шулејић П. (2005): *Право осигурања*, Досије, Београд, стр. 69.

¹⁹⁵ Извор: Народна банка Србије,

http://www.nbs.rs/export/sites/default/internet/latinica/60/rlinks/obavezna_osiguranja.pdf;

(сајту приступљено 9. 4. 2016.).

¹⁹⁶ Службени гласник Републике Србије бр. 51/2009, 78/2011, 101/2011, 93/2012, 7/2013, Одлука УС.

¹⁹⁷ Службени гласник Републике Србије бр. 89/2009.

причињену трећим лицима¹⁹⁸ и то у складу са износима из Закона о обавезном осигурању у саобраћају.

(2) Законом о осигурању,¹⁹⁹ у члану 89. став 3. тачка 9, прописано је обавезно осигурање за послове посредовања у осигурању. Приликом издавања дозволе за обављање послова посредовања у осигурању оснивачи друштва за посредовање у осигурању подносе Уговор о осигурању од професионалне одговорности за штете које настану у току обављања делатности или безусловну гаранцију банке, коју је прихватила Народна банка Србије, на суму осигурања, односно на износ гаранције од најмање 200.000 евра, у динарској противредности по средњем курсу Народне банке Републике Србије на дан уплате.

(3) Законом о заштити животне средине²⁰⁰ у члану 106, прописано је да загађивач чије постројење или активност представља висок степен опасности по здравље људи и животну средину, мора да се осигура од одговорности за штете причињене трећим лицима услед удеса.

(4) Законом о заштити од јонизујућих зрачења и о нуклеарној сигурности,²⁰¹ у члану 73 став 1, прописује да носилац лиценце за обављање нуклеарне активности мора да закључи и одржава осигурање за покриће своје одговорности за нуклеарну штету.

(5) Закон о туризму,²⁰² у члану 52 тачка б, прописује да организатор путовања може да добије лиценцу само ако има гаранцију банке за случај инсолвентности, као и прописану полису осигурања, гаранцију банке или депонована средства у циљу накнаде штете путнику настале неиспуњењем, делимичним испуњењем или неуредним испуњењем уговорних обавеза (у даљем тексту „гаранција путовања“).

Гаранцију путовања мора да има организатор путовања за све време трајања лиценце. У складу са чланом 53 став 1 до 5 наведеног закона: „гаранцијом путовања услед инсолвентности организатора путовања посебно се обезбеђују трошкови нужног смештаја, исхране и повратка путника у место поласка у земљи и иностранству, као и сва настала потраживања путника.“ Даље је у предметном закону прописано да: „гаранцијом путовања ради накнаде штете обезбеђује се накнада штете која се проузрокује путнику неиспуњењем, делимичним испуњењем или неуредним испуњењем обавеза организатора путовања, које су одређене општим условима и програмом путовања.“

Законом о туризму дефинисано је да је корисник гаранције путовања лице које у складу са овим законом има право на накнаду трошкова, а то може да буде: (а) лице које је

¹⁹⁸ Службени гласник Републике Србије бр. 108/2014.

¹⁹⁹ Службени гласник Републике Србије бр. 139/2014.

²⁰⁰ Службени гласник Републике Србије бр. 135/2004, 36/2009 и др. закони, 72/2009 и др. закони, 43/2011 – одлука УС.

²⁰¹ Службени гласник Републике Србије бр. 36/2009 и 93/2012.

²⁰² Службени гласник Републике Србије бр. 36/2009, 88/2010, 99/2011 – др. закон, 93/2012.

измирило трошкове нужног смештаја, исхране и повратка путника с путовања у место поласка у земљи и иностранству; (б) путник у случају неиспуњења, неуредног испуњења или делимичног испуњења обавеза организатора путовања, које су одређене општим условима и програмом путовања.

(6) Законом о транспорту опасног терета,²⁰³ у члану 8, прописано је да је учесник у транспорту опасног терета дужан да се осигура за случај да у транспорту опасног терета причини штету лицима, имовини и животној средини. Такође, у члану 31 став 2 предметног закона, дефинисано је, да је у циљу добијања дозволе за транспорт опасног терета, неопходно да се приложи копија полисе осигурања за наведене ризике.

(7) Законом о облигационим и основама својинско-правних односа у ваздушном саобраћају,²⁰⁴ у глави IV, односно у члановима од 115 до 127, дефинисани су елементи Уговора о осигурању у ваздушном саобраћају.

(8) Законом о железници,²⁰⁵ у члану 10 став 1 и 5, дефинисано је да се лиценца за управљање жељезничком инфраструктуром издаје управљачу инфраструктуре, основаном у Републици Србији, који пружи доказе о испуњењу услова који се односе на добар углед, финансијску способност, стручност, као и „покриће за грађанску одговорност“, у складу са овим законом. У закону је прописано да: „Услов који се односи на покриће за грађанску одговорност испуњен је ако је подносилац захтева адекватно осигуран или је на други начин, у складу са важећим законским прописима и потврђеним међународним уговорима, обезбедио покриће својих обавеза по основу накнаде штете причињене кориснику трасе воза или трећим лицима.“

У складу са наведеним законом, чланом 66 став 1 и 5, прописано је да се лиценца за превоз издаје железничком превознику, односно железничком превознику за сопствене потребе, основаном у Републици Србији, који пружи доказе о испуњењу неопходних услова, у оквиру којих се налази и „покриће за грађанску одговорност“. Законом је дефинисано да: „услов који се односи на грађанску одговорност испуњен је ако је подносилац захтева адекватно осигуран, или је на други начин у складу са важећим законским прописима и потврђеним међународним уговорима, обезбедио покриће својих обавеза у случају удеса, посебно када се ради о путницима, пртљагу, роби, поштанским пошиљкама или трећим лицима.“

---

²⁰³ Службени гласник Републике Србије бр. 88/2010.

²⁰⁴ Службени гласник Републике Србије бр. 87/2011 и 66/2015.

²⁰⁵ Службени гласник Републике Србије бр. 45/2013.

(9) Законом о поморској и унутрашњој пловидби²⁰⁶ обавезност осигурања ове врсте дефинисана је у глави 4, у члановима од 728 до 791, где су прописани елементи уговора о пловидбеном осигурању.

(10) Законом о поморској пловидби,²⁰⁷ у члану 67а став 1 тачка 5, прописана је обавеза правних лица која обављају послове посредовања при запошљавању помораца, која, да би добила одобрење ресорног Министарства за обављање ових послова, морају да, поред услова прописаних законом којим се уређује запошљавање, да имају и важећу полису осигурања од професионалне одговорности за новчане губитке које претрпи поморац као последицу пропуста у раду посредника у износу од најмање 5.000 евра у динарској противвредности, по штетном догађају. Такође, у складу са чланом 67е став 6 закона посредник је, приликом потписивања уговора о раду (за поморца) дужан да провери да ли бродар има закључено осигурање од одговорности за случај смрти или телесне повреде поморца на износ који је утврђен меродавним правом или колективним уговором, као и да ли има успостављен систем репатријације поморца и да о томе обавести поморца.

У складу са чланом 69а став 1 и 2 послодавац је дужан да закључи полису осигурања или друго финансијско јемство у циљу покрића потраживања за случај смрти или повреде на раду поморца. Осигурање или друго финансијско јемство мора да испуњава услове: (1) осигурани износ утврђен полисом осигурања или другим финансијским јемством мора да буде исплаћен у потпуности и без одлагања; (2) на полиси осигурања или другој одговарајућој исправи мора да буде назначен период њеног важења; (3) ако је осигурање или друго финансијско јемство раскинуто поморац о томе мора да буде претходно обавештен, као и да буде обавештен ако осигурање неће бити продужено или обновљено; (4) осигурање или друго финансијско јемство мора да обезбеди плаћање свих потраживања током трајања осигурања или другог финансијског јемства.

Чланом 89 став 7 предметног закона дефинисано је да је бродар дужан да закључи осигурање или друго финансијско јемство у циљу покрића трошкова повратног путовања чланова посаде брода.

(11) Законом о безбедности и здрављу на раду,²⁰⁸ у члану 53 став 1, прописано је да је послодавац дужан да запослене осигура од повреда на раду, професионалних обољења и обољења у вези са радом, ради обезбеђења накнаде штете.

(12) Законом о правима пацијената,²⁰⁹ у члану 25 став 9, прописано је да је здравствена установа дужна да пре почетка медицинског истраживања осигура пацијента

²⁰⁶ Службени лист СРЈ бр. 12/98, 44/99, 74/99 и 73/2000, Службени гласник Републике Србије бр. 85/2005 – др. закон, 101/2005 – др. закон, 73/2010. – др. закон, 87/2011 – др. закон, 10/2013 – др. закон.

²⁰⁷ Службени гласник Републике Србије бр. 87/2011, 104/2013, 18/2015.

²⁰⁸ Службени гласник Републике Србије бр. 101/2005.

који учествује у овом истраживању, за случај настанка штете по здравље тог лица, која је изазвана медицинским истраживањем, у складу са предметним законом.

(13) Законом о лековима и медицинским средствима,²¹⁰ у члану 72 став 1, дефинисано је да је обавеза спонзора клиничког испитивања лека да мора, пре почетка клиничког испитивања лека, осигурати лица која су подвргнута клиничком испитивању за случај настанка штете по здравље тих лица, а која је изазвана клиничким испитивањем лека, у складу са законом, као и да уговором одреди износ неопходних трошкова који припадају лицима која учествују у клиничком испитивању лека. Предметним законом, у члану 178 став 4, прописано је да је предлагач уписа (медицинског средства) одговоран за штету која може да настане применом медицинског средства и обавезан је да надлежној Агенцији поднесе доказ о осигурању од последица примене медицинског средства.

(14) Законом о ревизији,²¹¹ у члану 18, дефинисано је да је друштво које обавља делатност ревизије дужно да се осигура од одговорности за штету коју учини правном лицу код кога обавља ревизију, односно трећем лицу у случају повреде уговора о ревизији, односно повреде правила обављања ревизије. Такође, прописано је и да износ најниже суме осигурања, на основу које се плаћа премија осигурања за појединачни осигурани случај, за сваку пословну годину, утврђује се као већи износ од следећих износа: (а) од највише цене за услуге ревизије на основу појединачног уговора о ревизији помножено са 15; (б) од збира цена за услуге ревизије на основу свих уговора о ревизији помножено са 2,5. У закону се под појединачним осигураним случајем сматра штета настала у вези са појединачним извештајем о ревизији.

(15) Законом о електронском потпису,²¹² у члану 18 став 1 тачка 8, прописано је да је сертификационо тело за издавање квалификованих електронских сертификата дужно да обезбеди финансијске ресурсе за осигурање од ризика и одговорности за могућу штету насталу вршењем услуге издавања електронских сертификата.

(16) Законом о финансијском лизингу,²¹³ у члану 34, дефинисано је да је прималац лизинга дужан да осигура предмет лизинга од ризика који су предвиђени уговором, уколико другачије није предвиђено уговором.

(17) Законом о јавним скијалиштима,²¹⁴ у члану 62 став 1 тачка 3, прописано је да услуге подучавања скијању на скијалиштима може да пружа правно лице или предузетник,

---

²⁰⁹ Службени гласник Републике Србије бр. 45/2013.

²¹⁰ Службени гласник Републике Србије бр. 30/2010, 107/2012.

²¹¹ Службени гласник Републике Србије бр. 62/2013.

²¹² Службени гласник Републике Србије бр.135/2014.

²¹³ Службени гласник Републике Србије бр. 55/2003, 61/2005, 31/2011, 99/2011 – др.закон.

²¹⁴ Службени гласник Републике Србије бр. 46/2006.

односно школа скијања, уз сагласност скијашког центра, која мора да има закључен уговор о осигурању корисника услуга подучавања од последица незгоде.

(18) Законом о хипотеци,²¹⁵ у члану 17 став 3, дефинисано је да власник хипотеке треба да осигура предмет хипотеке од свих уобичајених ризика пре потписивања уговора о хипотеци.

(19) Законом о осигурању депозита,²¹⁶ у члану 1, дефинисано је да закон уређује обавезно осигурање депозита физичких лица, предузетника, микро, малих и средњих правних лица код банака у циљу заштите депозита тих лица у случају стечаја или ликвидације банке и очувања стабилности финансијског система.

У члану 2 прописано је да је износ осигураног депозита до 50.000 евра по депоненту у банци, и то по основу депозита: (1) осигураних динарских депозита – у динарској противвредности по званичном средњем курсу динара према евру који важи на дан покретања поступка стечаја, односно ликвидације над банком; (2) осигураних девизних депозита положених у еврима; (3) осигураних девизних депозита положених у осталим валутама (различитим од евра), прерачунатим у евре, по курсу евра према свакој појединачној валути у којој су ти депозити положени, израчунатом на основу званичног средњег курса динара према евру и званичног средњег курса динара према тој валути, који важе на дан покретања поступка стечаја, односно ликвидације над банком.

У члану 3. закона дефинисана је обавеза банке да осигура све депозите физичких лица, предузетника, микро, малих и средњих правних лица код Агенције за осигурање депозита. Такође, законом је прописано и да је филијала домаће банке у иностранству дужна да, на основу одлуке Народне банке Србије, осигура све депозите физичких лица, предузетника, микро, малих и средњих правних лица код Агенције за осигурање депозита у случају: (1) када у земљи у којој обавља делатност није осигурала депозите; (2) када је у земљи у којој обавља делатност осигурала депозите, а Народна банка Србије утврди и објави на својој интернет презентацији да је тај систем неповољнији за депонента од система осигурања депозита утврђеног овим законом. У члану 4 став 1 предметног закона дефинисано је да Агенција за осигурање депозита осигурава депозите до висине осигураног износа.

(20) Законом о стечају,²¹⁷ у члану 25 став 3, прописано је да се у именик стечајних управника, као активни стечајни управници, уписују лица која су, осим лиценце за обављање послова стечајног управника, доставила доказ о постојању обавезног осигурања од

²¹⁵ Службени гласник Републике Србије бр.115/2005, 60/2015, 63/2015 – одлука УС.

²¹⁶ Службени гласник Републике Србије бр.14/2015.

²¹⁷ Службени гласник Републике Србије бр. 104/2009, 99/2011 – др. закон, 71/2012 – одлука УС и 83/2014.

професионалне одговорности за текућу годину и која су се регистровала као предузетници или су чланови друштва лица. Такође, у члану 30 став 1, предметног закона прописано је да је активни стечајни управник дужан да у своје име и за свој рачун закључи са осигуравајућим друштвом уговор о обавезном осигурању од професионалне одговорности са осигураном сумом у износу од најмање 30.000 евра у динарској противвредности на дан закључења уговора и то за све ризике повезане са обављањем послова стечајног управника.

(21) Закон о адвокатури,²¹⁸ у члану 37 ставу 1 до 3, прописује да је адвокат дужан да закључи осигурање од професионалне одговорности код организације регистроване за ову врсту осигурања, при чему је могуће да Адвокатска комора закључи уговор о колективном осигурању од професионалне одговорности за све адвокате уписане у њен именик адвоката. Предметним законом је дефинисано да Адвокатска комора Србије утврђује минималну суму осигурања за штету од професионалне одговорности.

(22) Законом о јавном бележничтву,²¹⁹ у члану 59 ставови 1-3 и 5 дефинисано је да је јавни бележник дужан да пре почетка рада закључи уговор о осигурању за штету коју би могао да проузрокује у току обављања делатности. Такође, прописано је предметним законом и да ово осигурање обухвата и осигурање од одговорности јавних бележничких заменика, помоћника, приправника и других лица која раде код јавног бележника. Најнижи износ осигурања одређује ресорна Комора уз сагласност министарства надлежног за правосуђе. Законом је прописано и да јавни бележници могу да се осигурају од одговорности и преко ресорних комора, а том случају су дужни да плаћају Комори накнаду за утврђену висину осигурања, и то у складу са колективним уговором о осигурању, који закључи ресорна Комора са осигуравајућим друштвом.

(23) Законом о извршењу и обезбеђењу,²²⁰ у члану 318 тачка 1, дефинисано је да је извршитељ, пре полагања заклетве, дужан да закључи уговор о осигурању за штету коју би могао да причини трећем лицу у току обављања делатности, као и да осигура просторије и предмете примљене у депозит у случају њиховог оштећења, уништења или нестанка. Општи услови за закључивање уговора о осигурању, као и најнижи износ осигурања утврђени су Правилником о општим условима за закључивање уговора о осигурању извршитеља.²²¹ У члану 7 овог Правилника прописано је да осигурана сума за уговор о осигурању извршитеља износи најмање 30.000 евра по средњем курсу Народне банке Србије, на дан закључења уговора.

²¹⁸ Службени гласник Републике Србије бр. 31/2011, 24/2012 – одлука УС.

²¹⁹ Службени гласник Републике Србије бр. 31/2011, 85/2012, 19/2013, 55/2014 – др. закон, 93/2014 – др. закон, 121/2014, 6/2015.

²²⁰ Службени гласник Републике Србије бр. 31/2011, 99/2011 – др. закон, 109/2013 – одлука УС, 55/2014, 139/2014.

²²¹ Службени гласник Републике Србије бр. 18/2012.

(24) Законом о посредовању у промету и закупу непокретности,²²² у члану 5 тачка 2, прописано је да је услов за упис у Регистар посредника важећи уговор о осигурању закључен у складу са чланом 13 овог закона.

У члану 13 предметног закона дефинисано је да је посредник дужан да са друштвом за осигурање, које има седиште на подручју Републике Србије, закључи уговор о осигурању од одговорности за штете која би могла да настане за налогодавца услед неиспуњења уговорних обавеза преузетим уговором о посредовању из члана 15 и 16 овог закона. За штету коју би посредник могао да прозрокује налогодавцу обављањем делатности посредовања, сума осигурања износи минимално 15.000 евра у динарској противвредности по једном осигураном случају, односно укупно минимално 45.000 евра у динарској противвредности за све одштетне захтеве у једној години осигурања.

(25) Законом о управљању отпадом,²²³ у члану 62 став 3 тачка 9, прописано је да уз захтев за издавање дозволе за складиштење, третман и одлагање отпада, оператер прилаже и финансијске и друге гаранције или одговарајуће осигурање за случај удеса или штете причињене трећим лицима.

У члану 72 став 3 предметног закона дефинисано је да „за прекогранично кретање отпада подносилац захтева обезбеђује одговарајућу финансијску гаранцију и полису осигурања или други облик осигурања зависно од захтева државе увоза или транзита, у износу који је потребан за трошкове третмана отпада, као и за трошкове санације у случају удеса.“

(26) Законом о планирању и изградњи,²²⁴ у члану 129а, прописано је да „привредно друштво, односно друго правно лице или предузетник, које обавља послове израде и контроле техничке документације, односно које је извођач радова, вршилац стручног надзора или техничког прегледа, мора бити осигурано од одговорности за штету коју може причинити другој страни или трећем лицу.“

Правилником о условима осигурања од професионалне одговорности²²⁵ дефинисани су услови осигурања и најнижи износи осигурања. У члану 6 Правилника прописано је да сума осигурања за уговор о осигурању од професионалне одговорности износи најмање 15.000 евра у динарској противвредности по средњем курсу Народне банке Србије на дан исплате, за предузетнике, односно 50.000 евра у динарској противвредности по средњем курсу Народне банке Србије на дан исплате, за привредна друштва, односно друга правна лица.

²²² Службени гласник Републике Србије бр. 95/2013.

²²³ Службени гласник Републике Србије бр. 36/2009 и 88/2010.

²²⁴ Службени гласник Републике Србије бр. 72/2009, 81/2009 – испр., 64/2010 – одлука УС, 24/2011, 121/2012, 42/2013 – одлука УС, 50/2013 – одлука УС, 98/2013 – одлука УС, 132/2014 и 145/2014.

²²⁵ Службени гласник Републике Србије бр. 40/2015.

(27) Правилником о техничким захтевима за пројектовање, израду и оцењивање усаглашености опреме под притиском,²²⁶ у прилогу IV тачка 6, прописано је да именовано тело за оцењивање усаглашености и именовано тело за нерастављиве спојеве мора да склопи уговор о осигурању од одговорности, осим ако његову одговорност не преузима држава у складу са националним законом или ако сама држава није директно одговорна за контроле. У прилогу V тачка 6 прописано је да контролно тело корисника мора да закључи уговор о осигурању од одговорности, осим ако његову одговорност не преузима група чији је део.

(28) Правилником о техничким захтевима за пројектовање, израду и оцењивање усаглашености једноставних посуда под притиском,²²⁷ у прилогу III тачка 6, прописано је да именовано тело за оцењивање усаглашености мора да закључи уговор о осигурању од одговорности, осим ако његову одговорност не преузима држава, у складу са националним законом, или ако сама држава није директно одговорна за контроле.

(29) Правилником о прегледима опреме под притиском током века употребе,²²⁸ у прилогу II одељак 1 тачка 5, прописано је да именовано тело за разврставање опреме под притиском мора да има закључен уговор о осигурању од одговорности за штету. Такође, у прилогу II одељак 2 тачка 7, прописано је да именовано тело за прегледе и испитивање опреме под притиском мора да има закључен уговор о осигурању од одговорности за штету.

Анализиране врсте обавезних осигурања у Републици Србији, закључно са августом 2015. године, представљене су у табели број 15.

---

²²⁶ Службени гласник Републике Србије бр. 87/2011.

²²⁷ Службени гласник Републике Србије бр. 87/2011.

²²⁸ Службени гласник Републике Србије бр. 87/2011 и 75/2013.

ТАБЕЛА 15. ОБАВЕЗНА ОСИГУРАЊА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Ред. број	Правни основ на основу кога је уведено обавезно осигурање
01.	Закон о обавезном осигурању у саобраћају (Службени гласник Републике Србије бр. 51/2009, 78/2011, 101/2011, 93/2012, 7/2013, Одлука УС).
02.	Закон о осигурању (Службени гласник Републике Србије бр. 139/2014).
03.	Закон о заштити животне средине (Службени гласник Републике Србије бр. 135/2004, 36/2009 и др. закони, 72/2009 и др. закони, 43/2011 – Одлука УС).
04.	Закон о заштити од јонизујућих зрачења и о нуклеарној сигурности (Службени гласник Републике Србије бр. 36/2009 и 93/2012).
05.	Закон о туризму (Службени гласник Републике Србије бр. 36/2009, 88/2010, 99/2011 – др. закон, 93/2012).
06.	Закон о транспорту опасног терета (Службени гласник Републике Србије бр. 88/2010).
07.	Закон о облигационим и основама својинско–правних односа у ваздушном саобраћају (Службени гласник Републике Србије бр. 87/2011 и 66/2015).
08.	Закон о железници (Службени гласник Републике Србије бр. 45/2013).
09.	Закон о поморској и унутрашњој пловидби (Службени лист СРЈ бр. 12/98, 44/99, 74/99 и 73/2000, Службени гласник Републике Србије бр. 85/2005 – др. закон, 101/2005 – др. закон, 73/2010 – др. закон, 87/2011 – др. закон, 10/2013 – др. закон).
10.	Закон о поморској пловидби (Службени гласник Републике Србије бр. 87/2011, 104/2013, 18/2015).
11.	Закон о безбедности и здрављу на раду (Службени гласник Републике Србије бр. 101/2005).
12.	Закон о правима пацијената (Службени гласник Републике Србије бр. 45/2013).
13.	Закон о лековима и медицинским средствима (Службени гласник Републике Србије бр. 30/2010, 107/2012).
14.	Закон о ревизији (Службени гласник Републике Србије бр. 62/2013).
15.	Закон о електронском потпису (Службени гласник Републике Србије бр. 135/2014).
16.	Закон о финансијском лизингу (Службени гласник Републике Србије бр. 55/2003, 61/2005, 31/2011, 99/2011 – др. закон).
17.	Закон о јавним скијаљистима (Службени гласник Републике Србије бр. 46/2006).
18.	Закон о хипотеци (Службени гласник Републике Србије бр. 115/2005, 60/2015, 63/2015 –одлука УС).
19.	Закон о осигурању депозита (Службени гласник Републике Србије бр. 14/2015).
20.	Закон о стечају (Службени гласник Републике Србије бр. 104/2009, 99/2011 – др. закон, 71/2012 – одлука УС и 83/2014).
21.	Закон о адвокатури (Службени гласник Републике Србије бр. 31/2011, 24/2012 – одлука УС).
22.	Закон о јавном бележничтву (Службени гласник Републике Србије бр. 31/2011, 85/2012, 19/2013, 55/2014 – др. закон, 93/2014 – др. закон, 121/2014, 6/2015).
23.	Закон о извршењу и обезбеђењу (Службени гласник Републике Србије бр. 31/2011, 99/2011 – др. закон, 109/2013 – одлука УС, 55/2014, 139/2014).
24.	Закон о посредовању у промету и закупу непокретности (Службени гласник Републике Србије бр. 95/2013).
25.	Закон о управљању отпадом (Службени гласник Републике Србије бр. 36/2009 и 88/2010).
26.	Закон о планирању и изградњи (Службени гласник Републике Србије бр. 72/2009, 81/2009 –испр., 64/2010 – одлука УС, 24/2011, 121/2012, 42/2013 – одлука УС, 50/2013 – одлука УС, 98/2013 – одлука УС, 132/2014 и 145/2014).
27.	Правилник о техничким захтевима за пројектовање, израду и оцењивање усаглашености опреме под притиском (Службени гласник Републике Србије бр. 87/2011).
28.	Правилник о техничким захтевима за пројектовање, израду и оцењивање усаглашености једноставних посуда под притиском (Службени гласник Републике Србије бр. 87/2011).
29.	Правилник о прегледима опреме под притиском током века употребе (Службени гласник Републике Србије бр. 87/2011 и 75/2013).

Извор: Народна банка Србије;

http://www.nbs.rs/export/sites/default/internet/latinica/60/rlinks/obavezna_osiguranja.pdf

(сајту приступљено 9. 4. 2016.)

Поред наведених обавезних осигурања, Скупштина Републике Србије је у фебруару 2016. године усвојила Закон о спорту.²²⁹ Према овом закону прописано је и обавезно осигурање спортиста. Конкретно, обавеза спортских организација је да осигурају спортисте од несрећног случаја за време обављања спортске активности. Овим законом прецизирана је и висина осигуране суме, која не може да буде нижа од 20.000 евра, у динарској противвредност по средњем курсу Народне банке Србије на дан исплате, у случају трајног губитка опште радне способности спортисте. Осигурана сума не може да буде нижа од 5.000 евра, у динарској противвредности по средњем курсу Народне банке Србије на дан исплате, у случају привремене спречености за бављење спортским активностима. Такође, законом је дефинисано да висина осигуране суме не може да буде нижа од 10.000 евра, у динарској противвредности по средњем курсу Народне банке Србије на дан исплате, у случају смрти спортисте.²³⁰

На основу анализираних врста обавезног осигурања, може се закључити да у Републици Србији, у актуелном тренутку, не постоји обавезно осигурање пољопривреде. Истовремено, бројни су примери обавезних осигурања у многим другим привредним и друштвеним областима.

Сматрамо да је у Републици Србији потребно увести делимично обавезно осигурање пољопривреде због важности пољопривредне производње, пре свега, у погледу обезбеђења прехранбене сигурности државе. Ово је потребно и због обезбеђења егзистенције руралног становништва, које чини око 40% од укупног броја становника и директно, или индиректно, се изражава од ове привредне делатности.

---

²²⁹ Закон о спорту, Службени гласник Републике Србије бр. 10/2016.

²³⁰ Свет осигурања (2016): *Спортисти ће морати да буду осигурани*, Година 6, Број 3/2016, стр. 7.

7. ИНОСТРАНА ИСКУСТВА У ОСИГУРАЊУ ПОЉОПРИВРЕДЕ

Осигурање пољопривреде је једно од најбрже растућих врста осигурања. Према подацима Светске банке, премија пољопривредног осигурања била је у 2005. години осам милијарди америчких долара, а само три године касније, у 2008. години, достигла је износ од 18,5 милијарди америчких долара. У структури премије, у 2008. години, осигурање биљне производње чинило је чак 90%, а осигурање животиња само 4% укупне премије осигурања пољопривреде на нивоу света.²³¹ Географска дисперзија премије осигурања пољопривреде, у 2008. години, представљена је у табели број 16.

**ТАБЕЛА 16. ПРЕМИЈА ОСИГУРАЊА ПОЉОПРИВРЕДЕ
У СВЕТУ У 2008. ГОДИНИ**

Континенти	Учешће у укупној светској премији осигурања пољопривреде
Европа	17%
Сједињене Америчке Државе и Канада	62%
Азија	18%
Африка	1%
Аустралија и Нови Зеланд	1%
Латинска Америка	1%
УКУПНО:	100%

Извор: Iturrioz R. (2009): Agricultural Insurance, The World Bank, Washington, p. 5.

На основу приказаних података у табели број 16 може се закључити да је осигурање пољопривреде најзаступљеније у Сједињеним Америчким Државама и Канади, док је Европа тек на трећем месту. У појединим европским државама осигурање пољопривреде је веома слабо развијено. Такав је случај у Норвешкој, Шведској и Естонији. У Летонији, Литванији и

²³¹ Iturrioz R. (2009): *Agricultural Insurance*, The World Bank, Washington, pp. 3-5.

Пољској, иако ове земље имају изузетно развијену пољопривреду, тек је почело да се развија. У Финској је осигурање усева и плодова, такође, слабо развијено, али је држава организовала један фонд за надокнаде, којим се покривају губици приноса проузроковани природним катастрофама.

Најзначајније разлике у систему осигурања пољопривреде су у обухвату ризика које је могуће осигурати у појединим државама. Разлике постоје и у томе да ли је код осигурања биљне производње могуће осигурати поред количине и квалитет, односно да ли пољопривредници могу да осигурају и своје приходе. Земље се разликују и по томе да ли су, или колико су, премије осигурања пољопривреде субвенционисане од стране државе. Осигурање пољопривреде је у већини европских земаља добровољно, а обавезно је само у Грчкој и на Кипру.

7. 1. Осигурани ризици

У Сједињеним Америчким Државама, као највећем произвођачу хране у свету, постоји дугогодишње искуство у осигурању пољопривреде.²³² Систем осигурања биљне производње од више врста ризика настао је тридесетих година 20. века, управо, у Сједињеним Америчким Државама. Међутим, у већини европских држава, и данас је најзаступљеније осигурање биљне производње од ризика града, а нешто мање и од ризика мраза и олује. Постоје државе, као што су Белгија, Велика Британија, Ирска, Данска и Финска, где усеви могу да буду осигурани само од града (табела број 17). У Немачкој је дуги низ година постојало само традиционално осигурање од града, да би последњих година осигуравајуће куће понудиле и могућност ограниченог покрића и од других ризика (олуја, поплава, мраз и смрзавање).²³³ У малом броју европских држава постоји осигурање ризика од суше, који је све присутнији због климатских промена. Овај ризик осигурава се у Шпанији и Турској. Програм осигурања усева у Сједињеним Америчким Државама укључује традиционално осигурање против неколико ризика, као и осигурање добитка. Премије за осигурање добитка (и осигуране суме) се одређују на основу очекиваног добитка, који се утврђује на основу просечног добитка у одређеном временском периоду, као и на основу тржишних очекивања.²³⁴

²³² Goodwin B. K., Smith V. H. (1995): *The economics of crop insurance and disaster aid*, AEI Press, Washington, p. 153.; Shields D. A. (2011): *Federal crop insurance: background and issues*, In: Gil A. M. (Editor): *Agriculture Disaster & Crop Insurance*, Nova Science Publishers, Hauppauge, NY, p. 46.

²³³ Марковић Т. (2009): *Осигурање усева и плодова као инструмент за управљање ризиком у пољопривреди*, Летопис научних радова, Год. 33, Бр. I, стр. 32.

²³⁴ Dismukes R., Bird J., Linse F. (2004): *Risk Management Tools in Europe: Agricultural Insurance, Futures and Options*, U.S. – EU Food and Agriculture Comparisons/WRS.-04-04, Economic Research Service, USDA, p. 14.

ТАБЕЛА 17. ОСИГУРАНИ РИЗИЦИ У ПОЈЕДИНИМ ДРЖАВАМА

ДРЖАВА	РИЗИК ОД ГРАДА	ОСТАЛИ РИЗИЦИ
АУСТРИЈА	ДА	Мраз, суша, поплава, снег, преобилне падавине, олуја, штеточине
БЕЛГИЈА	ДА	-
ЧЕШКА	ДА	Поплава, олуја, пожар, смрзавање, пролећни мраз, мраз у виноградарству
ДАНСКА	ДА	-
ФИНСКА	ДА	-
ФРАНЦУСКА	ДА	Поплава, суша, преобилне падавине, лед, мраз, олуја (код кукуруза и сунцокрета)
ГРЧКА	ОБАВЕЗНО ОСИГУРАЊЕ	Олуја, суша, мраз, поплава, море, топлотни талас, штете од медведа и дивљих свиња
ИРСКА	ДА	-
ИТАЛИЈА	ДА	Земљотрес, лавине, мраз, преобилна киша, суша, лед, град, слана, олуја, поплава
ЈАПАН	ДА	Суша, тајфун, снежни нанос, поплава, земљотрес, вулкан, болести и штеточине
КАНАДА	ДА	Суша, мраз, снежне падавине, поплава, олуја, снег, разне болести и штеточине
КИПАР	ОБАВЕЗНО ОСИГУРАЊЕ	Преобилне падавине, мраз, топлотни талас, олуја, суша, јак сув ветар, поплава
ЛИТВАНИЈА	ДА	Обилне падавине, смрзавање, суша
ЛУКСЕМБУРГ	ДА	Мраз, олуја, поплава, суша, смрзавање, дуготрајна влага
МАЂАРСКА	ДА	Висока вода, олуја, пожар, мраз, суша, смрзавање, снег, поплава, бујице
НЕМАЧКА	ДА	Олуја, поплава, мраз, смрзавање
ПОРТУГАЛИЈА	ДА	Пожар, удар грома, експлозија, олуја, мраз, снажан пљусак, земљотрес
САД	ДА	Суша, поплава, мраз, пожар, удар грома, олуја, разне болести и штеточине
СЛОВАЧКА	ДА	Поплава, олуја, пожар, смрзавање, пролећни мраз, мраз у виноградарству
СЛОВЕНИЈА	ДА	Пожар, удар грома, мраз, олуја, поплава
СРБИЈА	ДА	Пожар, удар грома, олуја, поплава, мраз
ШПАНИЈА	ДА	Пожар, мраз, поплава, провала облака, олуја, суша, болести и штеточине
ВЕЛИКА БРИТАНИЈА	ДА	-

Извор: Марковић Т. (2009): Осигурање усева и плодова као инструмент за управљање ризику у пољопривреди, Летпис научних радова, Год. 33, Бр. 1, Пољопривредни факултет, Нови Сад, стр. 32.

Заступљеност осигурања биљне производње, као доминантног облика осигурања пољопривреде, поред обухвата покрића ризика зависи и од висине премије осигурања. Према Бастијану пољопривредници доносе одлуку о осигурању биљне производње након разматрања два питања. Прво, како да уз минималан износ трошкова обезбеде добитак и друго, које најважније ризике биљне производње је потребно да осигурају. Након тога врше одабир одређених производа осигурања. Практично, већа премија осигурања ће покривати већи ризик, али како овај аутор истиче, „потребно је одлучити се за оптимално осигурање.”²³⁵

Високе премије су разлог што је у неким деловима Француске недовољно заступљено осигурање воћа од ризика мраза, на кога је веома осетљиво. У Француској премије осигурања од ризика мраза износе 15% – 20% од суме осигурања, зависно од области где се плантаже налазе, као и од врсте воћа и других параметара.²³⁶

Карактеристичан је пример Аргентине, где је надзорни орган за осигурање дао дозволу једном осигуравачу (СЕНКОР СЕГУРОС) да као средство за плаћање премија осигурања прихвати и плаћање у натуралном облику. То је нова пракса на аргентинском тржишту осигурања, која је омогућила да је осигурање пољопривреде у Аргентини у великом порасту. Примера ради, у 2003. години, било је осигурано 25%, док је у 1999. години било осигурано само 10% обрадивих површина.²³⁷

7. 2. Улога државе у осигурању пољопривреде

Осигурање пољопривреде је, као и финансирање, услов развоја ове привредне делатности у једној држави, региону, односно заједници држава, као што је Европска унија. Управо у циљу развоја, али и обезбеђивања прехранбене сигурности становништва, у многим земљама осигурање пољопривреде реализује се уз државну стратешку и финансијску подршку. Подршка се најчешће манифестује кроз субвенционисање премија осигурања. Доминантан утицај државе у систему осигурања пољопривреде, „није само карактеристика земаља у развоју, већ и већине најразвијенијих европских држава.”²³⁸

²³⁵ Bastian C. (1999): *Crop Insurance as a Tool, Risk and Resilience in Agriculture*, Univesity of Wyoming, Cooperative Extension Service, pp. 1-7.

Available at: <http://www.uwagec.org/rnrinag/RnR%20Section%202%20Crop%20Insurance%20as%20a%20Tool.pdf>. (сајту приступљено 8.10.2015).

²³⁶ R uegger M. *Trends in Agriculture Insurance in the European Union, Agriculture Reinsurance*, Winterhur, Switzerland. Available at:

http://www.microinsurancecentre.org/resources/documents/doc_download/330-trends-in-agricultural-insurance-in-the-european-union.html. (сајту приступљено 14. 2. 2016).

²³⁷ Аргентина – плаћање премија осигурања пољопривреде у натуралном облику (2003): Осигурање, Број 4, Загреб, стр. 51.

²³⁸ Hussels S., Sherman C., Ward D., Zurbruegg R. (2007): *South and East Asian Insurance Market Growth and Development*. In: *Handbook of International Insurance*, Cummins J. D., Venard B. (eds.), New York: Springer, p. 864.

Разлог доминантне улоге државе у осигурању пољопривреде су и ограничени финансијски капацитети приватног сектора, који често не може на себе да преузме ризике елементарних непогода и климатских промена, како са аспекта осигурања, тако и реосигурања. Такође, многе осигуравајуће куће нерадо на тржишту пласирају и производе везане за пољопривреду због високих трошкова, који прате ову врсту осигурања. С друге стране, уколико држава не би имала значајну улогу на тржишту осигурања, премије осигурања би биле високе, те би економска заштита производње била недоступна за већину пољопривредника.

У литератури постоји, скоро јединствен став групе аутора, да услед специфичности, сложености и високих административних трошкова осигурања пољопривреде, као и значајних ризика који прате пољопривредну производњу и често проузрокују огромне штете, потребно је да се овом врстом осигурања управља уз подршку државе и њену интервенцију, која се најчешће спроводи у виду субвенција премије осигурања.²³⁹

Такође, због великог општедруштвеног значаја производње хране, осигурање биљне производње уз подршку државе присутно је у великом броју, како развијених тако и земаља у развоју. Уопштено посматрано, у свету постоји непосредна повезаност између укључености државе и степена развијености осигурања биљне производње.²⁴⁰

Примери земаља у развоју у којима се осигурање успешно реализује везани су, управо, за велико учешће државе. Један од најстаријих програма осигурања биљне производње, који постоји још од 1946, јесте Осигуравајући фонд за шећер (The Sugar Insurance Fund Board) у Маурицијусу, као парадржавна агенција.²⁴¹ Такође, и на Кипру је 1978. основана Организација за пољопривредно осигурање Кипра (The Agricultural Insurance Organization of Cyprus), као парадржавна осигуравајућа корпорација.²⁴²

Приметно је и да владе земаља у развоју све више пружају подршку осигурању биљне производње и да им у томе доста помажу искуства развијених земаља. Према Реју за земље у развоју је, једно од важних питања, увођење проширеног осигурања усева, како би се надоградила заштита коју пружа чисто осигурање од града.²⁴³

Поред субвенционисања премије осигурања, постоје и други начини државне интервенције у систему осигурања пољопривреде. Према једној од студија Светске банке,

²³⁹ Neves C. de R. M., Fazendeiro E. (2007): *Governmental Support to the agricultural insurance a parallel between Spain and USA*, Brazilian Magazine of Risks and Insurance, Rio de Janeiro, Funenseg, Vol. 2, No. 4/2007, p. 57.

²⁴⁰ Diaz-Caneja M. B., Conte C.G., Gallego Pinilla F.J., Stroblmair J., Catenaro R., Dittmann C. (2009): *Risk management and agricultural insurance schemes in Europe*, JRC Reference Reports, European Commission, The Institute for the Protection of the Citizen, Ispra, VA, Italy, p. 28.

²⁴¹ SIFB (2012): Sugar Insurance Fund Board, <http://www.sifb.biz/> (сајту приступљено 12. 2. 2014).

²⁴² AIO (2012): Agricultural Insurance Organization, <http://www.cyprus.com/agricultural-insurance-organization.html>. (сајту приступљено 12. 2. 2014).

²⁴³ Ray P. K. (1999): *A practical guide to multi-risk crop insurance for developing countries*, Taylor & Francis Inc Science Publishers, Entfield, USA, p. 174.

која је обухватила анализу стања у 65 држава, дефинисано је пет модалитета државне подршке.²⁴⁴

- (1) субвенционисање премија осигурања;
- (2) инвестирање у истраживање и развој производа осигурања пољопривреде;
- (3) развој законске регулативе у области осигурања пољопривреде;
- (4) развој реосигурања од стране јавног сектора;
- (5) субвенционисање административних трошкова.

**ТАБЕЛА 18. МОДАЛИТЕТИ ДРЖАВНЕ ПОДРШКЕ
ОСИГУРАЊУ ПОЉОПРИВРЕДЕ**

МОДАЛИТЕТИ ДРЖАВНЕ ПОДРШКЕ	ОСИГУРАЊЕ БИЉНЕ ПРОИЗВОДЊЕ (% анализираних држава)	ОСИГУРАЊЕ ЖИВОТИЊА (% анализираних држава)
Субвенционисање премија осигурања	63%	35%
Инвестирање у истраживање и развој производа осигурања пољопривреде	41%	37%
Развој законске регулативе у области осигурања пољопривреде	51%	33%
Развој реосигурања од стране јавног сектора	32%	26%
Субвенционисање административних трошкова	16%	11%

Извор: Манић В. (2012): Осигурање у пољопривреди: Улога јавног сектора, индустрије осигурања и правци развоја, Презентација, Други пољопривредни форум: Храна за Европу – у сусрет новој Стратегији развоја агропривреде Србије, Суботица, 11-13. октобар 2012. године.

Према резултатима наведеног истраживања, представљеним у табели број 18, субвенционисање премија осигурања је најзаступљенији начин државне подршке у систему осигурања биљне производње. Најзаступљенија државна интервенција код осигурања животиња је инвестирање у истраживање и развој услуга осигурања, а на другом месту су субвенције премија осигурања.

²⁴⁴ Манић В. (2012): Осигурање у пољопривреди: Улога јавног сектора, индустрије осигурања и правци развоја, Презентација, Други пољопривредни форум: Храна за Европу – у сусрет новој Стратегији развоја агропривреде Србије, Суботица, 11-13. октобар 2012. године.

У литератури постоје опречна мишљења у погледу оправданости субвенција премија осигурања у области пољопривреде. Противници овог начина државне подршке сматрају да су субвенције скупе, комплексне и доводе до потенцијално значајне неефикасности, односно да у погледу ефикасности не постоје успешна искуства са овим субвенцијама у светским оквирима.²⁴⁵

С друге стране, Табороши сматра да „одобравање субвенција сектору где се производи храна (пољопривреди) представља легалну функцију државе.“²⁴⁶ Такође, и према мишљењу других аутора, „у развијеним државама владе субвенционису осигурање усева како би смањили нестабилност прихода пољопривредних газдинстава, која је узрокована смањењем приноса услед бројних ризика који прате биљну производњу.“²⁴⁷

У прилог ставу да уколико држава не би имала значајну улогу на тржишту осигурања, премије осигурања би биле високе, односно ова економска заштита не би била доступна за већину пољопривредника, можемо навести пример Индије. У овој држави је влада одлучила да од 2004. године повећа субвенције пољопривредницима са 50% на 75% премија, како они не би били оптерећени новом регулативом, која подразумева повећање премија осигурања у пољопривреди.²⁴⁸ Према резултатима студије коју је реализовао Мишра, осигурање усева у земљама у развоју, и то пре свега у Индији, је оправдано с обзиром на то да су користи (добици) већи од трошкова осигурања. Аутор је до ових резултата дошао на основу економске анализе индијских свеобухватних програма осигурања.²⁴⁹

Државна подршка осигурању пољопривреде постоји и у Русији, где држава „обезбеђује делимично покриће трошкова осигурања пољопривредних произвођача на терет буџетских средстава у износу не мање од 50% од премије осигурања.“²⁵⁰ Такође, у Русији држава, односно Министарство пољопривреде, доноси планове осигурања ове делатности.

Такође, државна подршка осигурању пољопривреде постоји и у Канади и Сједињеним Америчким Државама. У Канади је субвенционисано 60% премија осигурања, и то 36% из федералног буџета и 24% из локалних буџета, а у Сједињеним Америчким Државама се из федералног буџета просечно субвенционише 62% премија осигурања.

²⁴⁵ Skees J. R. (2000): *I Agricultural Insurance Programs: Challenges and Lessons Learned* Available at: <http://www.citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/summary?doi=10.1.1.199.5867>. (сајту приступљено 14. 2. 2014).

²⁴⁶ Табороши С. (2006): *Економско право*, Универзитет у Београду, Правни факултет, Београд, стр. 308.

²⁴⁷ Hueth D., Furtan W. (Eds.) (2012): *Economics of Agricultural Crop Insurance: Theory and Evidence*, (Vol.4), Springer Science & Business Media, New York, USA, p. 370.

²⁴⁸ Индија – веће субвенције у осигурању усева (2003): Осигурање, Број 12, Загреб, стр. 57.

²⁴⁹ Mishra P. K. (1996): *Agriculture Risk, Insurance and Income: A Study of the Impact and Design of India's Comprehensive Crop Insurance Scheme*, Avebury, UK, p. 333.

²⁵⁰ Baskakov V., Selivanova A., Janenko Y. (2013): *Agricultural Insurance with State Support in the Russian Federation*, In: Kočović J., Jovanović Gavrilović B. and Radović Marković M. (eds.) *Product Specifics on the Market of Insurance and Reinsurance*, University of Belgrade, Faculty of Economics Publishing Centre, Belgrade, p. 143.

Према Гудвину и Смиту актуелна државна подршка осигурања усева у Сједињеним Америчким Државама, није задовољавајућа. Стога су се ови аутори бавили истраживањима које су могуће опције државне подршке, у условима тржишне привреде, а чији би циљ био помоћ пољопривредницима да осигурају своје усева од ризика елементарних непогода.²⁵¹

Скиз сматра да је у многим земљама изазов, како да се уз подршку државе, омогући понуда приступачних и функционалних услова осигурања усева, односно биљне производње.²⁵² Према мишљењу Мехула и Статлија приликом одређивања модела државне подршке у осигурању пољопривреде потребно је да постоји један експертски центар који ће имати тим пољопривредних стручњака за област осигурања. Неопходно је да центар обезбеди централну базу података са свим елементима који се односе на пољопривредно осигурање у тој држави, као и да подаци из те базе буду доступни. Такође, потребно је да се обезбеди адекватна промоција, као и размена знања између осигуравајућих друштава кроз организоване обуке, публиковање приручника и сл.²⁵³

7. 3. Модели тржишта осигурања пољопривреде

Постоје три основна модела тржишта осигурања пољопривреде:²⁵⁴

- (1) модел тржишта у потпуности контролисаног од стране државе;
- (2) модел тржишта на коме доминирају јавно приватна партнерства;
- (3) модел „чистих“ тржишта.

Модел тржишта, које је у потпуности контролисано од стране државе карактерише добра покривеност, односно заступљеност осигурања пољопривреде, монополска позиција једне осигуравајуће куће у државном власништву, високи фискални трошкови, постојање уједначене услуге где доминира социјална у односу на техничку и комерцијалну компоненту.

Модел тржишта на коме доминирају јавно приватна партнерства (ЈПП) карактерише добра заступљеност осигурања пољопривреде, конкуренција у пружању услуга, реални фискални трошкови, а у услугама осигурања доминира техничка у односу на комерцијалну

²⁵¹ Goodwin B., Smith V. (1995): *The Economics of Crop Insurance and Disaster Aid*, American Enterprise Institute, USA, p. 153.

²⁵² Skees J. R. (2000): *I Agricultural Insurance Programs: Challenges and Lessons Learned*, Available at: <http://www.citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/summary?doi=10.1.1.199.5867>. (сајту приступљено 14. 2. 2014).

²⁵³ Mahul O., Stutley C. J. (2010): *Government Support to Agricultural Insurance Challenges and Options for Developing Countries*, The World Bank, Washington, p. 29.

²⁵⁴ Манић В. (2012): *Осигурање у пољопривреди: Улога јавног сектора, индустрије осигурања и правци развоја*, Презентација, Други пољопривредни форум: Храна за Европу – у сусрет новој Стратегији развоја агропривреде Србије, Суботица, 11-13. октобар 2012. године.

компоненту. У овом моделу приватна друштва су „задужена“ за развој производа, а држава за стабилност система осигурања пољопривреде.

Модел „чистих“ тржишта карактерише умерена, па чак и недовољна покривеност тржишта, односно заступљеност осигурања пољопривреде на њему. У производима осигурања доминира комерцијална, у односу на техничку компонента. У овом моделу тржишта нема фискалних трошкова, али ни довољне стабилности и развоја система осигурања.

У пракси се, као најуспешнији за развој тржишта осигурања пољопривреде, показао модел тржишта на коме доминирају јавно-приватна партнерства. На овим тржиштима се учешће јавног сектора показало као кључно за успостављање развоја и сразмерног увећања програма осигурања у пољопривреди, док се допринос приватног сектора заснивао на обезбеђењу иновација и развоја производа осигурања, као и потребне стручности, односно квалитета услуга.²⁵⁵

Овај модел тржишта осигурања пољопривреде развија се веома успешно у Мађарској, али као, у извесном смислу, изнуђено решење. Конкретно, у овој држави је до 2004. године развијан модел тржишта осигурања заснованог на субвенцијама премија. Наведене године, држава се повукла са тржишта осигурања, што је резултирало наглим смањењем осигураних површина, односно непокривањем бројних ризика пољопривредне производње. Све наведено условило је да су државни органи одлучили да креирају модел тржишта осигурања пољопривреде заснован на јавно-приватним партнерствима. Процењује се да је данас у Мађарској осигурано више од 50% обрадивих површина, што доказује успешност овог модела осигурања пољопривреде.

Такође, и у Сједињеним Америчким Државама, Канади и земљама Европске уније, посебно Шпанији, Потугалији и Италији, постоји добра сарадња јавног и приватног сектора,²⁵⁶ односно на њиховим тржиштима осигурања пољопривреде заступљен је модел јавно-приватних партнерстава. На примерима ових земаља може се закључити да постоји корелација између нивоа подршке јавног сектора осигурању пољопривреде и заступљености ове врсте осигурања. Такође, наведене државе имају и највеће учешће у структури премије осигурања пољопривреде. С друге стране, у системима осигурања пољопривреде у Јужној Америци, Африци, Аустралији и на Новом Зеланду нема учешћа државе, те на њиховим тржиштима није довољно развијена понуда ове врста осигурања. Наведене географске

²⁵⁵ Манић В. (2012): *Осигурање у пољопривреди: Улога јавног сектора, индустрије осигурања и правци развоја*, Презентација, Други пољопривредни форум: Храна за Европу – у сусрет новој Стратегији развоја агропривреде Србије, Суботица, 11-13. октобар 2012. године.

²⁵⁶ Diaz Caneja M. B., Conte C. G., Gallego Pinilla F.J., Stroblmair J., Catenaro R., Dittmann C. (2009): *Risk management and agricultural insurance schemes in Europe*, JRC Reference Reports, European Commission, The Institute for the Protection of the Citizen, Ispra, VA, Italy, p. 28.

целине имају и незнатно учешће у структури премија осигурања пољопривреде, према истраживању Светске банке.²⁵⁷

На основу резултата истраживања које је реализовао Риџизус са сарадницима може се закључити да пољопривредници, који припадају млађем животном добу, којима је пољопривреда једини извор прихода, имају већи посед и остварује веће приносе, а самим тим имају и већу изложеност ризицима, очекују много више од државе, односно од програма јавног осигурања, него они који немају ове карактеристике.²⁵⁸

Програми јавног осигурања су свакако најзначајнији у земљама у развоју. Међутим, многи од њих не успевају да остваре већи продор на тржишту и имају континуиране губитке из осигурања због високих административних трошкова и неповољног одабира опасности (осигураних ризика). Такође, у многим, нарочито ваневропским земљама у развоју, и даље је недовољна заступљеност осигурања пољопривреде, односно осигурава се свега 1%-3% обрадивих површина.²⁵⁹

У Сједињеним Америчким Државама пољопривредницима се пружају две врсте осигурања биљне производње: осигурање од града и проширено осигурање. Комерцијални осигуравачи углавном обезбеђују осигурање од града, а савезна влада обезбеђује проширено осигурање које је стално у губитку због сразмерно малог броја осигураника и високих штета, па га субвенционисе држава.²⁶⁰

У Сједињеним Америчким Државама је онедавно уведен и други јавни програм осигурања биљне производње. Паралелно постојање два јавна програма, по некима, доводи у питање њихову економску сврсисходност, те постоје мишљења да би државна подршка пољопривредницима требало да претрпи темељне промене.²⁶¹ Такође, према меродавним мишљењима, промене би требало да претрпи и начин обрачуна премије осигурања биљне производње.²⁶²

²⁵⁷ Iturrioz R. (2009): *Agricultural Insurance*, The World Bank, Washington, p. 4.

²⁵⁸ Rejesus R.M., Sherrick B.J., Schnitkey G.D., Escalante C.L. (2009): *Factor influencing producers perceptions about the importance of government support programmes in agriculture: application of a semiparametric ordered response model*, Applied Economics, Routledge, No.41, Issue 24, p. 3081.

²⁵⁹ Hatch D. C. (2009): *Agricultural insurance: a focus on the southern cone – observations and critical success factors*, Available at:

<http://www.iica.int/Eng/regiones/norte/USA/Documents/Agricultural%20Insurance%20-%20A%20Focus%20on%20the%20Southern%20Cone%20-%20Observations%20and%20Critical%20Success%20Factors.pdf>.

(сајту приступљено 15. 3. 2014).;

Gulcubuk B., Gunes E. (2010): *Applicable agricultural insurance models at the rural area: A case study from Turkey*, Scientific Research and Essays, Vol. 9, p. 838.

²⁶⁰ Graham L., Xie X. (2007): *The United States insurance market: characteristics and trends*. In: Cummins J.D. and Venard B. (Editors), *Handbook of international insurance*, Springer, New York, USA, p. 29.

²⁶¹ Babcock B. A. (2010): *The political economy of the US crop insurance program*. In: E. Ball et al. (Editors), *The economic impact of public support to agriculture: an international perspective*, Springer, New York, p. 295.

²⁶² Knight T. O., Coble K.H., Goodwin B.K., Rejesus R.M., Seo S. (2010): *Developing variable unit-structure premium rate differentials in crop insurance*, American Journal of Agricultural Economics, Vol. 92, p. 144.; Rejesus R. M.,

Посматрано у целини, тржишно осигурање пољопривреде је још увек недовољно развијено. Чиниоци који би могли да подстакну његов развитак су трговинска либерализација и прелазак с пољопривреде за своје сопствене потребе на тржишну пољопривреду.²⁶³ У оба случаја, односно модела тржишта осигурања пољопривреде, обим пруженог покрића непрекидно се повећава у складу са потребама пољопривредника. Посебан изазов за земље у развоју, које су не тако давно ушле у чланство у Европску унију, односно у поступку су уласка, међу којима је и Србија, јесте развитак осигурања биљне производње.²⁶⁴

7. 3. 1. Шпански модел осигурања пољопривреде

Шпански модел осигурања пољопривреде, односно осигурања усева и плодова представља значајан сегмент аграрне политике и заснива се на партнерском односу државе, пољопривредних произвођача и осигуравајућих друштава. Систем осигурања покрива све штете у биљној производњи, а осигурани ризици су град, суша, мраз, ветар, провала облака, пожар, поплава и олуја. Шпански модел осигурања постоји од 1978. године, сматра се једним од најразвијенијих у свету и могао би да буде добар пример за земље у развоју и бивше социјалистичке земље како да организују свој систем осигурања пољопривреде.²⁶⁵

Шпански модел осигурања заснива се на јавно-приватном партнерству. Држава има кључну улогу, обезбеђујући субвенције за премије осигурања, док је приватни сектор укључен у систем обезбеђујући покриће ризика. Приближно половину премије плаћа држава, а покривеност осигурањем површина под усевима премашује 70%.²⁶⁶

Прецизније, држава покрива пољопривредницима до 55% трошкова премије, и то централна влада 40%, а регионалне владе до 15%. Висина државних субвенција, у конкретном случају, зависи од начина коришћења земљишта, засејане или засађене културе и врсте опасности. У Шпанији пољопривредници могу да осигурају биљну производњу на три начина: (1) осигурање од само једне врсте ризика; (2) осигурање од већег броја ризика

Goodwin B.K., Coble K.H., Knight T.O. (2010): *Evaluation of the reference yield calculation method in crop insurance*, Agricultural Finance Review, Vol. 70, p. 429.

²⁶³ Swiss Re (2007): *Insurance in emerging markets: sound development; greenfield for agricultural insurance*, Sigma, Vol. 1, p. 14.

²⁶⁴ Vavrova E. (2005): *The Czech agricultural insurance market and a prediction of its development in the context of the European Union*, Agricultural Economics / Zemedelska ekonomika, Vol. 11, p. 533.

²⁶⁵ Марковић Т., Јовановић М. (2008): *Шпански модел осигурања усева и плодова од више врста ризика*, Агроэкономика, Број 37-38, стр. 36.

²⁶⁶ Burgaz F. J. (2009): *The Spanish combined agricultural insurance system*.

Available at: http://www.aplicaciones.magrama.es/documentos_pwe/confe/burgaz-ing.pdf. (сајту приступљено 15. 3.2014).

(осигурање од смањења приноса); (3) осигурање од свих ризика који се налазе изван сфере утицаја пољопривредних произвођача (осигурање гарантованог приноса).²⁶⁷

Шпански модел осигурања пољопривреде подразумева да је осигурање пољопривреде добровољно, заснива се на потпуном обухвату ризика, односно подразумева покривање што је могуће више ризика, на нивоу државе, као и на нивоу појединих регија. Свака регија може да да смернице у реализацији осигурања, у складу са својим конкретним потребама.²⁶⁸

И поред развијеног система осигурања пољопривреде у Шпанији и чињенице да држава субвенционисање 50% премија, само 20% од укупног броја пољопривредника осигурава своју и пољопривредну и сточарску производњу, јер сматрају да су премије превисоке и да је недовољна флексибилност осигуравајућих кућа при закључивању уговора о осигурању. Према мишљењу појединих аналитичара, разлог томе је више у менталитету, него у високим премијама које су, објективно, међу најнижим у Европи.²⁶⁹

7. 4. Осигурање пољопривреде у земљама Европске уније

Осигурање пољопривреде се у већини држава чланица Европске уније реализује уз значајну финансијску подршку, односно уз субвенционисање премија осигурања у циљу подстицања што бржег развоја ове врсте осигурања. Осигурање пољопривреде је, у већини чланица, добровољно, изузев Кипра и Грчке, где је обавезно, а самим тим у овим државама је и осигурано 100% обрадивих површина.

Осигурање пољопривреде у Бугарској није обавезно, али јесте један од услова за добијање субвенција државе, односно подстицајних средстава за финансирање пољопривреде. Такође, и у Пољској, осигурање пољопривреде један је од услова за могућност конкурисања за подстицајна средства из европских пољопривредних фондова.

У појединим државама Европске уније осигурање пољопривреде је развијено иако није услов за остваривање права на подстицајна средства за финансирање пољопривреде, из националног буџета или буџета Европске уније. Такав случај је у Аустрији и Шведској.

²⁶⁷ Марковић Т., Јовановић М. (2008): *Шпански модел осигурања усева и плодова од више врста ризика*, *Агроекономика*, Број 37 - 38, стр. 36.

²⁶⁸ Agricultural Insurance; Available at: <http://www.agriculture.gov.ie/media/migration/agrifoodindustry/foodharvest2020/foodharvest2020/2020strategy/2020RiskIns.doc>. (сајту приступљено 10. 11. 2014.).

²⁶⁹ Шпанија – Пољопривредници мало брину о осигурању (2003): Осигурање, Број 6, Загреб, стр. 71.

ТАБЕЛА 19. СТАТИСТИЧКИ ПОДАЦИ О ОСИГУРАЊУ ПОЉОПРИВРЕДЕ У ПОЈЕДИНИМ ДРЖАВАМА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

ДРЖАВА	ПОКРИВЕНОСТ ТРЖИШТА (% осигурања укупних обрадивих површина)	ПОКРИЋЕ РИЗИКА	СУБВЕНЦИЈА ПРЕМИЈЕ ОСИГУРАЊА
АУСТРИЈА	78%	Појединачно	50%
		Комбиновано	50%
ИТАЛИЈА	8%	Појединачно	54%
		Комбиновано	59%-64%
КИПАР	100% Обавезно осигурање пољопривреде	Комбиновано	50%
ПОРТУГАЛ	22%	Комбиновано	68%
ПОЉСКА	7%	Комбиновано	50%
РУСИЈА	28%	Комбиновано	50%
ШПАНИЈА	26%	Комбиновано	37%-43%
БУГАРСКА	52%	Појединачно	–
		Комбиновано	–
ГРЧКА	100% Обавезно осигурање пољопривреде	Комбиновано	–
ФИНСКА	90%	Комбиновано	–
ДАНСКА	85%	Појединачно	–
ШВЕДСКА	60%	Појединачно	–
		Комбиновано	–

Извор: Манић В. (2012): Осигурање у пољопривреди: Улога јавног сектора, индустрије осигурања и правци развоја, Презентација, Други пољопривредни форум: Храна за Европу – у сусрет новој Стратегији развоја агропривреде Србије, Суботица, 11-13. октобар 2012. године.

Према подацима приказаним у табели број 19, највећи проценат осигураних обрадивих површина је у Финској (90%), Данској (85%), Аустрији (78%), Шведској (60%) и Бугарској (52%). Од наведених држава, само се у Аустрији субвенционису премије осигурања са 50%, што је мање него у осталим земљама. С друге стране, у Италији и Пољској, и поред високог процента субвенционисања, осигурано је само 7%, односно 8% обрадивих површина. Значајне субвенције премија осигурања исплаћују се и пољопривредницима у Словенији (од 30% до 50%), као и пољопривредницима у Чешкој

(30%).²⁷⁰ На основу наведених података може се закључити да висина субвенција није одлучујући фактор развијености осигурања пољопривреде у појединим државама чланицама Европске уније (ЕУ).

У Европској унији је у 2004. години било осигурано 24% вредности житарица, а укупно наплаћена премија осигурања по овом основу износила је 1,58 милиона евра. Највиша премија наплаћена је у Шпанији (564 милиона евра) с тим што је у овој држави било осигурано 5,68 милиона хектара обрадивих површина, односно била је ниска стопа обухвата. Супротан пример је Немачка, где је исте године било осигурано око 43% обрадивих површина, односно 7,26 милиона хектара, а премија осигурања износила је 129 милиона евра. Ова разлика произлази из чињенице што се у Немачкој углавном осигурање пољопривреде закључује само од једног ризика (града), а у Шпанији, не само од већег броја, већ и од тежих ризика. Укупне субвенције премије осигурања пољопривреде, на нивоу Европске уније, у 2004. години износиле су 500 милиона евра. Просечне субвенције биле су 32%, с тим што су постојале велике разлике међу државама.²⁷¹

На основу анализа појединих истраживача може се закључити да развој осигурања биљне производње у свакој држави чланици Европске уније, зависи од потреба, односно од постојећих нивоа појединих ризика. Осигурања стоке, односно осигурање животиња се, генерално, слабије развија од осигурања усева и плодова.²⁷²

Француски и италијански систем пољопривредног осигурање развијени су у протекле четири деценије под надзором влада тих земаља и унутар Европске заједничке пољопривредне политике. У Француској осигурање пољопривреде, до 1964. године, није било субвенционисано од стране државе. Национални гаранцијски фонд основан је након низа сушних година. У Италији од 1974. године постоји национални фонд („Fondo de Solidarietà Nazionale in Agricoltura”), који обезбеђује финансијска средства пољопривредницима, како би они могли ефективно да управљају производним ризицима. Систем подршке се мењао током година, односно пролазио је кроз различите реформе, у складу са променама регулативе Европске уније везане за државну подршку пољопривредном сектору.²⁷³

²⁷⁰ Bielza Diaz Caneja M., Conte C. G., Gallego Pinilla F. J., Stroblmair J., Catenaro R., Dittmann C. (2009): *Risk Management and Agricultural Insurance Schemes in Europe*, European Commission, Joint Research Centre, Institute for Protection and Security of Citizen, Luxemburg, p. 15.

²⁷¹ Лабудовић Станковић Ј., Тодоровић Н. (2011): *Осигурање биљне производње у ЕУ и Србији*, Економика пољопривреде, Институт за економику пољопривреде, Београд, Вол. 58, Број 4, стр. 725.

²⁷² Bielza M., Stroblmair J., Gallego J. (2007): *Agricultural risk management in Europe*, The 101st EAAE Seminar „Management of Climate Risks in Agriculture“, Berlin, Germany, July, 5-6, 2007, p. 12.

²⁷³ Enjolras G., Capitanio F., Adinolfi F. (2012): *The demand for crop insurance: Combined approaches for France and Italy*, *Agricultural Economics Review*, Vol.13, No.1, pp. 5-22.

7. 4. 1. Финансирање осигурања пољопривреде из буџета Европске уније

Европска регулатива од 2009. године дозвољава да се из пољопривредног буџета Европске уније, у складу са мерама Заједничке пољопривредне политике (ЗАП), финансира и осигурање пољопривреде. Заједничком пољопривредном политиком за период 2014-2020. година предвиђено је да се ове субвенције финансирају из тзв. другог стуба (The second pillar), који обухвата скуп мера усмерених на финансирање руралног развоја. Прецизније, исплате се реализују из Европског пољопривредног фонда за рурални развој (ЕАФРД). У укупном пољопривредном буџету Европске уније за период 2014-2020. година буџетски оквир другог стуба чини 24,4%, што износи 99,59 милијарди евра.²⁷⁴

Управљање ризицима у пољопривреди, односно осигурање пољопривреде, сврстано је међу шест група приоритета Заједничке пољопривредне политике Европске уније за период 2014-2020. година. У оквиру мера нове аграрне политике дефинисани су и инструменти за управљање ризицима који обухватају финансијске доприносе за премије: (а) осигурања биљне производње; (б) осигурање животиња; (в) осигурања пољопривредника од економских губитака узрокованих неповољним климатским променама; (г) осигурања животиња или биљака од болести, штеточина или штета на животној средини.²⁷⁵

Новом аграрном политиком дефинисани су и финансијски доприноси, односно накнаде пољопривредницима, који би им компензовали губитке настале услед неповољних климатских и еколошких догађаја, као и подршка пољопривредницима који би имали озбиљне губитке у приходима (губитке изнад 30% од просечне годишње зараде).²⁷⁶

У досадашњем периоду је само око 600.000 европских пољопривредних газдинстава користило овај инструмент подршке. Коришћење средстава пољопривредног буџета Европске уније за издатке везане за осигурање пољопривреде било је ограничено на дванаест земаља (Белгија, Шпанија, Француска, Хрватска, Мађарска, Италија, Литванија, Летонија, Малта, Холандија, Португалија и Румунија).²⁷⁷

²⁷⁴ Европски парламент; Available at: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/en/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.2.2.html (сајту приступљено 14. 2. 2016).

²⁷⁵ Европски парламент; Available at: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/en/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.2.6.html (сајту приступљено 14. 2. 2016).

²⁷⁶ Farm Europe; Available at: <http://www.farm-europe.eu/news/less-than-1-of-the-common-agricultural-policy-goes-to-insurance-related-mechanisms/> (сајту приступљено 12. 2. 2016).

²⁷⁷ Farm Europe; Available at: <http://www.farm-europe.eu/news/less-than-1-of-the-common-agricultural-policy-goes-to-insurance-related-mechanisms/> (сајту приступљено 12. 2. 2016).

Према најновијим подацима²⁷⁸ мање од 1% пољопривредног буџета Европске уније, (односно средстава другог стуба предвиђених за финансирање руралног развоја – Радовић Г.) издваја се за суфинансирање осигурања пољопривреде. Укупни расходи за ову намену, укључујући и средства Европске уније и националног суфинансирања, за период 2014-2020. износе око 2,7 милијарди евра. Од ових средстава за Италију је резервисано највише, 1.396,8 милиона евра, за Француску 540,75 милиона евра, за Мађарску 76,54 милиона евра, а за Хрватску 56,6 милиона евра.

7. 5. Искуства земаља у окружењу

Земље у окружењу могу да буду упоредни пример за развојне могућности тржишта осигурања пољопривреде у Србији. Уколико њихово искуство у неким случајевима и није меродавније од домаћег, свакако да и размена информација може бити од значаја за развој пољопривредног осигурања у Србији. У том циљу, у овом поглављу се анализирају искуства суседне државе Хрватске као чланице Европске уније, те искуства Црне Горе и Републике Српске.

7. 5. 1. Хрватска

Процена осигураваача је да је у Хрватској осигурано само 4% обрадивих површина пољопривредног земљишта, што је седам пута мање од просека 15 најстаријих чланица Европске уније. Субвенције премија осигурања исплаћују се регистрованим пољопривредним газдинствима, и то 25% из државног буџета, као и из буџета локалних самоуправа, што најчешће износи још 10% премије осигурања. Агенција за плаћања у пољопривреди, рибарству и руралном развоју је у 2013. години за ове субвенције исплатила из средстава државног буџета 26 милиона куна на рачуне 6.135 пољопривредних газдинстава. Право на субвенцију пољопривредници остварују по доказивању да су осигураваачима уплатили целокупан годишњи износ премије осигурања. Пољопривредници у Хрватској имају од 2014. године и право на суфинансирање до 65% вредности годишње полисе осигурања усева, животиња и биљака, по основу модела суфинансирања из Европског пољопривредног фонда за рурални развој (ЕАФРД).²⁷⁹

²⁷⁸ Farm Europe; Available at: <http://www.farm-europe.eu/news/less-than-1-of-the-common-agricultural-policy-goes-to-insurance-related-mechanisms/> (сајту приступљено 12. 2. 2016).

²⁷⁹ Агроклуб; Доступно на: <http://www.agroklub.com/poljoprivredne-vijesti/osiguranje-usjeva-dio-je-programa-ruralnog-razvoja/11637/>;

У циљу решавања проблема осигурања пољопривреде, односно веће заступљености ове врсте осигурања у Хрватској, постоје размишљања о увођењу јединствене полисе осигурања за све ризике од елементарних непогода, као и карте пољопривредних ризика. Карта пољопривредних ризика омогућава поделу територије државе по зонама ризика, те утврђивање коефицијента ризика за поједина подручја. На овај начин се остварује боље и јефтиније „циљано“ осигурање пољопривредних газдинстава од најчешћих ризика на одређеном подручју. Такође, осигуравачи сматрају да је потребно да и у Хрватској буде значајнија улога државе у осигурању пољопривреде, те да се формирају јавно-приватна партнерства. Јавно-приватна партнерства би омогућила боље управљање ризицима који прате пољопривредну производњу, диверзификацију ризика, односно њихову бољу покривеност осигурањем, ниже трошкове осигурања, као и већу ефикасност средстава државног буџета пласираних у виду субвенција премија осигурања.²⁸⁰

На тржишту осигурања пољопривреде присутна је све већа тражња за осигурањем од ризика од суше, који је све заступљенији у условима растућих климатских промена. Чак 80% пољопривредника сматра да без покривености овог ризика нема смисла осигуравати пољопривредну производњу. С друге стране, за осигураваче је неприхватљиво осигурање од овог ризика у условима када само 0,5% пољопривредних газдинстава поседује системе за наводњавање. Такође, и за државу је неприхватљиво преузимање овог ризика у смислу исплате одштета по основу проглашења суше за елементарну непогодом. У Хрватској, за сада, само један осигуравач у понуди има осигурање од ризика суше.²⁸¹

У Хрватској није развијено ни осигурање сточарске производње. Према једном истраживању, већина анкетираних пољопривредника не осигурава стоку или то чини с времена на време, углавном кад то захтевају услови кредитирања, односно када је осигурање потребно као гаранција. Анкетирани пољопривредници сматрају и да је ограничен обим ризика обухваћен полисом, посебно у случају болести стоке и трошкова ветеринарских услуга.²⁸²

Сагласни смо са ставовима пољопривредника у Хрватској да у условима климатских промена осигурање од ризика суше треба да буде примарно у понуди на тржишту пољопривредног осигурања. Међутим, и у Хрватској, као и у Србији, осигуравачи, углавном,

---

(сајту приступљено 15. 3. 2014).

²⁸⁰ Свијет осигурања; Доступно на:

<http://www.svijetosiguranja.eu/hr/clanak/2013/10/hrvatska-dobiva-kartu-poljoprivrednih-rizika,361,11826.html>;

(сајту приступљено 15. 3. 2014).

²⁸¹ Агротуб; Доступно на:

<http://www.agroklub.com/poljoprivredne-vijesti/osiguranje-usjeva-dio-je-programa-ruralnog-razvoja/11637/>;

(сајту приступљено 15. 3. 2014).

²⁸² Njavro M. , Par V. , Pleško D. (2007): *Livestock Insurance as a Risk Management Tool on Dairy Farms*, Poljoprivreda, Vol. 13, No.1, p. 80.

не прихватају осигурање од овог ризика. Стога се пољопривредници, можемо истаћи, оправдано ослањају на државу, односно очекују да она сушу третира као елементарну непогоду, што свакако није економски оправдано решење.

7. 5. 2. Црна Гора

У Црној Гори држава субвенционисаће 50% премије осигурања и пружа пореске олакшице пољопривредницима који осигурају своју производњу, али, и поред тога, осигурање пољопривреде је минимално заступљено. Примера ради, у 2012. години било је закључено само два уговора, у 2013. години девет, а у прва три квартала 2014. године закључено је 14 уговора о осигурању пољопривреде.²⁸³

У овој држави најзначајнији ризици пољопривредне производње су град, суша и поплава. Према оцени произвођача винове лозе, у протеклом периоду је осигурање виноградарске производње било слабо заступљено, иако у просеку виноград страда од ризика града на сваких пет до десет година. При том, премије нису високе, износе између 800 и 900 евра, од чега половину субвенционисаће држава.²⁸⁴

У Црној Гори је тржиште пољопривредног осигурања изразито неразвијено. Постоји само једно осигуравајуће друштво које у понуди има осигурање усева и плодова, животиња, као и пољопривредних објеката. Тај осигуравач је у 2013. години имао технички резултат код осигурања усева и плодова 234, а код осигурања животиња 145 одсто.²⁸⁵ Овако неповољан учинак очигледно је превасходно последица изузетно слабог обухвата осигуравајућом заштитом.

7. 5. 3. Република Српска

Субвенционисање, односно суфинансирање премија пољопривредног осигурања уведено је у Републици Српској 2010. године по основу Правилника о условима и начину остваривања новчаних подстицаја за развој пољопривреде и села. У члану 90 овог Правилника било је прописано да се право на суфинансирање премија осигурања остварује за сточарску производњу (предмет осигурања могу бити стока и објекти), воћарско-

²⁸³ Министарство пољопривреде и одрживог развоја Црне Горе; Доступно на: <http://www.minpolj.gov.me> (сајту приступљено 16. 12. 2014.).

²⁸⁴ Доступно на: <http://www.vijesti.me/vijesti/poljoprivrednici-u-crnoj-gori-slabo-zainteresovani-za-osiguranje-800357> (сајту приступљено 16. 12. 2014.).

²⁸⁵ Доступно на: <http://www.vijesti.me/vijesti/poljoprivrednici-u-crnoj-gori-slabo-zainteresovani-za-osiguranje-800357> (сајту приступљено 16. 12. 2014.).

виноградарску и повртарску производњу. Премија осигурања се субвенционише у износу до 30%, а највише до 30.000 конвертибилних марака (КМ) по кориснику субвенција.²⁸⁶

Међутим, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске је у 2013. години укинуло субвенционисање премија пољопривредног осигурања иако су Правилником о подстицајима за 2013. годину ове субвенције биле предвиђене. Субвенције су биле предвиђене у висини од 50% премије осигурања и то највише 25.000 КМ по кориснику. Биле су предвиђене за сточарску, воћарско-виноградарску, повртарску и ратарску производњу.²⁸⁷

Према неким становиштима, разлог одлуке владе да се укину субвенције премије пољопривредног осигурања је слаб интерес пољопривредника за економску заштиту производње. С друге стране, пољопривредници за слабу заступљеност осигурања пољопривреде окривљују осигураваче, односно преовлађујуће неповољне услове осигурања на сиромашном тржишту пољопривредног осигурања.²⁸⁸

На основу анализе спроведене у овом делу рада, можемо извести закључак да су и искуства земаља у окружењу слична нашим, односно да је осигурање пољопривреде недовољно развијено. Такав је случај чак и у Републици Хрватској, која, иако чланица Европске уније, није успела да реши овај важан проблем за развој пољопривредне производње.

---

²⁸⁶ Доступно на: <http://poljoprivredaiselo.com/2010/06/zasto-poljoprivrednici-zaobilaze-osiguranje/> (сајту приступљено 17.12.2014.).

²⁸⁷ Доступно на: <http://www.capital.ba/ukinuti-podsticaji-za-osiguranje-imanja/> (сајту приступљено 17.12.2014.).

²⁸⁸ Доступно на: <http://www.capital.ba/ukinuti-podsticaji-za-osiguranje-imanja/> (сајту приступљено 17.12.2014.).

8. УПОРЕДНА АНАЛИЗА УСЛОВА ОСИГУРАЊА ПОЉОПРИВРЕДЕ КОД ОСИГУРАВАЧА КОЈИ ПОСЛУЈУ НА ПОДРУЧЈУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

У циљу анализе тржишта пољопривредног осигурања у Републици Србији, у овом поглављу ћемо компаративном методом истраживања поредити и анализирати опште и посебне услове за осигурање биљне производње, као и опште и посебне услове за осигурање животиња. У ту сврху анализираћемо услове који се налазе у понуди четири осигуравајућа друштва која збирно покривају готово целокупно тржиште пољопривредног осигурања у Републици Србији. Осигуравачи чији су услови осигурања предмет истраживања су:

- ДДОР а. д. о. , Нови Сад;
- Дунав осигурање а. д. о. , Београд;
- Триглав осигурање а. д. о., Београд;
- Ђенерали осигурање Србија а. д. о., Београд.

8. 1. УПОРЕДНА АНАЛИЗА УСЛОВА ЗА ОСИГУРАЊЕ УСЕВА И ПЛОДОВА

На тржишту пољопривредног осигурања у Републици Србији веома је разноврсна понуда за осигурање биљне производње, односно осигурања усева и плодова. Осигурање биљне производње реализује се на добровољној основи, на основу општих и посебних услова осигурања, које дефинишу осигуравајућа друштва (осигуравачи) у складу са Законом о осигурању.

Општим условима се регулишу најзначајнији делови уговора о осигурању. Стога је потребно да осигуравач, уз уговор, достави осигуранику и опште услове за осигурање усева и плодова, како би он био благовремено и потпуно информисан о својим правима и обавезама по основу закљученог уговора о осигурању.

Посебни услови за осигурање усева и плодова закључују се за осигурање од појединих врста ризика (опасности). Основна карактеристика свих врста посебних услова је да подразумевају претходно закључење основног, односно осигурање усева и плодова у складу са општим условима осигурања.

8. 1. 1. УПОРЕДНА АНАЛИЗА ОПШТИХ УСЛОВА ЗА ОСИГУРАЊЕ УСЕВА И ПЛОДОВА

Најзначајнији општи услови за осигурање усева и плодова код осигуравајућих друштава која послују на домаће тржишту дефинишу:

- (1) предмет осигурања;
- (2) осигурани опасности (ризике);
- (3) осигурани случај;
- (4) уговор о осигурању;
- (5) обавезе осигуравача;
- (6) обавезе осигураника;
- (7) суму осигурања;
- (8) премију;
- (9) смањење или повећање суме осигурања и премије;
- (10) преглед стања осигураних усева и плодова;
- (11) обавезе осигураника кад настане осигурани случај;
- (12) утврђивање и процену штете;
- (13) утврђивање накнаде из осигурања.

8. 1. 1. 1. Предмет осигурања

Предмет осигурања могу бити усеви који обухватају пострне усеве, међуусеве и подусеве. Такође, предмет осигурања могу бити и плодови, ливадске траве, лековито и украсно биље, воћњаци и виногради, млади воћњаци и виногради пре ступања у род, воћни, лозни и шумски садни материјал, младе шумске културе до навршене шесте године, те врбе за плетарство, трска и топола.

Потенцијални предмети осигурања за поједине биљне врсте, у складу са условима за осигурање усева и плодова осигуравајућих друштава која послују на домаћем тржишту, представљени су у табели број 20.

**ТАБЕЛА 20. ПОТЕНЦИЈАЛНИ ПРЕДМЕТИ ОСИГУРАЊА
КОД ПОЈЕДИНИХ БИЉНИХ ВРСТА**

БИЉНА ВРСТА	ПОТЕНЦИЈАЛНИ ПРЕДМЕТ ОСИГУРАЊА
стрна жита (пшеница, јечам, раж, овас)	зрно и слама
уљарице	зрно
кукуруз	зрно и кукурузовина
коренасте и кртоласте биљке (шећерна и сточна репа, кромпир)	корен и кртола
конопља и лан	стабљика и семе
мак	семе и опијум
укусне биљке	цвет или биљка у целини
воћњаци и виногради	плод, односно грозд, стабло, односно чокот
млади воћњаци и виногради пре ступања у род	стабло, односно чокот
воћни, лозни и шумски садни материјал	подлоге, калемови, резнице и саднице
повртарски расад	младе биљке
младе шумске културе	стабло
врба за плетарство	пруће
трска	стабљика
повртарске, зачинске, лековите и укусне биљке	према сврси гајења
хмељ	плод (шишарка)
дуван	лист или семе
детелина и друга сточна храна	зелена маса или само семе
памук	чаура

Извор: Милорадић Ј. (2004): Економски ефекти осигурања у пољопривреди и прехранбеној индустрији АП Војводине, Докторска дисертација, Универзитет у Новом Саду, Пољопривредни факултет, Департман за економику пољопривреде и социологију села, Нови Сад, стр. 98.

На основу анализираних података у табели број 20 можемо да закључимо да је према условима осигураваача који послују на подручју Републике Србије, могуће осигурати скоро све делове биљака, што пољопривредницима пружа велике могућности да осигурањем обезбеде свеобухватну осигуравајућу заштиту.

8. 1. 1. 2. Осигуране опасности (ризици)

Према анализираним условима осигурања четири најзначајније осигуравајућа друштва у нашој земљи, у биљној производњи осигурани су основни ризици град, пожар и удар грома, као и допунски ризици поплава, олуја, пролећни, јесењи и зимски мраз. Осигурање од допунских ризика може се закључити само ако је претходно закључено осигурање од основних ризика, изузев ако је осигурани усев, односно засад, заштићен мрежом против града. Осигуравајуће друштво је, ако се уговори и допунско осигурање по посебним условима и плати одговарајућа допунска премија, у обавези да плати надокнаду из осигурања и за штете које настану из допунских опасности:

- (1) код свих усева и плодова – од поплаве, пролећног мраза и олује;
- (2) код семенског кукуруза – од јесењег мраза.

Према условима ДДОР Нови Сад осигурање од допунских ризика може се закључити за усева и плодове правних лица, а код усева и плодова физичких лица може да се закључи само у случају ако је осигурање закључено као колективно осигурање. Под појмом колективно осигурање подразумева се осигурање којим је обухваћено најмање десет осигураника (физичких лица) са свим површинама под одређеном културом на територији једног насељеног места. Према овим условима, постоји и могућност за закључивање индивидуалних осигурања усева и плодова физичких лица од допунских ризика, уколико се добије писмена сагласност дирекције за неживотно осигурање овог осигураваача.²⁸⁹

Код сва четири осигураваача, чији су услови осигурања предмет анализе у обом раду, дефинисано је како је осигуравајуће друштво у обавези да плати накнаду из осигурања за штете у губитку количине и приноса, а не и у квалитету, осим код конопље и лана за влакно, сирка за метле, воћног, лозног и шумског садног материјала и садног материјала украсног биља, као и врбе за плетарство. У наведеним случајевима осигураваачи су дужни да надокнаде и штете у губитку квалитета.

Условима Дунав осигурања, поред ових изузетака, наведен је и дуван, и то осигуран по посебним условима. Такође, према условима овог осигуравајућег друштва, као и ДДОР Нови Сад, осигураваач је у обавези да плати губитак квалитета као накнаду из осигурања и за

²⁸⁹ ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад. *Општи услови за осигурање усева и плодова*, члан 13, тачка 3, стр. 5.

штете које настану код усева за производњу семена, воћа и стоног грожђа ако је уговорено допунско осигурање по посебним условима и ако је плаћена одговарајућа допунска премија. Условима Дунав осигурања прецизирано је да се осигурање од губитка квалитета код воћа може извршити само од основног ризика града.²⁹⁰

У условима Ђенерали осигурања прецизирано је да ако се посебно уговори и плати одговарајућа премија, осигуравач је обавезан да плати и накнаду из осигурања за штете које настану од опасности.²⁹¹

- (1) предвиђених посебним условима за осигурање усева и плодова у стакленицима и пластеницима;
- (2) од зимског мраза код озимих усева;
- (3) предвиђених посебним условима за осигурање плодова воћа и стоног грожђа од губитка количине и квалитета.

8. 1. 1. 3. Осигурани случај

У складу са условима за осигурање биљне производње сва четири анализирана осигуравајућа друштва, под осигураним случајем се подразумева наступање догађаја који је неизвестан и независан од воље осигураника. Сматра се да је наступио осигурани догађај оног тренутка када је наступила једна од осигураних опасности и почела да проузрокује штету на осигураним усевима и плодовима.

8. 1. 1. 4. Уговор о осигурању

Уговор о осигурању закључује се на основу усмене или писмене понуде, а закључен је кад уговорачи потпишу полису осигурања или лист покрића. Уговор о осигурању биљне производње може бити: (1) закључен на временски период од једне године или краће (краткорочно осигурање); (2) закључен за време преко једне или више година (вишегодишње осигурање).²⁹²

²⁹⁰ Петревска М., Тоскано Б., Милошев Д. (2010): *Осигурање биљне производње*. Беокиња, Београд, стр. 134.

²⁹¹ Ђенерали осигурање а. д. о., Београд, *Општи услови за осигурање усева и плодова*, члан 14, тачка 6.

²⁹² Петревска М., Тоскано Б., Милошев Д. (2010): *Осигурање биљне производње*. Беокиња, Београд, стр. 134-135.

8. 1. 1. 5. Обавезе осигуравача

Обавеза осигуравача да исплати накнаду из осигурања почиње по истеку 24. часа дана који је у полиси осигурања назначен као почетак осигурања под условом да је плаћена премија осигурања. Уколико је уговорено плаћање премије осигурања у више рата, обавеза осигуравача да исплати накнаду из осигурања наступа по истеку 24. часа дана који је у полиси (уговору) осигурања означен као почетак трајања осигурања, уз услов да је до тог тренутка осигураник платио прву рату премије осигурања и то са припадајућим порезом.

Поред испуњености услова везаних за потписивање уговора и уплату премије, према условима осигурања сва четири осигуравајућа друштва (ДДОР Нови Сад, Дунав, Триглав и Ђенерали осигурања) дефинисано је да се почетак обавезе осигуравача да плати накнаду из осигурања за штете одређује за поједине усева и плодове на следећи начин:²⁹³

- (1) код винограда, малина и хмеља – по избијању ластара из пупољака;
- (2) код воћа – када се сасуше, односно опадну крунични листићи са 50% цветова исте сорте;
- (3) код воћног, лозног и шумског садног материјала, украсног шибља и младих шумских култура – од почетка вегетације, односно од момента ницања или засађивања;
- (4) код поврћа, дувана и цвећа – од дана расађивања, а ако се поврће или цвеће производи сетвом на сталном месту – од момента ницања;
- (5) код осталих усева од момента ницања.

Услови осигурања сва четири анализирана осигуравајућа друштва су уједначени и за престанак обавезе осигурача за надокнаду из осигурања. Престанак обавезе осигуравајуће куће за накнаду штете код појединих усева и плодова дефинисан је на следећи начин:²⁹⁴

- (1) код житарица, уљаних култура, конопље, лана, крмног биља и усева остављених за семе – кад буду покошени, пожњевени или на други начин убрани;
- (2) код коренастог и кртоластог биља – кад се корен или кртола извади из земље;
- (3) код воћа, грожђа, хмеља и повртарског биља – кад плод односно род буде обран;
- (4) код воћног, лозног и шумског садног материјала као и код младих шумских култура, украсног шибља и врбе за плетарство – по извршеном вађењу или резању;
- (5) код свих осталих усева и плодова обавеза осигуравача за накнаду из осигурања престаје по извршеном убирању;

²⁹³ Услови осигурања биљне производње четири осигуравајућа друштва чији су услови предмет анализе.

²⁹⁴ Услови осигурања биљне производње четири осигуравајућа друштва чији су услови предмет анализе.

(б) за све усеве и плодове обавеза осигуравача за накнаду из осигурања престаје најкасније у 24.00 часа 31. децембра.

Сматрамо да је Ђенерали осигурање најбоље, са аспекта агрономске струке, дефинисало општи престанак обавеза осигуравача за накнаду штете из осигурања. У складу са овом одредбом, уколико осигурани усеви, односно плодови не буду пожњевени, односно обрани најкасније у року од 10 дана по истеку оптималног агротехничког рока за жетву или бербу, узимајући у обзир биљну врсту, сорту или хибрид, локацију и агрометеоролошке услове у години осигурања, обавеза осигуравача престаје по истеку 24. часа 10. дана.²⁹⁵

8. 1. 1. 6. Обавезе осигураника

Општи услови осигурања су код сва четири анализирана осигуравајућа друштва идентични и када су у питању обавезе осигураника. У складу са њима, осигураник је обавезан да осигура све површине под усевима и плодовима исте врсте. Уколико не осигура све усеве, односно плодове исте врсте, накнада из осигурања ће се исплатити у сразмери између осигуране и стварне површине под тим усевима и плодовима. Када је уговор о осигурању закључен по броју стабала или чокота, надокнада из осигурања се исплаћује у сразмери између осигураног и стварног броја стабала или чокота.²⁹⁶

Према анализираним условима осигуравајућих друштава, осигураник је у обавези да пријави осигуравачу ако у току трајања осигурања настане промена у структури осигураних површина. У случају да осигураник не испуни ову своју обавезу, а дође до настанка осигураног случаја, накнада из осигурања ће се исплатити у сразмери између осигуране и стварне површине, односно у сразмери између осигураног и стварног броја стабала или чокота.²⁹⁷

8. 1. 1. 7. Сума осигурања

У општим условима осигурања усева и плодова сва четири анализирана осигуравача (ДДОР Нови Сад, Дунав, Триглав и Ђенерали осигурања) на исти начин је дефинисана сума осигурања. У складу са наведеним условима сума осигурања је износ на који је усев, односно плод осигуран, исказује се по јединици површине и представља максималну обавезу осигуравача.

²⁹⁵ Ђенерали осигурање а. д. о., Београд, *Општи услови за осигурање усева и плодова*, члан 15, тачка 10.

²⁹⁶ ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад. *Општи услови за осигурање усева и плодова*, члан 16, тачке 1 и 2.

²⁹⁷ Услови осигурања биљне производње четири осигуравајућа друштва чији су услови предмет анализе.

Према анализираним условима осигуравајућих друштава, суму осигурања одређује осигураник, али она не може да буде већа од вредности коју ће усеви, односно плодови, имати у време убирања. Као основица за утврђивање своте осигурања узима се очекивани принос и очекивана цена. Осигурање усева и плодова може се закључити без могућности корекција цена у време жетве или бербе или уз могућност корекције цена у време жетве или бербе, с тим да сума осигурања одређена на овај начин не подлеже ревалоризацији. Свота осигурања за основни и допунски ризик мора бити иста, а осигуравајуће друштво може за поједине усеви и плодове да ограничи висину суме осигурања.²⁹⁸

8. 1. 1. 8. Премија осигурања

Код сва четири осигуравајућа друштва општи услови осигурања усева и плодова су идентични и када је питању дефинисање премије осигурања.

Премија, односно цена осигурања плаћа се одједном или у уговореним роковима, односно ратама. Уколико се плаћа одједном, премија се плаћа приликом закључења уговора о осигурању, а уколико се плаћа у ратама прва рата са обрачунатим порезом плаћа се приликом закључења уговора о осигурању, а преостале рате у уговореним роковима.

Премија коју уговарач осигурања (осигураник) треба да плати важи у периоду од закључења осигурања, па до жетве или бербе, уколико у посебним условима осигурања није другачије одређено, али не дуже од годину дана. Уговорена премија осигурања не може се смањити због скраћења рока трајања осигурања, осим ако се током трајања осигурања није смањила стварна вредност осигураног усева или плода и ако није настао осигурани догађај. Уколико је усев или плод истовремено осигуран од више опасности, те је током трајања осигурања дошло до остварења неког од осигураних ризика, осигуравач задржава целокупан износ премије осигурања за све ризике.²⁹⁹

Приликом закључења уговора о осигурању често се примењује франшиза, односно самопридржај, изражена у проценту од премије осигурања. Самопридржај представља део штете који пада на терет осигураника. „Сврха је да осигураник чини све што је у његовој моћи да до штете не дође или да буде што мања, а осигуравач се ослобађа сразмерно високих трошкова плаћања ситних штета.“³⁰⁰ Према Жарковић и сарадницима подразумева се да се с порастом франшизе смањује премија осигурања. С друге стране, цитирани аутори сматрају да само смањење премије осигурања не може омогућити пораст обухвата осигурања биљне производње, већ да се „повећање осигураних површина под усеви и плодовима може

²⁹⁸ Услови осигурања биљне производње четири осигуравајућа друштва чији су услови предмет анализе.

²⁹⁹ Петревска М., Тоскано Б., Милошев Д. (2010): *Осигурање биљне производње*. Беокиња, Београд, стр. 138.

³⁰⁰ Жарковић Н. (2013): *Појмовник осигурања*, Сконт, Нови Сад, стр. 503.

очекивати тек уз учешће државе која би стимулативним мерама, кредитима и субвенцијама, покренула развој.³⁰¹

8. 1. 1. 9. Смањење или повећање суме осигурања и премије

Корекције суме осигурања и премије су на исти начин регулисане код сва четири анализирана осигуравајућа друштва. Могућа су повећања или смањења суме осигурања и премије током уговореног периода осигурања усева или плодова.

Осигураник може да тражи смањење суме осигурања и премије до почетка убирања тог усева или плода на основу писаног захтева упућеног осигуравачу и то под условом да се током трајања осигурања смањи вредност осигураног усева или плода. Сразмерно смањењу суме осигурања смањује се и премија осигурања и то од дана подношења писаног захтева осигуравачу, па до истека осигурања.

Уговарач осигурања (осигураник) има право и да тражи повећање суме осигурања ако се током трајања осигурања повећа вредност осигураног усева или плода, под условом да у међувремену није настао осигурани случај. Сразмерно повећању суме осигурања, повећава се и премија осигурања. То је у потпуности у складу са основним теоријским поставкама осигурања.³⁰²

Уколико неки од осигураних усева није засејан, односно засађен, те осигуравач није сносио никакав ризик, осигураник за тај усев не плаћа премију осигурања. У том случају осигураник може поднети писмени захтев за отпис или повраћај премије до почетка убирања усева. Ако дође до уништења осигураног усева или плода осигураник може поднети писмени захтев за отпис премије осигурања у року од 15 дана од дана уништења усева или плода. Уколико дође до уништења усева или плода пре почетка обавезе осигуравача за исплату накнаде из осигурања, осигураник за тај усев не плаћа премију осигурања.

Према условима Генерали осигурања предвиђена је и девизна клаузула која се примењује на обрачун суме осигурања и премије. Конкретно, према условима осигурања ове осигуравајуће куће, уколико се посебно уговори полисом осигурања важе и следеће одредбе о суми осигурања и премији.³⁰³

³⁰¹ Žarković N., Toscano B., Mrkšić D., Lisov M. (2014): *Key Features of Crop Insurance in Serbia*, Bulgarian Journal of Agricultural Science, Vol. 20, No. 1, pp. 23-33.

³⁰² Жарковић Н.(2015): *Основи осигурања (друго издање)*, Факултет за пословни менаџмент, Бар, стр. 89-90.

³⁰³ Генерали осигурање а. д. о., Београд, *Општи услови за осигурање усева и плодова*, члан 6а, тачка 1.

(1) сума осигурања уговара се у динарској противвредности износа у еврима који је исказан у полиси, а динарска противвредност наведеног износа у еврима, обрачунава се по средњем курсу Народне банке Србије на дан настанка осигураног случаја;

(2) премија осигурања уговара се у динарској противвредности износа у еврима који је исказан у полиси, а динарска противвредност наведеног износа у еврима, обрачунава се по средњем курсу Народне банке Србије на дан плаћања, при чему се даном плаћања сматра дан када су средства на име премије осигурања евидентирана на рачуну осигураваача.

8. 1. 1. 10. Преглед стања осигураних усева и плодова

Општи услови осигурања су код сва четири анализирана осигураваача идентични и у погледу прегледа стања осигураних усева и плодова. Према овој одредби осигураваач има право да у току трајања осигурања прегледа осигуране усеве и плодове у циљу утврђивања стања у погледу обавеза које има по основу закљученог уговора о осигурању. Прегледу присуствује и осигураник, а по извршеном прегледу обавезно се саставља записник о утврђеном стању осигураних усева и плодова.³⁰⁴

8. 1. 1. 11. Обавезе осигураника кад настане осигурани случај

У анализираним условима за осигурање усева и плодова ДДОР Нови Сад, Дунав, Ђенерали и Триглав осигурања дефинисано је како је осигураник дужан, кад настане осигурани случај, да одмах, а најкасније у року од три дана по сазнању, пријави осигуравајућем друштву настанак осигураног догађаја. Уколико је првобитно усмено пријавио наступање осигураног случаја, дужан је да исто, одмах или у року од три дана, потврди и писмено. У пријави је потребно да се наведе дан и час настанка осигураног догађаја, на којим усевима, односно плодовима и површинама је настала штета, и то по врстама усева и парцелама.

Како је наведено у условима осигурања ДДОР Нови Сад, дужност осигураника је да и пре процене штете изврши жетву или бербу уколико се осигурани случај деси у току реализације ових послова а у циљу спречавања даљег повећања штете. У ситуацији када се оштећени усев или плод мора пожњети или обрати, а процена штете није извршена, осигураник је дужан да остави недирнуте контролне узорке који ће послужити за процену штете. Узорци морају имати величину од најмање 10 м² оштећеног усева, 10 чокота код винограда, а код воћњака неколико стабала на доњем, средњем и горњем делу парцеле и то

³⁰⁴ Услови осигурања биљне производње четири осигуравајућа друштва чији су услови предмет анализе.

по дијагонали. Код усева код којих се жетва врши машински – комбајнирањем, осигураник је дужан да остави контролне узроке у виду трака. Такође, осигураник је дужан да осигуравајућем друштву пружи све потребне податке и доказе којима располаже, а неопходни су за утврђивање узрока, обима и висине штете.³⁰⁵

8. 1. 1. 12. Утврђивање и процена штете

Представник осигуравајућег друштва (пољопривредни стручњак) дужан је да по пријему пријаве о настанку осигураног догађаја приступи утврђивању и процени штете. Процени штете може присуствовати осигураник или његов представник.

Према условима Генерали осигурања, дефинисано је да процена може бити претходна (претпроцена) и коначна процена. Када је процена претходна, не утврђује се коначна висина штете, већ само стање усева или плодова, природа оштећења и други елементи који су од важности за коначно утврђивање, односно процену штете. Ако је оштећење незнатно и када се са сигурношћу може утврдити да коначни проценат штете не може бити већи од 5%, уколико није другачије уговорено, одмах се врши коначна процена. Код коначне процене штете утврђује се: (а) да ли су осигурани сви усеви, односно плодови исте врсте; (б) величина оштећене парцеле; (в) колики је проценат штете од насталог осигураног случаја и колики би принос био да усеви, односно плодови, нису били оштећени осигураним догађајем.³⁰⁶

Уколико су усеви или плодови оштећени дејством неке друге опасности која није обухваћена осигурањем, утврђује се колики је проценат оштећења и за висину тог процента смањује се висина приноса који би се добио да оштећења од тог ризика није било. Ако један усев или плод буду оштећени више пута, проценат штете утврђује се према стању усева или плодова после последњег оштећења. Уколико се осигураник не сложи са проценом у погледу узрока, обима или висине штете, било у претпроцени или у коначној процени, може се приступити процени штете вештачењем.³⁰⁷

³⁰⁵ ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Општи услови за осигурање усева и плодова*, члан 20, тачке 1- 6.

³⁰⁶ Генерали осигурање а. д. о., Београд, *Општи услови за осигурање усева и плодова*, члан 22, тачка 2, став 1 и 2.

³⁰⁷ ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Општи услови за осигурање усева и плодова*, члан 21, тачке 3, став 5 и 7, тачка 4, стр. 8.

8. 1. 1. 13. Утврђивање накнаде из осигурања

У истраживању се, поређењем и анализом услова осигурања усева и плодова четири водећа осигураваача на домаћем тржишту пољопривредног осигурања, дошло до закључка да сви они имају исте одредбе везано за утврђивање накнаде из осигурања.

Осигуравајућа друштва висину накнаде из осигурања утврђују:³⁰⁸

- (1) од суме осигурања – ако је вредност оштећеног усева или плода једнака своти осигурања или је већа од ње;
- (2) од вредности оштећеног усева или плода – ако је та вредност мања од суме осигурања.

Вредност осигураних усева, односно плодова израчунава се тако што се од утврђеног приноса, који би се остварио да није било никаквог оштећења, одбије смањење приноса због евентуалног оштећења опасностима које нису обухваћене осигурањем, и тако добијени принос обрачунава се по тржишним ценама, а за уговорену производњу – по ценама уговореним са организаторима производње. За пољопривредне културе чије се цене не формирају на тржишту или према прописима, обрачун се врши по уговореним ценама у полиси. Када се вредност приноса обрачунава по тржишним ценама, меродавне су цене на велико које се формирају на најближем слободном тржишту после жетве, односно бербе, и то у време када су довоз или понуда посматраних пољопривредних производа редовни. Штете на осигураним усевима, односно плодовима до 5% се не надокнађују, уколико није другачије уговорено. У анализираним условима осигурања се детаљно описује како се врши надокнада штете, када је она делимична, односно потпуна, код новозасејаних усева и слично.³⁰⁹

У условима Генерали осигурања дефинисано је и да се висина накнаде из осигурања може уговорити и на други начин у складу са одговарајућим посебним условима осигурања, као и да осигураваач задржава право да од надокнаде из осигурања одбије износ уговорене а ненаплаћене премије по свим полисама осигурања усева и плодова уговарача осигурања, односно осигураника.³¹⁰

³⁰⁸ Услови осигурања биљне производње четири осигуравајућа друштва чији су услови предмет анализе.

³⁰⁹ Услови осигурања биљне производње четири осигуравајућа друштва чији су услови предмет анализе.

³¹⁰ Генерали осигурање а. д. о., Београд, *Општи услови за осигурање усева и плодова*, члан 24, тачка 13 и 14.

8. 1. 2. УПОРЕДНА АНАЛИЗА ПОСЕБНИХ УСЛОВА ЗА ОСИГУРАЊЕ УСЕВА И ПЛОДОВА

Посебни услови за осигурање усева и плодова у понуди четири анализирана осигуравајућа друштва, која су и најзначајнија у овој врсти осигурања на домаћем тржишту, обухватају:

- (1) посебне услове за осигурање усева и плодова од пролећног мраза;
- (2) посебне услове за осигурање усева и плодова од поплаве;
- (3) посебне услове за осигурање усева и плодова од олује;
- (4) посебне услове за осигурање усева и плодова од ризика суше;
- (5) посебне услове за осигурање усева и плодова од ризика прекомерних падавина;
- (6) посебне услове за осигурање усева и плодова од ризика губитка прихода;
- (7) посебне услове за осигурање усева и плодова од опасности зимског мраза;
- (8) посебне услове за осигурање усева и плодова у стакленицима и пластеницима;
- (9) посебне услове за осигурање семенског кукуруза од губитка семенског квалитета од јесењег мраза;
- (10) посебне услове за осигурање усева и плодова после извршене жетве, односно бербе;
- (11) посебне услове за експериментално осигурање уљане репице од зимског измрзавања;
- (12) посебне услове за осигурање усева и плодова од губитка семенског квалитета;
- (13) посебне услове за осигурање стоног грожђа од губитка количине и квалитета;
- (14) посебне услове за осигурање плодова воћа од губитка количине и квалитета;
- (15) посебне услове за осигурање стабала воћака и чокота винове лозе – засада у роду;
- (16) посебне услове за осигурање стабала воћака и чокота винове лозе – младих засада до ступања у род.

8. 1. 2. 1. Посебни услови за осигурање усева и плодова од пролећног мраза

Предмет осигурања су осигурани усеви и плодови који се осигуравају по општим условима за осигурање усева и плодова, наведено је у посебним условима за осигурање ДДОР Нови Сад.³¹¹

Осигуране опасности (ризици) су штете проузроковане оштећењем или уништењем осигураних усева и плодова услед измрзавања од пролећног мраза. Према посебним

³¹¹ ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за осигурање усева и плодова од пролећног мраза*, члан 1.

условима Триглав осигурања, а на исти начин је прописано и у посебним условима ДДОР Нови Сад, под пролећним мразом сматра се пад температуре ваздуха испод 0°C до кога дође у периоду од 1. марта до 31. маја. Остварење наведеног ризика доказује се подацима са метеоролошких инструмената инсталираних у осигураном објекту, или на основу карактера оштећења на осигураним усевима и плодовима, односно на биљкама које се налазе у непосредној близини.³¹²

Почетак и престанак обавезе осигураваача – почетак и престанак обавезе осигуравајућег друштва да плати надокнаду из осигурања за штете од пролећног мраза на идентичан начин је одређен и код ДДОР Нови Сад, као и код Триглав осигурања. Обавеза осигураваача почиње 10. дана у 24.00 часа од дана који је у полиси осигурања означен као почетак осигурања али постоје и изузеци. Обавеза осигураваача наступа код:³¹³

- (1) воћа – не пре 15. марта;
- (2) код винограда, малине и хмеља – не пре 1. марта;
- (3) код воћног, лозног и шумског садног материјала, украсног шибља и младих шумских култура – не пре 1. марта;
- (4) код поврћа, дувана и цвећа – не пре 1. маја, осим приморских подручја где обавеза осигураваача почиње 15. априла;
- (5) код осталих усева и плодова – не пре 1. марта.

Обавеза осигураваача престаје 31. маја у 24.00.

Услови за закључење осигурања су, такође, на исти начин регулисани код оба осигуравајућа друштва, и у складу са њима, осигурање од пролећног мраза условљено је закључењем осигурања од основних опасности, по општим условима за осигурање усева и плодова, изузев уколико су заштићени мрежом против града. Ова врста осигурања може да се закључи током трајања вегетације, осим дугогодишњих засада, код којих се осигурање може закључити до 1. марта сваке године.³¹⁴

8. 1. 2. 2. Посебни услови за осигурање усева и плодова од поплаве

Предмет осигурања су усеви и плодови који се осигуравају по општим условима за осигурање усева и плодова.

Осигурана опасност је ризик од поплаве, односно осигуравајуће друштво је у обавези да надокнади штете које су проузроковане оштећењем или уништењем осигураних усева и плодова од поплава. „Под поплавом се подразумева стихијско, неочекивано

³¹² Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање усева и плодова од пролећног мраза*, члан 2.

³¹³ Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање усева и плодова од пролећног мраза*, члан 4.

³¹⁴ ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за осигурање усева и плодова од пролећног мраза*, члан 3.

плављење терена услед бујица, изливања река из корита, канала и провале одбрамбених насипа или брана.³¹⁵

Према посебним условима Триглав осигурања прописано је да осигуравач није у обавези да плати надокнаду из осигурања за штете које настану од других прекомерних вода, као што су подземне воде, продужене кише или процуривање насипа, услед нефункционалних канала за одводњавање или због намерног рушења канала и насипа. Такође, осигуравајуће друштво није у обавези да надокнади штете настале извршењем наредбе надлежног органа издате поводом појединих ситуација у вези са стањем вода, осим уколико су издате уз сагласност осигуравача у циљу спречавања даљег плављења, односно повећања штете на усевима и плодовима.³¹⁶

У складу са посебним условима ДДОР Нови Сад предмет осигурања не могу да буду усеви и плодови на мочварним земљиштима, земљиштима између река и насипа, као и земљиштима која немају одбрамбене насипе, те су усеви плодови редовно плављени.³¹⁷

Анализирани посебни услови за осигурање усева и плодова најзначајнијих осигуравајућих кућа које послују на домаћем тржишту прописују да се уговор за осигурање од поплава може закључити до почетка сетве или садње, а за дугогодишње засаде и вишегодишње културе до 1. марта сваке године и то уколико у време подношења захтева за осигурање не постоји непосредна опасност од поплаве. Осигураник је дужан да осигура све површине под усевима и плодовима исте врсте, а закључење овог посебног осигурања могуће је уколико су усеви и плодови осигурани од основних опасности по општим условима за осигурање, изузев ако су усеви или плодови заштићени противградном мрежом.

Смањење и повећање суме осигурања и премије је могуће уколико није настао осигурани случај и ако не постоји непосредна опасност од поплаве.

Почетак обавезе осигуравача је код усева од момента завршетка сетве, а код плодова од момента завршетка садње. Престанак обавезе осигуравача је у складу са општим условима за осигурање усева и плодова.³¹⁸

Обавезе осигураника односе се на превенцију настанка осигураног догађаја. Према посебним условима Триглав осигурања осигураник је дужан да током трајања осигурања, а нарочито када је изванредан настанак поплаве, предузме све потребне мере ради спречавања остварења осигураног случаја.³¹⁹

³¹⁵ Дунав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање усева и плодова од поплава*, члан 2, тачка 1.

³¹⁶ Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање усева и плодова од пролећног мраза*, члан 2, тачка 2.

³¹⁷ ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за осигурање усева и плодова од поплава*, члан 2, тачка 3.

³¹⁸ Дунав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање усева и плодова од поплава*, члан 5.

³¹⁹ Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање усева и плодова од поплава*, члан 6.

8. 1. 2. 3. Посебни услови за осигурање усева и плодова од олује

Предмет осигурања су усеви и плодови који се осигуравају по општим условима за осигурање усева и плодова.

Осигурана опасност је ризик од олује, односно осигуравајуће друштво је у обавези да плати надокнаду штете које настане на усевима и плодовима услед настанка осигураног догађаја проурокованог олујом. „Олуја је кретање ваздушних маса, односно ветар јачине 17,2 м/сек. и више.“³²⁰ Према посебним условима Триглав осигурања остварење ризика олује доказује се извештајем хидрометеоролошке службе о брзини ветра или подацима са метеоролошких инструмената инсталираних на осигураном објекту.³²¹

У посебним условима ДДОР Нови Сад наведено је да уколико хидрометеоролошка служба није регистровала олују у поједином месту, односно ако на осигураном објекту нису инсталирани метеоролошки инструменти, као доказ да се остварио ризик олује може да послужи „карактер ветра по Бофоровој скали према манифестацијама на природним и вештачким објектима који се налазе у непосредној близини осигураног усева или засада.“³²²

Остале одредбе везане за осигурану опасност су, код сва три анализирана осигуравајућа друштва сличне, односно у складу су са осталим посебним условима за осигурање усева и плодова.

Услови за закључење уговора су специфични и према анализираним условима осигуравајућих друштава идентични, односно осигурање од олује може да се закључи за стрна жита до 15. маја, а за остале усеве до 15. јуна.

8. 1. 2. 4. Посебни услови за осигурање усева и плодова од ризика суше³²³

На домаћем тржишту пољопривредног осигурања, осигурање од ризика суше налази се само у понуди Ђенерали осигурања. Ово осигуравајуће друштво почело је да осигурава усеве и од ризика суше од 2013. године како би изашло у сусрет захтевима пољопривредних субјеката условљених климатским променама и појавом глобалног загревања. У претходним анализама наведено је да пољопривредници у суседним државама правим пољопривредним осигурањем сматрају оно које покрива и ризик од суше.

³²⁰ Жарковић Н. (2013): *Појмовник осигурања*, Сконтто, Нови Сад, стр. 252.

³²¹ Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање усева и плодова од олује*, члан 2.

³²² ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за осигурање усева и плодова од олује*, члан 2, тачка 3.

³²³ Ђенерали осигурање Србија а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање усева и плодова од ризика суше*.

Предмет осигурања према условима ове осигуравајуће куће не могу да буду плодови, већ само усеви и то:

- (1) меркантилни и семенски кукуруз;
- (2) меркантилна и семенска соја;
- (3) меркантилна шећерна репа.

Осигурана опасност је ризик од суше, под којим се подразумева умањење меродавне количине падавина у односу на меродавну вишегодишњу количину падавина.

Осигурани случај се сматра да је настао реализацијом осигуране опасности од суше и испуњењем оба од наведених услова:

- (1) да је на одређеној зони ризика од суше забележена меродавна количина падавина нижа од меродавне вишегодишње количине падавина за више од 30%;
- (2) да је дошло до умањења уговореног приноса по јединици површине за више од 10% услед умањења меродавне количине падавина у односу на меродавну вишегодишњу количину падавина те зоне ризика од суше.

Трајање осигурања – осигурање од овог ризика може да се закључи:

- (1) за меркантилну шећерну репу до 30. априла текуће године;
- (2) за меркантилни и семенски кукуруз до 10. маја текуће године;
- (3) за меркантилну и семенску соју до 31. маја текуће године.

У условима осигурања наведено је и да осигуравач може, у зависности од померања оптималних рокова сетве због климатских карактеристика, и да продужи рокове за осигурање наведених усева. Обавеза осигуравача почиње истеком 24. часа дана назначеног на полиси као почетак осигурања, уколико је благовремено плаћена премија осигурања, а завршава се истеком 24. часа дана назначеног на полиси као истек осигурања.

Основицу за обрачун премије по јединици површине представља уговорена вредност осигураног усева по јединици површине, која се израчунава као производ уговореног приноса и цене по јединици масе у време закључења уговора и то за сваки предмет осигурања појединачно.

Остале одредбе посебних услова осигурања од ризика суше су сличне као и код других посебних услова за осигурање усева и плодова осигуравајућих друштава која послују на домаћем тржишту.

Осигурање од ризика суше се, и поред постојања тражње, не налази у понуди других осигуравајућих друштава која послују на домаћем тржишту. Разлог томе је чињеница да се осигуравачима не исплати осигурање од овог ризика с обзиром на то да ако се догоди

осигурана опасност, потребна су значајна финансијска средства за одштету. Стога сматрају да би се надокнада штете од ризика суше требала поделити између осигуравача и државе.³²⁴

8. 1. 2. 5. Посебни услови за осигурање усева и плодова од ризика прекомерних падавина³²⁵

Осигурање усева и плодова од ризика прекомерних падавина на домаћем тржишту пољопривредног осигурања налази се само у понуди Ђенерали осигурања.

Предмет осигурања могу да буду меркантилни и семенски кукуруз, соја, шећерна репа, сунцокрет, уљана репица и стрна жита (пшеница, јечам, оvas и раж).

Осигуране опасности су прекомерне падавине, под којим се подразумевају изразито високе количине падавине које проузрокују стварање водене масе на осигураним парцелама.

Осигурани случај се сматра да је настао уколико су испуњена оба наведена услова:

- (1) да је меродавна количина падавина виша од 125мм на одређеној зони ризика прекомерних падавина;
- (2) да је дошло до умањења приноса осигураних усева услед прекомерних падавина.

Трајање осигурања – осигурање од ове опасности не може да се закључи после 30. априла, осим у случајевима када, услед климатских карактеристика долази до померања оптималних рокова сетве, о чему осигуравајуће друштво доноси посебну одлуку. Почетак и завршетак обавезе осигуравача, као и основица за обрачун премије, дефинисани су на исти начин као и код посебних услова Ђенерали осигурања за осигурање усева од ризика суше.

8. 1. 2. 6. Посебни услови за осигурање усева и плодова од ризика губитка прихода³²⁶

Ђенерали осигурање је осигуравајуће друштво које је на домаћем тржишту пољопривредног осигурања јединствено и по томе што у понуди има и осигурање усева од ризика губитка прихода.

Предмет осигурања су усеви, меркантилна пшенице и меркантилни кукуруз.

Осигуране опасности обухватају осигурање од ризика пада цена предмета осигурања, односно од ризика да цена усева буде нижа од очекиване. Осигурање од овог ризика је могуће, у складу са условима Ђенерали осигурања, само уколико осигураник има и

³²⁴ Свет осигурања (2016): *Понуда танка, а помало и непристојна*, Број 3/2016, стр. 29.

³²⁵ Ђенерали осигурање Србија а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање усева и плодова од ризика прекомерних падавина*.

³²⁶ Ђенерали осигурање Србија а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање усева и плодова од ризика губитка прихода*.

закључено осигурање од ризика града, пожара и удара грома (у складу са општим условима) и осигурање од ризика суше и олује (у складу са посебним условима овог осигуравача) за одређени предмет осигурања.

Осигурани случај се сматра да је настао у складу са предметним условима осигурања, уколико је дошло до настанка осигураних опасности, односно сматра се да је осигурани случај настао уколико је дошло до умањења уговореног осигураног прихода због једне или више осигураних опасности и под условом да су ове опасности уговорене полисом осигурања.

Остале одредбе за осигурање усева и плодова од ризика губитка прихода сличне су као и код других посебних услова за осигурање усева и плодова Генерали осигурања.

8. 1. 2. 7. Посебни услови за осигурање усева и плодова од опасности зимског мрза³²⁷

Исто тако, на домаћем тржишту пољопривредног осигурања једино Генерали осигурање има у понуди осигурање усева од опасности зимског мрза.

Предмет осигурања могу бити озими усеви: (а) озима пшеница, јечам, тритикале и раж; (б) озима уљана репица; (в) озимо мешано крмно биље.

Осигуране опасности (ризичи) су измрзавање и подлубљивање, као последице деловања ниских температура током зимског периода, у току трајања осигурања. Под *измрзавањем* се подразумева неповољно деловање ниских температура на усеве који су предмет осигурања, што за последицу има уништење биљке. За ниске температуре се сматрају оне које су испод критичних за поједине врсте усева у току трајања осигурања. Под *подлубљивањем* се подразумева стварање леда у зони кореновог система усева, што за последицу има његово уништење.

Осигурани случај настаје када услед измрзавања и/или подлубљивања на осигураној парцели остане мање од 70% уљане репице у односу на уговорени оптимални склоп, односно мање од 50% биљака осталих озимих усева у односу на њихов оптимални склоп. Под уговореним оптималним склопом усева подразумева се оптимални број биљака по јединици површине за сваку биљну врсту на основу препоруке надлежних стручних институција и препорука произвођача семена. Овако утврђен оптимални склоп уноси се у полису осигурања за сваки озими усев који је предмет осигурања.

³²⁷ Генерали осигурање Србија а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање усева од опасности зимског мрза*.

Трајање осигурања – осигурање од ризика зимског мрза може да се закључи до 30. новембра, али и касније у зависности од оптималних рокова и климатских карактеристика одређене године, а све у складу са договором са осигуравајућим друштвом. Почетак и крај осигурања је исти као и код других посебних услова за осигурање усева и плодова, а осигураник је у обавези да осигура све површине под усевима исте врсте.

Основица за обрачун премије је очекивани принос и очекивана цена за одређени озими усев у тренутку закључења уговора о осигурању. У случају настанка осигураног догађаја, осигуранику може да се надокнади максимално 20% од уговорене основице за обрачун премије.

Обавеза осигуравача је да плати осигуранику надокнаду из осигурања уколико се деси осигурани случај и то у висини трошкова пресејавања. Уколико осигураник не изврши пресејавање до 31. маја текуће године, осигуравајуће друштво има право да тражи повраћај исплаћене надокнаде из осигурања.

8. 1. 2. 8. Посебни услови за осигурање усева и плодова у стакленицима и пластеницима

На основу резултата спроведеног истраживања, ова врста осигурања заступљена је само у понуди ДДОР Нови Сад и Триглав осигурања.

Предмет осигурања обухвата усева и плодове који се осигуравају у складу са општим условима за осигурање усева и плодова, а гаје се у стакленицима и пластеницима, и то уколико ови објекти испуњавају услове да имају инсталиране термографе у свакој јединици већој од 0,20 хектара и да пластична фолија на пластеницима није старија од једне године.³²⁸

Осигуране опасности (ризичи) – према условима Триглав осигурања осигуравајуће друштво је у обавези да плати надокнаду из осигурања за штете проузроковане оштећењем или уништењем осигураних усева и плодова од ризика.³²⁹

- (1) мрза, односно измрзавања усева или плодова, као последице оштећења стакленика или пластеника;
- (2) града, пожара, грома, олује, нагомилавања снега, леда, града и воде на стакленику, односно пластенику, клизања или одроњавања тла, земљотреса, поплаве, снежне лавине, удара властитог моторног возила или радне машине услед чега долази до оштећења пластеника или стакленика;

³²⁸ ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за осигурање усева и плодова у стакленицима и пластеницима*, члан 1.

³²⁹ Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање усева и плодова у стакленицима и пластеницима*, члан 2.

- (3) мрза, односно измрзавања усева или плодова услед застоја у доводу електричне енергије или гаса до стакленика, због оштећења или квара;
- (4) мрза, односно измрзавања усева или плодова насталог услед квара система за загревање, односно услед пада спољне температуре у стакленицима или пластеницима који немају систем за загревање,
- (5) повишене температуре настале услед квара на систему за загревање;
- (6) града, пожара, грома или олује који могу да проузрокују директне или индиректне штете на пластенику или стакленику, падом конструкције или дела конструкције;
- (7) поплаве, изливања воде из водовода, топловода или канализације.

У свим наведеним случајевима, према условима Триглав осигурања, осигуравајућа кућа је у обавези да исплати надокнаду из осигурања и за штете проузроковане оштећењем или уништењем осигураних усева и плодова приликом спречавања наступања осигураног догађаја, односно у поступку спасавања.

Почетак и престанак обавезе осигураваача – у условима оба осигуравајућа друштва почетак обавезе осигураваача дефинисан је општим условима за осигурање усева и плодова. Престанак обавезе је по завршетку бербе, односно вађења осигураних усева и плодова, а, најкасније по истеку једне године од закључења уговора о осигурању. Обавеза осигураваача за надокнаду из осигурања за усева и плодове у стакленицима или пластеницима који немају систем за загревање почиње 15. марта, а престаје 31. октобра текуће године.

Обавеза осигурања свих усева и плодова је прописана на исти начин и код ДДОР Нови Сад и Триглав осигурања, а подразумева обавезу осигураника да осигура све површине под усевима и плодовима који се гаје у свим стакленицима или пластеницима, као и да осигура све рокове сетве, односно садње.

Обавезе осигураника су да редовно евидентира податке о производном процесу у стакленику или пластенику, да предузима све потребне мере да спречи наступање осигураног догађаја, као и да одмах пријави осигуравајућем друштву свако оштећење стакленика или пластеника. Осигураник је у обавези и да увек има на залихама резерву материјала потребног за покривање у количини која чини 5% од укупне заштићене површине стакленика или пластеника, наведено је у условима осигурања ДДОР Нови Сад.³³⁰

Утврђивање остварења ризика врши се на основу карактеристика оштећења на биљкама и објектима. У случају остварења ризика олује, меродаван је и извештај

³³⁰ ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за осигурање усева и плодова у стакленицима и пластеницима*, члан 6, тачка 3.

хидрометеоролошке службе, а у случају остварења ризика мраза трака термографа, наведено је у условима Триглав осигурања.³³¹

8. 1. 2. 9. Посебни услови за осигурање семенског кукуруза од губитка семенског квалитета од јесењег мраза

Предмет осигурања је кукуруз који се производи за семе (семенски кукуруз). Према резултатима истраживања, реализованог у овој дисертацији, осигурање од овог ризика заступљено је само у понуди Триглав осигурања и ДДОР Нови Сад.

Осигурана опасност је ризик од губитка семенског квалитета семенског кукуруза услед јесењег мраза. Под јесењим мразом подразумева се пад температуре испод 0°C у времену од 1. септембра до 10. новембра.³³²

Услови за закључење уговора су исти као и код других посебних услова, с тим што је овде специфичност, како је наведено у условима Триглав осигурања, да је осигурање од ове опасности условљено и завршетком сетве мајчинске линије до 10. маја текуће године. Крајњи рок до кога се може закључити ова врста осигурања је 1. јул текуће године а осигураник је у обавези да осигура све површине под семенским кукурузом.³³³

Почетак и престанак обавезе осигураваача – почетак обавезе је 1. септембра, а престанак 10. новембра у 24.00 часова.

Накнада из осигурања, према посебним условима ДДОР Нови Сад, утврђује се у висини разлике између своте осигурања, односно стварне вредности семенског усева и меркантилне, као нове употребне вредности усева.³³⁴

8. 1. 2. 10. Посебни услови за осигурање усева и плодова после извршене жетве, односно бербе

На основу резултата реализованог истраживања у оквиру израде десертације закључено је да је осигурање од овог ризика заступљено у понуди Триглав осигурања, ДДОР Нови Сад и Дунав осигурања.

³³¹ Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање усева и плодова у стакленицима и пластеницима*, члан 7.

³³² ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за осигурање семенског кукуруза од губитка семенског квалитета од јесењег мраза*, члан 2.

³³³ Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање семенског кукуруза од губитка семенског квалитета од јесењег мраза*, члан 3.

³³⁴ ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за осигурање семенског кукуруза од губитка семенског квалитета од јесењег мраза*, члан 5.

Предмет осигурања су усеви и плодови чија производња захтева дозревање после извршене жетве, односно бербе.

Осигурене опасности су оштећења или уништења усева услед настанка осигураног догађаја, односно ризика града, грома, пожара, олуја или поплаве.³³⁵

Почетак и престанак обавезе осигуравача – почетак обавезе осигурача је по истеку 24. часа дана који је у полиси осигурања означен као почетак осигурања, али не пре завршене бербе, односно жетве, а престанак обавезе осигуравајућег друштва је 15 дана по извршеној жетви, односно берби. Уколико су усеви или плодови пренети у економско двориште, обавеза осигуравача се продужава за још 15 дана, наведено је у условима осигурања ДДОР Нови Сад.³³⁶

8. 1. 2. 11. Посебни услови за експериментално осигурање уљане репице од зимског измрзавања

Према резултатима спроведеног истраживања, ова врста осигурања заступљена је само у понуди ДДОР Нови Сад и Дунав осигурања.

Предмет осигурања је усев уљане репице.

Осигурене опасности су штете настале уништењем осигурене уљане репице услед зимског измрзавања, под којим се сматра деловање ниских температура у периоду од 1. децембра до 1. марта, како је наведено у условима ДДОР Нови Сад.³³⁷

У условима Дунав осигурања прецизирано је да се под зимским измрзавањем подразумева неповољно деловање ниских температура ваздуха испод -14°C , као критичне температуре за уљану репицу. Према условима овог осигуравајућег друштва осигурене опасности су штете настале уништењем осигурене уљане репице у периоду од 1. децембра до 15. марта.³³⁸

Услови за закључење уговора подразумевају да се ово осигурање може закључити само за усев уљане репице засејан у оптималном року, од 1. до 20. септембра. Осигурање од ове опасности може се закључити најкасније до 30. новембра текуће године.³³⁹

³³⁵ Дунав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање усева и плодова после извршене жетве, односно бербе*, члан 2.

³³⁶ Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање усева и плодова после извршене жетве, односно бербе*, члан 4.

³³⁷ ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за експериментално осигурање уљане репице од зимског измрзавања*, члан 2.

³³⁸ Дунав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за експериментално осигурање уљане репице од зимског измрзавања*, члан 2.

³³⁹ ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за експериментално осигурање уљане репице од зимског измрзавања*, члан 3.

8. 1. 2. 12. Посебни услови за осигурање усева и плодова од губитка семенског квалитета

Према резултатима спроведеног истраживања, осигурање од овог ризика на домаћем тржишту пољопривредног осигурања, налази се само у понуди ДДОР Нови Сад и Триглав осигурања.

Предмет осигурања су усеви и плодови признатих сорти и хибрида, који се осигуравају по општим условима за осигурање усева и плодова, уколико служе за производњу семена.³⁴⁰

Осигурана опасност (ризик) је губитак семенског квалитета осигураних усева и плодова услед осигураних ризика у складу са општим условима за осигурање усева и плодова, као и допунских ризика, у складу са посебним условима, уколико је од ових ризика извршено и осигурање од губитка семенског квалитета. У циљу закључења овог осигурања неопходно је да су осигурани усеви и плодови, пре остварења осигураног ризика, имали све особине семенског материјала, наведено је у условима Триглав осигурања.³⁴¹

Накнада из осигурања утврђује се у висини разлике између стварне вредности семенског усева и његове меркантилне, односно нове употребне вредности, на идентичан начин је дефинисано у условима ДДОР Нови Сад и Триглав осигурања.³⁴²

8. 1. 2. 13. Посебни услови за осигурање стоног грожђа од губитка количине и квалитета

Осигурање од овог ризика је веома распрострањено на домаћем тржишту пољопривредног осигурања, а на основу резултата истраживања спроведеног у овом раду види се и да је заступљено у анализираним понудама сва четири осигуравајућа друштва.

Предмет осигурања је стоно грожђе у интензивним засадима, а *осигуране опасности* су ризици од губитка количине и квалитета приноса од ризика града.

Услов за закључивање овог осигурање је да се економском заштитом обухвате све површине под стоним грожђем које се налазе у поседу једног осигураника, наведено је у условима Ђенерали осигурања.³⁴³

³⁴⁰ ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за осигурање усева и плодова од губитка семенског квалитета*, члан 1.

³⁴¹ Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање усева и плодова од губитка семенског квалитета*, члан 2.

³⁴² ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за осигурање усева и плодова од губитка семенског квалитета*, члан 4; Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање усева и плодова од губитка семенског квалитета*, члан 4.

Почетак обавезе осигуравача за штете проузроковане губитком квалитета и количине, је у складу са општим условима за осигурање усева или плодова, али не пре почетка формирања бобица. **Престанак обавезе осигуравача** да плати надокнаду из осигурања је по извршеној берби, прописано је условима осигурања ДДОР Нови Сад.³⁴⁴

Разреди оштећења је специфична одредба ове врсте осигурања и налази се у анализираним условима сва четири осигуравајућа друштва (ДДОР Нови Сад, Дунав осигурања, Ђенерали осигурања и Триглав осигурања). У складу са овом одредбом, стоно грожђе се, у случају настанка осигуране опасности, разврстава у два разреда оштећења:³⁴⁵

- први разред оштећења, где се разврставају неоштећени, као и градом незнатно површински оштећени гроздови;
- други разред оштећења, где се сврставају градом оштећени, али употребљиви гроздови.

У условима Дунав осигурања прецизирано је да у првом разреду оштећења има не мање од 20% оштећених бобица, а у другом разреду има не више од 20% оштећених бобица.³⁴⁶

Накнада из осигурања – Проценом штете утврђује се посебно колика је штета у губитку количине, а колика у губитку квалитета. Штета у губитку количине утврђује се на основу процента потпуно уништених бобица и гроздова, а за остатак приноса утврђује се штета у губитку квалитета. У условима осигурања ДДОР Нови Сад наведено је да осигуравајуће друштво исплаћује надокнаду из осигурања у висини 50% од своте осигурања, за део приноса који је декласиран из првог и другог разреда. Такође, условима осигурања ове осигуравајуће куће, прописано је да се збиром процента губитка количине и процента губитка квалитета добија укупан проценат накнаде из осигурања, као и да уколико укупна штета износи 5% или мање, осигуравајуће друштво не исплаћује надокнаду из осигурања.³⁴⁷

³⁴³ Ђенерали осигурање Србија а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање стоног грожђа од губитка количине и квалитета*, члан 1-3.

³⁴⁴ ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за осигурање стоног грожђа од губитка количине и квалитета*, члан 4.

³⁴⁵ Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање стоног грожђа од губитка количине и квалитета*, члан 5.

³⁴⁶ Дунав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање стоног грожђа од губитка количине и квалитета*, члан 5.

³⁴⁷ ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за осигурање стоног грожђа од губитка количине и квалитета*, члан 6.

8. 1. 2. 14. Посебни услови за осигурање плодова воћа од губитка количине и квалитета

Осигурање од овог ризика заступљено је у понуди сва четири осигуравајућа друштва чији су услови осигурања били предмет истраживања у овој дисертацији.

Предмет осигурања су плодови јабука, крушака и бресака у интензивним засадима, према условима осигурања ДДОР Нови Сад. У складу са условима Дунав осигурања и Триглав осигурања предмет осигурања могу да буду и кајсије и шљиве, а према условима Ђенерали осигурања и вишње и трешње.³⁴⁸

Осигуране опасности обухватају штете проузроковане губитком количине и квалитета приноса од ризика града, наведено је у анализираним условима осигурања сва четири осигуравајућа друштва.

Разреди оштећења, као и код осигурања стоног грожђа од ризика губитка количине и квалитета, и воће које је предмет овог осигурања, у случају настанка осигураног случаја, може да се разврста у разреде оштећења. Према условима осигурања ДДОР Нови Сад, постоје три разреда оштећења за јабуке и крушке и два разреда оштећења за брескве.³⁴⁹ Слично је и код других осигуравајућих друштава, а разлике су само у врсти воћа које је предмет осигурања.

Утврђивање надокнаде из осигурања се реализују у проценту од своте осигурања и у зависности од разреда оштећења појединог воћа, наведено је у условима Дунав осигурања, а на сличан начин је ова одредба дефинисана и код других осигуравајућих друштава, чији су услови осигурања били предмет анализе.³⁵⁰

Према анализирани условима сва четири осигуравача, прописано је да се одштета не плаћа уколико укупна штета износи 5% од своте осигурања, или мање.

8. 1. 2. 15. Посебни услови за осигурање стабала воћака и чокота винове лозе – засада у роду

Осигурање од овог ризика налази се у понуди сва четири осигуравајућа друштва чији су услови осигурања били предмет истраживања и анализе.

³⁴⁸ ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за осигурање плодова воћа од губитка количине и квалитета*, члан 1; Дунав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање плодова воћа од губитка количине и квалитета*, члан 1; Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање плодова воћа од губитка количине и квалитета*, члан 1; Ђенерали осигурање Србија а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање плодова воћа од губитка количине и квалитета*, члан 1.

³⁴⁹ ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за осигурање плодова воћа од губитка количине и квалитета*, члан 4.

³⁵⁰ Дунав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање плодова воћа од губитка количине и квалитета*, члан 6.

Предмет осигурања су засади воћака (воћњаци) и винове лозе (виногради) у роду. Код воћака су осигурана стабла, а код винограда чокоти.

Осигуране опасности су према условима Триглав осигурања: уништења стабала или чокота од града, пожара, грома, олује, снежне лавине, нагомилавања снега и леда у крошњи, као и одроњавања или клизања тла. Обавеза надокнаде штете постоји само за потпуно уништена стабла или чокоте. Према цитираним условима, осигуравајуће друштво није у обавези да надокнади трошкове санирања земљишта које се одроњава.³⁵¹

Сума осигурања се утврђује по једном стаблу, односно чокоту, као и за укупну површину и то посебно за сваку годину у оквиру периода осигурања, наведено је у условима Генерали осигурања. Према условима овог осигуравајућег друштва свота осигурања не може да буде већа од неотписане књиговодствене вредности воћњака, односно винограда.³⁵²

Почетак и престанак обавезе осигуравача утврђен је као и код других посебних услова за осигурање усева и плодова с тим што је за осигурање од овог ризика специфично да не може да буде закључено на дужи период од једне године, наведено је у условима Дунав осигурања.³⁵³

Утврђивање и процена штете и накнаде из осигурања дефинисани су на исти начин у анализираним условима сва четири осигуравајућа друштва. Настале штете се утврђују и процењују у одговарајућим агротехничким роковима, а најкасније до почетка следеће вегетације. Уколико је од укупног броја стабала или чокота уништено више од 50% сматра се да је настала потпуна штета на засаду у целини и у том случају надокнада из осигурања утврђује се према вредности укупног броја стабала или чокота, на целом осигураном засаду.³⁵⁴

8. 1. 2. 16. Посебни услови за осигурање стабала воћака и чокота винове лозе – младих засада до ступања у род

На основу резултата спроведеног истраживања у дисертацији може се закључити да је ова врста осигурања заступљена у свим анализираним условима, односно понудама четири водећа осигуравајућа друштва која послују на домаћем тржишту.

³⁵¹ Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање стабала воћака и чокота винове лозе – засада у роду*, члан 2.

³⁵² Генерали осигурање Србија а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање стабала воћака и чокота винове лозе – засада у роду*, члан 3.

³⁵³ Дунав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање стабала воћака и чокота винове лозе – засада у роду*, члан 4.

³⁵⁴ ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за осигурање стабала воћака и чокота винове лозе – засада у роду*, члан 5.

Предмет осигурања су, према условима Генерали осигурања, а исто је и код других осигуравајућих друштава, млади засади воћњака и винове лозе од засађивања до ступања у род, односно до превођења у основно средство.³⁵⁵

Осигурани опасности (ризници) су исте као и код услова осигурања анализираних у претходној тачки. Према условима Триглав осигурања, разлика је једино што, у складу са овим условима осигурања, осигуравајуће друштво је у обавези да исплати надокнаду и за оштећена стабла или чокоте, а не само за потпуно уништене. Накнада се исплаћује у висини ванредних трошкова спасавања предмета осигурања.³⁵⁶

Сума осигурања утврђује се по једном стаблу или чокоту, као и за укупну површину и то посебно за сваку годину трајања осигурања, односно подизања засада. Свота осигурања утврђује се на основу укупних трошкова улагања, које чине сви трошкови од прве године подизања засада, закључно са планираним издацима за текућу годину.³⁵⁷

Почетак и престанак обавезе осигураваача дефинисан је као и код других услова за осигурање усева и плодова.

Утврђивање и процена штете и накнаде из осигурања – проценом штете утврђује се број потпуно или делимично оштећених стабала, односно чокота. Потпуно уништеним стаблима или чокотима сматрају се она која су се потпуно осушила или постала неспособна за даљи раст и производњу, а делимичном штетом уколико су стабла и чокоти оштећени али су способни за даљу вегетацију и производњу. Према условима Дунав осигурања сматра се да је настала потпуна штета засада у целини ако је од укупног броја стабала или чокота потпуно уништено 60% у првој години вегетације, 50% у другој години вегетације, односно 40% у каснијим годинама вегетације. Према цитираним условима Дунав осигурања висина накнаде из осигурања утврђује се:³⁵⁸

- (1) ако је настала потпуна штета, у висини трошкова подизања и неге засада који су остварени до момента настанка штете, али највише до износа своте осигурања;
- (2) ако је штета делимична, у висини ванредних трошкова потребних за спасавање оштећеног засада, уколико су они договорени између осигуравајућег друштва и осигураника, а ови трошкови се надокнађују највише до 25% од износа своте осигурања.

³⁵⁵ Генерали осигурање Србија а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање стабала воћњака и чокота винове лозе – младих засада до ступања у род*, члан 1.

³⁵⁶ Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање стабала воћњака и чокота винове лозе – младих засада до ступања у род*, члан 2.

³⁵⁷ ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за осигурање стабала воћњака и чокота винове лозе – младих засада до ступања у род*, члан 3.

³⁵⁸ Дунав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање стабала воћњака и чокота винове лозе – младих засада до ступања у род*, члан 5.

8. 2. УПОРЕДНА АНАЛИЗА УСЛОВА ЗА ОСИГУРАЊЕ ЖИВОТИЊА

У овом поглављу предмет истраживања је упоредна анализа општих и посебних услова за осигурање животиња четири водећа осигуравајућа друштва која покривају готово цело домаће тржиште осигурања животиња. То су: ДДОР Нови Сад, Дунав осигурање, Триглав осигурање и Генерали осигурање.

8. 2. 1. УПОРЕДНА АНАЛИЗА ОПШТИХ УСЛОВА ЗА ОСИГУРАЊЕ ЖИВОТИЊА

Најзначајнији општи услови за осигурање животиња дефинишу:

- (1) предмет и услове осигурања;
- (2) осигуране опасности (ризике);
- (3) осигурани случај;
- (4) уговор о осигурању;
- (5) почетак и престанак обавезе осигуравача;
- (6) место осигурања;
- (7) настављање осигурања по истеку текућег периода осигурања;
- (8) отуђење поједине осигуране животиње;
- (9) прелаз уговора о осигурању на прибавиоца осигурања;
- (10) плаћање премије;
- (11) враћање премије;
- (12) суму осигурања;
- (13) спречавање осигураног случаја и спасавање;
- (14) обавезу осигурања свих животиња;
- (15) право осигуравача на ревизију ризика;
- (16) пријаву промене опасности у току трајања осигурања;
- (17) обавезе осигураника кад осигурано грло оболи или настане осигурани случај;
- (18) обавезу обавештења о наступању осигураног случаја;
- (19) утврђивање и процену штете;
- (20) утврђивање накнаде из осигурања;
- (21) накнаду трошкова.

8. 2. 1. 1. Предмет и услови осигурања

Према општим условима за осигурање животиња Генерали осигурања, предмет покрића могу да буду само здраве животиње и то.³⁵⁹

- (1) копитари у старости од 10 дана до навршених 18 година, односно до 21. године, уколико су најмање од 15. године непрекидно осигуравани;
- (2) говеда и биволи у старости од 10 дана до навршених 10 година, односно до 13. година уколико су најмање од 7. године непрекидно осигуравани;
- (3) овце у старости од 90 дана до навршених 6 година;
- (4) козе у старости од 90 дана до навршених 8 година;
- (5) свиње у старости од 21 дан и с тежином преко 5 кг до навршених 7 година.

У складу са општим условима за осигурање животиња Триглав осигурања, у осигурање се не могу примити оболеле животиње или животиње сумњиве на болест, исцрпљене, закржљале, слепе и животиње у лошем стању, као и животиње које се држе у лошим зоо-хигијенским условима.³⁶⁰

Предмет и услови осигурања су на исти начин прописани и у општим условима за осигурање животиња ДДОР Нови Сад и Дунав осигурања.

8. 2. 1. 2. Осигурене опасности (ризичи)

Упоредном анализом општих услова осигурања сва четири анализирана осигуравајућа друштва, може се закључити да су осигурене опасности, односно ризици скоро идентични.

Према условима осигурања ДДОР Нови Сад осигуравач је у обавези да исплати надокнаду за штете које настану услед угинућа осигурене животиње од болести или несрећног случаја, као и због принудног клања осигурање животиње из нужде. Такође, осигуравајуће друштво је у обавези да надокнади трошкове лечења, уколико су они уговорени, као и друге осигурене ризике у складу са посебним условима осигурања. Осигуравајућа кућа је у обавези да исплати надокнаду услед принудног клања из економских разлога само код хроничних обољења животиња која су отпочела и била лечена након почетка обавезе осигуравача. Осигуравач не одобрава принудно клање из економских разлога и не плаћа накнаду из осигурања за штете које настану као последица обољења која су настала услед дуготрајног, претераног и неразумног искоришћавања животиња, ако животиње, нису на време лечене или ако се осигураник није држао упутстава ветеринара.

³⁵⁹ Генерали осигурање Србија а. д. о., Београд, *Општи услови за осигурање животиња*, члан 20, став 1, тачка 1-4.

³⁶⁰ Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Општи услови за осигурање животиња*, члан 20, став 2, тачке 1-3.

Осигуравач не одобрава принудно клање услед приплодне неспособности (ако није посебно уговорено), слепила, смањења или губитка радне способности или млечности, смањења лепоте, могућности дотадашњег искоришћавања, као и код товних животиња услед слабог прираста.³⁶¹

Општи услови Триглав осигурања, такође, садрже наведене одредбе и дефинишу да се несрећним случајем сматра сваки изненадни, од воље осигураника независни догађај који наступа нагло, делује споља и има за последицу обољење, лечење, принудно клање, или убијање, као и угинуће животиње. Штетни догађаји могу бити изазвани пожаром, ударом грома, експлозијом (осим експлозијом од нуклеарне енергије), поплавама, олујом, провалом облака, снежним лавинама, клизањем или одрођавањем терена, као и падом ваздушних летилица свих врста. Такође, несрећни случај може настати гажењем животиња разним возилима, ударом неког предмета, рађавањем оружјем, услед међусобне туче животиња, пада, оклизнућа и сличних догађаја, као и дављењем животиња у води или блату. Штетни догађај може бити изазван и механичким дављењем услед спољних узрока, повреда од дивљих звери и уједа змија, деловања електричне енергије, последица врућине или смрзавања, те тровања хемијским отровима који делују споља или су унети у организам животиње.³⁶²

У општим условима за осигурање животиња Ђенерали осигурања, поред наведених одредби, прописано је и да се несрећним случајем сматра повређивање животиња услед урушавања објекта у коме су оне смештене и то под условом да урушавање није изазвано дотрајалашћу или неадекватним одржавањем објекта, односно да урушавање објекта није последица нагомиланог снега или леда. Такође, према општим условима Ђенерали осигурања не сматрају се несрећним случајем догађаји као што су порођај или болести животиња, изузев болести које су настале услед функционалног поремећаја неког органа или система органа, као и болести проузроковане микроорганизмима.³⁶³

8. 2. 1. 3. Осигурани случај

У складу са условима за осигурање животиња сва четири анализирана осигуравајућа друштва, под осигураним случајем се подразумева наступање догађаја који је неизвестан и независан од воље осигураника. Конкретно, сматра се да је наступио осигурани случај оног тренутка када је код осигуране животиње наступило угинуће, извршено принудно клање или

³⁶¹ ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Општи услови за осигурање животиња*, члан 21, тачке 1-3.

³⁶² Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Општи услови за осигурање животиња*, члан 21, став 5, тачке 1-20.

³⁶³ Ђенерали осигурање Србија а. д. о., Београд, *Општи услови за осигурање животиња*, члан 21, тачке 3-5.

принудно убијање, односно када је животиња продата по претходном одобрењу осигуравача овлашћеном откупљивачу ради извршења принудног клања или принудног убијања као последице осигураног ризика. Дакле, сматра се да је осигурани догађај настао када је животиња оболела, па се предузима договорени захват у случајевима уговарања трошкова лечења или када настане осигурана опасност по посебним условима.

8. 2. 1. 4. Уговор о осигурању

Уговор о осигурању закључује се на основу усмене или писмене понуде, а закључен је кад уговарачи потпишу полису осигурања или лист покрића.³⁶⁴

Уговор о осигурању животиња може бити закључен.³⁶⁵

- (1) са одређеним периодом осигурања, на време од једне године или краће (краткорочно осигурање);
- (2) са неодређеним периодом осигурања, кад се наставља из године у годину.

8. 2. 1. 5. Почетак и престанак обавезе осигуравача

Према општим условима за осигурање животиња ДДОР Нови Сад, а слично је и код других анализираних осигуравајућих друштава, почетак обавезе осигуравача је.³⁶⁶

(1) по истеку 24. часа дана који је у полиси осигурања означен као почетак осигурања, ако је до тог дана плаћена премија, односно 24. часа дана уплате премије осигурања, уколико се плаћање не уговори другачије и то за штете од угинућа, принудног клања или убијања због несрећног случаја, као и трошкова лечења, уколико су уговорени;

(2) по истеку 24. часа 14. дана од закључења уговора о осигурању (каренца) за штете од угинућа, принудног клања или убијања због болести, ако није другачије уговорено.

У општим условима Триглав осигурања дефинисано је да ако осигурана животиња до 24. часа 14. дана, односно у току трајања каренце, оболи од неке заразне болести и не оздрави до истека наведеног рока, обавеза осигуравача за накнаду из осигурања почиње од дана када је животиња оздрвила, о чему осигураник обавештава осигуравајуће друштво подношењем потребне документације издате од стране ветеринара. У наведеном случају каренца се односи и на друге осигуране животиње исте врсте код тог осигураника и траје све док зараза не престане и осигураник не поднесе осигуравачу потребну документацију о томе. Под заразним болестима подразумевају се све инфективне болести које су преносиве.

³⁶⁴ Генерали осигурање Србија а. д. о., Београд, *Општи услови за осигурање животиња*, члан 3, тачке 1 и 2.

³⁶⁵ Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Општи услови за осигурање животиња*, члан 4.

³⁶⁶ ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Општи услови за осигурање животиња*, члан 5, тачка 1.

Уколико је осигурање условљено вакцинацијом животиња, а она није извршена пре закључења уговора о осигурању, каренца за болест, од које треба да се вакцинишу животиње, почиње да тече од дана накнадно извршене вакцинације. Могуће је и да осигураник уз посебан доплатак искључи каренцу и у том случају обавеза осигуравајућег друштва почиње да тече по истеку 24. часа дана који је у полиси осигурања означен као почетак осигурања.³⁶⁷

Ђенерали осигурање на исти начин као и наведена осигуравајућа друштва дефинише почетак обавезе осигураваача, а престанак обавезе за надокнаду из осигурања је:³⁶⁸

(1) по истеку 24. часа од дана који је у полиси означен као дан истека осигурања, код уговора о осигурању са одређеним роком трајања, уколико није другачије уговорено;

(2) дана (часа и минута) који је на писаној понуди наведен као истек осигурања у случају да је уговор о осигурању закључен уплатом премије осигурања на основу писане понуде осигуравајућег друштва;

(3) дана (часа и минута) који је на полиси или листу покрића наведен као дан истека осигурања уколико је уговор о осигурању закључен уплатом укупно обрачунате премије осигурања по полиси или листу покрића;

(4) истеком 24. часа последњег дана текуће године осигурања уколико је уговор о осигурању закључен са неодређеним роком трајања, а нека од уговорних страна најкасније три месеца пре истека текуће године осигурања писмено обавести другу страну да не жели да продужи уговор о осигурању

8. 2. 1. 6. Место осигурања

Општи услови осигурања сва четири анализирана осигураваача прописују да уговор о осигурању пружа осигуравајуће покриће док се осигуране животиње налазе у месту назначеном на полиси. Такође, животиње су осигуране и за време њиховог боравка на земљишном поседу осигураника, редовним месним и оближњим сајмовима, као и за време превоза на сајмове и са њих, али највише 25км од места које је на полиси означено као место осигурања. Уколико се осигуране животиње ради исхране редовно премештају с једног места на друго, то се мора навести у полиси. У свим другим случајевима осигураник је дужан да обавести осигуравајуће друштво о промени места боравка животиње назначеног на полиси, односно да изврши уплату премије по посебним условима осигурања животиња (боравак животиња на изложбама и сл.).³⁶⁹

³⁶⁷ Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Општи услови за осигурање животиња*, члан 5, тачке 2-6.

³⁶⁸ Ђенерали осигурање Србија а. д. о., Београд, *Општи услови за осигурање животиња*, члан 6, тачка 7.

³⁶⁹ Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Општи услови за осигурање животиња*, члан 6.

8. 2. 1. 7. Настављање осигурања по истеку текућег периода осигурања

У складу са општим условима за осигурање животиња анализираних осигуравача, код осигурања са одређеним роком трајања ако се уговор о осигурању обнови пре његовог истека, не примењује се каренца, нити се поједине животиње искључују из даљег осигурања, али осигуравајуће друштво може да одбије обнову, односно продужење уговора ако се утврди да се осигуране животиње налазе у лошој кондицији или да их осигураник држи у непримерним условима.³⁷⁰ Код осигурања са неодређеним периодом осигурања осигуравач има право да пре истека текуће године, односно пре продужења осигурања наплатом премије за следећу годину, утврди све околности које су од значаја за величину опасности и да изврши потребне промене у уговору о осигурању.³⁷¹

8. 2. 1. 8. Отуђење поједине осигуране животиње

Према условима осигурања ДДОР Нови Сад у случају отуђења осигуране животиње, осигурање престаје у тренутку у коме осигураник престаје да држи ту животињу, а на место отуђене осигуране животиње може се увести у осигурање друга осигураникова животиња исте врсте, ако одговара условима за осигурање. Оваква замена дозвољена је једном у току периода осигурања, али се не може вршити код оваца, коза и животиња у тову. Такође, за новоуведене животиње у осигурање примењује се каренца од 14 дана, која почиње тећи од дана када је новоосигурана животиња укључена у осигурање.³⁷²

Ова одредба је на исти начин дефинисана и код других анализираних услова за осигурање животиња четири водећа осигуравајућа друштва која послују на домаћем тржишту.

8. 2. 1. 9. Прелаз уговора о осигурању на прибавиоца осигурања

Према условима Генерали осигурања, као и других анализираних осигуравајућих друштава, ако се власништво над осигураним животињама, по било ком основу, изузев продаје, пренесе на треће лице, уговор о осигурању се наставља и делује између осигуравача

³⁷⁰ Генерали осигурање Србија а. д. о., Београд, *Општи услови за осигурање животиња*, члан 8, тачке 1-2.

³⁷¹ Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Општи услови за осигурање животиња*, члан 7, тачка 3.

³⁷² ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Општи услови за осигурање животиња*, члан 8.

и тог трећег лица. Услов континуитета економске заштите животиња које су предмет осигурања је: (а) да је плаћена премија осигурања; (б) да треће лице није писмено одбило да настави осигурање. Уколико је треће лице одбило наставак осигурања, уговор о осигурању престаје да важи истеком 24. часа дана када истиче отказни рок. У случају продаје осигураних животиња, уговор о осигурању престаје даном њихове продаје, а осигураник је дужан да у року од 30 дана обавести о томе осигуравајуће друштво.³⁷³

8. 2. 1. 10. Плаћање премије

Осигураник је дужан да плати премију осигурања животиња, а осигуравајуће друштво је дужно да прими уплату од сваког лица које има правни интерес да премија буде плаћена. Премија се плаћа одједном, приликом потписисвања полисе, али може и у ратама и то у роковима предвиђеним у уговору о осигурању. Осигуравајуће друштво има право да умањи износ надокнаде из осигурања, уколико наступи осигурани догађај, за износ доспеле а ненаплаћене премије осигурања.³⁷⁴ Потребно је истаћи да је ово општи приступ који се примењује и у другим имовинским осигурањима.

8. 2. 1. 11. Враћање премије

У условима за осигурање животиња код сва четири анализирана осигуравача предвиђена је могућност враћања премије и то:³⁷⁵

(1) уколико је осигурана животиња угинула, била заклана или убијена пре почетка обавезе осигуравајућег друштва или се утврди да је уговарач приликом закључења уговора о осигурању нетачно пријавио старост осигуране животиње, а њена стварна старост прелази границу до које се по условима осигуравача врши осигурање животиња, тада се уговор о осигурању сматра ништавним и осигуранику се враћа износ плаћене премије осигурања;

(2) уколико је осигурана животиња угинула, била заклана или убијена после почетка обавезе осигуравајућег друштва од ризика обухваћених осигурањем, тада осигуравачу припада цео износ премије за уговорени период осигурања;

³⁷³ Генерали осигурање Србија а. д. о., Београд, *Општи услови за осигурање животиња*, члан 10, тачке 1-2.

³⁷⁴ Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Општи услови за осигурање животиња*, члан 12, тачке 1, 2 и 8.

³⁷⁵ ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Општи услови за осигурање животиња*, члан 14.

(3) уколико је осигурана животиња угинула, била заклана или убијена после почетка обавезе осигуравајућег друштва од ризика који нису обухваћени осигурањем, тада се осигуранику враћа износ премије за неискоришћени период осигурања.

У свим другим случајевима престанка уговора о осигурању, пре истека времена за које је премија плаћена, она припада осигуравајућем друштву, ако није другачије уговорено.

8. 2. 1. 12. Сума осигурања

Према општим условима Триглав осигурања животиње се осигуравају на износ који се уговори са осигураником (сума осигурања). Сума осигурања може бити највише стварна вредност животиње у време закључења уговора о осигурању. Стварна вредност животиње је њена тржишна цена на дан закључења уговора о осигурању односно на дан обрачуна штете, уколико није другачије уговорено. Осигуравајуће друштво може за поједине врсте и категорије животиња да ограничи висину своте осигурања до које се осигурање може закључити, као и најнижу суму испод које се животиње не примају у осигурање. Према условима Триглав осигурања постоје и специфични примери за одређивање своте осигурања. То је случај код товних животиња које се осигуравају на вредност коју ће постићи до краја периода осигурања, док се животиње које се држе у чопору, а изједначене су по вредности, могу осигурати на просечну своту осигурања.³⁷⁶

У складу са општим условима ДДОР Нови Сад, осигурање животиња може се закључити са фиксном или са променљивом сумом осигурања по посебним условима за осигурање животиња, и то са периодичним утврђивањем своте осигурања и обрачуном премије осигурања.³⁷⁷

Према условима Генерали осигурања предвиђена је и девизна клаузула која се примењује на обрачун суме и премије осигурања. Конкретно, према условима овог осигуравајућег друштва, уколико се посебно уговоре важе и следеће одредбе о суми и премији осигурања:³⁷⁸

(1) сума осигурања уговара се у динарској противвредности износа у еврима који је исказан у полиси, а динарска противвредност наведеног износа у еврима, обрачунава се по средњем курсу Народне банке Србије на дан настанка осигураног догађаја;

(2) премија осигурања уговара се у динарској противвредности износа у еврима који је исказан у полиси, а динарска противвредност наведеног износа у еврима, обрачунава се по

³⁷⁶ Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Општи услови за осигурање животиња*, члан 23.

³⁷⁷ ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Општи услови за осигурање животиња*, члан 23, тачка 3.

³⁷⁸ Генерали осигурање Србија а. д. о., Београд, *Општи услови за осигурање животиња*, члан 13а, тачка 1.

средњем курсу Народне банке Србије на дан плаћања, односно на дан када су средства на име премије осигурања евидентирана на рачуну осигуравајућег друштва.

8. 2. 1. 13. Спречавање осигураног случаја и спасавање

Према условима Триглав осигурања, као и анализираих услова других осигуравајућих друштава, осигураник је дужан да предузме прописане, уговорене и све потребне мере у циљу спречавања наступања осигураног случаја. Уколико осигурани догађај ипак наступи, осигураник је дужан да предузме све што је у његовој моћи да ограничи штетне последице. У условима Триглав осигурања наведени су и конкретни случајеви:³⁷⁹

(1) ако здравствене или било које друге прилике места и окружења у коме се животиње налазе налажу потребу предузимања неких заштитних мера да би се спречио настанак штете на осигураним животињама, осигуравајуће друштво може поставити као услов за закључење уговора о осигурању предузимање тих мера, а осигураник је дужан да их изврши;

(2) ако у неком крају постоји опасност од заразе, осигуравајућа кућа може захтевати да се изврши вакцинација, пре закључења или у току трајања уговора о осигурању, а осигураник је дужан да о свом трошку изврши вакцинацију животиња и поднесе осигуравачу потребну документацију;

(3) осигураник је дужан да на захтев осигуравајућег друштва предузима о свом трошку потребне заштитне мере и против паразитарних и условних болести којима су осигуране животиње у одређеном крају изложене, и то и пре, као и у току трајања уговора о осигурању;

(4) осигураник је дужан да са осигураним животињама поступа правилно, да их уредно држи и храни и разумно искоришћава, као и да предузима све потребне мере како би се избегло настајање осигураног догађаја;

(5) осигураник је дужан да се придржава свих уговорених одредби чија је сврха да се спречи и ограничи повећање опасности и сачува здравствено стање животиња, као и да извршава све мере које надлежни органи прописују у циљу заштите здравља животиња;

(6) осигураник је дужан да код осигураних животиња врши економско шкартирање закржљалих старих и за даље држање неприкладних животиња и то на основу оцене стручњака које предлажу обе уговорне стране, а у том случају осигураник је дужан да на свој

---

³⁷⁹ Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Општи услови за осигурање животиња*, члан 14.

терет у року од месец дана одстрани (закоље или отуђи) те животиње и о томе обавести осигуравајуће друштво.

8. 2. 1. 14. Обавеза осигурања свих животиња

Према анализираним условима осигурања животиња сва четири осигуравајућа друштва, постоји обавеза осигураника да осигура све животиње исте врсте које поседује, без обзира на власништво, уколико су животиње способне за осигурање. По посебној сагласности осигуравајућег друштва, осигураник може осигурати само један део једне врсте животиња, односно поједине категорије. Такође, приликом закључивања уговора о осигурању држалац животиња је дужан да пријави и прикаже све животиње исте врсте које има, без обзира на власништво и број грла које осигурава.³⁸⁰

Условима осигурања је предвиђено да се код осигурања животиња у кооперацији могу осигурати поједине животиње, уз услов да се могу разликовати од осталих осигураних животиња. Уколико се животиње држе у чопору, и ако се осигурање врши на просечну вредност, уговарач осигурања је дужан да приликом закључења уговора о осигурању пријави и осигура све животиње, односно врсте које држи у заједничком чопору без обзира чије су власништво. Осигуравајуће друштво може захтевати од осигураника да се обележе животиње које се осигуравају.³⁸¹

Неосигуране животиње морају бити уведене у осигуравајућу документацију с описом свих појединих елемената њихове идентификације. Уколико неосигуране животиње у току трајања осигурања накнадно постану способне за осигурање, осигураник је дужан да и њих пријави осигуравајућем друштву, у року од 14 дана од дана када је животиња постала способна за осигурање, као и да за те животиње закључи уговор о осигурању.³⁸²

8. 2. 1. 15. Право осигуравача на ревизију ризика

У анализираним условима водећих осигуравајућих друштава на домаћем тржишту скоро на идентичан начин је регулисана ова одредба. Право осигуравача на ревизију ризика подразумева да он има право да изврши контролу осигураних животиња, насталих штета, односно ревизију ризика, као и извршење осигурањем уговорених и прописаних одредаба и спровођење мера спречавања и сузбијања, а осигураник је дужан да осигуравачу омогући вршење контроле. Такође, осигуравајуће друштво има право да искључи из осигурања

³⁸⁰ Генерали осигурање Србија а. д. о., Београд, *Општи услови за осигурање животиња*, члан 23, тачке 1, 2 и 4.

³⁸¹ ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Општи услови за осигурање животиња*, члан 24, тачке 3, 7 и 8.

³⁸² Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Општи услови за осигурање животиња*, члан 24, тачке 5 и 6.

животиње за које се установи у току осигурања да нису могле бити осигуране, као и да откаже уговор о осигурању ако су се за то стекли услови.³⁸³

8. 2. 1. 16. Пријава промене опасности у току трајања осигурања

Према општим условима Генерали осигурања, а исто је регулисано и код других анализираних услова (преостала три осигураваача), уколико у току трајања осигурања осигураник има намеру да у погледу осигураних животиња предузме неку радњу која ће повећати или смањити опасност (ризик) дужан је да о томе одмах, а најкасније у року од осам дана по сазнању, обавести осигуравајуће друштво, и то пре него што предузме ту радњу. Разлог томе, је чињеница да повећање или смањење опасности има за последицу и промену обрачуна премије.³⁸⁴

8. 2. 1. 17. Обавезе осигураника кад осигурано грло оболи или настане осигурани случај

Обавезе осигураника кад настане осигурани случај на исти начин су регулисане код свих анализираних општих услова за осигурања животиња, односно сва четири осигураваача.

Када осигурана животиња оболи или се деси несрећни случај, осигураник је дужан да без одлагања и о свом трошку предузме потребне мере за лечење животиње и да се одмах обрати за помоћ ветеринару, као и да се придржава његових упутстава. У случају обољевања већег броја животиња, осигураник је дужан да о томе обавести и осигураваача. У случају када због болести или несрећног случаја постоји непосредна опасност од угинућа, осигураник је дужан да у циљу смањења штете изврши принудно клање осигуране животиње, у случају да то препоручи ветеринар или осигураваач. У хитним случајевима осигураник је дужан да самоиницијативно предузме принудно клање животиње у циљу смањења штете.³⁸⁵

Клање из економских разлога може се извршити само по основу писменог одобрења осигуравајућег друштва и у складу са меродавном ветеринарском документацијом. Осигураник је дужан да предузме све што је могуће да се штета смањи искоришћавањем производа добијених клањем или делова угинулих животиња.³⁸⁶

³⁸³ ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Општи услови за осигурање животиња*, члан 25, тачка 1 и 3.; Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Општи услови за осигурање животиња*, члан 25, тачка 1 и 3.; Генерали осигурање Србија а. д. о., Београд, *Општи услови за осигурање животиња*, члан 24, тачке 1 и 3.

³⁸⁴ Генерали осигурање Србија а. д. о., Београд, *Општи услови за осигурање животиња*, члан 25.

³⁸⁵ ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Општи услови за осигурање животиња*, члан 27, тачке 1, 2, 4 и 5.

³⁸⁶ Генерали осигурање Србија а. д. о., Београд, *Општи услови за осигурање животиња*, члан 26, тачке 7, 8 и 9.

Осигураник је дужан да изврши принудно клање или убијање осигуране животиње ако то нареди орган надлежан за сузбијање сточних зараза. Такође, осигураник је одговоран да се цео поступак обави у складу са ветринарско-санитарним правилима. Надокнада за тако принудно заклано или убијено грло искључиво пада на терет органа који је наредио клање или убијање животиње.³⁸⁷

8. 2. 1. 18. Обавеза обавештења о наступању осигураног случаја

Према анализираним условима четири осигуравајућа друштва, осигураник је дужан да обавести осигуравача о насталом угинућу, принудном убијању или принудном клању осигуране животиње одмах по настанку, телефоном или на неки други начин, али на касније у року од три дана од дана када је сазнао о наступању осигураног догађаја. У супротном, дужан је да осигуравајућем друштву изврши накнаду штете, уколико би је оно због тога имало. Ако је осигураник пријаву учинио усмено или телефоном, дужан је да ту пријаву потврди и писмено најкасније у року од три дана, рачунајући од дана учињене усмене пријаве. Осигураник је дужан да, поред подношења пријаве о наступању осигураног случаја осигуравајућем друштву, о томе одмах обавести и месног представника осигуравача и надлежног ветеринара у циљу учешћа у утврђивању и процени штете.³⁸⁸

8. 2. 1. 19. Утврђивање и процена штете

Према условима ДДОР Нови Сад и Генерали осигурања утврђивање штете врши се без одлагања на лицу места, на лешу угинуле животиње или на деловима, односно производима добијених клањем. Утврђивање и процену штете врши осигуравач у присуству осигураника, а свака страна треба да одреди и свог представника – ветеринара. Приликом утврђивања штете важно је да се утврде околности под којима је штета настала и да се сачини записник о процени штете. Осигураник је дужан да при утврђивању и процени штете да тачне и потпуне податке и достави све доказе којима располаже, а неопходни су за утврђивање узрока, обима и висине штете и околности под којима је штета настала. Осигураник је у обавези и да осигуравајућем друштву достави одговарајућу документацију за ликвидацију штете. Потребно је да се проценом утврди стварна штета коју је осигураник претрпео на осигураној животињи. Као стварна вредност угинуле, убијене или заклане

³⁸⁷ Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Општи услови за осигурање животиња*, члан 27, тачка 3.

³⁸⁸ Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Општи услови за осигурање животиња*, члан 28.; Генерали осигурање Србија а. д. о., Београд, *Општи услови за осигурање животиња*, члан 27.; ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Општи услови за осигурање животиња*, члан 28.

животиње узима се вредност према стању животиња уочи обољења или несрећног случаја, који је био узрок настанка штете, као и према тржишној цени која је важећа на дан настанка штете у месту штете или најближој околини.³⁸⁹

У условима Триглав осигурања истакнуто је да сума осигурања није доказ за вредност осигуране животиње, те иако је утврђена у уговору о осигурању, представља само крајњу горњу границу за одређивање надокнаде из осигурања.³⁹⁰

8. 2. 1. 20. Утврђивање накнаде из осигурања

Осигуравајуће друштво је у обавези да исплати надокнаду из осигурања за штету проузоквану настанком осигураног случаја. Према условима Триглав осигурања висина накнаде из осигурања утврђује се:³⁹¹

- (1) ако је сума осигурања једнака или већа од стварне вредности настрадале животиње, осигуранику се на име надокнаде из осигурања исплаћује стварно претрпљена штета;
- (2) ако је сума осигурања мања од стварне вредности настрадале животиње, а није било искоришћења, осигуранику се на име надокнаде из осигурања исплаћује износ своте осигурања;
- (3) ако је сума осигурања мања од стварне вредности настрадале животиње, а било је искоришћења и с тим у вези трошкова, осигуранику се на име надокнаде из осигурања исплаћује сразмеран део стварне штете, и то у сразмери између своте осигурања и стварне вредности осигураног грла.

У складу са општим условима Генерали осигурања, ако су животиње осигуране у чопору, по просечној вредности, на просечну своту осигурања, а на дан штете се утврди да осигураник има већи број грла него што је осигурао, надокнада из осигурања се израчунава у сразмери између броја осигураних и броја утврђених грла на дан настанка осигураног случаја. Уколико осигураник није приликом закључења уговора о индивидуалном осигурању пријавио осигуравајућем друштву све животиње исте врсте, надокнада из осигурања ће се исплатити у сразмери између броја осигураних и броја утврђених грла на дан штете. Ако осигураник има више осигурања за једну врсту животиња, а штета по једном уговору настане у каренци и не може се утврдити по ком уговору је животиња осигурана, накнада из осигурања ће се обрачунати у сразмери између броја животиња из уговора о осигурању које

³⁸⁹ ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Општи услови за осигурање животиња*, члан 29.; Генерали осигурање Србија а. д. о., Београд, *Општи услови за осигурање животиња*, члан 28.

³⁹⁰ Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Општи услови за осигурање животиња*, члан 29, тачка 10.

³⁹¹ Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Општи услови за осигурање животиња*, члан 31, тачка 2.

нису у каренци и укупног броја осигураних животиња по свим важећим уговорима о осигурању.³⁹²

Према општим условима ДДОР Нови Сад истакнуто је да уколико је непосредан узрок настанка осигураног случаја на осигураним животињама промена њиховог места боравка или броја животиња, осигураник нема право на надокнаду штете ако промену није пријавио у року. Такође, ако осигураник не предузме благовремено лечење или се не придржава упутстава добијених од надлежног ветеринара, осигуравач има право да према оцени околности одбије или смањи надокнаду у којој је осигурани догађај проузрокован том повредом. Уколико осигураник не изврши принудно клање животиње, а услед тога дође до повећања штете, нема право на надокнаду овако увећане штете.³⁹³

8. 2. 1. 21. Накнада трошкова

У складу са условима Триглав осигурања, осигуравач надокнађује осигуранику трошкове проузроковане разумним покушајем да се отклони непосредна опасност од наступања осигураног догађаја. Такође, у условима овог осигуравајућег друштва наведено је да се осигуранику могу надокнадити и трошкови настали услед покушаја да се ограниче штетне последице осигураног случаја. У ту сврху могућа је накнада трошкова превоза принудно заклане животиње. Оправданост наведених мера утврђују заједнички осигуравач и осигураник. Уколико су им ставови идентични, осигуравајуће друштво је у обавези да надокнади трошкове и ако они заједно са накнадом из осигурања нису већи од своте осигурања.³⁹⁴

8. 2. 2. УПОРЕДНА АНАЛИЗА ПОСЕБНИХ УСЛОВА ЗА ОСИГУРАЊЕ ЖИВОТИЊА

Посебни услови за осигурање животиња у понуди четири анализирана осигуравајућа друштва, која су и најзначајнија у овој врсти осигурања на домаћем тржишту, обухватају:

- (1) посебне услове за осигурање од ризика губитка телета или ждробета при порођају;
- (2) посебне услове за осигурање од ризика губитка приплодне способности јуница и крава;

³⁹² Генерали осигурање Србија а. д. о., Београд, *Општи услови за осигурање животиња*, члан 30.

³⁹³ ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Општи услови за осигурање животиња*, члан 31, тачке 9-11.

³⁹⁴ Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Општи услови за осигурање животиња*, члан 32, тачке 1-2.

- (3) посебне услове за осигурање мушких приплодних грла од губитка приплодне способности;
- (4) посебне услове за осигурање животиња намењених клању;
- (5) посебне услове за осигурање животиња у сабиралиштима (трговинским складиштима);
- (6) посебне услове за осигурање животиња на изложбама;
- (7) посебне услове за осигурање животиња од опасности кастрације и овариотомије;
- (8) посебне услове за осигурање живине;
- (9) посебне услове за експериментално осигурање ћурака;
- (10) посебне услове за осигурање пчела;
- (11) посебне услове за осигурање од пада производње млека;
- (12) посебне услове за осигурање од ризика угинућа и принудног клања као последица порођаја;
- (13) посебне услове за осигурање оваца у вези са меринизацијом;
- (14) посебне услове за осигурање животиња за време издржавања карантина;
- (15) посебне услове за осигурање животиња са периодичним утврђивањем суме осигурања и периодичним обрачуном премије;
- (16) посебне услове за осигурање животиња, који постоје само у понуди Триглав осигурања – *TRIGLAV MAX PAKET*.

8. 2. 2. 1. Посебни услови за осигурање од ризика губитка телета или ждребета при порођају

Предмет осигурања и услови осигурања – Према посебним условима осигурања ДДОР Нови Сад предмет осигурања су телад или ждребад осигураних плоткиња говеда и копитара. Ово осигурање закључује се као допунско, односно уз постојање основног осигурања плоткиња говеда и копитара у складу са општим условима за осигурање животиња. Уколико се осигурање уговара први пут, уговор може да се закључи најмање 15 дана пре предвиђеног дана нормалног порођаја.³⁹⁵

Опасности обухваћене осигурањем – У складу са посебним условима Триглав осигурања, опасности обухваћене овим осигурањем су:³⁹⁶

³⁹⁵ ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за осигурање ризика губитка телета или ждребета при порођају*, члан 1.

³⁹⁶ Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање ризика губитка телета или ждребета при порођају*, члан 2 и 3.

- (1) угинуће телета код телења, или ждробета код ждробљења које је настало спонтано или за време предузете ветеринарске интервенције;
- (2) угинуће телета као последице прераног порођаја у 9. месецу гравидитета, или услед угинућа ждробета као последица прераног порођаја у 11. месецу гравидитета;
- (3) отелење – ождробљење мртвог телета или ждробета;
- (4) угинуће телета или ждробета због болести или несрећног случаја и то у трајању 10 дана после порођаја.

Према посебним условима Триглав осигурања, осигурањем нису обухваћене штете настале услед побачаја телета пре 9. месеца стеоности или ждробета пре 11. месеца ждробности, као и недовољне стручне интервенције при порођају.

Сума осигурања – Према посебним условима Дунав осигурања сума осигурања мора посебно да се исказе у полиси и може да износи, за теле или ждробе, највише 20% од своте осигурања плоткиња.³⁹⁷

Обавеза осигуравача за накнаду штете по овом допунском осигурању почиње од почетка, односно од момента порођаја и траје 24 часа после порођаја, ако је осигурање закључено са ужим покрићем. Уколико је осигурање закључено са ширим покрићем, обавеза осигуравача за надокнаду штете због угинућа телета или ждробета услед болести или несрећног случаја траје и десет дана после порођаја, наведено је у посебним условима осигурања ДДОР Нови Сад.³⁹⁸

Штета и њена ликвидација – Према условима Дунав осигурања накнада из осигурања исплаћује се у висини осигуране суме телета или ждробета. Накнада за губитак телета или ждробета може да се исплати само једном у току осигуравајућег покрића плоткиње. Такође, према условима овог осигуравача, код телења или ждробљења, независно од броја порођене телади или ждробади, и без обзира на број угинућа, исплаћује се као надокнада износ своте осигурања наведен у полиси.³⁹⁹

Обавезе осигураника – У складу са условима Триглав осигурања, осигураник је дужан да од овог ризика осигура све своје животиње исте врсте, које у осигуравајућем периоду могу бити или су већ стеоне или ждробне. Такође, осигураник је дужан да, у случају отежаног порођаја ждробета или телета, на време позове ветеринара. У случају настанка осигураног догађаја ветеринар је дужан да утврди случај на лешу телета или ждробета, а

³⁹⁷ Дунав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање ризика губитка телета или ждробета при порођају*, члан 4.

³⁹⁸ ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за осигурање ризика губитка телета или ждробета при порођају*, члан 5.

³⁹⁹ Дунав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање ризика губитка телета или ждробета при порођају*, члан 6.

осигураник је дужан да да тачне податке о припусту осигуране плоткиње, о времену порођаја, као и о насталом случају угинућа телета или ждребета.⁴⁰⁰

8. 2. 2. 2. Посебни услови за осигурање од ризика губитка приплодне способности јуница и крава

Предмет осигурања и услови осигурања – Предмет овог осигурања су, према анализираним посебним условима осигуравајућих друштава која послују на домаћем тржишту, оплођене јунице и приплодне краве до навршених 10 година старости, а осигурање се закључује као допунско, односно уз основно осигурање по општим условима за осигурање животиња. Такође, према посебним условима осигуравајућих друштава, осигураник је дужан да поднесе потврду ветеринара о извршеном прегледу и утврђеном постојању бременитости јунице и приплодној способности крава, које се осигуравају. Осигураник је дужан да од овог ризика осигура све краве и јунице које су способне за приплод, а за јалове животиње које се не осигуравају потребно је да се прибави ветеринарска потврда. Ово допунско осигурање почиње истеком 24. часа дана када је закључено а обавеза за надокнаду штете траје до истека обавезе за основно осигурање плоткиње.

Осигуране опасности (ризици) – Према посебним условима Дунав осигурања, осигурана опасност обухвата обавезу осигуравача да плати надокнаду из осигурања за штету проузроковану услед губитка приплодне способности осигуране јунице или краве. Осигуравајуће друштво није у обавези да надокнади штету по овим посебним условима када је губитак приплодне способности проузрокован искључењем јуница или крава из приплода услед зоо-техничких разлога, бруцелозе или туберкулозе, као и услед недовољне или неправилне исхране.⁴⁰¹

Сума осигурања – Према анализираним посебним условима осигурања водећих домаћих осигуравача, сума осигурања јуница и крава је њихова вредност закључена основним осигурањем.⁴⁰²

Штета и њена ликвидација – Према условима Триглав осигурања, штета се исплаћује у висини од 30% осигуране суме јунице или краве, а поступак за утврђивање и ликвидацију штете обухвата:⁴⁰³

⁴⁰⁰ Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање ризика губитка телета или ждребета при порођају*, члан 7.

⁴⁰¹ Дунав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање ризика губитка приплодне способности јуница и крава*, члан 6.

⁴⁰² ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за осигурање ризика губитка приплодне способности јуница и крава*, члан 3.

⁴⁰³ Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање ризика губитка приплодне способности јуница и крава*, члан 8.

(1) осигураник треба да достави осигуравачу потврду ветеринара о губитку приплодне способности осигуране јунице или краве, у којој је неопходно да ветеринар наведе због чега је настао губитак приплодне способности, предузете мере, терапију, као и немогућност излечења;

(2) ветеринар пословне јединице осигуравача је дужан да, по пријему потврде наведене у претходном ставу, изврши или предузме мере за контролни преглед наведене јунице или краве и на потврду надлежног ветеринара да своје мишљење о оправданости захтева;

(3) осигуравач, на основу мишљења ветеринара пословне јединице, даје писмено решење осигуранику о одобрењу или ускраћењу одштете;

(4) допунско осигурање, након исплате одштете за губитак приплодне способности за наведено грло престаје, а основно осигурање траје до његовог истека, с тим да се сума осигурања јуница или крава смањује за исплаћени износ одштете, а ризик своди на ризик осигурања животиња према општим условима за осигурање животиња.

У посебним условима Дунав осигурања постављен је додатни захтев да је дијагнозу ветеринара потребно да потврди и специјалистичка установа за стерилитет.⁴⁰⁴

8. 2. 2. 3. Посебни услови за осигурање мушких приплодних грла од губитка приплодне способности

Предмет и услови осигурања – Предмет осигурања по посебним условима ДДОР Нови Сад, могу да буду лиценцирана приплодна мушка грла с атестом о приплодној способности и то:⁴⁰⁵

- (1) приплодни пастуви у старости од 16 месеци до навршених 15 година;
- (2) приплодни бикови у старости од 12 месеци до навршених 9 година, а бикови изразите приплодне способности и вредности могу да се осигуравају до навршених 15 година;
- (3) приплодни нерасти у старости од 6 месеци до навршених 5 година;
- (4) приплодни овнови и јарци у старости од 8 месеци до навршених 5 година.

Према условима осигурања наведеног осигуравача, осигураник је дужан да осигура сва приплодна грла исте врсте која су способна за приплод и осигурање, а ова врста осигурања се закључује као допунско уз основно осигурање предвиђено општим условима за

⁴⁰⁴ Дунав Осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање ризика губитка приплодне способности јуница и крава*, члан 8, тачка 2, став 1.

⁴⁰⁵ ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за осигурање мушких приплодних грла од губитка приплодне способности*, члан 1.

осигурање животиња. Такође, предвиђено је да почетак допунског осигурања буде везан за почетак основног осигурања.

Опасности обухваћене осигурањем – Према посебним условима Триглав осигурања осигуравач је у обавези да надокнади штету по основу губитка приплодне способности. Осигурањем нису обухваће опасности, односно обавеза за надокнаду штете осигуравача не постоји ако се грло искључи из приплода услед зоо-техничких разлога, ако је губитак приплодне способности проузрокован претераном угојеношћу грла, или услед недовољне, односно неправилне исхране или је настало као последица обољења бруцелозе или туберкулозе.⁴⁰⁶

Сума осигурања – У складу са анализираним посебним условима осигурања од овог ризика осигуравача који послују на домаћем тржишту, сума осигурања се одређује према стварној вредности приплодног грла. Под стварном вредношћу приплодног грла подразумева се збир кланичне и приплодне вредности, које морају да буду посебно наведене у полиси.

Обрачун премије – Премија за основно осигурање обрачунава се од укупне суме осигурања, односно од збира кланичне и приплодне вредности, и то по тарифи одређеној за та осигурања. Премија за допунско осигурање обрачунава се само од приплодне вредности, по посебној тарифној групи за ово осигурање, наведено је у анализираним посебним условима осигурања друштва која послују на домаћем тржишту.

Штета и њена ликвидација – Према посебним условима осигурања ДДОР Нови Сад, штета настала по осигураном грлу због угинућа, принудног клања или убијања услед болести или несрећног случаја ликвидира се по одредбама општих услова осигурања животиња, а штета настала због губитка приплодне способности ликвидира се по одредбама ових посебних услова. Када осигурано грло изгуби приплодну способност, осигураник је дужан да предузме мере да се губитак приплодне способности установи комисијски, а у извештају комисије мора да се наведе због чега, односно под којим условима је настао. Уколико су испуњени сви прописани услови, осигуравајуће друштво исплаћује осигуранику на име одштете део своте осигурања из полисе који се односи на приплодну вредност, а након исплате одштете ово осигурање престаје за наведену животињу. При том, основно осигурање од ризика угинућа, принудног клања или убијања због болести или несрећног случаја се наставља до ликвидације грла или истека осигурања, с тим да се сума осигурања смањује за исплаћени део одштете сводећи се на кланичну вредност.⁴⁰⁷

⁴⁰⁶ Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање мушких приплодних грла од губитка приплодне способности*, члан 2 и 3.

⁴⁰⁷ ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за осигурање мушких приплодних грла од губитка приплодне способности*, члан 6.

8. 2. 2. 4. Посебни услови за осигурање животиња намењених клању

Предмет осигурања и осигуране опасности – У складу са анализираним посебним условима осигурања осигураваача који послују на домаћем тржишту, предмет овог осигурања су коњи, говеда, овце, козе и свиње, намењени клању за време док се пре клања налазе у кланичном сабиралишту осигураника. Осигуравајуће друштво је у обавези да исплати надокнаду из осигурања за штете које настану услед угинућа, принудног клања или убијања због болести или несрећног случаја. Осигураваач није у обавези да плати накнаду за штете настале за време транспорта.

Обавезе осигураника и обрачун премије – Према посебним условима осигурања ДДОР Нови Сад, осигураник је дужан да води дневну евиденцију података о дану и сату приспећа животиња у сабиралиште, о њиховом броју, тежини и набавној вредности за килограм живе мере и то по врстама животиња. Уговор о осигурању закључује се по генералној полиси, а обрачун премије врши се месечно, на основу пријаве коју је осигураник дужан да поднесе осигуравајућем друштву 10. у месецу за протекли месец. Премија осигурања обрачунава се месечно по уговореној вредности на основу примљене пријаве која мора да садржи све потребне, а претходно наведене податке.⁴⁰⁸

Почетак и престанак обавезе осигураваача – Обавеза осигураваача да исплати надокнаду из осигурања за штете почиње одмах по приспећу животиња и траје за време док се оне налазе у сабиралишту, и то до клања. На ово осигурање не примењују се одредбе о каренци, као ни старосне границе животиња, наведено је у свим анализираним условима за ово осигурање четири водећа осигураваача који послују на домаћем тржишту.

Осигурани случај и накнада из осигурања – Према условима Триглав осигурања, осигураник је дужан да пријави осигураваачу писмено или телефоном свако обољење, принудно клање или угинуће. Принудно клање животиња може се вршити само по претходној препоруци и одобрењу ветеринара, а у хитним случајевима непосредне опасности по живот животиње, осигураник је дужан да и самоиницијативно предузме принудно клање. Надокнаде из осигурања обрачунавају се на основу уговора о осигурању.⁴⁰⁹

⁴⁰⁸ ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за осигурање животиња намењених клању (кланично сабиралиште – депо)*, члан 3.

⁴⁰⁹ Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање животиња намењених клању (кланично сабиралиште депо)*, члан 5.

8. 2. 2. 5. Посебни услови за осигурање животиња у сабиралиштима (трговинска складишта)

Предмет осигурања и осигуране опасности – Према анализираним условима четири водећа осигуравајућа друштва која послују на домаћем тржишту, предмет овог осигурања су коњи, говеда, овце, козе и свиње у сабиралиштима (трговинским складиштима) који су осигурани од угинућа, принудног клања или убијања услед болести или несрећног случаја. Осигуравајуће друштво није у обавези да исплати надокнаду из осигурања за штете настале за време транспорта, као и за штете чији је узрок настао у транспорту.

Обавезе осигурника и обрачун премије – Према посебним условима ДДОР Нови Сад, осигураник је дужан да води евиденцију о приспећу животиња у сабиралиште, о њиховом броју, тежини и набавној вредности и то посебно за поједине врсте животиња. Приликом закључивања уговора о осигурању, осигуравајуће друштво издаје генералну полису, премија се обрачунава месечно на основу уговорене вредности животиња, односно по основу података из пријаве осигураника. Такође, осигураник је дужан да најкасније до 10. у месецу поднесе пријаву о броју, тежини и набавној вредности за све животиње набављене и смештене у сабиралиште у претходном месецу.⁴¹⁰

Почетак и престанак обавезе осигураваача – Према анализираним посебним условима четири водећа осигуравајућа друштва која послују на домаћем тржишту, обавеза осигуравајућег друштва да исплати надокнаду из осигурања за штете које настану када се животиња налази у сабиралишту почиње од момента довођења животиња у сабиралиште и траје до тренутка његовог напуштања. На ово осигурање не примењују се одредбе о каренци, као ни о старосној граници животиња.

Осигурани случај и накнада из осигурања – У складу са условима Триглав осигурања, осигураник је дужан да одмах пријави осигуравачу и ветеринару свако обољење, принудно клање или угинуће животиње, писмено или телефоном, у циљу лечења оболеле животиње, односно установљивања узрока штете. Уколико није другачије уговорено, лечење оболеле животиње пада на терет осигураника. Принудно клање животиња може се извршити само по претходној препоруци и одобравању ветеринара, а у хитним случајевима непосредне опасности по живот животиње осигураник је дужан да и самоиницијативно предузме принудно клање. Надокнада из осигурања обрачунава се на основу уговорене вредности,

---

⁴¹⁰ ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за осигурање животиња у сабиралиштима (трговинска складишта)*, члан 2.

исказане у месечној осигураној вредности по једном килограму живе мере и тежини настрадале животиње.⁴¹¹

8. 2. 2. 6. Посебни услови за осигурање животиња на изложбама

Предмет осигурања, осигуране опасности и услови за закључење уговора – Предмет овог осигурања су копитари, говеда, овце, козе, свиње, живина, кунићи, пси, птице и рибе, и то у време када се ове животиње налазе на изложбама. Према посебним условима осигурања ДДОР Нови Сад, ове животиње могу да се осигурају од угинућа, принудног клања или убијања због болести или несрећног случаја. Све изложене животиње исте врсте обавезно се осигуравају уколико испуњавају услове за пријем у осигурање. Уколико се на улазу у изложбени простор установи да су поједина грла исцрпљена, у слабој кондицији, болесна или сумњива на неку заразну болест, такве животиње не могу да буду предмет осигурања и морају одмах бити удаљена са изложбеног места.⁴¹²

Сума осигурања посебно се уговара са осигураником, а за поједине животиње може да буде у висини њихове стварне вредности утврђене од стручне комисије.

Трајање осигурања и накнада из осигурања – Према условима Триглав осигурања обавеза осигуравајућег друштва да исплати надокнаду из осигурања почиње даном приспећа животиња у изложбени простор и траје све док животиње не напусте тај простор, али најдуже до 24. часа следећег дана након службеног затварања изложбе. У случају обољења животиње за време трајања изложбе, осигураник треба одмах да пријави то обољење осигуравајућем друштву и ветеринару. Обавеза осигуравача тада се продужава и после затварања изложбе и то све до оздрављења животиње, али најдуже у трајању до 30 дана. Уколико није другачије уговорено, трошкови лечења иду на терет осигураника. Код овог осигурања не примењују се одредбе о каренци општих услова за осигурање животиња, а осигуравајуће друштво је у обавези да исплати надокнаду штете, која се обрачунава на основу своте осигурања као стварне вредности животиња.⁴¹³

⁴¹¹ Триглав осигурање а.д.о., Београд, *Посебни услови за осигурање животиња у сабиралипитима (трговинска складишта)*, члан 4.

⁴¹² ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за осигурање животиња на изложбама*, члан 1 и 2.

⁴¹³ Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање животиња на изложбама*, члан 4.

8. 2. 2. 7. Посебни услови за осигурање животиња од опасности кастрације и овариотомије

Предмет осигурања и осигуране опасности – Предмет овог осигурања су мушка грла (пастуви, магарци, бикови, овнови, јарци, нерасти), а од женских грла крмаче. Према условима осигурања ДДОР Нови Сад, осигуравајуће друштво је у обавези да исплати надокнаду из осигурања за штете које настану на осигураним животињама услед угинућа, принудног клања или убијања због болести као непосредне последице извршене кастрације, овариотомије или због несрећног случаја који је настао приликом кастрирања.⁴¹⁴

Почетак и престанак обавезе осигураваача – Обавеза осигуравајућег друштва да исплати надокнаду штете започиње од тренутка приступања извршењу кастрације или овариотомије и то уколико је плаћена премија, и траје 30 дана по извршеној кастрацији или овариотомији. Код ове врсте осигурања не примењују се одредбе о каренци.⁴¹⁵

Утврђивање и пријава штете и накнада из осигурања – У складу са посебним условима Триглав осигурања, уколико се у току трајања осигурања појаве последице извршене кастрације или овариотомије, осигураник је у обавези да то одмах пријави осигуравајућем друштву и ветеринару. Неизвршењем ове пријаве осигураник губи право на надокнаду штете. Право на накнаду штете има само уколико је кастрацију или овариотомију извршио дипломирани ветеринар.⁴¹⁶

8. 2. 2. 8. Посебни услови за осигурање живине

Предмет осигурања може да буде здрава живина која се налази у посебном технолошком процесу производње, и то:⁴¹⁷

- (1) пилићи у тову – бројлери у старости од једног дана до 60 дана;
- (2) подмладак – пилићи, кокице и петлићи старости од једног дана до 6 месеци;
- (3) кокошке носиле и петлови за производњу приплодних или конзумних јаја, у старости од пет, односно шест месеци до 17, односно, 18 месеци.

За разлику од других осигураваача који су у условима навели само шта јесте предмет осигурања, Дунав осигурање је у условима посебно навео шта не може бити предмет

⁴¹⁴ ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за осигурање животиња од опасности кастрације и овариотомије*, чланови 1-3.

⁴¹⁵ ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за осигурање животиња од опасности кастрације и овариотомије*, чланови 1-3.

⁴¹⁶ Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање животиња од опасности кастрације или овариотомије*, члан 4.

⁴¹⁷ ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за осигурање живине*, члан 1.

осигурања. Према посебним условима овог осигуравајућег друштва, предмет осигурања не може бити болесна, закржљала живина или сумњива на неку заразну болест, такође, ни живина у лошем стању, која се држи у лошим хигијенским условима, као и живина која се гаји на екстензиван начин (у дворишним условима).⁴¹⁸

Услови осигурања – Према анализираним условима свих осигуравача, осигураник је дужан да осигура сву живину коју поседује, а испуњава услове за осигурање.

Опасности обухваћене осигурањем – Осигуравајуће друштво је у обавези да исплати надокнаду из осигурања за случај угинућа услед болести и несрећног случаја, наведено је у анализираним условима свих осигуравача. Такође, посебно су истакнуте опасности које не могу да буду обухваћене осигурањем:⁴¹⁹

- (1) земљотрес, нуклеарна експлозија, радиоактивна контаминација, пожар, гушење и тровање димом;
- (2) недовољна и неправилна исхрана, као и исхрана штетљивом храном;
- (3) неправовремено лечење оболеле животиње или непридржавање савета ветеринара;
- (4) угинућа која настану услед непридржавања и непримењивања ветеринарско-санитарних мера за спречавање и сузбијање заразних болести предвиђених законским прописима;
- (5) неспровођење утврђеног технолошког процеса и норматива за одговарајућу врсту, расу, односно линију живине, прописаних превентивних мера, као и непридржавање зоо-хигијенских минимума;
- (6) клање или убијање живине без стварне потребе;
- (7) транспорт живине.

Осигурана вредност – Постоји као посебна одредба у условима Триглав осигурања и ДДОР Нови Сад, а дефинише се као вредност коју добијамо када тежину живине помножимо са договореном ценом или тржишном ценом за килограм живе живине, ако је она нижа. Осигурана вредност живине за производњу јаја је њихова производна или тржишна вредност приликом превођења из подмлатка, умањена за онолико делова колико месеци је протекло од превођења из подмлатка у коке носиле.⁴²⁰

Сума осигурања – У условима Дунав осигурања најдетаљније је дефинисана сума осигурања. Према овој одредби, живина се осигурава на вредност по грлу коју одреди

⁴¹⁸ Дунав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање кокошака*, члан 1, тачка 3.

⁴¹⁹ ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за осигурање живине*, члан 3; Дунав Осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање кокошака*, члан 3; Триглав осигурање а. д. о., *Посебни услови за осигурање перади*, члан 3.

⁴²⁰ ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за осигурање живине*, члан 4; Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање перади*, члан 4.

осигураник, али та вредност не може да буде већа од стварне (тржишне) вредности живине у време закључења уговора. Стварна вредност живине одређује се за:⁴²¹

- (1) матично и производно јато, као вредност коју има у моменту превођења из подмлатка и састоји се из кланичне и приплодне вредности. Приплодна вредност се амортизује по месецима експлоатације и последњег месеца има вредност нула, односно укупна вредност се своди на кланичну вредност;
- (2) приплодни подмладак, као вредност коју ће имати на крају узгоја;
- (3) пилиће за тов, као вредност коју ће имати на крају това.

Према условима Триглав осигурања и ДДОР Нови Сад сума осигурања се дефинише као вредност коју ће живина постићи до краја това, односно узгоја, а добија се када се излазна тежина помножи са уговореном, односно тржишном ценом, ако је она нижа.⁴²²

Код свих осигураваача у условима осигурања је наведено да суме осигурања, за различите расе и линије живине које се налазе у истом објекту осигурања, морају да буду једнаке.

Место осигурања – Осигурање, према анализираним меродавним условима осигураваача, важи само док је живина у месту наведеном у полиси.

Начин осигурања и обрачун премије – Ова одредба је најдетаљније дефинисана у условима осигурања ДДОР Нови Сад. Према условима овог осигураваача, живина се осигурава на основу бројног стања и договорене цене по комаду, а премија се обрачунава и плаћа код закључења уговора о осигурању, ако није другачије уговорено. Такође, живина се може осигурати и на флотантан начин, када се закључује основна полиса према предвиђеном броју живине у текућој години или броју из протекле године и договорене цене по комаду. Премија се обрачунава у виду аконтације (предујма) коју осигураник плаћа код закључења уговора. Премија за текућу годину код флотантног начина осигурања обрачунава се месечно или тромесечно по обрачунским полисама и наплаћује се из плаћене аконтације. Уколико је предујам већи од суме свих месечних и тромесечних обрачуна премије, неискоришћени део премије се враћа осигураннику. У случају кад је плаћена аконтација мања од премије коју осигураник треба да плати, дужан је да уплати разлику између плаћеног предујма и обрачунате укупне премије.⁴²³

Почетак и престанак обавезе осигураваача – У условима Триглав осигурања најсажетије је дефинисана обавеза осигураваача. Према условима овог осигуравајућег друштва, обавеза осигураваача због опасности угинућа услед болести или несрећног случаја

⁴²¹ Дунав осигурање“ а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање кокошака*, члан 4, тачка 1 и 2.

⁴²² ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за осигурање живине*, члан 5; Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање перади*, члан 5.

⁴²³ ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за осигурање живине*, члан 6.

почиње истеком 24. часа дана који је у полиси означен за почетак осигурања, под условом да је премија плаћена до тог дана, уколико није другачије уговорено. Обавеза осигуравајућег друштва престаје у тренутку када је живина у тову напустила производни погон, односно када је завршен процес производње, а код носиља са завршетком технолошког процеса, односно по истеку уговора о осигурању.⁴²⁴

У условима Дунав осигурања још је наведено да, уколико је осигурање условљено вакцинацијом, обавеза осигуравајућег друштва почиње истеком 24. часа седмог дана од дана вакцинације (вакцинантна каренца). Каренца се не може откупити. Ако се до истека осигурања не оконча технолошки процес производње живине, осигурање се може продужити уз посебан доплатак премије.⁴²⁵

Према условима ДДОР Нови Сад предвиђена је још једна могућност за почетак обавезе осигуравача. Код опасности од угинућа због болести обавеза осигуравајућег друштва почиње по истеку 24. часа 14. дана од закључењу уговора о осигурању (каренца), ако је до тог дана плаћена премија и уколико није другачије уговорено.⁴²⁶

Обавезе осигураника и последице њиховог неизвршавања – Предвиђене су само условима Дунав осигурања и према њима:⁴²⁷

- (1) осигураник је дужан да у објектима држи јединке исте старости, до краја трајања осигурања у објекте не може стављати нову живину, а број осигуране живине може да се смањи угинућем, клањем, убијањем због болести или несрећног случаја, селекцијом, продајом или превођењем у друге категорије;
- (2) осигураник је обавезан да води стајски дневник;
- (3) сваких 15 дана код бројлера и 30 дана код осигурања осталих категорија живине, осигураник и осигуравач врше заједнички преглед осигуране живине;
- (4) осигураник је дужан да предузме превентивне мере посебно против заразних и паразитарних болести, а за спровођење свих ветеринарско-санитарних мера осигураник је дужан да има сталну ветеринарску службу;
- (5) у случају болести или несрећног случаја осигураник је дужан да одмах позове ветеринарску службу и да се придржава њихових упутстава;
- (6) осигураник је дужан да пријави осигуравачу ако у току једног дана буде више од 2% угинућа код бројлера, односно 1% код осталих категорија живине;

⁴²⁴ Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање перади*, члан 9.

⁴²⁵ Дунав Осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање кокошака*, члан 6, тачке 2 и 4.

⁴²⁶ ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за осигурање живине*, члан 9, тачка 1, став 2.

⁴²⁷ Дунав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање кокошака*, члан 7.

(7) осигураник је дужан да у летњим месецима не попуњава објекте више од 80% њихових капацитета, а у противном осигуравач није у обавези да надокнади штету за онолико процената настрадалог броја живине, преко дозвољеног процента насељења;

(8) осигураник је дужан да омогући осигуравачу приступ у објекте и увид у све своје евиденције.

Утврђивање и обрачун штете – Ова одредба налази се у свим анализираним условима осигурања осигуравача, с тим да је најјасније дефинисана у посебним условима Дунав осигурања. Код овог осигуравајућег друштва наведено је да утврђивање штете врши осигуравач са ветеринаром на месту настанка осигураног случаја и на лешу угинуле животиње. Осигуравајуће друштво је дужано да исплати надокнаду из осигурања у висини стварне вредности угинуле живине, и то до уговорене своте осигурања. Стварна вредност утврђује се за матично и производно јато, као уговорена кланична вредност увећана за неамортизовани део приплодне вредности, а за приплодни подмладак и бројлере као вредност која се добија сабирањем почетне вредности једнодневнoг пилета и уложених трошкова хране, рада и енергије до дана настанка штете. Уколико се на дан настанка штете утврди да осигураник има већи број грла живине од осигураног, одштета се обрачунава у сразмери.⁴²⁸

8. 2. 2. 9. Посебни услови за експериментално осигурање ћурака⁴²⁹

Експериментално осигурање ћурака постоји само у оквиру посебних услова за осигурање животиња ДДОР Нови Сад.

Предмет осигурања могу да буду здраве ћурке, које се налазе у посебном технолошком процесу производње и то:

- (1) ћурићи у тову – у старости од једног дана до 150 дана;
- (2) подмладак – ћурићи, ћурке и ћурани у старости од једног дана до шест месеци;
- (3) ћурке носиље и ћурани за производњу приплодних или конзумних јаја у старости од пет, односно шест месеци до 17, односно 18 месеци.

Услови осигурања подразумевају да је осигураник дужан да осигура све ћурке способне за тов, узгој подмлатка или ћурке носиље. Такође, прописано је да се не могу осигурати ћурке које се узгајају на екстензиван начин, односно у дворишним условима.

Опасности обухваћене осигурањем – осигуравајуће друштво је у обавези да исплати надокнаду из осигурања за угинуће и принудно клање ћурака од болести и несрећних

⁴²⁸ Дунав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање кокошака*, члан 8.

⁴²⁹ ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за експериментално осигурање ћурака*.

случајева. Опасности које нису обухваћене осигурањем дефинисане су на исти начин као и код услова овог осигураваача за осигурање живине.

Осигурана вредност представља вредност која се добије када се тежина ћурке помножи са договореном ценом или тржишном ценом за килограм живе тежине, уколико је она нижа. Осигурана вредност ћурака за производњу јаја је њихова производна или тржишна вредност приликом превођења из подмлатка, умањена за онолико делова колико месеци је протекло од превођења из подмлатка у ћурке носиле.

Сума осигурања за различите расе и линије ћурака које се налазе у истом месту, односно објекту осигурања морају бити једнаке. Свота осигурања ћурића у тову и ћурића у узгоју је вредност коју ће они постићи до краја това, а добија се када се излазна тежина помножи са уговореном, односно тржишном ценом, уколико је она нижа.

У посебним условима за експериментално осигурање ћурака ДДОР Нови Сад све остале одредбе су установљене на исти начин као и у посебним условима за осигурање живине овог Друштва.

8. 2. 2. 10. Посебни услови за осигурање пчела⁴³⁰

Посебни услови за осигурање пчела постоје у оквиру посебних услова Триглав осигурања.

Предмет осигурања могу да буду здраве и јаке пчеле, кошнице и њихов садржај (саће и мед) који припада пчелињем друштву.

Услови осигурања – Осигураник је дужан да осигура сва насељена пчелиња друштва (кошнице и њихов садржај) способна за осигурање. Осигурати се не могу пчеле којима се не посвећује довољно пажње у погледу неге и исхране, као ни друштва настањена у slabим кошницама са slabим саћем и у кошницама са непокретним саћем (плетаре). Такође, не могу се осигурати ни пчеле у току зимског мировања, од 15. октобра до првог пролећног излетног дана. Период осигурања пчела траје једну годину.

Опасности обухваћене осигурањем:

- (1) за пчелиње друштво, осигуране су опасности од угинућа или принудног уништења услед болести и несрећног случаја, а у случају болести осигураник је дужан да приложи ветеринарску потврду;
- (2) за уништење кошница, њихов садржај услед незгода или елементарних непогода (пожар, поплава, бура, гром, олуја и сл.);

⁴³⁰ Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање пчела*.

(3) у току превоза пчела осигурање важи само ако је пре превоза пребачен мед из саћа у медишта, ако је приликом превоза обезбеђено добро проветравање у кошницама и ако транспорт прати стручно оспособљено лице.

Сума осигурања – Одређује се за пчелиње друштво, кошнице, саће и мед. Пчелиње друштво се осигурава на вредност коју има у месецу мају, кошнице и саће на вредност коју имају на дан закључења уговора о осигурању, а мед у саћу на вредност када је медиште пуно.

Почетак и престанак обавезе осигураваача – Обавеза осигуравајућег друштва да исплати надокнаду из осигурања почиње по истеку 24. часа 14. дана од закључења уговора о осигурању (каренца), ако је плаћена премија. У супротном обавеза осигураваача почиње да тече по истеку 24. часа 14. дана од дана плаћања премије. Обавеза осигуравајућег друштва престаје уколико се пчеле продају са садржајем кошница и по преузимању од стране купца или по истеку 24. часа од дана престанка осигурања.

Утврђивање и обрачун штете – Насталу штету на лицу места установљава и процењује осигураваач, осигураник и ветеринар. Штета се процењује посебно за сваки осигурани предмет и то по стварној вредности на дан настанка штете, а највише до висине суме осигурања. Уколико се утврди да је осигураник на дан штете имао више кошница пчела од осигураних, одштета ће му се исплатити у сразмери између броја осигураних и броја установљених кошница. Ако су кошнице осигуране и по другим основама и наступи неки од осигураних ризика, штета се обрачунава по општим условима. Посебним условима покривена је само евентуална разлика између износа накнаде по посебном осигурању и стварно претрпљене штете, али највише до своте осигурања.

8. 2. 2. 11. Посебни услови за осигурање од пада производње млека⁴³¹

Посебни услови за осигурање од пада производње млека постоје у оквиру посебних услова Триглав осигурања.

Предмет осигурања су говеда женског пола, старости од годину дана до навршених 12 година живота.

Осигуране опасности (ризици) – Осигурање обухвата ризик делимичног губитка у производњи млека као последицу настанка осигураног догађаја, у смислу остварења основних ризика предвиђених општим условима за осигурање животиња.

Закључивање осигурања – Ово осигурање може да се закључи само уколико је у истом периоду закључено осигурање од основних ризика, односно постоји основно шире

⁴³¹ Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање пада производње млека.*

покриће. Осигураник је дужан, као и код претходно наведених посебних услова, да осигура све животиње у свом поседу које су способне за улазак у осигурање.

Сума осигурања – Представља је просечна вредност производње млека у периоду од једног месеца, дефинисана на основу количине произведеног млека.

Обавеза осигуравача наступа, као и код других врста осигурања животиња, 24. сата 14. дана (каренца) од датума који је на полиси осигурања назначен као почетак осигурања, под условом да је до тада плаћена прва рата премије. У супротном 24. сата 14 дана (каренца) од дана када је премија плаћена, уколико се не уговори другачије.

Обавеза осигураника – осигураник је дужан да води евиденцију о осемењивању, тељењу, рођењу, обележавању, доласку и одласку животиња с газдинства и о ветеринарским интервенцијама. По пријави настанка осигураног случаја осигураник је дужан да приложи сву документацију неопходну за утврђивање власништва над животињом и узроку настанка и престанка осигураног ризика.

Утврђивање и обрачун штете – Настала штета обрачунава се тако што се сума осигурања помножи са одговарајућим коефицијентом (табела број 21).

**ТАБЕЛА 21. ОБРАЧУН ШТЕТЕ КОД ПОСЕБНИХ УСЛОВА
ЗА ОСИГУРАЊЕ ОД ПАДА ПРОИЗВОДЊЕ МЛЕКА**

ПРОИЗВОДЊА СРЕДЊЕГ ИНТЕНЗИТЕТА		ПРОИЗВОДЊА ВИСОКОГ ИНТЕНЗИТЕТА	
Дужина стеоног периода	Коефицијент	Дужина стеоног периода	Коефицијент
изнад 275	0,75	изнад 275	0,75
Број дана по порођају	Фактор	Број дана по порођају	Фактор
0–30	0,75	0–30	0,67
31–60	0,90	31–60	0,83
61–90	1,00	61–90	1,00
91–120	0,9	91–120	0,83
121–150	0,75	121–150	0,67
151–180	0,75	151–180	0,60
181–210	0,6	181–210	0,50
211–240	0,6	211–240	0,40
241–270	0,5	241–270	0,33
271–305	0,5	271–305	0,33

Извор: Триглав осигурање а. д. о., Београд, Посебни услови за осигурање пада производње млека.

Утврђивање накнаде из осигурања – Осигуравач исплаћује накнаду из осигурања у висини обрачунате штете уколико је осигурани случај настао као последица изненадног

угинућа, принудног клања, убијања животиње или услед принудног клања или убијања животиње из економских разлога. Осигуравајуће друштво обрачунава надокнаду штете у сразмери броја осигураних животиња и укупног броја животиња способних за улазак у осигурање, уколико се установи да осигураник поседује већи број животиња исте врсте и намене него што је осигурао, а способне су да уђу у осигурање.

8. 2. 2. 12. Посебни услови за осигурање ризика од угинућа и принудног клања као последица порођаја⁴³²

Осигурање од овог ризика налази се само у оквиру посебних услова за осигурање животиња Триглав осигурања.

Предмет осигурања су плоткиње говеда, свиња, коња, оваца и коза.

Осигуране опасности (ризици) – Осигуравајуће друштво је у обавези да исплати надокнаду из осигурања за штете које настану као последица угинућа, принудног клања или убијања осигуране животиње а које су настале као последица порођаја и то:

- (1) уже покриће – од момента почетка порођаја и у наредна 24 часа;
- (2) шире покриће – од момента почетка порођаја и у наредних 10 дана.

Осигуравајуће друштво није у обавези да исплати надокнаду из осигурања уколико су штете проузроковане неблаговременом или нестручном интервенцијом, због крупног плода услед стручне грешке мележења, услед болести предвиђених Програмом мера Владе Републике Србије и осталих узрока наведених у искључењима општих услова за осигурање животиња.

Обавеза осигуравача за надокнаду из осигурања почиње по истеку 24. часа 14. дана од закључења уговора о осигурању (каренца), уколико није другачије договорено, а завршава се у складу са уговореном ширином покрића.

Сума осигурања може да буде највише стварна (тржишна) вредност животиње у време закључења уговора о осигурању. Према условима Триглав осигурања предвиђено је да се за поједине врсте и категорије животиња ограничи висина своте осигурања, односно да се дефинишу њена највиша и најнижа вредност.

Утврђивање накнаде из осигурања – Висина накнаде утврђује се на основу стварне тежине и осигуране цене, а највише до суме осигурања настрадале животиње, с тим што се умањује за износ осигураниковог самопридржаја (франшизе). У току једног осигуравајућег периода плоткиње накнада из осигурања може да се исплати само једном.

⁴³² Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање ризика угинућа и принудног клања као последице порођаја.*

Обавеза осигураника – Осигураник је дужан да од овог ризика осигура све животиње исте врсте, које поседује и које у осигуравајућем периоду могу бити или су већ gravidне. Код порођаја дужан је да обезбеди стручну интервенцију ветеринара. Остале обавезе су исте као и код других врста осигурања животиња.

8. 2. 2. 13. Посебни услови за осигурање оваца у вези са меринизацијом⁴³³

На основу спроведеног истраживања и анализе може се закључити да осигурање од овог ризика постоји само у посебним условима за осигурање животиња Триглав осигурања.

Предмет осигурања су овце и то од случаја угинућа, принудног клања или убијања услед болести и несрећног случаја, који настану у време док се овце налазе на пунктовима за спровођење меринизације.

Обавеза осигуравача за накнаду из осигурања почиње 24. часа оног дана када су овце приспеле на пунктове за меринизацију, ако је до тада плаћена премија, и траје док се овце налазе на пунктовима, а најдуже 60 дана. На ову врсту осигурања не примењују се одредбе о каренци из општих услова за осигурање животиња.

Сума осигурања – Овце се осигуравају на просечну суму осигурања која је јединствена за све овце на једном пункту, а према просечној стварној вредности.

Остале одредбе ове врсте осигурања су у складу са општим условима за осигурање животиња Триглав осигурања.

8. 2. 2. 14. Посебни услови за осигурање животиња за време издржавања карантина⁴³⁴

Посебни услови за осигурање животиња за време издржавања карантина постоје у оквиру посебних услова Триглав осигурања.

Предмет осигурања могу бити копитари, говеда, овце, свиње, егзотичне животиње и дивљач за време боравка у карантинима у којима се налазе под специјалним режимом прописаним од овлашћене ветеринарске службе.

Осигуране опасности и обим покрића – Осигуравач је у обавези да надокнади штету која настане услед угинућа, принудног клања или убијања животиње због болести или несрећног случаја. У зависности од обима покрића, осигурање може да се закључи као:

- (1) уже покриће, које обухвата ризике обухваћене општим условима за осигурање животиња;

⁴³³ Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање оваца у вези са меринизацијом.*

⁴³⁴ Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање животиња за време издржавања карантина.*

(2) шире покриће, које се односи на угинуће, принудна клања или убијања услед болести или несрећног случаја, без ограничења и изузетака у односу на узроке, који су предвиђени општим условима за осигурање животиња;

(3) додатно покриће, које се односи на губитак плода услед побачаја или мртвог рођења и може се закључити код ужег и ширег покрића само за копитаре, говеда, овце, козе и свиње.

Почетак и престанак обавезе осигуравача – Обавеза осигуравача почиње од смештаја животиње у карантин и завршава се када животиња напусти карантин. Код ове врсте осигурања не примењују се одредбе о каренци.

Утврђивање накнаде и спровођење заштитних мера – Накнада из осигурања се обрачунава као и код других врста осигурања. У случају додатног покрића, предвиђеног овим осигурањем, а у случају побачаја или мртвог рођења, вредност плода, односно младунчета, одређује се у висини од 20% од вредности мајке. Осигураник је дужан да у току трајања карантина спроводи све заштитне мере о свом трошку, уколико није другачије договорено.

8. 2. 2. 15. Посебни услови за осигурање животиња са периодичним утврђивањем суме осигурања и периодичним обрачуном премије⁴³⁵

У оквиру посебних услова за осигурање животиња ДДОР Нови Сад, у понуди се налазе и посебни услови за осигурање животиња са периодичним утврђивањем суме осигурања и периодичним обрачуном премије.

Предмет осигурања могу да буду све животиње осигуране по општим или посебним условима за осигурање животиња уколико њихово осигурање траје дуже од 30 дана.

Сума осигурања је променљива, утврђује се периодично, односно до краја текућег обрачунског периода за наредни период. Свота осигурања може да се одреди:

(1) за животиње чија се вредност утврђује по комаду – према појединачној стварној вредности током трајања осигурања;

(2) за животиње чија се вредност утврђује на основу тежине – према стварној цени по јединици тежине током трајања осигурања и излазној тежини на крају осигурања.

Према условима овог осигурања не примењују се одредбе о каренци.

Обавезе осигураника – Осигураник је обавезан да током трајања овог осигурања осигурава исти број животиња, односно исту излазну тежину, уколико су предмет осигурања

⁴³⁵ ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за осигурање животиња са периодичним утврђивањем суме осигурања и периодичним обрачуном премије.*

животиње чија се вредност утврђује на основу тежине. Такође, осигураник је у обавези да осигуравачу до краја текућег обрачунског периода достави податке о новим ценама и појединачним вредностима животиња у циљу утврђивања суме осигурања за наредни обрачунски период.

Премија осигурања се обрачунава на дефинисану суму осигурања, у складу са одредбама ове врсте осигурања. Полиса се издаје само једанпут, на почетку осигурања, а за сваки обрачунски период врши се обрачун премије и осигуранику доставља рачун. Премија се обрачунава унапред за наредни обрачунски период, као предујам, а осигураник је дужан да је уплати у року од осам дана од дана пријема рачуна.

Остале одредбе ове врсте осигурања су у складу са општим и посебним условима за осигурање ДДОР Нови Сад.

8. 2. 2. 16. Посебни услови за осигурање животиња – TRIGLAV MAX PAKET⁴³⁶

Предмет осигурања могу бити искључиво здраве животиње доброг кондиционог стања и то: свиње, овце, говеда и козе у складу са ограничењима наведеним у општим условима за осигурање животиња овог осигуравајућег друштва.

Осигуране опасности, односно осигурани ризици су:

- (1) основни ризици у складу са општим условима за осигурање животиња (основно шире покриће);
- (2) пад производње млека, у складу са посебним, условима за осигурање животиња;
- (3) губитак телета, у складу са посебним условима (уже покриће);
- (4) болести настале као последица неправилне исхране;
- (5) угинуће или принудно клање настало као последица пуцања материце при порођају, искрвављења и других последица порођаја;
- (6) повреда вимена настала механичким путем и угинућа настала као последица маститиса изазваних бактеријом ешерихија коли;
- (7) угинућа или принудног клања насталог услед присуства страног тела у дигестивном тракту;
- (8) угинућа или принудног клања као последице порођаја, и то од момента порођаја, па у наредних 20 дана;

Услови осигурања прописују да се приплодна грла осигуравају искључиво на период трајања од једне године, а товна грла у периоду трајања това. Код ове врсте осигурања

⁴³⁶ Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање животиња – TRIGLAV MAX PAKET*.

обавезна је каренца у трајању од 14 дана пре датума означеног као термин порођаја од приплодних говеда, осим уколико се не уговори другачије. Осигуравајуће друштво има право да пре закључења уговора прегледа животиње и, ако је потребно, наложи превентивне мере за животиње и услове у којима се оне држе.

Сума осигурања се одређује на сличан начин као и код других посебних услова за осигурање животиња овог осигуравајућег друштва. Специфично код осигурања од ризика пада производње млека је то што је свота осигурања фиксна и износи 30.000 динара месечно, а код осигурања од ризика губитка телета при порођају сума осигурања је фиксна и износи 10.000 динара по телету. Осигуравајуће друштво може да ограничи суму осигурања код појединих животиња, односно да одреди максималне и минималне вредности.

Код ове врсте осигурања на специфичан начин се одређују накнаде штета, у виду нивоа покрића израженог у процентима од уговорене суме осигурања за сваки осигурани ризик код животиња које су предмет осигурања. Остали услови осигурања слични су, као и код других посебних услова за осигурање животиња Триглав осигурања.

8. 3. РЕЗИМЕ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА – АНАЛИЗЕ И ПОРЕЂЕЊА УСЛОВА ПОЉОПРИВРЕДНОГ ОСИГУРАЊА

У овом поглављу извршена је анализа и поређење услова за осигурање усева и плодова и услова за осигурање животиња у понуди четири осигуравајућа друштва, која заједно покривају готово целокупно тржиште пољопривредног осигурања у Републици Србији. То су: ДДОР Нови Сад, Дунав осигурање, Триглав осигурање и Ђенерали осигурање.

Циљ реализованог истраживања у овом делу дисертације био је:

- (1) да се анализира понуда на домаћем тржишту пољопривредног осигурања;
- (2) да се упореде услови за осигурање пољопривреде четири водећа осигуравајућа друштва у овом делу домаћег тржишта осигурања.

На основу реализованог истраживања може се закључити да на домаћем тржишту постоји задовољавајућа понуда пољопривредног осигурања. Сматрамо да се у анализираним понудама осигуравајућих друштава, у оквиру општих и посебних услова за осигурање, налази осигурање од најзначајнијих ризика биљне и сточарске производње. Става смо да је у циљу развоја пољопривредног осигурања у Републици Србији потребно да на тржишту буде већа понуда осигурања од ризика суше и од губитка прихода, с обзиром на то да се тренутно ова осигурања налазе само у понуди једног осигуравача – Ђенерали осигурања. У циљу образложења овог става наводимо потребу приближавања могућности осигуравања пољопривреде код нас актуелним иностраним искуствима обрађеним у претходном

поглављу. Стога је неопходно да и друге осигуравајуће куће уврсте у своје услове осигурања и осигурање од наведених ризика.

**ТАБЕЛА 22. ОСИГУРЉИВИ РИЗИЦИ ПОЉОПРИВРЕДНЕ ПРОИЗВОДЊЕ
НА ТРЖИШТУ ОСИГУРАЊА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ**

Ризици биљне производње		Ризици сточарске производње	
Општи услови	Посебни услови	Општи услови	Посебни услови
– град	– пролећни мраз	– угинуће услед болести	– губитак приплодне способности јуница ии крава
– пожар	– поплава	– угинуће услед несрећног случаја	– губитак телета или ждребета при порођају
– удар грома	– олуја	– принудно клање из нужде	– губитак прилодне способности мушких грла
	– суша		– осигурање животиња намењених клању
	– прекомерне падавине		– осигурање животиња у трговинским складиштима
	– губитак прихода		– осигурање животиња на изложбама
	– зимски мраз		– осигурање животиња за време издржавања карантина
	– производња у стакленицима и пластеницима		– осигурање животиња од опасности кастрације и овариотомије
	– губитак семенског квалитета		– осигурања пада произвоње млека
	– осигурање после жетве или бербе		– осигурање од угинућа и принудног клања као последица порођаја
	– губитак количине и квалитета		– осигурање оваца у вези са меринизацијом
	– осигурање засада у роду		
	– осигурање младих засада		

Извор: Општи и посебни услови за осигурање усева и плодова и осигурање животиња ДДОР Нови Сад, Дунав осигурања, Триглав осигурања и Ђенерали осигурања.

Резултати истраживања, везани за могуће осигурљиве ризике за које у актуелном тренутку пољопривредни субјекти у Републици Србији могу да обезбеде економску заштиту своје производње, приказани су у табели број 22.

Поред осигурања од основних опасности, у анализираним понудама осигуравајућих друштава, бројни су и посебни услови и за осигурање усева и плодова, као и за осигурање

животиња. У осигурању биљне производње постоје посебни услови за осигурање усева и плодова од пролећног и зимског мраза, поплаве, прекомерних падавина, олује, суше, као и од губитка прихода. Такође, постоје и посебни услови за осигурање усева и плодова у стакленицима и пластеницима, од губитка количине и квалитета, од губитка семенског квалитета, као и осигурање усева и плодова после извршене жетве, односно бербе. У понуди осигуравача који послују на домаћем тржишту је и осигурање семенског кукуруза од губитка семенског квалитета услед јесењег мраза, осигурање стоног грожђа од губитка количине и квалитета, осигурање стабала воћака и чокота винове лозе – младих засада до ступања у род, као и засада у роду, а у понуди је и експериментално осигурање уљане репице од зимског измрзавања.

У оквиру посебних услова за осигурање животиња у понуди четири анализирана осигуравајућа друштва је осигурање од ризика губитка телета или ждребета при порођају, од ризика губитка приплодне способности јуница и крава, као и од ризика губитка приплодне способности мушких грла. На домаћем тржишту постоје и посебни услови за осигурање животиња намењених клању, животиња у трговинским складиштима, у карантинима, на изложбама, као и посебни услови за осигурање од ризика приликом узгоја појединих врста домаћих животиња. Постоје и посебни услови за осигурање животиња од опасности кастрације и овариотомије, за осигурање од пада производње млека, осигурање од ризика угинућа и принудног клања као последица порођаја, осигурања оваца у вези са меринизацијом, као и посебни услови за осигурање животиња са периодичним утврђивањем суме осигурања и периодичним обрачуном премије.

На основу свих анализираних услова за осигурање биљне и сточарске производње, може се закључити да су они веома слични, често и идентични. Разлика постоји, као што је већ истакнуто, у осигурању од ризика суше и од губитка прихода, који се налазе само у понуди Генерали осигурања. Такође, ово осигуравајуће друштво једино на домаћем тржишту у условима осигурања има предвиђену девизну клаузулу која се примењује на обрачун суме осигурања и премије.

Сматрамо, на основу аналитички наведене структуре понуде пољопривредног осигурања, да пољопривредни субјекти у Републици Србији имају могућности за квалитетно осигурање своје производње. Међутим, број осигураних пољопривредних газдинстава је веома мали. С обзиром на то да у Републици Србији не постоје званични подаци о укупном броју осигураних пољопривредних газдинстава, у дисертацији анализирамо податке о броју пољопривредних газдинстава која користе право на регресирање премија осигурања. Према подацима Министарства пољопривреде и заштите у животне средине у 2015. години, право на ове регресе користило је 19.806 пољопривредних газдинстава, од тог броја је само 1.530

газдинстава користило право на регресирање премије осигурања животиња, а 18.276 газдинстава регресе је користило по основу премије осигурања усева и плодова. Ако ове податке упоредимо са укупним бројем пољопривредних газдинстава из последњег пописа пољопривреде, можемо да закључимо да биљну производњу осигурава 2,9%, а сточарску производњу само 0,24% пољопривредних газдинстава у Републици Србији.

Стога, закључујемо да се разлози за недовољну развијеност пољопривредног осигурања у Републици Србији не налазе на страни понуде, већ је и код осигурања пољопривреде, као и код већине других врста осигурања на домаћем тржишту осигурања, потребно подстаћи тражњу.

9. ПОСЛОВНИ УЧИНАК ОСИГУРАВАЧА У ОСИГУРАЊУ ПОЉОПРИВРЕДНЕ ПРОИЗВОДЊЕ У ДОМАЋИМ УСЛОВИМА

У циљу анализе тржишта пољопривредног осигурања у Републици Србији, у овом поглављу ћемо квантитативном и компаративном методом истраживања, као и методом анализе и синтезе, анализирати и поредити укупне пословне учинке осигуравача на домаћем тржишту пољопривредног осигурања у периоду од 2006. до 2014. године. Циљ нам је да утврдимо кретање укупно осигураних површина, сума и премија осигурања, штета и техничког резултата, броја полиса у осигурању биљне производње, као и у осигурању животиња, у посматраном периоду.

9. 1. ПОСЛОВНИ УЧИНАК ОСИГУРАВАЧА У ОСИГУРАЊУ БИЉНЕ ПРОИЗВОДЊЕ

Извори података коришћени у истраживању су подаци Народне банке Србије и осигуравајућих друштава која осигуравају биљну производњу на подручју Републике Србије. Народна банка Србије је надлежна за спровођење надзора у осигурању и из њене базе података преузети су подаци о броју полиса, премијама осигурања биљне производње и штетама. Податке о осигураним површинама, суми осигурања биљне производње, оштећеним осигураним површинама и техничком резултату у овој врсти осигурања прикупили смо од друштава која осигуравају биљну производњу. Подаци о укупној пољопривредној и обрадивој површини у Републици Србији у периоду од 2008. до 2013. године преузети су из Стратегије пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014-2024.⁴³⁷ Подаци о укупној пољопривредној и обрадивој површини за 2006, 2007. и 2014. годину преузети су из Статистичког годишњака Републике Србије за 2009, односно 2015. годину.⁴³⁸ Под укупном обрадивом површином се, са аспекта значајног за истраживање

---

⁴³⁷ Стратегија пољопривреде и руралног развоја за период 2014-2024, Deutsche Gesellschaft fur internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH, Бон, Немачка, стр. 15.

⁴³⁸ Статистички годишњак Републике Србије за 2009. годину, Доступно на: <http://pod2.stat.gov.rs/ObjavljenePublikacije/G2009/pdf/G20092003.pdf> (сајту приступљено 5. 5. 2016.).

Статистички годишњак Републике Србије за 2015. годину; Доступно на: <http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/userFiles/file/Aktuelnosti/StatGod2015.pdf> (сајту приступљено 5. 5. 2016.).

у овом раду, подразумевају оранице, баште, воћњаци и виногради, односно обрадиве површине за које постоји потреба да се осигурају.

У овом делу рада је примењена квантитативна и квалитативна анализа. Од квантитативних података анализирани су степен обухваћености економском заштитом (осигурањем) пољопривредних површина, износи сума и премија осигурања, оштећене површине, настале штете и технички резултат. Време истраживања обухвата период од 2006. до 2014. године, а место истраживања је подручје Републике Србије. Новчани износи изражени су у динарима (РСД). Приликом тумачења добијених резултата, методом компаративне анализе повезано је текуће стање у осигурању биљне производње у Србији са ставовима истакнутих истраживача из ове области у домаћој и светској литератури.

9. 1. 1. Потенцијал осигурања

Укупна обрадива површина представља потенцијал осигурања. Као што је већ речено, укупна обрадива површина, са аспекта значајног за осигурање биљне производње, обухвата оранице, баште, воћњаке и винограде.

**ТАБЕЛА 23. УКУПНЕ ОБРАДИВЕ ПОВРШИНЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ
– ПОТЕНЦИЈАЛ ОСИГУРАЊА**

Година	Укупно пољопривредно земљиште (000 хектара)	Обрадиве површине (000 хектара)		Укупно обрадиве површине (000 хектара)
		Оранице и баште (000 хектара)	Воћњаци и виногради (000 хектара)	
2006.	5.105	3.318	300	3.618
2007.	5.092	3.299	299	3.598
2008.	5.056	3.302	300	3.602
2009.	5.058	3.301	298	3.599
2010.	5.052	3.295	297	3.592
2011.	5.056	3.294	296	3.590
2012.	5.053	3.282	293	3.575
2013.	5.069	3.298	289	3.587
2014.	5.109	2.606	188	2.794

Извор: Стратегија пољоприведе и руралног развоја РС 2014-2024 за период 2008-2013. година; Статистички годишњак РС за 2009, 2006, 2007. и 2015. годину.

Укупно пољопривредно и обрадиво земљиште у Републици Србији по годинама, у интервалу од 2006. до 2014. године представљено је у табели број 23. Разлика између укупног пољопривредног и обрадивог земљишта представљају површине под ливадама и пашњацима које се, по правилу, не осигуравају. На основу анализираних података можемо да закључимо да су у посматраним годинама укупно пољопривредно земљиште, површине под ораницама и баштама, као и под воћњацима и виноградима, биле на приближно истом нивоу. Укупна обрадива површина је значајна за утврђивање обухвата осигурања биљне производње у Републици Србији.

9. 1. 2. Осигурана површина

Процентуално учешће осигураних површина у укупној пољопривредној, односно укупној обрадивој површини у Републици Србији у посматраном периоду од 2006. до 2014. године приказано је у табели број 24.

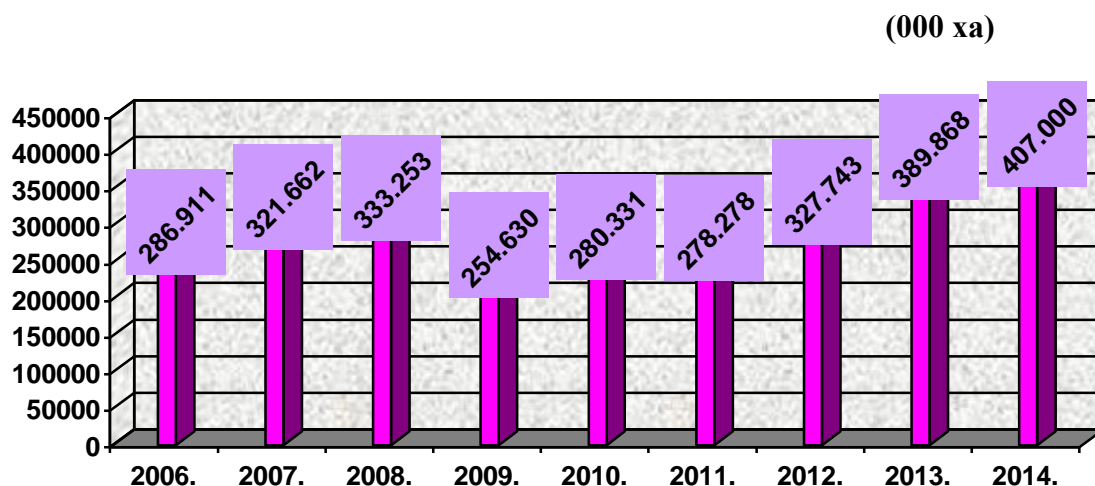
ТАБЕЛА 24. УЧЕШЋЕ ОСИГУРАНИХ ПОВРШИНА У УКУПНО ОБРАДИВОЈ И УКУПНОЈ ПОЉОПРИВРЕДНОЈ ПОВРШИНИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Година	Учешће осигураних површина у укупној пољопривредној површини Републике Србије (%)	Учешће осигураних површина у укупној обрадивој површини Републике Србије (%)
2006.	6,00	8,00
2007.	6,00	9,00
2008.	6,59	9,24
2009.	5,04	7,09
2010.	5,54	7,80
2011.	5,50	7,74
2012.	6,49	9,17
2013.	7,69	10,87
2014.	8,00	15,00
Просечно учешће:	6,32	9,32

Извор: Стратегија пољопривреде и руралног развоја РС 2014-2024. за период 2008-2013. година; Статистички годишњак РС за 2006, 2007. и 2014. годину; Подаци о осигураним површинама – процена на основу података прикупљених од четири водећа осигураваача за ову врсту осигурања у Републици Србији.

На основу приказаних података у табели број 24 може се извести закључак да је учешће осигураних површина у укупно обрадивим, односно пољопривредним површинама било најмање 2009, а највеће 2014. године. Разлог раста учешћа осигурања свакако су и катастрофалне поплаве које су у мају 2014. године масовно оштетиле усеве и плодове, те подстакле пољопривредне субјекте да значајније осигуравају своју производњу.

Графикон 3. Укупна осигурана површина

Извор: Као у табели број 24.

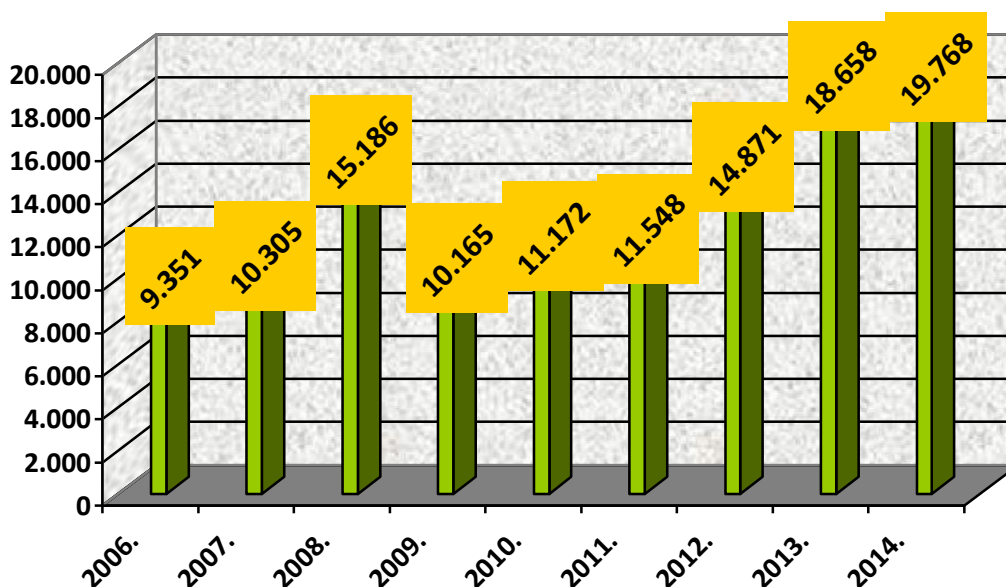
На графикону број 3 представљене су промене у величини осигураних површина (мерено у хиљадама хектара) у посматраном периоду. Из графичког приказа може се видети да су осигуране површине од 2006. до 2008. године имале континуирани раст, а од 2008. бележе пад све до 2013. године. Осигуране површине су биле најмање у 2009. години и износиле су, према подацима добијеним за потребе овог истраживања од осигуравајућих друштава која послују на подручју Републике Србије, само 254.630 хектара. Највећи обухват осигурањем биљне производње био је, према наведеним подацима, у 2014. години када је укупно било осигурано 407.000 хектара, што је чинило 15% укупних обрадивих површина у Републици Србији (табела број 24).

9. 1. 3. Полисе осигурања

Према подацима Народне банке Србије, број полиса осигурања биљне производње био је најмањи у првој години посматраног периода и износио је само 9.351, а највећи у 2014, односно последњој посматраној години, када је укупно закључено 19.768 уговора о

осигурању биљне производње. Дакле, према меродавним подацима, број полиса осигурања је вишеструко повећан у посматраном периоду, што се може видети из графикана број 4.

Графикон 4. Број полиса осигурања биљне производње

Извор: http://www.nbs.rs/export/download/osg-izv-y/god_T1_2006-2014.pdf

Анализом података приказаних на графикону број 4 може се закључити да је број полиса осигурања биљне производње био најмању у 2006. години, свега 9.351, а највећи у последњој посматраној, 2014. години, када је износио 19.768. Очигледно да је разлог раста броја полиса осигурања биљне производње у 2014. години проузрокован разорним поплавама које су у првој половини године погодиле подручје Републике Србије.

Према меродавним становиштима у домаћој литератури, постоје могућности и даљег раста броја полиса, односно осигурање биљне производње у Србији није довољно развијено, а разлози томе су: „ниска свест о осигурању код становника, привредна политика која се спроводи по том питању, неодговарајућа обука заступника осигурања и недостатак примерених осигуравајућих услуга.“⁴³⁹

⁴³⁹ Birovljev J., Vojinović Ž., Balaban M. (2015): *Potential of Agricultural Production and Its Impact on Insurance Premium*, Economics of agriculture, Vol. 62, No. 3, Belgrade, p. 715.

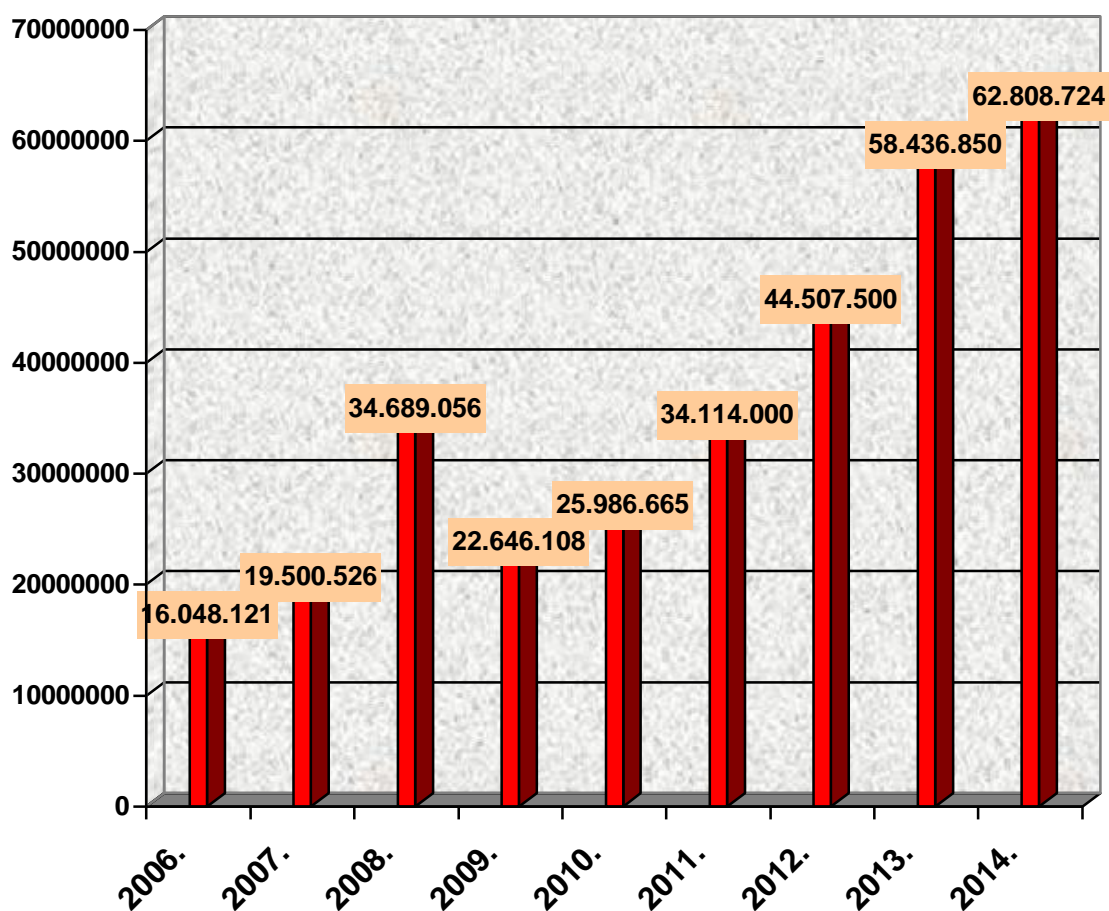
9. 1. 4. Сума осигурања

Сума, тј. свота осигурања представља износ на који је неки усев, односно засад осигуран. На укупну суму осигурања, на нивоу државе, утиче:⁴⁴⁰

- (а) укупно осигурана површина;
- (б) структура осигураних усева;
- (в) приноси на које се усеви осигуравају;
- (г) цене пољопривредних производа.

Графикон 5. Суме осигурања биљне производње

(000 дин.)

Извор: Процена на основу података прикупљених од осигуравача у Републици Србији.

⁴⁴⁰ Žarković N., Toscano B., Mrkšić D., Lisov M. (2014): Key Features of Crop Insurance in Serbia, Bulgarian Journal of Agricultural Science, Vol. 20, No. 1, p. 31.

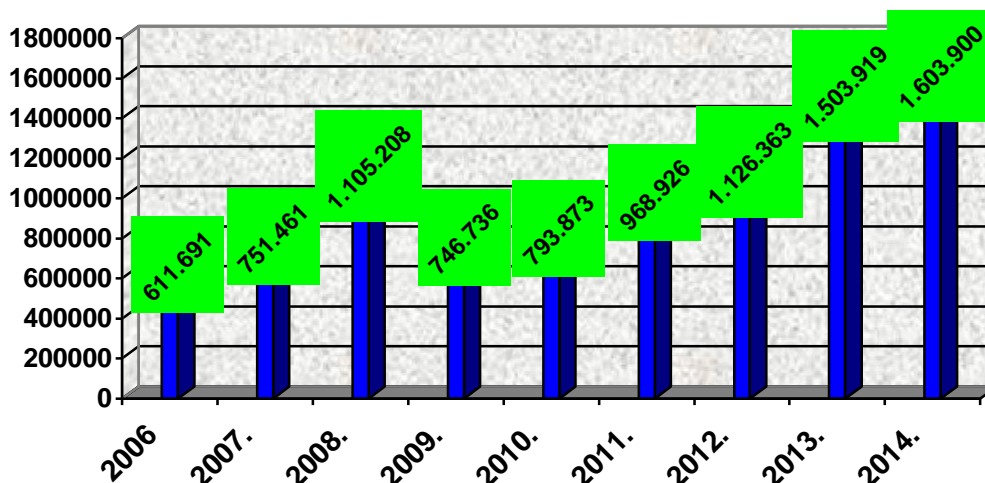
Вредност суме осигурања, изражене у текућим динарским вредностима, имала је изразит раст у анализираном периоду, што се може видети из графичког приказа (графикон број 5). Свота осигурања је скоро четири пута повећана у периоду од 2006. до 2014. године, што указује да осигурање биљне производње има све већи значај, односно вредност на тржишту осигурања. Значајан раст суме осигурања у 2008. години био је узрокован и порастом стопе субвенционисања премија осигурања од стране државе у овој години за 10%. Такође, на ово позитивно кретање утицао је и пораст цена пољопривредних производа, што је свакако омогућило и раст укупне своте осигурања у 2013. и 2014. години.

9. 1. 5. Премија осигурања

Премија осигурања представља цену коју осигураник (пољопривредни субјекат) плаћа осигуравачу (друштвима за осигурање) по основу пружене услуге, обезбеђивања економске заштите пољопривредне, односно у овом случају биљне производње. Кретање висине премија осигурања (изражене у текућим динарским вредностима) приказано је на графикону број 6.

Графикон 6. Премије осигурања биљне производње

(000 дин.)

Извор: http://www.nbs.rs/export/download/osg-izv-y/god_T1_2006-2014.pdf.

На основу графичког приказа (графикон број 6) може се закључити да је вредност укупне премије осигурања биљне производње, као и укупних свота осигурања биљне производње забележила вишеструки раст у последњој посматраној години у односу на

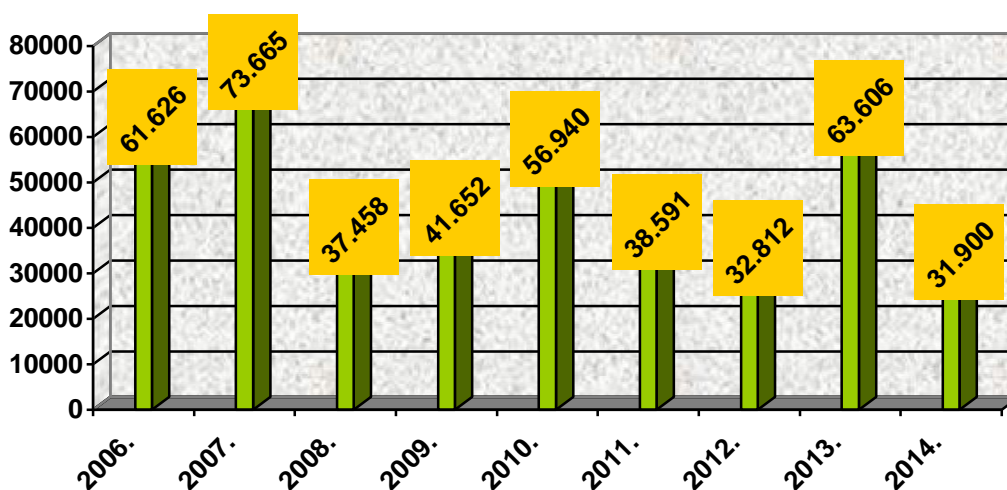
почетак периода. Конкретно, премија осигурања је са 611,7 милиона динара порасла на 1.603,9 милиона динара. Међутим, и поред овог раста становишта у литератури су да је и он недовољан, односно да пољопривредни субјекти, и поред ниске цене осигурања, недовољно осигуравају своју производњу. Рецимо, Жарковић је става да „код пољопривредних произвођача култура осигурања још увек није развијена у довољној мери.“ Цитирани аутор сматра да „премију, ипак, не можемо сматрати превисоком.“ Аутор наводи пример да „годишња премија осигурања пшенице код једног од наших осигуравача, по једном хектару површине, на просечан принос од пет тона и цени од 20 динара по килограму, износи 2.860 динара, а код шљиве, на принос од 1.000 килограма, 1.310 динара.“⁴⁴¹

9. 1. 6. Укупна оштећена површина

Преглед кретања укупно оштећених обрадивих површина дат је на графикону број 7. Потребно је истаћи запажање да и поред катастрофалних поплава, које су у 2014. години погодиле Републику Србију, није дошло до значајнијег пораста оштећених површина. Напротив, оне су смањене. На основу ове чињенице, такође, се може извући закључак да је у Републици Србији, ипак, недовољно примењено осигурање биљне производње.

Графикон 7. Укупна оштећена површина

(хектари)

Извор: Процена на основу података прикупљених од осигуравача у Републици Србији.

⁴⁴¹ Жарковић Н. (2016): *Осигурање у пољопривреди – недовољно развијено, а још мање коришћено*, Пољопривредников пољопривредни календар 2016, „Дневник-Пољопривредник“ АД, Нови Сад, стр. 72-74.

На основу исцрпне и свеобухватне анализе Кочовић и Трифуновић наводе да су могућности тржишта осигурања у Републици Србији веће од актуелног нивоа развијености.⁴⁴² Са овим ставом се слаже и Манић, који истиче да је развијеност осигурања пољопривреде у Србији на „изузетно ниском нивоу“ и поред увођења субвенција премија осигурања. Цитирани аутор закључује да то указује „да сама субвенција премије осигурања није довољна за већу експанзију осигурања у пољопривреди на нашем тржишту.“⁴⁴³

9. 1. 7. Штете покривене осигурањем

Висина обрачунатих штета зависи и од врсте осигураних ризика. Суша и град изазивају штете на великим површина, што условљава и значајну висину обрачунатих штета. Примера ради, Васиљевић, Зарић и Шевић износе у својим разматрањима процену да свака сушна година у Србији узрокује штету, у виду смањења приноса, у вредности од око 500 милиона евра.⁴⁴⁴ С друге стране, Жарковић истиче да су у Републици Србији осигуране површине, углавном, лоциране у градобитним областима. „Тек са ширењем обухвата и на друге крајеве земље оствариће се већа разумењеност ризика, што ће повољно утицати на остварену стопу штета (количник штета и премије).“⁴⁴⁵

Решене, односно обрачунате штете у биљној производњи зависе од великог броја фактора. На првом месту то је испољавање опасности као догађаја на које се не може утицати. Затим, важна је и структура осигураних усева, њихови приноси и тржишне цене, односно сви чиниоци који утичу на укупну суму осигурања. Такође, значајна је и пословна политика осигуравача, односно постотак самопридржаја осигураника (франшиза), као и обухват осигурањем, односно дисперзија ризика. Кретање висине обрачунатих штета у Републици Србији у периоду од 2006. до 2014. године приказано је на графикону број 8.

⁴⁴² Коџовић Ј., Трифуновић Д. (2013): *Understanding the Essence of Insurance Product as the Condition for the Development of Insurance Market in Serbia*, In: Коџовић Ј., Јовановић Гавриловић В. and Radovic Markovic M. (eds.) *Product Specifics on the Market of Insurance and Reinsurance*, University of Belgrade, Faculty of Economics Publishing Centre, Belgrade, p. 15.

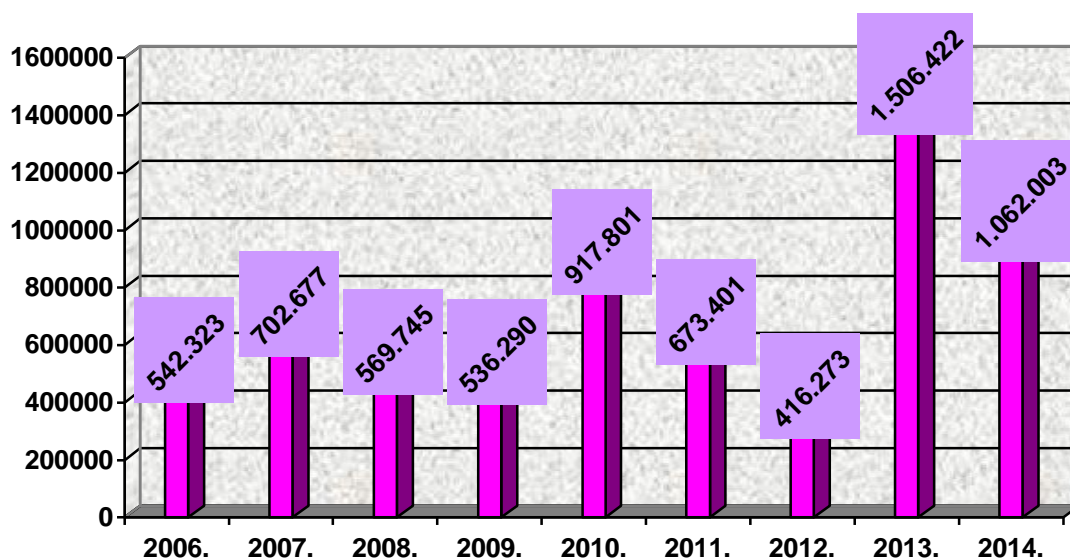
⁴⁴³ Манић В. (2012): *Осигурање у пољопривреди: Улога јавног сектора, индустрије осигурања и правци развоја*, Презентација, Други пољопривредни форум: Храна за Европу – у сусрет новој Стратегији развоја агропривреде Србије, Суботица, 11-13. октобар 2012. године.

⁴⁴⁴ Vasiljević Z., Zarić V., Šević D. (2013): *Insurance in Agriculture of Serbia as Precondition of Risk Minimization*, In: *Book of proceedings, The Seminar: Agriculture and Rural Development - Challenges of Transition and Integration Processes*, 50 th Anniversary Department of Agricultural Economics, Belgrade-Zemun, September 27, 2013, p. 309.

⁴⁴⁵ Жарковић Н. (2016): *Осигурање у пољопривреди – недовољно развијено, а још мање коришћено*, Пољопривредников пољопривредни календар 2016, „Дневник-Пољопривредник“ АД, Нови Сад, стр. 72.

Графикон 8. Обрачунате штете у биљној производњи

(000 дин.)

Извор: Процена на основу података прикупљених од осигураваача у Републици Србији.

Према подацима приказаним на графикону број 8 може се закључити да је најмање обрачунатих штета било у 2012. години, а највише већ у наредној, 2013. години, када су укупне обрачунате штете у биљној производњи износиле 1,06 милиона динара. Као што је већ наведено разлоге променљиве висине обрачунатих штета треба тражити у остварењу ризика, те у структури осигураних, односно оштећених усева. Структура усева је важан чинилац с обзиром на то да је њихова вредност различита. Познато је да су тржишне цене воћа и грожђа вишеструко веће у односу на ратарске усеве, што значајно опредељује и висину обрачунатих штета.

На основу реализованог истраживања, односно анализе пословног учинка осигураваача на домаћем тржишту осигурања биљне производње, можемо да закључимо да и поред значајног раста премија и сума осигурања у 2008, 2013. и 2014. години, ова врста осигурања није довољно развијена. Потврда овог става је и у чињеници да је осигурано свега 15% обрадивих површина, што је иако представља највећу величину у анализираном периоду, још увек је недовољно.

Правци развоја осигурања биљне производње у Републици Србији, као што је већ раније истакнуто, требало би да буду у ширем обухвату осигурања од ризика суше, али и поплава, као и других временских непогода. У том правцу Тоскано истиче велики значај временских деривата у управљању пољопривредним ризицима. Временски деривати

„покривају догађаје ниског ризика али високе вероватноће настајања, за разлику од класичног осигурања које покрива догађаје високог ризика али ниске вероватноће настајања.“ Према цитираном аутору временски деривати омогућавају да се биљна производња заштити од нестабилности климе, која често може да проузрокује „несигурност у производњи пољопривредних произвођача“, која се манифестује у променљивим приносима, квалитету производа, као и продајним ценама пољопривредних производа.⁴⁴⁶

Према Осакију, перспектива развоја пољопривредног осигурања на дуги рок је преношење губитака прихода у биљној производњи на тржиште осигурања.⁴⁴⁷

9. 2. ПОСЛОВНИ УЧИНАК ОСИГУРАЧА У ОСИГУРАЊУ ЖИВОТИЊА

У овом поглављу предмет истраживања је учинак осигуравача који послују на подручју Републике Србије на тржишту осигурања животиња. Извори података коришћени у истраживању су подаци Народне банке Србије, а односе се на број полиса осигурања, висину премије осигурања и обрачунатих штета у анализираном периоду од 2006, закључно са 2014. годином. У истраживању је примењена квантитативна и квалитативна анализа. Приликом тумачења добијених резултата методом компаративне анализе повезано је текуће стање у осигурању животиња у Републици Србији са ставовима истакнутих истраживача из ове области у домаћој и светској литератури.

9. 2. 1. Полисе осигурања

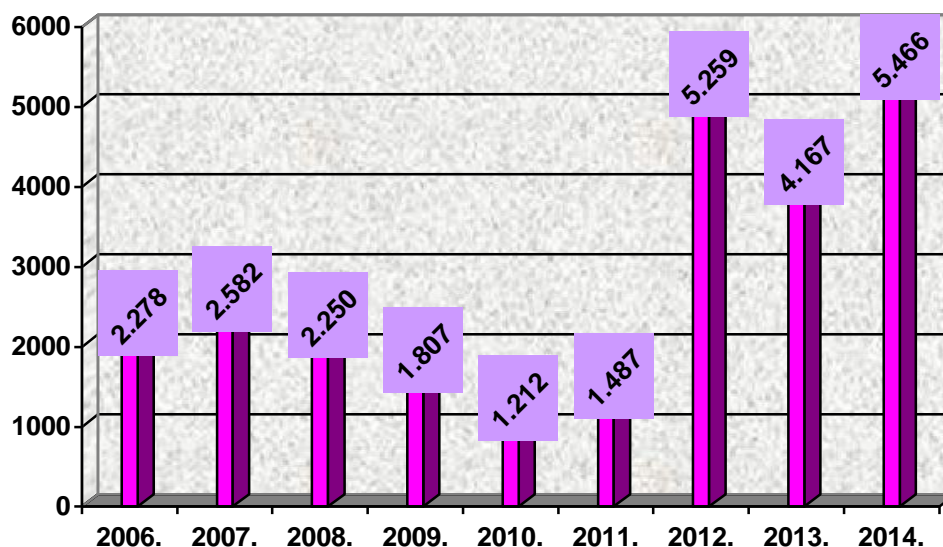
Подаци о укупном броју полиса осигурања животиња доступни су у бази података Народне банке Србије. Кретање броја полиса, односно промене у обиму осигурања животиња у Републици Србији у периоду од 2006. до 2014. године приказане су на графикону број 9. На основу анализе резултата истраживања може се закључити да је у Републици Србији број полиса осигурања животиња вишеструко мањи у односу на број полиса осигурања биљне производње (графикон број 9).

---

⁴⁴⁶ Тоскано Б. (2011): *Управљање климатским ризицима у биљној производњи*, Бруно Тоскано, Београд, стр. 194.

⁴⁴⁷ Osaki V. A. (2007): *The role of insurance in the risk management in agriculture and the obstacles to its development*, The Brazilian Magazine of Risk and Insurance, Rio de Janeiro, Funenseg, Vol. 2, No. 4/2007, p. 79.

Графикон 9. Број полиса осигурања животиња

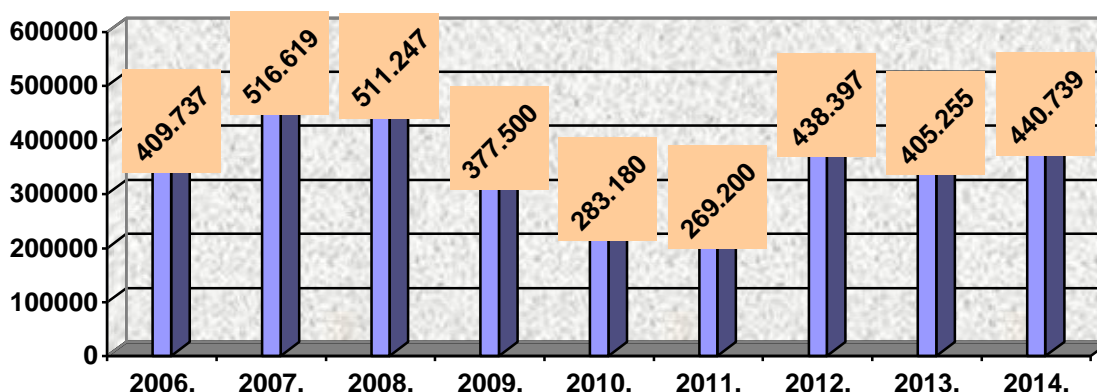
Извор: http://www.nbs.rs/export/download/osg-izv-y/god_T1_2006-2014.pdf

Број полиса осигурања животиња био је на приближно истом нивоу у периоду од 2006. до 2008, да би у 2009. забележио пад, а у 2010. години имао је минимум. Тада је на подручју Србије било свега 1.212 полиса ове врсте осигурања. Следеће године је забележен раст, а у 2014. било је 5.466, што представља и максималан број полиса осигурања животиња у анализираном периоду. То је свакако недовољно са аспекта значаја ове врсте осигурања као и диверзификоване понуде осигуравача, што је било предмет анализе у претходном поглављу.

9. 2. 2. Премије осигурања

Премија се често, кратко, дефинише као цена ризика. С аспекта разматрања у овом раду, као што смо у претходним поглављима већ истицали, премија је цена осигуравајуће заштите биљне и сточарске производње. Премија осигурања животиња је значајно нижа у односу на осигурање биљне производње. Према неким становиштима у литератури у Србији, премија у осигурању животиња је „чак око осам пута нижа од премије у осигурању биљне производње“.⁴⁴⁸

⁴⁴⁸ Жарковић Н. (2016): *Осигурање у пољопривреди – недовољно развијено, а још мање коришћено*, Пољопривредников пољопривредни календар 2016, „Дневник-Пољопривредник“ АД, Нови Сад, стр. 73.

Графикон 10. Премије осигурања животиња**(000 дин.)**

Извор: http://www.nbs.rs/export/download/osg-izv-y/god_T1_2006-2014.pdf

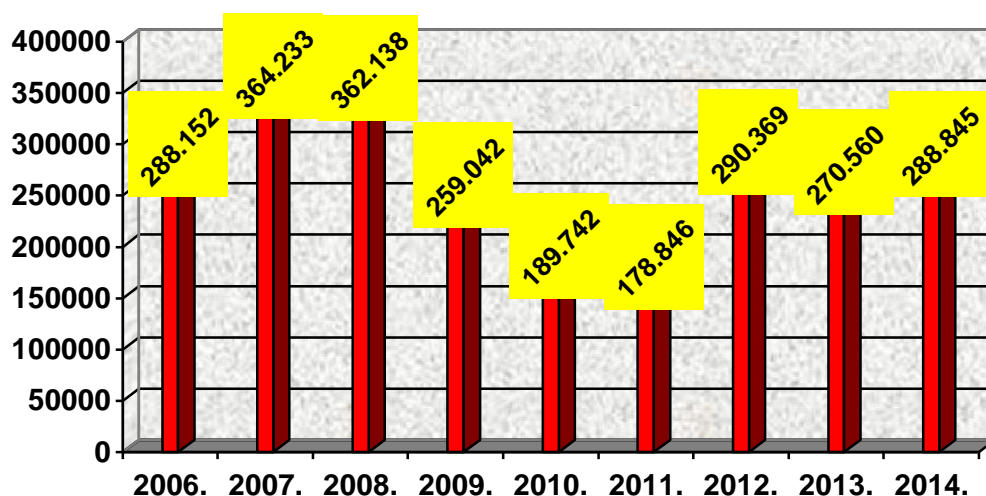
Анализом података приказаних на графикону број 10 може се закључити да су и премије осигурања животиња, као и полисе, забележиле минимум у 2010. години. До постепеног пораста је дошло наредних година, али недовољно да би се достигао максимум који је ова врста осигурања имала на домаћем тржишту у 2007. и 2008. години. У овим годинама вредност укупне премије осигурања животиња у Републици Србији била је око 500 милиона динара.

9. 2. 3. Штете покривене осигурањем

Штете у осигурању животиња такође су значајно ниже у односу на осигурање биљне производње. Обрачунате штете, и у овој врсти осигурања, зависе од бројних фактора. Поред неизвесности наступања осигураних опасности, дисперзије осигураних ризика, пословне политике осигуравача, примене самопридржаја, овде је важан фактор и значајно смањење обима сточарске производње у Републици Србији у последњој деценији. Разлози смањења обима сточарске производње су, према ставовима произвођача, неисплативост производње, односно високи трошкови това и ниске тржишне цене.

Графикон 11. Обрачунате штете у осигурању животиња

(000 дин.)

Извор: Процена на основу података прикупљених од осигураваача у Републици Србији.

Анализом података приказаних на графикону број 11 може се закључити да су и обрачунате штете у осигурању животиња, као и премије, имале свој максимум у 2007. и 2008. години. На основу наших процена, а према подацима добијеним од најзначајнијих друштава за осигурање ове врсте осигурања која послују на подручју Републике Србије, у наведеним година, покривене штете у осигурању животиња укупно су износиле око 3,6 милиона динара.

Према становиштима у литератури, односно на основу истраживања Варјана у циљу ефикасног функционисања тржишта осигурања, па и пољопривредног осигурања, односно осигурања животиња, потребан је:⁴⁴⁹

- (1) велики број малих друштава за осигурање;
- (2) хомогеност производа осигурања;
- (3) савршена мобилност ресурса;
- (4) потпуна информисаност корисника осигурања.

Становиште Лабудовића и сарадника је да неразвијеност осигурања пољопривреде, па и осигурања животиња, можемо тражити и на страни понуде. Разлози за ово су бројни. Примера ради, то су недовољно познавање делатности осигураника од стране осигураваача, морални хазард, системски ризик. Такође, разлози неразвијености осигурања пољопривреде,

⁴⁴⁹ Varian H.R. (2006): *Microeconomic: Basic Concepts*, Elsevier, Rio de Janeiro, pp. 267-268.

односно осигурања животиња, су и на страни тражње. То су немогућност пољопривредника да процене предности осигурања, високе цене осигурања и сл.⁴⁵⁰

На основу свих анализираних параметара може се извести закључак да је осигурање животиња изузетно неразвијено у Републици Србији. Разлог томе не видимо на страни понуде с обзиром на то да смо у претходном поглављу, на основу анализе понуда најзначајнијих осигуравача који послују на домаћем тржишту, закључили да је понуда довољно дивезификована, односно да пружа економску заштиту од скоро свих ризика који су присутни у сточарској производњи. Сматрамо да су разлози недовољне развијености осигурања животиња у Републици Србији неповољан економски положај пољопривредних субјеката (ниска платежна моћ), недовољна информисаност о значају и потреби осигурања животиња, као и значајни пад обима сточарске производње у последњој деценији.

Сматрамо да је потребно и да се сагледа развој тржишта осигурања животиња у Републици Србији, као и његова усклађеност са другим тржиштима. Примера ради, према Комненићки и Жарковићу у условима појаве катастрофалних ризика, као што су земљотреси, осигуравачи (у иностранству – приметила Радовић Г.) су развили нову врсту финансијских инструмената помоћу којих су пребацили ризик осигурања на тржиште капитала и тиме употпунили и омогућили адекватније осигурање имовине од катастрофалних ризика. Међутим, цитирани аутори закључују да је ово могуће уколико су „тржишта капитала у стању да апсорбују штете које настају услед великих катастрофалних догађаја“, односно да је то могуће „на тржиштима капитала која имају дневни обим трговине који премашује стотине милијарди долара.“⁴⁵¹ Сматрамо да је о овоме потребно размислити у условима раста обима осигурања животиња у Републици Србији, односно да је поред тржишта осигурања потребно паралелно да се развија и тржиште капитала.

9. 3. УПОРЕДНИ ПРИКАЗ РЕЗУЛТАТА ОСИГУРАЊА БИЉНЕ ПРОИЗВОДЊЕ И ОСИГУРАЊА ЖИВОТИЊА

У претходном истраживању констатовали смо да је осигурање животиња мање развијено од осигурања биљне производње у Републици Србији. Како бисмо овај став и аналитички образложили, у овом поглављу ћемо компаративном методом истраживања поредити број полиса осигурања и износе премија осигурања у биљној производњи и

⁴⁵⁰ Лабудовић Станковић Ј, Тодоровић Н. (2011): *Осигурање биљне производње у ЕУ и Србији*, Економика пољопривреде, Институт за економику пољопривреде, Београд, Вол. 58, Бр. 4, стр. 724.

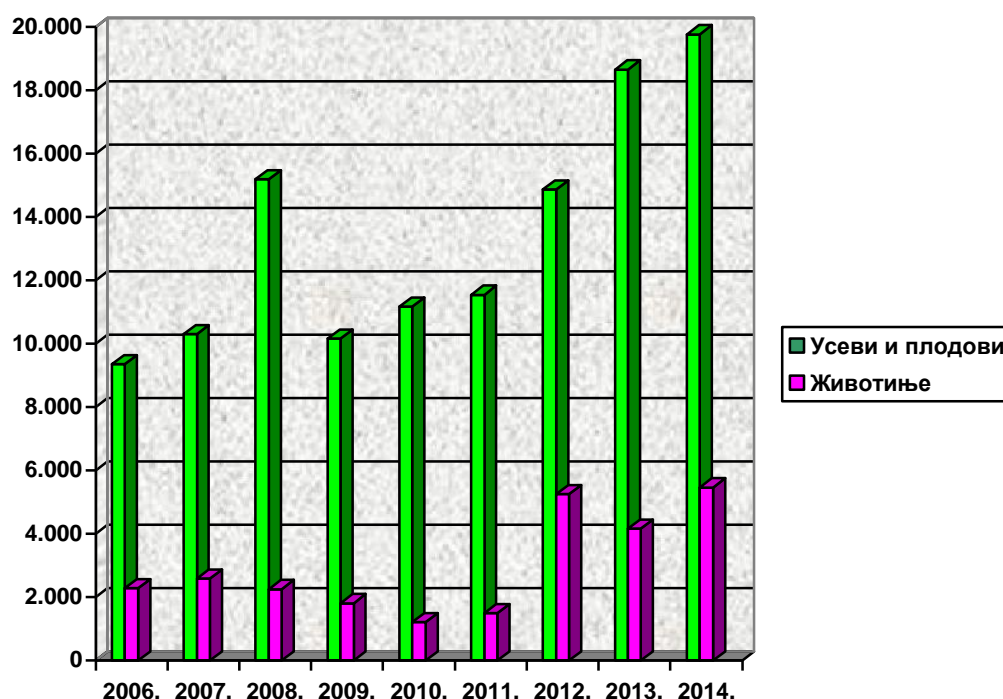
⁴⁵¹ Комненић Б, Жарковић Н. (2009): *Хеџирање ризика осигурања као нова врста имовине на тржишту капитала и нови извор финансирања за индустрију осигурања*, Сингидунум ревија, Универзитет Сингидунум, Бр. 1/2009, Београд, стр. 54-56.

осигурању животиња у Републици Србији, у анализираном периоду од 2006. до 2014. године. Такође, предмет истраживања у овом поглављу је и учешће укупне премије пољопривредног осигурања у укупним премијама неживотних осигурања и то, појединачно по годинама, у посматраном периоду у Републици Србији.

9. 3. 1. Упоредни приказ кретања броја полиса осигурања

Укупан број полиса осигурања усева и плодова и осигурања животиња доступан је у бази података Народне банке Србије. Упоредни приказ ових величина у анализираном периоду 2006-2014. година представљен је на графикану број 12.

Графикон 12. Упоредни приказ кретања броја полиса осигурања биљне производње и броја полиса осигурања животиња

Извор: http://www.nbs.rs/export/download/osg-izv-y/god_T1_2006-2014.pdf

Анализом података представљених на графикану број 12 можемо да закључимо да је у свим посматраним годинама број полиса осигурања животиња знатно мањи у односу на број полиса осигурања биљне производње. Нумерички показатељи, у апсолутном и релативном износу приказани су у табели број 25.

ТАБЕЛА 25. БРОЈ И СТРУКТУРА ПОЛИСА ПОЉОПРИВРЕДНОГ ОСИГУРАЊА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ У ПЕРИОДУ 2006-2014.

Година	Број полиса осигурања биљне производње	Учешће полиса осигурања биљне производње у укупном броју полиса пољопривредног осигурања (%)	Број полиса осигурања животиња	Учешће полиса осигурања животиња у укупном броју полиса пољопривредног осигурања (%)	Укупан број полиса пољопривр. осигурања
2006.	9.351	80	2.278	20	11.629
2007.	10.305	80	2.582	20	12.887
2008.	15.186	87	2.250	13	17.436
2009.	10.165	85	1.807	15	11.972
2010.	11.172	90	1.212	10	12.384
2011.	11.548	89	1.487	11	13.035
2012.	14.871	74	5.259	26	20.130
2013.	18.658	82	4.167	18	22.825
2014.	19.768	78	5.466	22	25.234
Просечно учешће:	-	83	-	17	-

Извор: http://www.nbs.rs/export/download/osg-izv-y/god_T1_2006-2014.pdf

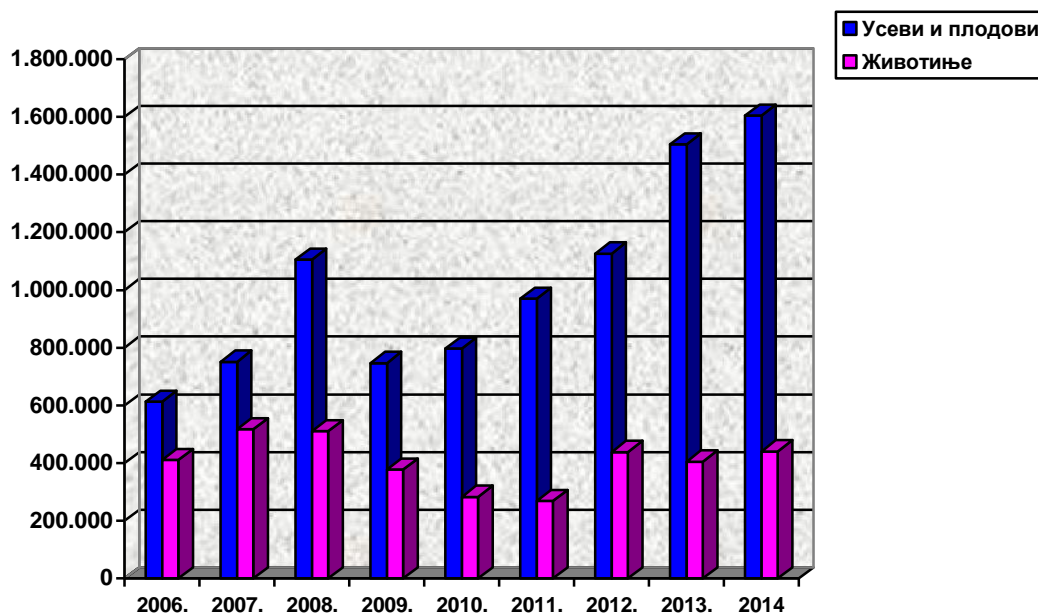
Анализом структуре полиса пољопривредног осигурања, приказаној у табели број 25, видимо да је у посматраном периоду просечно учешће полиса осигурања биљне производње било 83%, а полиса осигурања животиња свега 17%. Можемо да закључимо и да је укупан број полиса пољопривредног осигурања био највећи у последњој години анализираних периода, 2014. години. Међутим, то значи да је у 2014. години свега 4% од укупног броја пољопривредних газдинстава у Републици Србији имало закључен уговор о економској заштити своје производње.

9. 3. 2. Упоредни приказ премије осигурања

Укупан износ премије осигурања усева и плодова и осигурања животиња доступан је, такође, у бази података Народне банке Србије. Упоредни приказ ових величина у анализираним периоду 2006-2014. година представљен је на графикону број 13.

**Графикон 13. Упоредни приказ премије осигурања биљне производње
и премије осигурања животиња**

(000 дин.)

Извор: http://www.nbs.rs/export/download/osg-izv-y/god_T1_2006-2014.pdf

Анализом података представљених на графикону број 13 можемо да закључимо како је у свим посматраним годинама износ премије осигурања животиња знатно мањи у односу на износ премије осигурања биљне производње. Међутим, уочљива је мања разлика у износима премије осигурања животиња и премије осигурања биљне производње у односу на разлику у броју полиса осигурања животиња и броју полиса осигурања биљне производње. Разлог томе је чињеница да је премија цена ризика који осигуравачи високо третирају и у осигурању биљне производње, али и у осигурању животиња. Нумерички показатељи, односно апсолутни и релативни износи премије осигурања биљне производње и премије осигурања животиња у премији пољопривредног осигурања, у посматраном периоду у Републици Србији, приказани су у табели број 26.

ТАБЕЛА 26. ИЗНОСИ И СТРУКТУРА ПРЕМИЈЕ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ОСИГУРАЊА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ У ПЕРИОДУ 2006-2014.

Година	Укупне премије осигурања биљне производње (000 дин.)	Учешће укупних премија осигурања биљне производње у укупним премијама пољопривредног осигурања (%)	Укупне премије осигурања животиња (000 дин.)	Учешће укупних премија осигурања животиња у укупним премијама пољопривредног осигурања (%)
2006.	611.691	60	409.737	40
2007.	751.461	59	516.619	41
2008.	1.105.208	68	511.247	32
2009.	746.736	66	377.500	34
2010.	796.873	74	283.180	26
2011.	968.926	78	269.200	22
2012.	1.126.363	72	438.397	28
2013.	1.503.919	78	405.255	22
2014.	1.603.900	79	440.739	21
Просечно учешће:	-	70	-	30

Извор: http://www.nbs.rs/export/download/osg-izv-y/god_T1_2006-2014.pdf

На основу података приказаних у табели број 26 можемо да закључимо да је износ премије осигурања у биљној производњи био највећи у 2014. години, а износ премије осигурања животиња у 2007. години. Такође, анализом структуре премије пољопривредног осигурања можемо да закључимо да је учешће премије осигурања биљне производње у укупној премији пољопривредног осигурања било највеће у 2014. години, а најмање у 2007. години, када су премије осигурања животиња достигле свој максимум. Просечно учешће премије осигурања биљне производње у укупној премији пољопривредног осигурања у Републици Србији у посматраном периоду, било је 70%, а премије осигурања животиња 30%.

9. 4. УЧЕШЋЕ ПРЕМИЈЕ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ОСИГУРАЊА У ПРЕМИЈИ НЕЖИВОТНИХ ОСИГУРАЊА

У циљу анализе развијености пољопривредног осигурања у Републици Србији у овом делу рада предмет анализе је учешће укупне премије пољопривредног осигурања у укупној премији неживотних осигурања у периоду од 2006. до 2014. године.

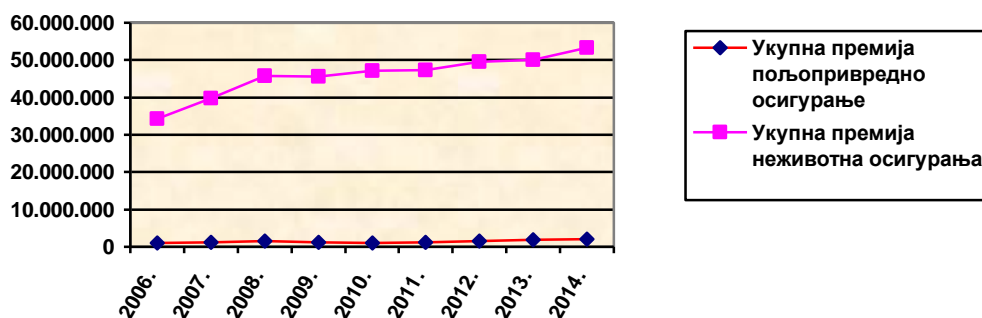
**ТАБЕЛА 27. УЧЕШЋЕ ПРЕМИЈЕ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ОСИГУРАЊА
У ПРЕМИЈИ НЕЖИВОТНИХ ОСИГУРАЊА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ
У ПЕРИОДУ 2006-2014. ГОДИНА**

Година	Укупна премија пољопривредног осигурања (000 дин.)	Укупна премија неживотних осигурања (000 дин.)	Учешће премије пољопривредног осигурања у премији неживотних осигурања (%)
2006.	1.021.428	34.283.087	2,98
2007.	1.268.080	39.840.510	3,18
2008.	1.616.455	45.839.596	3,53
2009.	1.124.236	45.653.453	2,46
2010.	1.080.053	47.168.218	2,29
2011.	1.238.126	47.321.292	2,62
2012.	1.564.760	49.608.308	3,15
2013.	1.909.174	49.976.051	3,82
2014.	2.044.639	53.399.931	3,83
Просечно учешће:	-	-	3,10

Извор: http://www.nbs.rs/export/download/osg-izv-y/god_T1_2006-2014.pdf

Анализом података приказаних у табели број 27 можемо да закључимо да је највеће учешће укупне премије пољопривредног осигурања у укупној премији неживотних осигурања било у 2014. години, а најмање у 2010. години. Просечни удео укупне премије пољопривредног осигурања у укупној премији неживотних осигурања у Републици Србији у посматраном периоду једва да је премашило 3%. Дакле, учешће укупне премије пољопривредног осигурања у укупној премији неживотних осигурања у Републици Србији у периоду од 2006. до 2014. године било је незнатно, минорно, што је и приказано на графикану број 14.

Графикон 14. Упоредни приказ укупне премије пољопривредног осигурања и укупне премије неживотних осигурања (000 дин.)

Извор: http://www.nbs.rs/export/download/osg-izv-y/god_T1_2006-2014.pdf

На основу података приказаних у табели број 27 и графикону број 14 може се закључити да од 2012. године учешће укупне премије пољопривредног осигурања у укупној премији неживотних осигурања има континуирани раст. Сматрамо неопходним да се овај раст настави и у будућности.

9. 5. РЕЗИМЕ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

На основу спроведене анализе у овом делу рада можемо да закључимо да је:

(1) у 2014. години било 25.234 полиса пољопривредног осигурања у Републици Србији, што представља њихов највећи број у анализираном периоду, али то значи да је само 4% од укупног броја пољопривредних газдинстава у Републици Србији имало у 2014. години закључен уговор о економској заштити своје производње;

(2) највећи обухват осигурања биљне производње био у 2014. години, када је укупно било осигурано 407.000 хектара, што је чинило 15% укупних обрадивих површина у Републици Србији;

(3) у 2014. години било 5.466 полиса осигурања животиња, што представља и највећу вредност овог показатеља у анализираном раздобљу, али је недовољно с аспекта значаја ове врсте осигурања као и диверзификоване понуде осигуравача;

(5) просечно учешће полиса осигурања биљне производње у укупном броју полиса пољопривредног осигурања у Републици Србији у периоду 2006-2014. година, било 83%, а полиса осигурања животиња свега 17%;

(6) просечно учешће укупне премије осигурања биљне производње у укупној премији пољопривредног осигурања у Републици Србији у анализираном периоду било 70%, а премије осигурања животиња 30%;

(7) у 2014. години, и поред катастрофалних поплава, није било значајнијег пораста оштећених обрадивих површина, већ је, напротив, код овог показатеља наведене године дошло до пада вредности;

(8) највеће учешће укупне премије пољопривредног осигурања у укупној премији неживотних осигурања било у 2014. години (3,83%), а најмање у 2010. години (2,29%), док је просечно учешће укупне премије пољопривредног осигурања у укупној премији неживотних осигурања у Републици Србији у посматраном периоду било свега 3,10%.

На основу свих наведених параметара и са становишта овог дела истраживања можемо закључити да је осигурање пољопривреде у Републици Србији недовољно развијено.

10. РАЗВОЈНИ ИЗГЛЕДИ ОСИГУРАЊА ПОЉОПРИВРЕДЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ У УСЛОВИМА УВОЂЕЊА ДЕЛИМИЧНО ОБАВЕЗНОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ОСИГУРАЊА

На основу спроведеног истраживања и анализе у претходним поглављима, може се закључити да је осигурање пољопривреде у Републици Србији недовољно развијено. Сматрамо да је у циљу развоја ове врсте осигурања у домаћим условима, али и развоја пољопривредне производње, неопходно увођење делимично обавезног пољопривредног осигурања. Стога ћемо у овом поглављу предложити и образложити могуће правце развоја, као и представити најзначајнија становишта наведена у литератури на које ћемо надоградити наше предлоге о могућим правцима развоја пољопривредног осигурања, односно о увођењу делимично обавезног осигурања пољопривреде у Републици Србији.

10. 1. ПРЕГЛЕД ЗНАЧАЈНИХ ТЕОРИЈСКИХ ПОЛАЗИШТА

Анализом актуелне литературе можемо да закључимо да су многи аутори у својим научним истраживањима истицали потребу и значај осигурања пољопривреде. Тако рецимо, Брандау сматра да се осигурање пољопривреде може сликовито назвати „победа људске логике над слепим силама природе.“ Међутим, према овом аутору и поред велике друштвене важности, осигурање пољопривреде се, у многим државама, налази тек у почетној фази развоја због бројних тешкоћа које отежавају његову финансијску исплативост.⁴⁵²

Према Чоловићу, „осигурање пољопривреде у Србији, односно у Југославији, до Другог светског рата, пример је добре праксе у области осигурања, коју би и данас требало применити.“⁴⁵³ Подсетимо, у Краљевини Југославији постојало је обавезно осигурање усева и плодова од ризика града. Такође, и Тасић је става да је потребно да се размотри идеја увођења обавезног пољопривредног осигурања. Према цитираном аутору, то би требало учинити бар за усеве, а носиоци осигурања могли би да буду „посебни јавни заводи, слични

⁴⁵² Brandão J.T. M. (2011): *Principle of good faith, market failures and moral risk in agricultural insurance*, Insurance Law Review, No. 4/2011, Beograd, pp. 31-32.

⁴⁵³ Свет осигурања (2016): *Historia magistra vitae est*, Број 3/2016, стр. 38, према Чоловић Владимир: „Историја осигурања у Србији, Црној Гори и Југославији до 1941. године.“

онима који су вршили обавезно пољопривредно осигурање у старој Југославији.“ Тасић посебно истиче да „те институције би морале да се поставе и организују тако да успешно могу обављати право осигурање, у правном и пре свега, у осигуравајуће-техничком смислу, то јест, то не би смела бити само нека врста помоћи, као што је било пре рата.“⁴⁵⁴

У својим истраживањима Билца и сарадници су дошли до закључка да се осигуравајућа заштита пољопривредне производње може организовати и путем фондова за накнаду штете које оснивају пољопривредници, најчешће на нивоу једне регије. Према цитираним ауторима, ови фондови су присутни у државама које немају развијено тржиште осигурања, а истовремено они успоравају развој тржишта. Фондовима посредно руководе владе држава, а често је проблем непостојање правног основа за њихов рад. Према цитираним ауторима значај оснивања ових фондова је последица схватања важности осигурања, смањење моралног ризика (моралног хазарда), али је недостатак недовољност средстава за покривање већих штета или мањих штета које би погодиле све чланове фонда, те би у укупном збиру износ био исувише велик. Стога је потребно да се обезбеди реосигурање или да се повеже неколико оваквих регионалних фондова, односно да дође до њиховог укрупњавања. У пракси, најчешће долази до прерастања ових фондова у осигуравајућа друштва.⁴⁵⁵

У литератури постоји неколико јединствених мишљења да су државне владе неефикасне као директни обезбеђивачи осигурања.⁴⁵⁶ У домаћој литератури су присутни ставови да осигурање пољопривреде у Србији није довољно развијено и због начина организације осигурања. Према ауторима цитираним у претходним поглављима, европска искуства упућују на закључак да постоје три могућности, односно да постоје осигуравајућа друштва која су под контролом државе, друштва која представљају јавно-приватна партнерства или приватна друштва која послују на чисто тржишним основама.⁴⁵⁷ Марковић сматра да је у циљу развоја осигурања пољопривреде у Републици Србији неопходан услов истинска повезаност три актера на тржишту осигурања: пољопривредника, државе и осигуравајућих кућа.⁴⁵⁸ Даље, Радовић-Марковић и Грозданић су става да је у циљу решавања проблема везаних за ефекте климатских промена потребно интегрисање свих

⁴⁵⁴ Тасић А. (1994): *Збирка расправа и чланака из осигурања*, Пигмалион, Нови Сад, стр. 124-126.

⁴⁵⁵ Bielza M, Stroblmair J., Gallego J. (2007): *Agricultural risk management in Europa*, The 101st EAAE Seminar „Management of Climate Risks in Agriculture“, Berlin, Germany, July, 5-6, 2007, pp. 10-12.

⁴⁵⁶ Cummins J.D. (2006): *Should the Government Provide Insurance for Catastrophes?*, Federal Reserve Bank of St.Louis, Review, No.88 (4), pp. 337-379.; Michel - Kerjan E.O., Kousky C. (2010): *Come Rain on Shine: Evidence on Flood Insurance Purchases in Florida*, Journal of Risk an Insurance, Vol. 77, No. 2, pp. 369-397.

⁴⁵⁷ Čolović V., Mrvić Petrović N. (2014): *Crop insurance – risks and models of insurance*, Economics of Agriculture, Year 61, No. 3/2014, Belgrade, pp. 561-573.

⁴⁵⁸ Марковић Т. (2016): *Економски инструменти за трансфер ризика – временски деривати и управљање ризиком у пољопривреди*, Пољопривредников пољопривредни календар 2016, „Дневник-Пољопривредник“ АД, Нови Сад, стр. 75.

субјеката осигурања, односно осигуравајућих друштава, пољопривредника, пољопривредних предузећа, као и владиног и невладиног сектора.⁴⁵⁹

Према Жарковићу и сарадницима „кључну улогу у развоју пољопривредног осигурања, на шта упућују и искуства развијених земаља, заједнички би морали имати држава и друштва за осигурање.“ Цитирани аутори закључују „да би држава требало да обезбеди опште предуслове за бољу примену осигурања, а посебно субвенција премија, а на осигуравајућим друштвима је да што доследније примењују правила струке, укључујући савремена светска достигнућа у осигурању биљне производње.“⁴⁶⁰ Такође, цитирани аутори сматрају да у „осигуравајућим друштвима треба да постоје уједначена правила о начину процене штета, како би и висина исплаћених накнада била уједначена.“

Мехул и Штатли сматрају да „једно од најважнијих питања политике спровођења осигурања биљне производње јесте његова добровољност, односно обавезност.“ Цитирани аутори даље наводе да подаци из бројних земаља упућују на закључак да је у примени углавном начело добровољности, али државе налазе начина да посредним путем подстакну земљораднике на куповину полиса осигурања.⁴⁶¹

Према Манићу, једно од могућих решења, којим би се могло развити тржиште осигурања пољопривреде у Србији, јесте модел у ком би се као услов за добијање субвенција у пољопривреди од стране државе увела обавеза претходног закључивања уговора о осигурању. То би, према цитираном аутору, омогућило вишеструки ефекат, тј. „имали бисмо предвидљиве приходе пољопривредних произвођача, док би са друге стране држава заштитила уложена средства у виду субвенција и спречила даља давања из државног буџета због непланираних издатака.“⁴⁶²

Закључак који су Петревска и сарадници изнели значајна је смерница за предлоге које ћемо изнети у овој дисертацији. Према мишљењу ове групе аутора, осигуравајућа друштва путем премија осигурања остварују приход „који се не враћа у потпуности осигураницима путем исплате надокнаде, већ се стварају значајне резерве, чинећи их акумулативним и способним за инвестиционе активности.“ Цитирани аутори закључују да „осигуравајуће

⁴⁵⁹ Radović-Marković M., Grozdanić R. (2013): *Risks and Damages in the Conditions of Globalization and Climate Change*, In: Kočović J., Jovanović Gavrilović B. and Radović Marković M. (eds.) *Product Specifics on the Market of Insurance and Reinsurance*, University of Belgrade, Faculty of Economics Publishing Centre, Belgrade, p. 181.

⁴⁶⁰ Žarković N., Toscano B., Mrkšić D., Lisov M. (2014): *Key Features of Crop Insurance in Serbia*, *Bulgarian Journal of Agricultural Science*, Vol. 20, No. 1, p. 23.

⁴⁶¹ Mahul O., Stutley C.J. (2010): *Government Support to Agricultural Insurance Challenges and Options for Developing Countries*, The World Bank, Washington, USA, p. 244.

⁴⁶² Манић В. (2012): *Осигурање у пољопривреди: Улога јавног сектора, индустрије осигурања и правци развоја*, Презентација, Други пољопривредни форум: Храна за Европу – у сусрет новој Стратегији развоја агропривреде Србије, Суботица, 11.-13. октобар 2012. године.

компаније у развијеним државама представљају значајне инвеститоре, који подстичу пољопривредни и привредни развој.⁴⁶³

10. 2. ПОТЕНЦИЈАЛНИ МОДЕЛ ДЕЛИМИЧНО ОБАВЕЗНОГ ОСИГУРАЊА ПОЉОПРИВРЕДЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Сматрамо, као што смо већ истакли у раније објављеном раду,⁴⁶⁴ да би осигурање пољопривреде у Републици Србији требало да буде обавезно, а не, као до сада, добровољно. Премија осигурања требало би да буде, као и до сада, регресирана из аграрног буџета, с тим што је потребно да се у наредном периоду обезбеди субвенционисање трошкова осигурања у већем износу, односно они би минимално требали да буду субвенционисани 50%.

Идеја о потреби увођења обавезног осигурања пољопривреде у домаћим условима постоји од раније, а ова тема је нарочито добила на значају последњих година, што је посебно резултат великих штета које су настале услед катастрофалних поплава. Укупна штета од поплава у мају 2014. године износила је 1,7 милијарди евра, а у циљу њене санације издвојено је из државног буџета око 50 милиона евра. Такође, поплаве су биле и у марту 2016. године и том приликом је из државног буџета издвојено 290 милиона динара. Свакако да улога државе не би требало да буде изједначена са улогом осигуравајућих друштава, односно да пољопривредници, уместо да осигурају своју производњу, очекују да држава прогласи елементарну непогоду и исплати им надокнаду штете. У условима неразвијеног осигурања пољопривреде, што је био случај у домаћим условима последњих година, ово је било изнуђено решење.

Осигурање је неопходно у циљу развоја пољопривреде и руралног развоја државе, те обезбеђења прехранбене сигурности. Ово је од посебне важности у домаћим условима, с обзиром на то да, према резултатима пописа пољопривреде у 2012. години, у Србији има 631.552 пољопривредна газдинства. Од овог броја чак 99,5% су породична пољопривредна газдинства која су и носиоци прехранбене сигурности. Стога сматрамо да би улога државе, у наредном периоду, требало да буде активнија у циљу развоја тражње на тржишту пољопривредног осигурања.

---

⁴⁶³ Петревска М., Тоскано Б., Милошев Д. (2010): *Осигурање биљне производње*. Беокина, Београд, стр. 1-2.

⁴⁶⁴ Радовић Г. (2014): *Финансирање пољопривреде у Републици Србији*, Монографија, Задужбина Андрејевић, Београд, стр. 17.

У Републици Србији не постоје статистички подаци о броју осигураних пољопривредних газдинстава. До приближног податка може се доћи на основу броја регистрованих пољопривредних газдинстава која користе право на регрес премије осигурања. Према подацима ресорног Министарства, у 2015. години право на регресирање премије осигурања остварило је 19.806 регистрованих пољопривредних газдинстава, од чега је 18.276 осигурало усеве, плодове или расаднике, а само 1.530 газдинстава је осигурало животиње. На основу наведених података можемо да закључимо да је осигурано свега 3,14% регистрованих пољопривредних газдинстава.

Сматрамо да је потребно да и у Републици Србији, као и у Русији, држава, односно Министарство пољопривреде, плански развија осигурање пољопривреде. У том циљу било би пожељно да се донесе стратегија пољопривредног осигурања, коју је потребно рашчланити на годишње планове и програме рада. Значајан део ових докумената односио би се на утврђивање ризика, који би у одређеним деловима Републике Србије били обавезни за осигурање. У том циљу потребна је израда карте пољопривредних ризика, као што већ, рецимо, постоје предлози у Републици Хрватској. Карта пољопривредних ризика требало би да подели подручја у Србији према вероватноћи настанка одређених опасности, односно по зонама ризика. Потребно је да се утврде коефицијенти ризика за поједина подручја. Наведено би помогло у развоју пољопривредног осигурања у домаћим условима, а на тај начин би се и дефинисало од којих ризика је потребно да се уведе делимично обавезно осигурање пољопривреде у појединим деловима државе. Сматрамо да би и код нас, као и у Хрватској, био применљив предлог за увођење јединствене полисе осигурања, и то за ризике који су најприсутнији на одређеном подручју.

С друге стране, осигуравајућа друштва која послују на домаћем тржишту и значајно су оријентисана у свом пословању на осигурање пољопривреде, била би обавезна, у складу са предложеном стратегијом, односно планом и програмом развоја осигурања, да организују образовање и обуку пољопривредних субјеката у области осигурања. Образовање и обука ове врсте требало би да буду обавезни, односно да сертификат добијен на њима буде део обавезне документације коју пољопривредници треба да приложи приликом конкурисања за државне субвенције. Заједно са осигуравајућим друштвима организатори ових курсева требало би да буду пољопривредне стручно-саветодавне службе. Образовање и обука у области пољопривредног осигурања требало би да се организовано спроводи у оквиру тзв. „зимских школа пољопривреде“, сваке године и то за свако подручје са одређеним, односно циљно утврђеним темама у складу са најзначајнијом врстом пољопривредне производње на том подручју, а у складу са тим и потребом осигурања од одређених опасности.

Према Закону о пољопривреди и руралном развоју, у Републици Србији се регреси за премију осигурања усева, плодова, вишегодишњих засада и животиња, исплаћују у износу од 40% плаћене премије осигурања за пријављене површине под одговарајућим усевом, али највише до 100 хектара.⁴⁶⁵ Сматрамо да би регресирање премије осигурања требало да буде минимално 50%, као и у многим европским државама, како би осигурање, односно економска заштита пољопривредне производње, била што приступачнија пољопривредним субјектима. Ово је нарочито важно у условима актуелних климатских промена. С друге стране потребно је и да се законски уведе делимично обавезно осигурање пољопривреде у Републици Србији.

Потребно је истаћи, као позитивно, то што се у Стратегији пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014-2020. истиче потреба развоја осигурања пољопривреде у складу са „допуштеним међународним споразумима.“⁴⁶⁶ У овој смерници налази се и утемељење наших даљих разматрања и анализа у циљу увођења делимично обавезног осигурања пољопривреде у Републици Србији.

Потребно је разјаснити појам „делимично обавезно пољопривредно осигурање“ који ће се користити у даљем тексту. Под увођењем делимично обавезног осигурања предлажемо да осигурање пољопривреде у Републици Србији убудуће буде обавезно за све пољопривредне субјекте – кориснике неког државног ресурса, било да су то финансијска средства из државног, покрајинског или буџета локалне самоуправе или коришћење, путем закупа, државног пољопривредног земљишта. Увођење делимично обавезног осигурања пољопривреде потребно је да се дефинише законом. Дакле, предлог је да убудуће у Републици Србији осигурање пољопривреде буде обавезно за:

- (1) кориснике субвенција, односно подстицаја било које врсте који се исплаћују из републичког буџета;
- (2) кориснике субвенција, односно подстицаја било које врсте који се исплаћују из покрајинског буџета;
- (3) кориснике субвенција, односно подстицаја било које врсте који се исплаћују из буџета локалних самоуправа;
- (4) кориснике кредита који се одобравају уз субвенционисану камату средствима из државног буџета;
- (5) кориснике кредита које одобравају државне финансијске институције и који се пласирају уз ниску (субвенционисану) камату;

⁴⁶⁵ Закон о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју, Службени гласник РС, Бр. 10/2013, 142/2014 и 103/2015, члан 36, тачка 4.

⁴⁶⁶ Strategija poljoprivrede i ruralnog razvoja 2014-2024 (2015): Deutsche Gesellschaft für internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH, Bon, Nemačka, str. 67.

(б) закупце државног пољопривредног земљишта.

Прецизније, пољопривредни субјекти (правна и физичка лица) требало би, према предложеном моделу, убудуће приликом конкурисања за државне субвенције на сва три нивоа власти, као и за кредите са субвенционисаном каматом и за закуп државног пољопривредног земљишта, да приложе полису осигурања. Сматрамо да увођење делимично обавезног осигурања пољопривреде не би требало да буде нови намет, односно трошак за пољопривреднике, већ реална обавеза сваког ко користи неки државни ресурс да се стара да га користи максимално рационално. Потребно је подсетити да обавезно пољопривредно осигурање за кориснике државних субвенција постоји већ у неким државама. То је случај у Сједињеним Америчким Државама и Канади.

Предложеним законом о увођењу делимично обавезног осигурања пољопривреде требало би да се пропише и плаћање премије пољопривредног осигурања. Сматрамо да би овај трошак пољопривредници требало да плаћају у висини од 10% приликом потписивања уговора о осигурању, а остатак после извршене жетве или бербе. У том циљу било би пожељно извршити и одговарајуће измене у условима за осигурање осигуравајућих друштава где је, углавном, прописано да се право на плаћање накнаде из осигурања остварује тек после плаћене премије осигурања у целости. Сматрамо да би предложен начин плаћања премије био на корист пољопривредним субјектима, јер би обавеза плаћања била усклађена са сезонским карактером пољопривредне производње. С друге стране, осигуравајућа друштва могла би да траже средство обезбеђења плаћања премије у виду менице, залогe или хипотеке.

Увођењем делимично обавезног пољопривредног осигурања повећао би се обухват ове врсте осигурања у Републици Србији, а тиме и приходи осигуравајућих друштава. У складу са наведеним, процењујемо да би друштва могла да 20% од наплаћених премија пласирају у развој, односно финансирање домаће пољопривреде, а да при том не повећавају цену пољопривредног осигурања, односно премију. Предлажемо да осигуравајућа друштва тих 20% од наплаћених премија осигурања усмеравају у изворе финансирања специјализоване пољопривредне банке, која би требало да се конституише у Републици Србији.⁴⁶⁷ То би, такође, требало да буде прописано законом о увођењу делимично обавезног пољопривредног осигурања. Према предложеном моделу, осигуравајућа друштва која би спроводила обавезно осигурање пољопривреде, била би у обавези и да финансирају потребно образовање пољопривредних субјеката у области осигурања.

Било би потребно да се специјализована пољопривредна банка конституише у складу са посебно донетим законом као специјализована развојна државна финансијска институција.

---

⁴⁶⁷ Радовић Г. (2014): *Финансирање пољопривреде у Републици Србији*, Монографија, Задужбина Андрејевић, Београд, стр. 92-94.

Банка би требало да обједини све досадашње начине кредитирања пољопривреде уз подршку државе и да омогући финансирање, односно кредитирање пољопривреде под повољним условима.⁴⁶⁸

Специјализована пољопривредна банка би, у складу са предложеним моделом делимично обавезног пољопривредног осигурања, требало да средства наплаћена премијама осигурања приоритетно пласира у кредите за изградњу система за наводњавање, подизање противградне мреже и сл. Ови кредити требало би да се одобравају уз минималну каматну стопу од 1% на годишњем нивоу и уз потребан период мировања кредита, и то пољопривредним газдинствима која се налазе у систему обавезног осигурања.

Континуирано образовање пољопривредних субјеката, које би према предложеном моделу требало заједнички да финансирају осигуравајућа друштва и држава, могло би да утиче и на промену негативног става који пољопривредници неретко имају према осигурању. Потребно је рећи и да пољопривредни субјекти често имају неповољна искуства са осигуравајућим друштвима у погледу процене и надокнаде штете, те би и у том сегменту требало предложити конкретне мере. У циљу превазилажења овог проблема, било би упутно да се формира тим независних стручњака који би обављао задатке државне верификационе институције у области пољопривредног осигурања. Ова институција би, према нашем мишљењу требало да се формира у Републици Србији с обзиром на то да су пољопривредни субјекти често незадовољни проценом штете коју је извршио осигуравач што доводи до мање примене економске заштите коју пружа осигурање. У циљу развоја модела обавезног осигурања који предлажемо у овој дисертацији, потребно је да се реши и наведено отворено питање.

Сматрамо да би у циљу развоја пољопривредног осигурања у Републици Србији у понуди осигуравајућих друштава требало да буде заступљеније осигурање од суше, као и од губитка прихода. У циљу избегавања моралног ризика, потребно је да се пропишу и обавезе пољопривредних субјеката да сеју само декларисано семе, користе минерална ђубрива у потребној количини, као и хемијска заштитна средства, како би осигурање прихода имало пуни смисао.

Предложени модел делимично обавезног осигурања пољопривреде требало би да функционише као јавно-приватно партнерство. Сматрамо да би он дугорочно имао позитивне ефекте и на развој пољопривредног осигурања, али и на обезбеђење стабилног и сигурног извора финансирања пољопривреде.

---

⁴⁶⁸ Радовић Г. (2014): *Финансирање пољопривреде у Републици Србији*, Монографија, Задужбина Андрејевић, Београд, стр. 123.

11. ЗАКЉУЧАК

У дисертацији „Пољопривредно осигурање као могућа врста обавезног осигурања у Републици Србији“ обрађен је низ отворених питања чије решавање је од виталног интереса за развој осигурања пољопривреде у нашој земљи. У ту сврху у дисертацији је реализовано истраживање чији су задаци били предмет истраживања по поглављима.

У *првом поглављу дисертације* истакнута је потреба истраживања у овој области, односно неопходност веће економске заштите пољопривредне производње у Републици Србији.

У *другом поглављу дисертације* дефинисана је адекватна методологија и истакнута потреба уобличавања модела делимично обавезног осигурања пољопривреде у Републици Србији. Његовом применом омогућио би се развој економске заштите пољопривредне производње, али и развитак пољопривреде као делатности од кључног значаја у нашој земљи.

У *трећем поглављу дисертације* дат је преглед теоријских ставова из домаће и стране литературе везаних за одреднице пољопривредних осигурања. Истовремено, ова становишта су и полазишта за реализовано истраживање.

У *четвртном поглављу дисертације* је на основу анализе основних макроекономских показатеља, који се у литератури најчешће наводе као индикатори значаја пољопривреде за привреду неке државе, закључено како пољопривреда има велики привредни и друштвени значај у Републици Србији. Параметри на основу који се дошло до овог закључка су следећи:

- (1) руралним подручјем се, према категоризацији ОЕЦД-а, сматра 85% територије Републике Србије;
- (2) просечно учешће пољопривреде, шумарства и рибарства у бруто додатој вредности на нивоу националне привреде у периоду од 1996. до 2012. године износило је 13%;
- (3) просечан удео пољопривреде у спољнотрговинској размени у периоду 2010-2014. година био је у просеку 22%;
- (4) учешће сеоског становништва у укупном броју становника је 40,6%;
- (5) учешће запослених у пољопривреди, шумарству и водопривреди у укупном броју запослених узраста од 15 до 64 године је 18%.

Такође, у овом поглављу је закључено и да је неповољан економски положај пољопривреде у домаћем привредном систему кључни фактор ниске платежне способности пољопривредних субјеката, што је један од разлога недовољног обухвата пољопривредне производње економском заштитом коју јој пружа осигурање.

Неповољан привредни положај пољопривреде у Републици Србији условљен је диспаритетима цена пољопривредних и индустријских производа који су били карактеристични за скоро читав досадашњи период, утицавши на финансијску исцрпљеност пољопривредних субјеката. Исти резултат је проузрокован и нерешеним проблемом финансирања пољопривреде, неконзистентном аграрном политиком, недовољном државном стратешком и финансијском подршком, неадекватном кредитном подршком на банкарском тржишту, као и неповољним економским карактеристикама пољопривредне производње. Такође, на неповољан привредни положај пољопривредне делатности утичу и неразвијеност и неуређеност тржишта пољопривредних производа, уситњеност поседа и карактеристике својинских односа, недовољно удруживање пољопривредних произвођача, као и неповољне демографске карактеристике руралних подручја.

У *петом поглављу дисертације* је закључено да постоји историјска повезаност, односно условљеност (не)развијености пољопривреде и њене економске заштите – осигурања. Илустрације ради, корисно је навести став једног од наших најпознатијих теоретичара, али и практичара осигурања, који истиче како неразвијеност пољопривредног осигурања већ само по себи открива крајње заостајање домаће пољопривреде. Такође, у литератури постоји јединствен став да су економске карактеристике домаће пољопривреде биле најнеповољније деведесетих година двадесетог века, што је за последицу имало да је у том периоду код нас био присутан и најнижи ниво економске заштите пољопривредне производње.

У циљу развоја осигурања пољопривреде у домаћим условима Министарство пољопривреде и заштите животне средине од 2006. године регресира 30% премије осигурања регистрованим пољопривредним газдинствима. Висина ових субвенција је у 2008. години повећана за 10%, тако да се данас укупно регресира 40% премије. Међутим, и поред тога, у 2015. години само је 19.806 регистрованих пољопривредних газдинстава осигуравало своју производњу. То је свега 3,13% од укупног броја пољопривредних газдинстава према последњем попису пољопривреде у 2012. години. Сматрамо да је, у циљу развоја осигурања пољопривреде у Републици Србији, потребно регресирати минимално 50% премије осигурања.

У *шестом поглављу дисертације* предмет истраживања су биле врсте обавезних осигурања које постоје и примењују се у Републици Србији. На основу спроведеног истраживања закључено је да код нас тренутно постоји око тридесет врста обавезних осигурања. Осигурање пољопривреде није међу њима, а става смо да би требало да буде. Свакако да су аргументи засновани на економском и социјалном значају пољопривреде у Републици Србији, као и на ниском нивоу развијености ове привредне делатности.

У седмом поглављу дисертације је на основу иностраних искустава, а пре свега земаља – чланица Европске уније закључено како је државна стратешка и финансијска подршка кључни фактор развоја пољопривредног осигурања у појединим државама. Примера ради, Заједничка пољопривредна политика Европске уније од 2009. године обухвата и финансирање осигурања пољопривреде. Прецизније, ове исплате реализују се из Европског пољопривредног фонда за рурални развој. У текућем буџетском периоду, 2014-2020. година, планирана су средства за субвенције премија пољопривредног осигурања у износу од око 2,7 милијарди евра. Ова средства ће се обезбедити по принципу суфинансирања, односно из средстава буџета Европске уније и националних буџета држава чланица.

У овом поглављу закључено је и да је неразвијеност осигурања пољопривреде у земљама у окружењу, Хрватској, Црној Гори и Републици Српској, проузрокована, као и у Србији, недовољном државном финансијском и стратешком подршком у претходном и текућем периоду.

У осмом поглављу дисертације део истраживања је урађен поређењем услова за осигурање усева и плодова, као и услова за осигурање животиња у понуди четири осигуравајућа друштва која заједно покривају готово целокупно тржиште пољопривредног осигурања у нашој земљи. То су: ДДОР Нови Сад, Дунав осигурање, Ђенерали осигурање и Триглав осигурање. На основу извршеног истраживања закључено је да се разлози недовољне развијености пољопривредног осигурања у Републици Србији не налазе на страни понуде, односно да нису проузроковани квантитативно и квалитативно неадекватном понудом. Напротив, на домаћем тржишту постоји задовољавајућа понуда пољопривредног осигурања.

У истраживању је закључено да се као недостатак у понуди пољопривредног осигурања на домаћем тржишту може навести само недовољна заступљеност осигурања од суше и осигурања од губитка прихода. Ова осигурања су све потребнија у условима климатских промена, као и у условима тржишно усмерене савремене пољопривредне производње. Међутим, без обзира на наведене недостатке, сматрамо да пољопривредни субјекти у Републици Србији имају могућности за квалитетно осигурање своје производње, те да је у циљу развоја пољопривредног осигурања потребно да се утиче на развој тражње, која је тренутно веома ниска.

У деветом поглављу дисертације реализован је део истраживања у оквиру кога су примењени квантитативни, компаративни методи, као и метод анализе и синтезе, а у циљу анализе тржишта пољопривредног осигурања, односно кретања битних параметара за оцену развијености осигурања пољопривреде у Републици Србији. На основу истраживања и

извршене анализе закључено је да је у 2014. години, када је осигурање пољопривреде у Републици Србији било најразвијеније, било осигурано свега 4% од укупног броја пољопривредних газдинстава. Исте године осигурањем је било обухваћено само 15% од укупних обрадивих површина. Такође, према резултатима истраживања, учешће полиса осигурања бильне производње у укупном броју полиса пољопривредног осигурања у Републици Србији у анализираном раздобљу од 2006. до 2014. године износило је просечно 83%, а 17% било је учешће полиса осигурања животиња. Најилустративнији закључак о недовољној развијености пољопривредног осигурања, добијен на основу спроведене анализе, односи се на податак да у 2014. години, и поред катастрофалних поплава, није било значајнијег пораста оштећених обрадивих површина, већ је, напротив, код овог показатеља наведене године дошло до пада вредности. На основу резултата спроведеног истраживања може се закључити и да је незнатно учешће премије пољопривредног осигурања у премији неживотних осигурања. Оно је било највеће у 2014. години (3,83%), а најмање у 2010. години (2,29%), док је просечно учешће укупне премије пољопривредног осигурања у укупној премији неживотних осигурања у нас у посматраном периоду било свега 3,10%.

У десетом поглављу дисертације предложена је и образложена потреба увођења делимично обавезног пољопривредног осигурања у Републици Србији. Битне карактеристике модела делимично обавезног осигурања пољопривреде предложеног у овој дисертацији су:

- (1) обавезно осигурање пољопривреде за све пољопривредне субјекте кориснике неког државног ресурса (субвенције са сва три нивоа власти, кредити са субвенционисаном каматом или закуп државног пољопривредног земљишта);
- (2) доношење закона о делимично обавезном осигурању пољопривреде у Републици Србији;
- (3) законом дефинисана обавеза осигуравајући друштва да 20% од наплаћених премија пласирају у изворе финансирања специјализоване пољопривредне банке, односно у финансирање и развој домаће пољопривреде;
- (4) законом дефинисана обавеза специјализоване пољопривредне банке да приоритено, уз минималну каматну стопу од 1% и потребан период мировања кредита, финансира изградњу система за наводњавање, постављање противградних мрежа и других значајних механизма за превентивну заштиту пољопривредне производње;
- (5) законом дефинисано регресирање премије осигурања минимално 50%;
- (6) законом дефинисано плаћање премије осигурања 10% по потписивању уговора о осигурању, остатак после извршене жетве, односно бербе;

- (7) усвајање стратегије пољопривредног осигурања, као и годишњих планова и програма рада;
- (8) израда карте пољопривредних ризика карактеристичних за одређења подручја Републике Србије, зона ризика и коефицијената ризика;
- (9) обавезно образовање и обука пољопривредних субјеката у области осигурања, а уверење о положеном курсу требало би да буде обавезни документ приликом конкурсисања за државне субвенције, кредите са субвенционисаном каматом или закуп државног пољопривредног земљишта;
- (10) образовне курсеве требало би да финансирају осигуравајућа друштва и држава, а спроводиле би их пољопривредне стручно-саветодавне службе и осигуравачи;
- (11) формирање државне верификационе институције у области процене и накнаде штета у пољопривредном осигурању;
- (12) у понуди осигуравајућих друштава требало би да буде заступљеније осигурање од суше, као и од губитка прихода.

Предложени модел делимично обавезног осигурања пољопривреде требало би да функционише као јавно-приватно партнерство. Сматрамо да би овај модел дугорочно имао позитивне ефекте како на развој пољопривредног осигурања тако и на обезбеђење стабилног и сигурног извора финансирања и развоја пољопривреде у нашој земљи.

Увођењем делимично обавезног пољопривредног осигурања повећао би се обухват ове врсте осигурања у Републици Србији, а тиме и приходи осигуравајућих друштава. У складу са наведеним процењујемо да би она могла да 20% од наплаћених премија пласирају у развој, односно финансирање домаће пољопривреде, а да при том не повећавају цену пољопривредног осигурања, односно премију. Напротив, цена осигурања била би, суштински, нижа с обзиром на то да се у моделу делимично обавезног осигурања пољопривреде, предложеном и образложеном у овој дисертацији, предлаже законом дефинисано регресирање минимално 50% премија пољопривредног осигурања. Свакако да би ово за државу био мањи трошак него надокнада штета у условима неразвијеног осигурања пољопривреде и континуираних ризика пољопривредне производње са катастрофалним последицама.

Предлажемо да осигуравајућа друштва 20% од наплаћених премија осигурања усмеравају у изворе финансирања специјализоване пољопривредне банке, која би требало да се оснује у Републици Србији. На овај начин, увођењем делимично обавезног осигурања пољопривреде у нашој земљи, обезбедио би се и развој осигурања пољопривреде, али и додатни извор финансирања ове делатности, што представља доказ главне хипотезе ове дисертације.

Из налаза изведених у овом раду недвосмислено проистиче и да с бржим развијањем пољопривредног осигурања у Републици Србији следи да ће оно пре стећи значај који би требало да има у савременој тржишној привреди. Исто тако, снажнији развитак осигурања пољопривреде имаће већег утицаја и на развој целокупне пољопривредне производње у нас, а активнија стратешка и финансијска подршка државе финансирању пољопривреде допринела би поправљању економског положаја пољопривредних субјеката, такође омогућивши убрзани развитак пољопривредног осигурања. Коначно, из налаза у дисертацији произлази да што се буде боље дефинисало делимично обавезно пољопривредно осигурање у Републици Србији, то ће бити израженији његов допринос трајном и постојаном развоју домаће пољопривреде, те повећању животног стандарда пољопривредника.

На овај начин су доказане и све четири посебне хипотезе које су биле предмет истраживања у овој дисертацији.

12. ЛИТЕРАТУРА

КЊИГЕ

1. Андријашевић С., Петрановић В. (1999): *Економика осигурања*, Алфа, Загреб.
2. Bielza Diaz-Caneja M., Conte C. G. , Gallego Pinilla F. J., Stroblmair J., Catenaro R., Dittmann C. (2009): *Risk Management and Agricultural Insurance Schemes in Europe*, European Commission, Joint Research Centre, Institute for Protection and Security of Citizen, Luxembourg.
3. Bennett C. (2004): *Dictionary of insurance, second edition*. Pearson Education Limited, Harlow.
4. Бјелица В. (2001): *Банкарство – (теорија и пракса)*, Стилос, Нови Сад.
5. Богданов Н. (2004): *Пољопривреда у међународним интеграцијама и положај Србије*, Монографија, Друштво аграрних економиста Југославије, Београд.
6. Богданов Н., Бабовић М. (2014): *Радна снага и активности пољопривредних газдинстава*, Републички завод за статистику, Београд.
7. Божић Д., Богданов Н., Шеварлић М. (2011): *Економика пољопривреде*, Универзитет у Београду. Пољопривредни факултет, Београд – Земун.
8. Васиљевић З. (1998): *Економска ефикасност инвестиција у пољопривреди*, Монографија, Задужбина Андрејевић, Београд.
9. Varian H. R. (2006): *Microeconomic: Basic Concepts*, Elsevier, Rio de Janeiro.
10. Група аутора (2006): *Економски речник*, Универзитет у Београду Економски факултет, Београд.
11. Goodwin B., Smith V. (1995): *The Economics of Crop Insurance and Disaster Aid*, American Enterprise Institute, Washington, USA.
12. Gundersen C., Morehart M., Whitener L., Ghelfi L., Johnson J., Kassel K., Kuhn B., Mishra A., Offutt S., Tiehen L. (2000): *A Safety Net for Farm Households*. US Department of Agriculture, Economic Research Service.
13. Diaz-Caneja M. B., Conte C. G., Gallego Pinilla F. J., Stroblmair J., Catenaro R., Dittmann C. (2009): *Risk management and agricultural insurance schemes in Europe*, JRC Reference Reports, European Commission, The Institute for the Protection of the Citizen, Ispra, Italy.
14. Dismukes R., Bird J., Linse F. (2004): *Risk Management Tools in Europe: Agricultural Insurance, Futures and Options*, U.S.-EU Food and Agriculture Comparisons/WRS.-04-04, Economic Research Service, USDA.
15. Жарковић Н. (2006): *Реосигурање са саосигурањем (скрипта)*, Универзитет Сингидунум, Београд.

16. Жарковић Н. (2008): *Економика осигурања*, Универзитет Сингидунум, Београд.
17. Жарковић Н. (2013): *Појмовник осигурања*, Сконто, Нови Сад.
18. Жарковић Н. (2015): *Основи осигурања (друго издање)* Факултет за пословни менаџмент, Бар.
19. Жарковић Н., Пузић Г. (2016): *Управљање осигурањем имовине и лица у пољопривреди*, Монографска студија, Институт за енергетику, пољопривреду, одрживи развој и заштиту животне средине, Нови Сад.
20. Јовановић С. (2016): *Право осигурања*, Правни факултет за привреду и правосуђе, Нови Сад.
21. Jong P., Heller G. Z. (2008): *Generalized linear models for insurance data*, Cambridge University Press, Cambridge, USA.
22. Kang M. G. (2007): *Innovative agricultural insurance products and schemes* (Vol. 12). The Food and Agriculture Organisation of the United Nations, Rome, Italy.
23. Costello R. M. (2012): *Crop insurance: Iowa license exam manual*, Create Space, Seattle, WA.
24. Koontz S. R. , Hoag D.L., Thilmany D. D. , Green Z.W. and Grannis J.L. (Edt.) (2006): *The Economics of Livestock Disease Insurance: Concepts, Issues and International Case Studies*, CABI Publishing, Cambridge, USA.
25. Маровић Б., Жарковић Н. (2002): *Лексикон осигурања*, ДДОР Нови Сад АД, Нови Сад.
26. Mahul O. , Stutley C. J. (2010): *Government Support to Agricultural Insurance Challenges and Options for Developing Countries*, The World Bank, Washington, USA.
27. Мркшић Д., Петровић З., Иванчевић К. (2014): *Право осигурања*, Правни факултет Универзитета Унион у Београду и Јавно предузеће Службени гласник, Београд.
28. Mishra P. K. (1996): *Agriculture Risk, Insurance and Income: A Study of the Impact and Design of India's Comprehensive Crop Insurance Scheme*, Avebury, UK.
29. Пак Ј., Јеремић Љ., Барјактаровић Ј. (2012): *Основи осигурања*, Универзитет Сингидунум, Београд.
30. Пејановић Р., Његован З. (2011): *Принципи економије и аграрна политика*, Пољопривредни факултет, Нови Сад.
31. Петревска М., Тоскано Б., Милошев Д. (2010): *Осигурање биљне производње*, Беокига, Београд.
32. Радовић Г. (2014): *Финансирање пољопривреде у Републици Србији*, Монографија, Задужбина Андрејевић, Београд.
33. Ray P. K. (1999): *A practical guide to multi – risk crop insurance for developing countries*, Taylor & Francis Inc Science Publishers, Entfield, USA.

34. Ray P. K. (2013): *Agricultural Insurance: Principles and Organization and Application to Developing Countries*. Elsevier, The Food and Agriculture Organisation of the United Nations, Rome, Italy.
35. Rejda G.E. (2003): *Principles of Risk Management and Insurance*, Addison Wesley, Pearson Education, Boston, USA.
36. Roberts R. A. J. (2005): *Insurance of crops in developing countries*, (Vol. 159), Food and Agriculture Organisation of the United Nations, Rome, Italy.
37. Rosenzweig M. R., Binswanger H. P. (1992): *Wealth, weather risk, and the composition and profitability of agricultural investments*, (Vol. 1055). World Bank Publications.
38. Sivakumar M. V. K., Motha R.P. (2010): *Managing weather and climate risks in agriculture*, Springer-Verlag Berlin and Heidelberg, Berlin, Germany.
39. Smith V.H., Watts M. (2009): *Index Based Agricultural Insurance in Developing Countries: Feasibility, Scalability and Sustainability*, Monograph, Published electronically by the Bill and Melinda Gates Foundation, November, 2009.
Available at: <http://www.yumpu.com/en/document/view/16834278/index-based-agricultural-insurance-in-developing-countries>.
40. Табороши С. (2006): *Економско право*, Универзитет у Београду, Правни факултет, Београд.
41. Тасић А. (1994): *Збирка расправа и чланака из осигурања*, Пигмалион, Нови Сад.
42. Тоскано Б. (2011): *Управљање климатским ризицима у биљној производњи*, Бруно Тоскано, Београд.
43. Fleisher B. (1990): *Agricultural risk management*, Lynne Rienner Publishers Inc., Boulder, Colorado, USA.
44. Hardaker J.B., Huirne R.B. M., Anderson J.R. (1997): *Coping with Risk in Agriculture*, CAB International, Wallingford, USA.
45. Hazell, P., Pomareda C., Valdes A. (1986): *Crop insurance for agricultural development: Issues and experience*. IICA Biblioteca, Venezuela.
46. Hueth D., Furtan W. (Eds.) (2012): *Economics of Agricultural Crop Insurance: Theory and Evidence*, (Vol.4), Springer Science & Business Media, New York, USA.
47. Шулејић П. (2005): *Право осигурања (нето измењено и допуњено издање)*, Досије, Београд.

ЧЛАНЦИ

48. Babcock, B. A., Hayes D. J., Hart C. (2004): *Actuarial fairness of crop insurance rates with constant rate relativities*, American Journal of Agricultural Economics, Vol. 86, pp. 563-575.
49. Babcock B. A. (2010): *The political economy of the US crop insurance program*. In: E. Ball et al. (Editors), *The Economic impact of public support to agriculture: an international perspective*, Springer, New York, pp. 293-308.
50. Baskakov V., Selivanova A., Janenko Y. (2013): *Agricultural Insurance with State Support in the Russian Federation*, In: Kočović J., Jovanović Gavrilović B. and Radovic Markovic M. (eds.) *Product Specifics on the Market of Insurance and Reinsurance*, University of Belgrade, Faculty of Economics Publishing Centre, Belgrade, pp. 143-156.
51. Bastian C. (1999): *Crop Insurance as a Tool, Risk and Resilience in Agriculture*, Univesity of Wyoming, Cooperative Extension Service, pp. 1-7.
Available at:
<http://www.uwagec.org/rnrinag/RnR%20Section%202%20Crop%20Insurance%20as%20a%20Tool.pdf>.
52. Brandão J.T. M. (2011): *Principle of good faith, market failures and moral risk in agricultural insurance*, Insurance Law Review, No.4/2011, Beograd, pp. 30-36.
53. Baez M.S., Wong S. (2007): *Insurance in emerging markets: sound development, greenfield for agricultural insurance*, Sigma, No. 1/2007, Swiss Re, Zurich, pp. 52-78.
54. Bielza M, Stroblmair J., Gallego J.(2007): *Agricultural risk management in Europa*, The 101st EAAE Seminar „Management of Climate Risks in Agriculture“, Berlin, Germany, July, 5-6, 2007, pp. 1-22.
55. Birovljev J., Vojinović Ž., Balaban M. (2015): *Potential of Agricultural Production and Its Impact on Insurance Premium*, Economics of agriculture, Vol. 62, No. 3, Belgrade, pp. 705-722.
56. Burgaz F. J. (2009): *The Spanish combined agricultural insurance system*.
Available at: http://www.aplicaciones.magrama.es/documentos_pwe/confe/burgaz-ing.pdf.
57. Vasiljević Z., Zarić V., Šević D. (2013): *Insurance in Agriculture of Serbia as Precondition of Risk Minimization*, In: Book of proceedings, The Seminar: Agriculture and Rural Development - Challenges of Transition and Integration Processes, 50 th Anniversary Department of Agricultural Economics, Belgrade-Zemun, September 27, 2013, pp. 306-316.
58. Wright B. D., Hewitt J. A. (1994): *All-risk crop insurance: lessons from theory and experience*. In: D. L. Hueth and W. H. Furtan (Editors), *Economics of agricultural crop insurance: theory and evidence*, Springer, New York, USA, pp. 73-114.

59. Vavrova E. (2005): *The Czech agricultural insurance market and a prediction of its development in the context of the European Union*, Agricultural Economics / Zemedelska ekonomika, Vol. 11, pp. 531-538.
60. Vercammen, J., Pannell D. J. (2000): *The economics of crop hail insurance*, Canadian Journal of Agricultural Economics, Vol. 48, pp. 87-98.
61. Graham L., Xie X. (2007): *The United States insurance market: characteristics and trends*. In: J. D. Cummins and B. Venard (Editors), Handbook of international insurance, Springer, New York, USA, pp. 25-145.
62. Gulcubuk B., Gunes E. (2010): *Applicable agricultural insurance models at the rural area: A case study from Turkey*, Scientific Research and Essays, Vol. 9, pp. 837-844.
63. Duncan, J., Myers R.J. (2000): *Crop insurance under catastrophic risk*, American Journal of Agricultural Economics, Vol. 82, pp. 842-855.
64. Enjolras G., Sentis P. (2011): *Crop insurance policies and purchases in France*, Agricultural Economics, Vol. 42, pp. 475-486.
65. Enjolras G., Capitanio F., Adinolfi F. (2012): *The demand for crop insurance: Combined approaches for France and Italy*, Agricultural Economics Review, Vol. 13, No. 1, pp. 5-22.
66. Жарковић Н. (2000): *Значај осигурања за пољопривредно предузеће*, Агроекономика, Бр. 29, стр. 136-143.
67. Žarković N., Ivaniš M. (2014): *Crop Insurance as Support to Rural Development in the Republic of Serbia*, In: Cvijanović D., Subić J., Jean Vasile A. (eds.) Sustainable Agriculture and Rural Development in Terms of the Republic of Serbia Strategic Goals Realization within the Danube Region, Institute of Agricultural Economics, Belgrade, pp. 461-478.
68. Žarković N., Toscano B., Mrkšić D., Lisov M. (2014): *Key Features of Crop Insurance in Serbia*, Bulgarian Journal of Agricultural Science, Vol. 20, No. 1, pp. 23-33.
69. Žarković N., Toscano B., (2015): *Drought Catastrophe Risk and its Impact on Sustainable Agricultural Development*, In: Kočović J., Jovanović Gavrilović B., Đukić V. (eds.) Catastrophic Risks and Sustainable Development, University of Belgrade, Faculty of Economics Publishing Centre, Belgrade, pp. 285-303.
70. Жарковић Н. (2016): *Осигурање у пољопривреди – недовољно развијено, а још мање коришћено*, Пољопривредников пољопривредни календар 2016, „Дневник-Пољопривредник“ АД, Нови Сад, стр. 72-74.
71. Илијић С. (2008): *Облици обавезног осигурања на почетку 2008. године (1)*, Токови осигурања, Часопис за теорију и праксу осигурања, Компанија Дунав осигурање А.Д.О., Бр. 3-4/2008, Београд, стр. 3-5.

72. Илијић С. (2012): *Обавезно осигурање стечајних управника у Републици Србији*, Токови осигурања, Часопис за теорију и праксу осигурања, Број 4/2012, Компанија Дунав осигурање А. Д. О., Београд, стр. 30-43.
73. Iturrioz R. (2009): *Agricultural Insurance*, The World Bank, Washington, pp. 1-20.
74. Carter, C., Smith A. (2007): *Estimating the market effect of a food scare: The case of genetically modified starlink corn*, The Review of Economics and Statistics, Vol. 89, pp. 522-533.
75. Knight T. O., Coble K.H., Goodwin B.K., Rejesus R.M., Seo S. (2010): *Developing variable unit-structure premium rate differentials in crop insurance*, American Journal of Agricultural Economics, Vol. 92, pp. 141-151.
76. Комненић Б., Жарковић Н. (2009): *Хемирање ризика осигурања као нова врста имовине на тржишту капитала и нови извор финансирања за индустрију осигурања*, Сингидунум ревија, Универзитет Сингидунум, Бр. 1/2009, Београд, стр. 52-67.
77. Коковић Ј., Трифуновић Д. (2013): *Understanding the Essence of Insurance Product as the Condition for the Development of Insurance Market in Serbia*, , pp. 3-17.
78. Коковић Ј., Трифуновић Д. (2013): *Understanding the Essence of Insurance Product as the Condition for the Development of Insurance Market in Serbia*, In: Коковић Ј., Јовановић Гавриловић В. and Radovic Markovic M. (eds.) *Product Specifics on the Market of Insurance and Reinsurance*, University of Belgrade, Faculty of Economics Publishing Centre, Belgrade, pp. 3-17.
79. Cummins J.D. (2006): *Should the Government Provide Insurance for Catastrophes?*, Federal Reserve Bank of St.Lous, Review, No. 88 (4), pp. 337-379.
80. Лабудовић Станковић Ј., Тодоровић Н. (2011): *Осигурање биљне производње у ЕУ и Србији*, Економика пољопривреде, Институт за економику пољопривреде, Београд, Вол. 58, Бр. 4, стр. 723-734.
81. Landini S. (2015): *Agricultural Risk and Its Insurance in Italy*, Eur. Ins. L. Rev., No. 2/2015, pp. 31-41.
82. Lotze-Campen H. (2011): *Climate change, population growth, and crop production: an overview*, In: S. S. Yadav et al. (Editors), *Crop adaptation to climate change*, Wiley, Hoboken, NJ, pp. 1-11.
83. Maliva, R.G., Missimer, Th.M. (2012). *Air Lands Water Evaluation and Management*. New York: Springer, pp. 122-147.
84. Марковић Т., Јовановић М. (2007): *Развој осигурања усева и плодова у Србији*, Агроэкономика, Бр. 36, Пољопривредни факултет, Нови Сад, стр. 100-110.
85. Марковић Т. (2007): *Развој осигурања стоке у Србији*, Летопис научних радова, Год. 31, Бр. 1, Пољопривредни факултет, Нови Сад, стр. 158-166.

86. Марковић Т., Јовановић М. (2008): *Шпански модел осигурања усева и плодова од више врста ризика*, *Агроекономика*, Бр. 37-38, стр. 33-40.
87. Марковић Т., Јовановић М. (2008): *Постојећи системи осигурања усева и плодова као инструмент за управљање ризиком у пољопривреди*, *Агроекономика*, Бр. 39-40, Пољопривредни факултет, Нови Сад, стр. 110-116.
88. Марковић Т., Јовановић М. (2009): *Осигурање усева и плодова – постојећи европски модели*, *Агроекономика*, Бр. 41-42, стр. 37-44.
89. Марковић Т. (2009): *Осигурање усева и плодова као инструмент за управљање ризиком у пољопривреди*, *Летопис научних радова*, Год. 33, Бр. 1, Пољопривредни факултет, Нови Сад, стр. 28-35.
90. Marković T., Jovanović M. (2010): *Livestock Insurance as a Factor of Economic Stability in the Agriculture*, *Contemporary Agriculture*, *The Serbian Journal of Agricultural*, University of Novi Sad, Faculty of Agriculture, Vol. 59, No. 3-4, pp. 287-292.
91. Марковић Т. (2016): *Економски инструменти за трансфер ризика - временски деривати и управљање ризиком у пољопривреди*, Пољопривредников пољопривредни календар 2016, „Дневник-Пољопривредник“ АД, Нови Сад, стр. 75-77.
92. Michel - Kerjan E.O., Kousky C. (2010): *Come Rain on Shine: Evidence on Flood Insurance Purchases in Florida*, *Journal of Risk and Insurance*, Vol. 77, No. 2, pp. 369-397.
93. Miranda M., Vedenov D. V. (2001): *Innovations in Agricultural and Natural Disaster Insurance*, *American Journal of Agricultural Economics*, 83 (3), pp. 650-655.
94. Mishra, P. K. (1995): *Is Rainfall Insurance a New Idea? Pioneering Work Revisited*, Published by: *Economic and Political Weekly*, Vol. 30, No. 25, pp. A84-A88.
Available at: <http://www.jstor.org/stable/4402912>
95. Mishra A., Ashok K., Barry K., Goodwin B. (2006): *Revenue insurance purchase decisions of farmers*, *Applied Economics*, Vol. 38, No. 2, pp. 149-159.
96. Morgan W., Cotter J., Dowd K. (2012): *Extreme measures of agricultural financial risk*, *Journal of Agricultural Economics*, Vol. 63, pp. 65-82.
97. Neves C.de R.M., Fazendeiro E. (2007): *Governmental Support to the agricultural insurance a parallel between Spain and USA*, *Brazilian Magazine of Risks and Insurance*, Rio de Janeiro, Funenseg, Vol. 2, No. 4/2007, pp. 51-74.
98. Njavro M., Par V., Pleško D. (2007): *Livestock Insurance as a Risk Management Tool on Dairy Farms*, *Poljoprivreda*, Vol. 13, No. 1, pp. 78-82.
99. Osaki V.A. (2006): *Advances in the North American agricultural insurance program, increasing participation and subsidies*, *Brazilian Magazine of Risk and Insurance*, Rio de Janeiro, Funenseg, Vol. 2, No. 3/2006, pp. 23-48.

100. Osaki V. A. (2007): *The role of insurance in the risk management in agriculture and the obstacles to its development*, *The Brazilian Magazine of Risk and Insurance*, Rio de Janeiro, Funenseg, Vol. 2, No. 4/2007, pp. 75-92.
101. Пејановић Р., Тица Н. (2007): *Транзиција (пољо)привреде Републике Србије (домети, ефекти и ограничења)*, Савремена пољопривреда, Бр. 1-2/2007, стр. 15-27.
102. Рејановић Р., Радовић Г., Томаш М., Максимовић Г., Крајиновић Г., Јелић В. (2010): *Agricultural budget as a form of financing agriculture in the Republic of Serbia*, *Contemporary agriculture*, Poljoprivredni fakultet, Novi Sad, Volumen 59, No. 1-2/2010, pp. 206-213.
103. Пејановић Р., Радовић Г. (2011): *Аграрна политика у Републици Србији у периоду транзиције*, Економија: теорија и пракса, Бр. 1/2011, стр. 29-38.
104. Роџућа М., Петровић З., Мркшић Д. (2013): *Insurance in Agriculture*, *Economics of Agriculture*, Vol. 60, No. 1/2013, Belgrade, pp. 163-177.
105. Porter P., Scott L., Simmons S. (2009): *Northern Midwest (U.S.): Farmers' views of the conversion process*. In: S. R. Gliessman and M. Rosemeyer (Editors), *The conversion to sustainable agriculture: principles, processes, and practices*, Taylor & Francis Inc CRC Press Inc, Bosa Roca, USA, pp. 67-90.
106. Радовић Марковић М., Грозданић Р. (2013): *Risks and Damages in the Conditions of Globalization and Climate Change*, In: Коџовић Ј., Јовановић Гавриловић В. and Radovic Markovic M. (eds.) *Product Specifics on the Market of Insurance and Reinsurance*, University of Belgrade, Faculty of Economics Publishing Centre, Belgrade, pp. 169-186.
107. Радовић Г. (2011): *Модел транзиције словеначке пољопривреде*, Школа бизниса Бр. 1/2011, Висока школа струковних студија, Нови Сад, стр. 101-113.
108. Радовић В., Пејановић Р. (2015): *Ризици у пољопривреди*, Пољопривредников пољопривредни календар 2015, „Дневник-Пољопривредник“ АД, Нови Сад, стр. 59-62.
109. Rejesus R. M., Coble K.H., Knight T.O., Jin Y. (2006): *Developing experience-based premium rate discounts in crop insurance*, *American Journal of Agricultural Economics*, Vol. 88, pp. 409-419.
110. Rejesus R. M., Goodwin B. K., Coble K. H., Knight T. O. (2010): *Evaluation of the reference yield calculation method in crop insurance*, *Agricultural Finance Review*, Vol. 70, pp. 427-445.
111. Спасов П. (2003): *Појава суше у Србији, њено праћење и могућности прогнозе*, Водопривреда, Год. 35, Бр. 1-2, стр. 30-36.
112. Sredojević Z., Jeločnik M., Subić J. (2010): *Insurance as Possibility of Business Risk Reducing in Agriculture*, *Scientific Papers Series Management „Economic Engineering in Agriculture and Rural Development“*, Vol. 10 (2), pp. 207-211.

113. Finger R., Lehmann N. (2012): *The influence of direct payments of farmers' hail insurance decisions*, Agricultural Economics, Vol. 43, pp. 343-354.
114. Hart C. E., Babcock B. A., Hayes D. J. (2001): *Livestock revenue insurance*, Journal of Futures Markets, Vol. 21, No. 6, pp. 553-580.
115. Hussels S., Sherman C., Ward D., Zurbruegg R. (2007): *South and East Asian Insurance Market Growth and Development*. In: Handbook of International Insurance, Cummins J.D., Venard B. (eds.), New York: Springer, pp. 849-876.
116. Hatch D. C. (2009): *Agricultural insurance: a focus on the southern cone – observations and critical success factors*.
Available at:
<http://www.iica.int/Eng/regiones/norte/USA/Documents/Agricultural%20Insurance%20-%20A%20Focus%20on%20the%20Southern%20Cone%20-%20Observations%20and%20Critical%20Success%20Factors.pdf>.
117. Chambers R. G., Quiggin J. (2004): *Technological and financial approaches to risk management in agriculture: an integrated approach*, Australian Journal of Agricultural and Resource Economics, Vol. 48, pp. 199-223.
118. Чоловић В. , Мрвић Петровић Н. (2014): *Crop insurance - risks and models of insurance*, Economics of Agriculture, Year 61, No. 3/2014, Belgrade, pp. 561-573.
119. Churchill C. (2008): *What is Insurance for the Poor?*, In: Churchill C. (ed.) Protecting the Poor: A Microinsurance, coprendium, International Labor Organisation, Geneva.
120. Shields D. A. (2011): *Federal crop insurance: background and issues*, In: A. M. Gil (Editor), Agriculture Disaster & Crop Insurance, Nova Science Publishers, Hauppauge, NY, pp. 43-62.
121. Sherrick B. J., Barry P. J., Ellinger P.N., Schnitkey G.D. (2004): *Factors influencing farmers' crop insurance decisions*, American Journal of Agricultural Economics, Vol. 86, pp. 103-114.

ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ, МАГИСТАРСКИ РАДОВИ

122. Милорадић Ј. (2004): *Економски ефекти осигурања у пољопривреди и прехрамбеној индустрији АП Војводине*, Докторска дисертација, Универзитет у Новом Саду, Пољопривредни факултет, Департман за економику пољопривреде и социологију села, Нови Сад.
123. Радовић Г. (2009): *Модалитети финансирања аграра у транзиционом периоду*, Магистарски рад, Универзитет у Новом Саду, Економски факултет у Суботици.

ЗАКОНИ, СТРАТЕГИЈЕ, УРЕДБЕ, ПРАВИЛНИЦИ

124. Закон о обавезном обезбеђењу усева и плодова од града, Службене новине Краљевине Југославије, Бр. 43/1931.
125. Закон о обавезном осигурању имовине и лица, Службени лист СФРЈ, Бр. 15/1965.
126. Основни закон о осигурању и осигуравајућим организацијама, Службени лист СФРЈ, Бр. 7/1967.
127. Закон о осигурању, Службени гласник Републике Србије, Бр. 139/2014.
128. Закон о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју, Службени гласник Републике Србије, Бр. 10/2013, 142/2014.
129. Закон о изменама и допунама Закона о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју, Службени гласник Републике Србије, Бр. 103/2015.
130. Закон о пољопривреди и руралном развоју, Службени гласник Републике Србије, Бр. 41/2009.
131. Закон о обавезном осигурању у саобраћају, Службени гласник Републике Србије, Бр. 51/2009, 78/2011, 101/2011, 93/2012, 7/2013, Одлука УС.
132. Закон о заштити животне средине, Службени гласник Републике Србије, Бр. 135/2004, 36/2009 и др. закони, 72/2009 и др. закони, 43/2011 – одлука УС.
133. Закон о заштити од јонизујућих зрачења и о нуклеарној сигурности, Службени гласник Републике Србије, Бр. 36/2009 и 93/2012.
134. Закон о туризму, Службени гласник Републике Србије, Бр. 36/2009, 88/2010, 99/2011 – др. закон, 93/2012.
135. Закон о транспорту опасног терета, Службени гласник Републике Србије, Бр. 88/2010.
136. Закон о облигационим и основама својинско – правних односа у ваздушном саобраћају, Службени гласник Републике Србије, Бр. 87/2011 и 66/2015.
137. Закон о железници, Службени гласник Републике Србије, Бр. 45/2013.
138. Закон о поморској и унутрашњој пловидби, Службени лист СРЈ, Бр. 12/98, 44/99, 74/99 и 73/2000, Службени гласник Републике Србије, Бр. 85/2005 – др. закон, 101/2005 – др. закон, 73/2010. – др. закон, 87/2011 – др. закон, 10/2013 – др. закон.
139. Закон о поморској пловидби, Службени гласник Републике Србије, Бр. 87/2011, 104/2013, 18/2015.
140. Закон о безбедности и здрављу на раду, Службени гласник Републике Србије, Бр. 101/2005.
141. Закон о правима пацијената, Службени гласник Републике Србије, Бр. 45/2013.

142. Закон о лековима и медицинским средствима, Службени гласник Републике Србије, Бр. 30/2010, 107/2012.
143. Закон о ревизији, Службени гласник Републике Србије, Бр. 62/2013.
144. Закон о електронском потпису, Службени гласник Републике Србије, Бр. 135/2014.
145. Закон о финансијском лизингу, Службени гласник Републике Србије, Бр. 55/2003, 61/2005, 31/2011, 99/2011 – др. закон.
146. Закон о јавним скијалиштима, Службени гласник Републике Србије, Бр. 46/2006.
147. Закон о хипотеци, Службени гласник Републике Србије, Бр.115/2005, 60/2015, 63/2015 – одлука УС.
148. Закон о осигурању депозита, Службени гласник Републике Србије, Бр. 14/2015.
149. Закон о стечају, Службени гласник Републике Србије, Бр. 104/2009, 99/2011 – др. закон, 71/2012 – одлука УС и 83/2014.
150. Закон о адвокатури, Службени гласник Републике Србије, Бр. 31/2011, 24/2012 – одлука УС.
151. Закон о јавном бележништву, Службени гласник Републике Србије, Бр. 31/2011, 85/2012, 19/2013, 55/2014 – др. закон, 93/2014 – др. закон, 121/2014, 6/2015.
152. Закон о извршењу и обезбеђењу, Службени гласник Републике Србије, Бр. 31/2011, 99/2011 – др. закон, 109/2013 – одлука УС, 55/2014, 139/2014.
153. Закон о посредовању у промету и закупу непокретности, Службени гласник Републике Србије. Бр. 95/2013.
154. Закон о управљању отпадом, Службени гласник Републике Србије, Бр. 36/2009 и 88/2010.
155. Закон о планирању и изградњи, Службени гласник Републике Србије, Бр. 72/2009, 81/2009 – испр., 64/2010 – одлука УС, 24/2011, 121/2012, 42/2013 – одлука УС, 50/2013 – одлука УС, 98/2013 – одлука УС, 132/2014 и 145/2014.
156. Закон о спорту, Службени гласник Републике Србије, Бр. 10/2016.
157. Закон о обавезном обезбеђењу усева и плодова од града; Уредба о обавезном обезбеђењу усева и плодова од града у Дунавској бановини са изменом од 18. августа 1938. год. Број М.П.V 56364/38 г. и Правилник за извршење Уредбе о обавезном обезбеђењу усева и плодова од града у Дунавској бановини, Штампарија Дунавске бановине, Нови Сад, 1979/38, стр. 3.
158. Стратегија пољопривреде и руралног развоја за период 2014-2024, Deutsche Gesellschaft fur internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH, Бон, Немачка.
159. Уредба о обавезном обезбеђењу од града и Државном заводу за пољопривредна осигурања, Службене новине, Бр. 58/1942.

160. Уредба о организацији и пословању Државног осигуравајућег завода, Службени лист ФНРЈ, Бр. 24/1947.
161. Уредба о условима и начину коришћења средстава за регресирање осигурања животиња, усева и плодова, Службени гласник Републике Србије, Бр. 106/2005.
162. Уредба о условима и начину коришћења средстава за регресирање осигурања животиња, усева, плодова, расадника и младих вишегодишњих засада у 2012. години, Службени гласник Републике Србије, Бр. 38/2012.
163. Уредба о утврђивању најниже осигуране суме, односно суме осигурања на коју може бити уговорено обавезно осигурање у саобраћају, Службени гласник Републике Србије, Бр. 89/2009.
164. Уредба о утврђивању најниже суме осигурања на коју може бити уговорено осигурање власника моторних возила од одговорности за штету причињену трећим лицима, Службени гласник Републике Србије, Бр. 108/2014.
165. Уредба о Регистру пољопривредних газдинстава, Службени гласник Републике Србије, Бр.45/2004.
166. Уредба о условима и начину коришћења средстава за регресирање осигурања животиња, усева и плодова, Службени гласник Републике Србије, Бр. 106/2005.
167. Наредба о одређивању ризика од којих је привредна организација дужна да осигура основна, обртна средства и средства заједничке потрошње, Службени лист ФНРЈ, Бр. 14/1958.
168. Правилник о општим условима за закључивање уговора о осигурању извршитеља, Службени гласник Републике Србије, Бр. 18/2012.
169. Правилник о условима осигурања од професионалне одговорности, Службени гласник Републике Србије, Бр. 40/2015.
170. Правилник о техничким захтевима за пројектовање, израду и оцењивање усаглашености опреме под притиском, Службени гласник Републике Србије, Бр. 87/2011.
171. Правилник о техничким захтевима за пројектовање, израду и оцењивање усаглашености једноставних посуда под притиском, Службени гласник Републике Србије, Бр. 87/2011.
172. Правилник о прегледима опреме под притиском током века употребе, Службени гласник Републике Србије, Бр. 87/2011 и 75/2013.

УСЛОВИ ОСИГУРАЊА

173. ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад. *Општи услови за осигурање усева и плодова.*
174. ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Општи услови за осигурање животиња.*

175. ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за осигурање усева и плодова од пролећног мраза.*
176. ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за осигурање усева и плодова од поплава.*
177. ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за осигурање усева и плодова од олује.*
178. ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за осигурање усева и плодова у стакленицима и пластеницима.*
179. ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за осигурање семенског кукуруза од губитка семенског квалитета од јесењег мраза.*
180. ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за осигурање усева и плодова после извршене жетве, односно бербе.*
181. ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за експериментално осигурање уљане репице од зимског измрзавања.*
182. ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за осигурање усева и плодова од губитка семенског квалитета.*
183. ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за осигурање стоног грозђа од губитка количине и квалитета.*
184. ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за осигурање плодова воћа од губитка количине и квалитета.*
185. ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за осигурање стабала воћака и чокота винове лозе – засада у роду.*
186. ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за осигурање стабала воћака и чокота винове лозе – младих засада до ступања у род.*
187. ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за осигурање ризика губитка телета или ждребета при порођају.*
188. ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за осигурање ризика губитка приплодне способности јуница и крава.*
189. ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за осигурање мушких приплодних грла од губитка приплодне способности.*
190. ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за осигурање животиња намењених клању (кланично сабиралиште – депо).*
191. ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за осигурање животиња у сабиралиштима (трговинска складишта).*

192. ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за осигурање животиња на изложбама.*
193. ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за осигурање животиња од опасности кастрације или овариотомије.*
194. ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за осигурање живине.*
195. ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за експериментално осигурање ћурака.*
196. ДДОР Нови Сад а. д. о., Нови Сад, *Посебни услови за осигурање животиња са периодичним утврђивањем суме осигурања и периодичним обрачуном премије.*
197. Дунав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање ризика од губитка приплодне способности јуница и крава.*
198. Дунав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање кокошака.*
199. Дунав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање усева и плодова од поплава.*
200. Дунав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање стабала воћака и чокота винове лозе – засада у роду.*
201. Дунав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање стабала воћака и чокота винове лозе – младих засада до ступања у род.*
202. Дунав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање усева и плодова после извршене жетве, односно бербе.*
203. Дунав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за експериментално осигурање уљане репице од зимског измрзавања.*
204. Дунав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање стоног грозђа од губитка количине и квалитета.*
205. Дунав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање плодова воћа од губитка количине и квалитета.*
206. Дунав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање ризика губитка телета или ждребета при порођају.*
207. Генерали осигурање Србија а. д. о., Београд, *Општи услови за осигурање усева и плодова.*
208. Генерали осигурање Србија а. д. о., Београд, *Општи услови за осигурање животиња.*
209. Генерали осигурање Србија а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање усева и плодова од олује.*
210. Генерали осигурање Србија а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање усева и плодова од ризика суше.*

211. Генерали осигурање Србија а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање усева и плодова од ризика прекомерних падавина.*
212. Генерали осигурање Србија а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање усева и плодова од ризика губитка прихода.*
213. Генерали осигурање Србија а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање усева од опасности зимског мраза.*
214. Генерали осигурање Србија а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање стоног грожђа од губитка количине и квалитета.*
215. Генерали осигурање Србија а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање плодова воћа од губитка количине и квалитета.*
216. Генерали осигурање Србија а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање стабала воћака и чокота винове лозе – засада у роду.*
217. Генерали осигурање Србија а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање стабала воћака и чокота винове лозе – младих засада до ступања у род.*
218. Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Општи услови за осигурање животиња.*
219. Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање усева и плодова од пролећног мраза.*
220. Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање усева и плодова од поплава.*
221. Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање усева и плодова од олује.*
222. Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање усева и плодова у стакленицима и пластеницима.*
223. Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање семенског кукуруза од губитка семенског квалитета од јесењег мраза.*
224. Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање усева и плодова после извршене жетве, односно бербе.*
225. Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање усева и плодова од губитка семенског квалитета.*
226. Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање стоног грожђа од губитка количине и квалитета.*
227. Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање плодова воћа од губитка количине и квалитета.*
228. Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање стабала воћака и чокота винове лозе – засада у роду.*

229. Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање стабала воћака и чокота винове лозе – младих засада до ступања у род.*
230. Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање ризика губитка телета или ждребета при порођају.*
231. Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање мушких приплодних грла од губитка приплодне способности.*
232. Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање животиња намењених клању (кланично сабиралиште депо).*
233. Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање животиња у сабиралиштима (трговинска складишта).*
234. Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање животиња на изложбама.*
235. Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање животиња од опасности кастрације или овариотомије.*
236. Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање пчела.*
237. Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање пада производње млека.*
238. Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање ризика угинућа и принудног клања као последица порођаја.*
239. Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање оваца у вези са меринизацијом.*
240. Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање животиња у време издржавања карантина.*
241. Триглав осигурање а. д. о., Београд, *Посебни услови за осигурање животиња.*

ПРЕЗЕНТАЦИЈЕ, ПОПИСИ, ИЗВЕШТАЈИ, ПРИРУЧНИЦИ, ШТАМПА

242. Анкета о радној снази (2014): Републички завод за статистику, Београд.
243. Drought Management Centre For South East Europe Project;
Available at: <http://www.dmcsee.eu/>.
244. Гулан Б. (2008): *Покошене чињенице*, Магазин „Пољопривреда“, јул 2008. године, стр. 22-24.
245. Манић В. (2012): *Осигурање у пољопривреди: Улога јавног сектора, индустрије осигурања и правци развоја*, Презентација, Други пољопривредни форум: Храна за Европу –

у сусрет новој Стратегији развоја агропривреде Србије, Суботица, 11-13. октобар 2012. године.

246. Митровић М. (2016): *Депопулација села и неразвијених региона у Србији*, Трибина Одбора за село Српске академије наука и уметности, Београд, 29. март 2016. године.

247. Осигурање (2003): *Индија – веће субвенције у осигурању усева*, Број 12, Загреб, стр. 57.

248. Осигурање (2003): *Аргентина – плаћање премија осигурања пољопривреде у натуралном облику*, Број 4, Загреб, стр. 51.

249. Осигурање (2003): *Шпанија – Пољопривредници мало брину о осигурању*, Број 6, Загреб, стр. 71.

250. Петревска М., Тоскано Б. (2010): *Анализа осигурања биљне производње у Србији 2006-2009. година*, Презентација, Конференција „Осигурање у ЦЕФТА региону“ Одбор за банкарство и осигурање, Привредна комора Србије, Златибор, 27-29. октобар 2010. година.

251. Приручник за обуку за полагање стручног испита за стицање звања овлашћеног посредника и овлашћеног заступника у осигурању (2015): Привредна комора Србије, Београд.

252. Приручник за праксу у осигурању и реосигурању ДДОР Нови Сад (1996): Финансинг центар, Нови Сад.

253. Rejesus R. M., Sherrick B. J., Schnitkey G. D., Escalante C. L. (2009): *Factor influencing producers perceptions about the importance of government support programmes in agriculture: application of a semiparametric ordered response model*, Applied Economics, Routledge, No. 41, Issue 24.

254. Републички завод за статистику (2013): *Попис пољопривреде 2012 – Пољопривреда у Републици Србији*, Свеска 1, Београд.

255. Републички завод за статистику (2013): *Попис пољопривреде 2012 – Пољопривреда у Републици Србији*, Свеска 2, Београд.

256. Rüeegger M. Trends in Agriculture Insurance in the European Union, Agriculture Reinsurance, Winterhur, Switzerland.

Available at: http://www.microinsurancecentre.org/resources/documents/doc_download/330-trends-in-agricultural-insurance-in-the-european-union.html

257. Свет осигурања (2010): *Све о осигурању*, Бр. 4/2010. године, стр. 15.

258. Свет осигурања (2016): *Historia magistra vitae est*, Бр. 3/2016, стр. 38-41.

259. Свет осигурања (2016): *Понуда танка, а помало и непристојна*, Бр. 3/2016, стр. 28-29.

260. Свет осигурања (2016): *Спортисти ће морати да буду осигурани*, Бр. 3/2016, стр. 7.

261. Свет осигурања (2016): *Лекари, финансијски саветници и јавни бележници први су на удару судских тужби*, Бр. 3/2016, стр. 42-43.

262. Skees J. R. (2000): *Agricultural Insurance Programs: Challenges and Lessons Learned* 1. Available at: <http://www.citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/summary?doi=10.1.1.199.5867>
263. Swiss Re (2011): *Product innovation in non-life insurance markets*, Sigma, Vol. 4, pp. 1-36.
264. Swiss Re (2011): *Insurance in emerging markets: growth drivers and profitability*, Sigma, Vol. 5, pp. 1-35.
265. Swiss Re (2007): *Insurance in emerging markets: sound development; greenfield for agricultural insurance*, Sigma, Vol. 1, pp. 1-42.
266. Токови осигурања (2007): *Српски пољопривредници без осигурања усева*, Бр. 2/2007, стр. 57.
267. USDA, Economic Research Service (1999): *Managing Risk in Farming*, Concepts, Research and Analysis, Washington, D.C.

ЕЛЕКТРОНСКИ ИЗВОРИ ПОДАТАКА

268. <http://www.agroklub.com/poljoprivredne-vijesti/osiguranje-usjeva-dio-je-programa-ruralnog-razvoja/11637/>.
269. <http://www.svijetosiguranja.eu/hr/clanak/2013/10/hrvatska-dobiva-kartu-poljoprivrednih-rizika,361,11826.html>.
270. <http://www.minpolj.gov.me>.
271. <http://www.vijesti.me/vijesti/poljoprivrednici-u-crnoj-gori-slabo-zainteresovani-za-osiguranje-800357>.
272. <http://poljoprivredaiselo.com/2010/06/zasto-poljoprivrednici-zaobilaze-osiguranje/>.
273. <http://www.capital.ba/ukinuti-podsticaji-za-osiguranje-imanja/>.
274. <http://www.dmcsee.eu>.
275. <http://www.farm-europe.eu/news/less-than-1-of-the-common-agricultural-policy-goes-to-insurance-related-mechanisms/>.
276. http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/en/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.2.6.html.
277. <http://www.agroklub.com/poljoprivredne-vijesti/osiguranje-usjeva-dio-je-programa-ruralnog-razvoja/11637/>.
278. <http://www.svijetosiguranja.eu/hr/clanak/2013/10/hrvatska-dobiva-kartu-poljoprivrednih-rizika,361,11826.html>.
279. http://www.nbs.rs/export/sites/default/internet/latinica/60/rlinks/obavezna_osiguranja.pdf.
280. <http://www.garfondapv.gov.rs>.
281. <http://www.rzs.rs>.
282. <http://www.cyprus.com/agricultural-insurance-organization.html>.

283. SIFB, 2012. Sugar Insurance Fund Board, <http://www.sifb.biz/>.
284. <http://www.agriculture.gov.ie/media/migration/agrifoodindustry/foodharvest2020/foodharvest2020/2020strategy/2020RiskIns.doc>.
285. European Commission Agriculture Directorate - General (2001): *Risk - Management - Tools for EU Agriculture with a Special Focus on Insurance*, Working dokument. Available at: http://www.ec.europa.eu/agriculture/public/insurance/text_en.pdf.
286. <http://pod2.stat.gov.rs/ObjavljenePublikacije/G2009/pdf/G20092003.pdf>.
287. <http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/userFiles/file/Aktuelnosti/StatGod2015.pdf>.
288. http://www.nbs.rs/export/download/osg-izv-y/god_T1_2006-2014.pdf.

СПИСАК ТАБЕЛА

Број стране:

Табела 1.	Дефиниције осигурања.....	23
Табела 2.	Класификације пољопривредних ризика.....	30
Табела 3.	Учешће аграрног буџета у буџету Републике Србије у периоду 1996-2015. година.....	54
Табела 4.	Учешће буџета Секретаријата за пољопривреду у буџету АПВ у периоду 2004-2015. година.....	57
Табела 5.	Стопе наталитета, морталитета и природног прираштаја у Републици Србији у периоду 1971-2011. година.....	66
Табела 6.	Старосна структура носилаца пољопривредних газдинстава у Републици Србији у 2012. години.....	67
Табела 7.	Незапослено становништво у руралним подручјима у Републици Србији према нивоу образовања и полу.....	68
Табела 8.	Обухват пољопривредног осигурања у 1987. години у Југославији.....	73
Табела 9.	Обим и структура пољопривредних површина у Републици Србији у 2013. години.....	77
Табела 10.	Број грла стоке у Републици Србији у 2013. години.....	78
Табела 11.	Осигурани ризици у биљној производњи у Републици Србији.....	79
Табела 12.	Ризици покривени осигурањем животиња у Републици Србији.....	81
Табела 13.	Број пољопривредних газдинстава у Републици Србији која су користила регресирање премије осигурања и износ исплаћених премија у периоду 2006-2015. година.....	82
Табела 14.	Предности и недостаци обавезних осигурања.....	88
Табела 15.	Обавезна осигурања у Републици Србији.....	98
Табела 16.	Премије осигурања пољопривреде у свету у 2008. години.....	100
Табела 17.	Осигурани ризици у појединим државама	102
Табела 18.	Модалитети државне подршке осигурању пољопривреде.....	105
Табела 19.	Статистички подаци о осигурању пољопривреде у појединим државама Европске уније.....	112
Табела 20.	Потенцијални предмети осигурања код појединих биљних врста.....	121

Број стране:

Табела 21.	Обрачун штете код посебних услова за осигурање од пада производње млека.....	176
Табела 22.	Осигурљиви ризици пољопривредне производње на тржишту осигурања у Републици Србији.....	182
Табела 23.	Укупне обрадиве површине у Републици Србији – потенцијал осигурања.....	186
Табела 24.	Учешће осигураних површина у укупно обрадивој и укупној пољопривредној површини Републике Србије	187
Табела 25.	Број и структура полиса пољопривредног осигурања у Републици Србији у периоду 2006-2014. година.....	201
Табела 26.	Износи и структура премије пољопривредног осигурања у Републици Србији у периоду 2006-2014. година.....	203
Табела 27.	Учешће премије пољопривредног осигурања у укупној премији неживотних осигурања у Републици Србији у периоду 2006-2014. година.....	204

СПИСАК ГРАФИКОНА

Број стране:

Графикон 1. Број пољопривредних газдинстава у Републици Србији која су користила регресирање премије осигурања у периоду 2006-2015. година.....	83
Графикон 2. Износ исплаћених регреса премија пољопривредног осигурања у Републици Србији по годинама у периоду 2006-2015. година.....	84
Графикон 3. Укупна осигурана површина	188
Графикон 4. Број полиса осигурања биљне производње.....	189
Графикон 5. Суме осигурања биљне производње.....	190
Графикон 6. Премије осигурања биљне производње	191
Графикон 7. Укупна оштећена површина	192
Графикон 8. Обрачунате штете у биљној производњи	194
Графикон 9. Број полиса осигурања животиња.....	196
Графикон 10. Премије осигурања животиња	197
Графикон 11. Обрачунате штете у осигурању животиња.....	198
Графикон 12. Упоредни приказ кретања броја полиса осигурања биљне производње и броја полиса осигурања животиња.....	200
Графикон 13. Упоредни приказ премије осигурања биљне производње и премије осигурања животиња.....	202
Графикон 14. Упоредни приказ укупне премије пољопривредног осигурања и укупне премије неживотних осигурања.....	205